

8° Ling 295: 2, 1

VOGUL NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

II. KÖTET.

553/120
Fill
felokt
grabs!

ISTENEK HŐSI ÉNEKEI,
REGÉI ÉS IDÉZŐ IGÉI.

ELSŐ FÜZET.

VOGUL SZÖVEGEK ÉS FORDÍTÁSAIK.

*

SAJÁT GYŰJTÉSE ÉS REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI ALAPJÁN

KÖZZÉTESZI

MUNKÁCSI BERNÁT

A M. T. AKAD. L. TAGJA.

BUDAPEST.

1892.

PH
1308
.5
M85
köt. 2
füz. 1

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

F
1971. 65/1466

2

TARTALOM.

ISTENEK HŐSÉNEKEI.

Első szakasz: Az Obvidék istenei.

	Lap
I. Az ajász-falvi isten.	
1. Az Ob-közép öregének, Ajász-istennek hősi éneke	1
2. A Hét-jávorbika-bőre-irhájából-készült-ruhát-viselő-öreg öcsikéjének, Ajász-istennek regekép közölt hősi éneke	19
II. A ték-falvi isten.	
Ték-öregnek hősi éneke	25
III. A larvosi (öbölvárosi) istenek.	
1. A larvosi fejedelemlhősök hőséneke	53
2. Neves fejedelemlhős	76
IV. Az obdorszvidéki «Tűzmohás tavi» nevű isten.	
A Vörösfenyő-városbeli-fejedelemlhősnek regekép közölt hősi éneke	94
V. A Világügyelő-férfi, azaz Ég-fia.	
1. A Világügyelő-férfi, azaz «Asszony-fia» fiúcska születésének regéje	98
2. A Világügyelő-férfi, azaz Ég-fia felülről való lebocsátásának éneke	100
3. A Világügyelő-férfi, azaz Ég-fia felnövekedésének éneke	102
4. A Világügyelő-férfi regéje az ő Numi-Târem atyjától való felavatásáról	119
6. Az «Asszony-fia» fiúcska regéje	129

Második szakasz: A Szoszva-vidék istenei.

VI. A jugrai isten.	
A Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhősnek, a Szosz- vafői öregnek hősi éneke	130
VII. A szoszvaközépi isten.	
A Szoszvaközépi-öreg hősi éneke	160
VIII. A muunkeszi Hadisten.	
A Fölemelkedett-makkércze-magasságú-fejedelemlhős öcsikéjé- nek, a Hadisten-öregnek hősi éneke	181
IX. A vorjá-falvi istenek.	
A vorjábéli fejedelemlhősök hősi éneke	204

Harmadik szakasz: A Kondavidék istenei.

	Lap
X. A konda-alvidéki (mot-us-falvi) isten. A kondai alvidék fejedelemléghőseinek regéje	222
XI. Tárjaim-Khórjaim. Tárjaim-Khórjaim hősi éneke	235

ISTENEK HŐSLŐ ÉNEKEI ÉS REGÉI.

I. A pelimvidéki isten. Polém-isten hőslő éneke	242
II. A szigva-torkolati Ég-fia. A szigva-torkolati «Ég-fia» öreg hőslő éneke	246
III. A lopmúsi isten. A lopmúsi öreg hőslő éneke	276
IV. Az Ördögfejedelem. Az Ördögfejedelem hymnusa	288
V. A Kaltes-leány nászregéje	297

ISTENIDÉZŐ IGÉK.

I. A Világügyelő-férfiúnak, azaz Ég-fának idéző igéje N'ays'em-völ' faluban	311
II. A Világügyelő-férfiúnak, azaz Ég-fának idéző igéje Jugra-falván	320
III. Középlozvai istenidéző ige	324
IV. Jurkinfalvi istenidéző ige	334
V. A Világügyelő-férfiúnak idéző hymnusa Muunkeszfaluból	348
VI. A Világügyelő-férfi, azaz «Ég-fia» idézete a Lozva folyó mellékén	359
VII. Az Aranyos fejedelemléghő idéző igéje Xal-paul faluban	364
VIII. Lozvai imádságtöredék	367
IX. Az Aranyos Fejedelemléghő hymnusa	368
X. Megrontás ellen való istenidézést	372
XI. Isten-ének	376
XII. A Jevra-falubeli Tárém-idéző ige	379
XIII. A Víz-szentjének idéző igéje Jugra faluban	381
XIV. A Víz-szentjének idéző igéje a Lozva forrásánál	385
XV. A Víz-szentjének idéző igéje Szaw-faluban	388
XVI. A Víz-szentjének idéző igéje	390
XVII. Vízi idéző ige	393
XVIII. A két ural-bérczi istenke hymnusa	400
XIX. Polém-isten szoszvafői idéző igéje	402
XX. Polém-isten lozvai idéző igéje	412
XXI. Jauly-tit falvi istenidéző ige	414
XXII. Paszét-bálvány-hét-ménk-w-öreg idéző igéje Muunkesz faluban	415
XXIII. Paszét-bálvány-istenke-öreg idéző igéje Mészi faluban	422
XXIV. Az embert megmentő (fölemelő) jútimszász-falvi szent fejedelemléfi idéző igéje	428

ISTENEK HŐSÉNEKEI.

(*Tērnīñ ērġēt.*)

ELSŐ SZAKASZ.

AZ OBVIDÉK ISTENEI.

I.

Az Ajász-falvi isten (*Ajäs-tāřém*).

1- Az Obközép öregének, Ajász-istennek hősi éneke.

Ās-kwofl ājkä, Ajäs-tāřém tērnīñ ērġä.

1 *Manä namiñ ātēr namēm namejawē!*

manü sijiñ ātēr sijēm sijejawē!

aku' pāl vitēm : vitü žarü, žarä Ās ; —

Numi-Sorüi ōn āšēmnē

5 *Ajäs-tāřém ājkä tī' joltwäsēm.*

aku' pāl vitēm : jelpiñ vit aumāñ jelpiñ tūr ; —

Numi-Sorüi ōn āšēmnē

Ajäs-tāřém ājkä tī' sätwäsēm.

-
- 1 Minő neves fejedelemnek nevezik az én nevem !
Minő híres fejedelemnek híresztelik az én hírem !
Egy felül való vizem : a vize tágas, tágas Ob ; —
Numi-Szornyí (Felső aranyos Ég) fölséges atyám
- 5 Ajász-isten öreget, ide rendelt engem.
Más felől való vizem : szent víz folyta szent tó ;
Numi-Sorüi fölséges atyám
Ajász-isten öreget ide ígézett engem.

ti ūnléné ʒotül' ālné sāt sām,
 10 *ti ūnléné ʒotül' ālné sāt mā-lāmt,*
pusén am jāřémtél ūnle'it ;
sawiñ sāʒip saw ku'ūrém,
pusén am jāřémtél ūnle'it.

*

Manü namih̄n ātér namém totawé !
 15 *manü sijiñ ātér sijém totawé !*
akw' pāl vitém sunsilém :
jelpiñ vit aumāñ jelpiñ tūr sunse'im,
vās nāpmiñ ʒat ʒōñʒélt ūnle'im,
lunt nāpmiñ sāt ʒōñʒélt ūnle'im.
 20 *akw' pāl vitém sunsilém :*
tēpiñ Ās ʒarä vit ūnle'im,
ʒuliñ Ās ʒarä vit ūnle'im.
ti ūnléné mām̄t
sawiñ sāʒip saw ʒumim,

Ez az elterülő (ülő), mindenfelé levő hét vidék,
 10 ez az elterülő, mindenfelé levő hét földrész :
 mind az én hatalmammal áll fönn ;
 nyomorúságos subájú sok szegényem (t. i. híveim)
 mind az én hatalmammal áll fönn.

*

Minő neves fejedelmkép terjesztik (vitetik) az én nevem !
 15 Minő híres fejedelmkép terjesztik az én hírem !
 Egy felől való vizem [ha] nézem :
 szent víz folyta szent tavat nézek,
 vadréceze bukdácsoló hat folyócskát lakom (ülök),
 vadlúd bukdácsoló hét folyócskát lakom.
 20 Másfelől való vizem [ha] nézem :
 a tápláló Ob tágas vizét lakom,
 a halas Ob tágas vizét lakom.
 Ezen lakó helyemen
 nyomorúságos subájú sok férfiam,

25 *sawīn sāʒip sāw nēm*
taḷiñ úgul' taḷnē-ke ʒōjawèt,
mosiñ lu mosnē-ke ʒōjawèt:
am pāltēm poʒksuñkwè joʒte'it.
ti vitü ʒarü, ʒarü Ās-vātamt,

30 *nājiñ-ke sāt sām*
pusèn ānēm sunsiänl.
ātriñ-ke sāt sām
pusèn ānēm sunsiänl.
ēli vōwné jirém-aul

35 *ʒolin at joʒtiänl,*
ālpél vōwné jirém-aul
ēlin at joʒtiänl.
akw' kwālyèn nērim sāt jirél
tan totile'it,

40 *akw' kwālyèn nērim ʒat jirél*
tan totile'it.

- 25 nyomorúságos subájú sok nőm
 kóros hús kórja ha érinti,
 beteg csont betegsége ha érinti,
 én hozzám imádkozni jönnek.
 Ezen vize tágas, tágas Obom partján
- 30 istennőcskét [uraló] hét vidék,
 mind engemet tisztel (néz);
 istenkét [uraló] hét vidék,
 mind engemet tisztel.
 Este követelt áldozatomat
- 35 reggelre nem halasztják (juttatják);
 reggel követelt áldozatomat
 estére nem halasztják.
 Egy kötélre kötött hét áldozatot
 hoznak ők,
- 40 egy kötélre kötött hat áldozatot
 hoznak ők.

kēmpliñ s̄aγi kēmplim pojke'it,
 tajtiñ s̄aγi tajtēm pojke'it.
 tēren-ke ʒul'iles :

45 tēren-kēmplinēl n̄ānγ v̄iγänēm,
 ʒul-ke ʒul'iles :

ʒul-kēmplinēl n̄ānγ v̄iγänēm.
 ʒoti mā la'il-mosnē-ke ʒājñē ʒum,
 ʒoti mā kāt-mosnē-ke ʒājñē ʒum

50 am-pältēm pojksuñkwē joγti-ke, n̄ānγ v̄ilēm,
 la'il-mostal, kāt-mostal, pusēn tārätilem. —
 mōt-mōt sāmēt nañrū tārēmñē ūnlawēt,
 mōt-mōt sāmēt vāγiñ tārēmñē ūnlawēt:
 sāt n̄ālpā tēren āśñē ʒum,

55 ʒat n̄ālpā tēren āśñē ʒum,
 am num-pälēmt nē-mat tawliñ tārēm at vā'ēm,
 am num-pälēmt nē-mat la'ilñ pupi' at vā'ēm,

* * *

Szárnyas subám szárnyát [fogva] könyörögnek
 ujjas subám ujját [fogva] könyörögnek.

Ha ragadós kór támadott :

45 a ragadós kór ruhaszárnyától fölemelem (fölveszem) őket ;
 ha emésztő betegség támadott :

az emésztő betegség ruhaszárnyától fölemelem őket.

Bármilyen tájék (föld) lábkór érte férfია,

bármilyen tájék kézkór érte férfია,

50 ha én hozzám könyörögni jön : fölemelem ;
 lábkór nélkül, kézkór nélkül, egészségesen bocsátom el. —

Más-más vidékeket [is] hatalmas istenek laknak,

más-más vidékeket [is] erős istenek laknak:

[de] én, hét nyilas fegyvert viselő férfiu,

55 hat nyilas fegyvert viselő férfiu,

magam fölött semmi szárnyas istent nem ismerek,

magam fölött semmi lábas istenkét (bálványt) nem ismerek.

* * *

Ponsëm sosi' kiti' sam sunsentälei'-ke :
sät tür ültü sunsei',
 60 *sät Äs-mësi ültü sunsi' ;*
çoti jer-numpël tû-ke pattiäçëm :
manër vârmël, manër nak akw'-müs nânki.
akw'-mat-ërt toç susnëm çaltë çumlë sunsilëm :
Äs älem pâlnël, çoli pâlnël
 65 *mir ta'ülëp ta'üliñ çap tr jinät nânki.*
lapä joçtëmä-këmt
ponsëm sosi' kiti' sam çumlë sunsilëm :
N'ärës-näj êkwä çünt-çäpä ti joçtülälëm.
ti çarü vitëp çarü Äs-rätan
 70 *taw äsnë ajün çum saw pîçü*
pâi' ti püçtüst, pâi' ti kwälsët ;
ta jui-pält N'ärës-näj êkwä äs pâi' ti jami. —
Ajäs-tärëm äjkä, tëp tënë tëpiñ namtëm
çumlë namësi :

Érett ribiszke két szemem ha nézdegél :
 hét tavon által néz,
 60 hét Obkanyarulaton által néz ;
 a mely irány felé [szemeimet] oda vetem,
 bármily dolog, bármily vétség, minden látszik.
 Egyszer csak a mint nézdegélek, ím hogyan nézem : —
 Az Ob bal feléről, kelet felől
 65 néppel telidesteli hajó, annak jövetele látszik.
 A mint közelre jő,
 érett ribiszke két szemű ím hogyan nézem : —
 Nyárész fejedelmi asszony hadi hajója érkezett meg.
 Ezen tágas vizű tágas Obpartra
 70 az ő alattvaló (birtokolta) sok fegyveres szolgáló
 íme fölkapaszkodtak, íme följöttek ; [del.
 s aztán íme Nyárész fejedelmi asszony szintén fölfelé lép-
 Ajász-isten öreg, táplálékevő táplálékos elmém
 ím hogyan elmélkedik : —

- 75 «*ti kem ārt māχum mā'ēs*
manā jgūt viñkwé ēri,
manā ūāl viñkwé ēri?!
kwon kwālē'im, šaxnil rātiānem». —
āwiñ kwol āwim kwoni-pālén
- 80 *kwon kwālsēm, šaxnil rātiānem.*
mōtān junite'im : tīlē rāyāti,
mōtān junite'im : tūlē rāyāti,
vātēm pil χajilt pusēn vātsanēm.
vātēm pil χajilt vātmēm jui-pālt
- 85 *aí N'ārēs-nāj ēkwā tīl ti jgmí.*
N'ārēs-nāj ēkwā χumlé lāwi :
 «*Ajās-tārēm ājkā jgmēsmaχtimēn!*
vāssi' χānti' at lapē'im ;
tajtiñ sāχin tajtēn pojke'im,
- 90 *kēmplīñ sāχin kēmplīn pojke'im :*
ānēm liliñ-ta'il tārütāln!»

- 75 «Ilyen sokaságú nép számára
 minő ijjat kell elővenni,
 minő nyilat kell elővenni?!
 Kimegyek s ököllel verem őket.»
 Ajtós házam ajtajának külfelére
- 80 kimentem, ököllel verem őket.
 Az egyiket csapom : erre rogy le,
 a másikat csapom : arra rogy le,
 szedni való bogyóképpen mindnyájukat fölszedem.
 Miután szedni való bogyóképpen őket fölszedtem,
- 85 íme Nyárész fejedelmi asszony lép elő.
 Nyárész fejedelmi asszony ím hogyan szól:
 «Ajász-isten öreg, béküljünk ki!
 Többé haddá föl nem kerekedem (t. i. én és népem);
 ujjas subád ujjához könyörgöm,
- 90 szárnyas subád szárnyához könyörgöm :
 bocsás el engem elevenen!»

Ajäs-tārēm ājkä tēp tēnē tēpiñ nāntēm

ḡumlē pati, ḡumlē lāwē'im :

«*am nañēn ēnkajil śāpitiēm,*

95 *am nañēn ḡuśél śāpitiēm ;*

nañ ūnlēnē kwonsiñ lē'in ḡantal ūsēn,

nañ ūnlēnē puñkiñ lē'in ḡantal ūsēn

N'ārēs-nāj ēkwä akw' toḡ totawēn.»

*

An ētä-ḡātēlä am-pältēm ḡülēs,

100 *ētä-ḡātēlä tōntlēs, mujlēs.*

tōntlēmä, mujlēmä jui-pält

akw' ta mōl jim ḡāpēn, tū tāltuwēs. —

ḡasä totwēs, wāfi totwēs, akw'-mat-ērt

kwonsiñ lē'in ḡantal ūsän,

105 *puñkiñ lē'in ḡantal ūsän*

N'ārēs-nāj ēkwä ta nēilēs.

śaitēm la'ilä, śaitēm kätä ti ristä :

Ajász-isten öreg, táplálékevő táplálékos elmémnek

ím hogyan tetszik, hogyan szólok :

«Én tégedet szolgáló leánnyal szerellek föl,

95 én téged szolgálénnnyel szerellek föl ;

magad lakta, karmos evetnek meg nem mászható váradba,

magad lakta, fogas evetnek meg nem mászható váradba,

Nyárész fejedelmi asszony ekképpen visznek el!»

*

Most egy éjt s napot nálam töltött (hált),

100 egy éjt s napot vendégeskedett, mulatott.

Vendégsége, mulatsága elteltével

ugyancsak minapi (jött) hajójára szállították. —

Sokáig vitték, rövid ideig vitték, egyszer csak

karmos evetnek meg nem mászható várához,

105 fogas evetnek meg nem mászható várához

érkezett ím Nyárész fejedelmi asszony.

Örvendő lábát, örvendő kezét ím emeli (vette) :

- «*ʒot-kē pēl liliñ-ta'íl tì ʒoʒtäsēm !*». —
tältiñ ūs tāltän pūʒtēmä jui-pält
 110 *jun ʒültsem ajāñ ʒum saw pīʒä*
nalu va'ile'it, ʒumlē läwile'it :
«kwonsiñ lēñ ʒantal ūsēnnē,
puñkiñ le'in ʒantal ūsēnnē
N'ārēs-nāj ēkwä manü urēl nāñʒ ʒoʒte'in ?»
 115 *N'ārēs-nāj ēkwä ʒumlē läwi :*
«sisiñ kwol sisēmtē kēr-uläs ūñli,
kit auläʒä kit kēr-kwalʒēl nēʒēlän ;
tül jolä tārätēlän, am tū tāle'im,
ānēm nāñʒ ʒartēlän !»
 120 *nāñʒ ta ʒartawē. nāñʒ patmü-kēmt*
šaitēm lä'il, šaitēm kāt ēlä tì šaits.
taw totēm ēnkajanü, ʒūsānā numpēl
joläl ʒumlē rāñʒi :
«áauramēt, Tārēm jot minékän !

- «Csakhogy valamikép életben megérkeztem !» —
 Réves városa revéhez miután kikötött (fogózott),
 110 otthonn maradt sok apród legénye
 a folyó felé ereszkedik, ím miképpen szól :
 «Karmos evetnek meg nem mászható váradba,
 fogas evetnek meg nem mászható váradba
 hogyan jutsz föl Nyárész fejedelmi asszony ?»
 115 Nyárész fejedelmi asszony ím miképpen szól :
 «Mögös házam mögött áll egy vasszék,
 kössétek meg két végét két vaslánczczal ;
 azután eresszétek le, én oda fölülök
 s ti engem húzzatok föl !»
 120 Erre fölhúzták. Midőn fölértkezett,
 örvendő lábbal, örvendő kézzel örvendezett.
 Kik őt elhozták, szolgáló leányai és legényei felé
 ím miképpen kiált alá :
 «Gyermekek, Istennel menjeteK, kedveseim !

125 *Ajäs-tārēm ājkü akiän-palt joztéγän-pël*
jámēs ülēm lātiñ totän ! »
añ ēnkajit, γūsét
íoliñ γāp íolänl jüwle jāñztésanl,
qu-sisí' toza-ta-pël jiwét.

*

130 *γasä jimänl jui-pält,*
rāfi jimänl jui-pält akw'-mat-ērt
Ajäs-tārēm ājkü akiänl ünlené
vütü γarü γarü Ās-rāta ta nēilés.
tältiñ ūs tāltänélné pā pūztēmanl-kēmt

135 *Ajäs-tārēm ājkü akiänl nalu jāmīle'im.*
Ajäs-tārēm ājkü akiänl γunlé lāwīle'im :
« náuramét ! pusén-ta'íl jälsün ? »
« jälsü ; 'Nārēs-nāj ēkwä jámēs ülēm lātiñ kétés. »
« náuramét ! γāpän, tūpän pā' zartän,
 140 *tül ūlté jü šältän ! »*

*

125 Ha Ajász-isten bácsitokhoz megérkeztek,
 üdvözetem szavát vigyétek ! »
 Most a szolgáló leányok és legények
 orros hajójuk orrát visszafelé fordították
 a vízfolyás irányában, im úgy jönnek.

*

130 Miután hosszú ideig jöttek,
 miután rövid ideig jöttek, egyszer csak
 Ajász-isten öreg bácsijuk lakta
 vize tágas tágas Ob partja tűnt ime elő.
 Réves városuk révéhez a midőn fölkapaszkodtak,
 135 Ajász-isten öreg bácsijuk a folyó felé lépdelenek.
 Ajász-isten öreg bácsijuk im miképpen szólok :
 « Gyermekek, egészséggel jártak ? » [letet küldött. »]
 « [Igenis, úgy] jártunk, Nyárész fejedelmi asszony üdvöz-
 « Gyermekek, vonjátok a partra hajótokat, evezőtöket,
 140 azután jöjjetek be a házba ! »

*

Sāt tārēm žalät,
 ʒqt tārēm žalät
 Numi-Sorñi āsēm lāwsēm
 vitä ʒarä, ʒarä Ās-pāʒēmt
 145 jelpiñ mā-lqmtēm ēläl ta ūnlilēm.
 toʒ ūnléné žalēmt
 ēri' totné ēri'-ātēr,
 mōjt totné mōjt-ātēr
 Ajūs-tārēm ājkü toʒa-ta-pël
 150 ētä sāt, ʒātélä sāt
 sāt tür ūltä kwoss sunse'im,
 sāt Ās-mēsi ūltä kwoss sunse'im,
 akw'-mat-ērt ponsēm sosi' kití' sam
 ʒumlē sunsilēm : lui aulnël
 155 mir ta'ilep ta'iliñ ʒāp ti jiw.
 cāfinū, ʒasné pasné ālä joʒti,
 sunsilēm : kwofliñ ʒāp kwoflät,

Hét ég közében,
 hat ég közében
 Numi-Szornyi atyám rendelte
 vize tágas tágas Obom partján
 145 szent földdarabomat most továbbra ülöm.
 Ekképpen való űltömben
 ének hiresztelte énekhös,
 monda hiresztelte mondahös
 Ajász-isten öreg a mint ugyancsak úgy [mint előbb]
 150 hét éjjelen át, hét nappalon át,
 hét tavon keresztül nézek,
 hét Obkanyarulaton keresztül nézek,
 egyszer csak érett ribiszke két szemű
 ím hogyan nézem : [az Ob] alvidéke felől
 155 néppel telidesteli hajó jön.
 Közelébb, fölismerhető távolba alig jó,
 nézem : közepes hajó közepén

- Tēk-ātēr, taw ūnlēnāt nāñki ;*
kēlp oxsēr törpā žum,
 160 *sēmēl oxsēr törpā žum,*
taw jināt nāñki.
tāltiñ ūs taltēmne joztēmānl-kēmt,
ūñlt turpā turiñ rāñž pusēn rāñžmēt.
pāi' ti pūžtāsēt, pāi' kuālmānl-kēmt
 165 *ūñlt turpā turiñ rāñž ās ti rāñžmēt.*
tūl-ūltē kaniñ paul kanēmt,
kaniñ ūs kanēmt,
matēr vārnē sij ti sijti.
sirej-sisiñ jqmēs kātēl
 170 *kvon ti kuālsēm,*
ponsēm sosi' kitī' sam
žumlē sunse'im :
añ Tēk-ajkā žāp-tāltēt lūli.
tož lūlnātū kantiñ žum kantēm ti joztēm,

- Teek-hős, ő ül ottan, [úgy] látható ;
 vörös rókaprémés [sapkájú] férfiú,
 160 fekete rókaprémés [sapkájú] férfiú,
 az ő jövelele látható.
 Réves városom révére a mint megérkeztek,
 éles hangú hangos kiáltást kiáltottak mindnyájan.
 A partra fölkapaszkodtak, a mint följöttek,
 165 íme ismét éles hangú hangos kiáltást kiáltottak.
 Azután téres falum terén,
 téres városom terén,
 mintha valamit csinálnának, olyan zaj hallik.
 Kardlapos jeles kézzel
 170 kimentem most ;
 érett ribiszke kétszemű
 ím hogyan nézem :
 hát Teek-öreg a hajóréven áll.
 Amint úgy áll, haragos férfinak megjött a haragom,

- 175 *lawiñ zum lawém ti joztém.*
sirejim t̄l̄é totipilém :
ur-pum, v̄or-pum z̄ajilt mir raupi,
sirejim t̄ul̄é totipilém :
ur-pum, v̄or-pum z̄ajilt mir raupi.
- 180 *añ mir z̄ālēmä jui-pält*
T̄ek-āj̄k̄ä-pält nalu ti jāme'im
naṃsékēmt : ti sirejim
ti T̄ek-āj̄k̄ä t̄ärmel pul'i' ti sa'irilém.
nalu-joztémēmt T̄ek-āj̄k̄ä lāwili :
- 185 *«Ajās-tārém ājk̄ä! am nañen sa'iruñkwé*
manä úgul' āiše'im,
manä lu āiše'im?!
nañ ās ānēm liliñ-ta'il
oss t̄arätüslén mōnt!
- 190 *úozs-pojkél pojkilém,*
uj-pojkél pojkilém,

- 175 dühös férfinak megjött a dühöm.
 Kardomat erre viszem :
 mint hegyi fű, mint erdei fű hull a nép ;
 kardomat arra viszem :
 mint hegyi fű, mint erdei fű hull a nép.
- 180 Most, a nép elpusztulása után
 íme Teek-öreghez megyek le a partra,
 úgy gondolván : ezen kardomat
 ezen Teek-öregen apróra fogom törni.
 Midőn leértem, Teek-öreg így szól:
- 185 «Ajász-isten öreg! nekem számodra vagdalni való
 micsoda húsom van,
 micsoda csontom van?!
- Vajha még egyszer elevenen
 te engemet elbocsátanál!
- 190 Nyusztbőr-imádsággal imádlak,
 rénbőr-imádsággal imádlak,

ānem ūltā oss tārätāslēn mōnt!»

Ajäs-tārēm ājkā

tēp tēnē tēpiñ nāmtēm žumlē nāmesi :

195 «*taw tīl alkēmt manā nāmtēm sojtēmli ?!*

ti tārā Tārēmne liliñ-ta'il oss āñsawē!»

tūl Tēk-ājkā sāl' jān'i sāl'i ta vislēm.

Tēk-ājkā ań ās žumlē pojksi :

«*Ajäs-tārēm ājkā! am amkim jānitēl*

200 *žotā jū jojte'im ?*»

Ajäs-tārēm ājkā žumlē lāwe'im :

«*Tēk ājkā! nañēn jū totuñkwē*

nē-mat ajāñ žum at āñsé'im ;

nañ ožsēr-žuril jāñže'in,

205 *jū tož ti minilēn!*»

ań Tēk-ājkā sirejā ānem ti mujlētā,

taw ta ožsēr-žuril ta minēs.

ań sirej-numpēl kwoss sunse'im :

óh bocsáss engem szabadon (tkp. által)!»

Ajász-isten öreg

táplálékevő táplálékos elmém ím hogyan elmélkedik :

195 «Ha őt most megölöm, ugyan mennyire fog lelkem csilla-
podni?!

Hadd tartsa őt meg Tārēm (az isten) továbbra is elevenen!»

Azután Teek-öregét rendkívül megsajnáltam.

Teek-öreg most ím hogyan könyörög ismét: [gával]

«Ajász-isten öreg! én egymagamban (tkp. magam nagysá-

200 hogyan (hová) jutok haza?»

Ajász-isten öreg ím hogyan szólok :

«Teek öreg! nekem, hogy téged haza vigyen,

semminemü apródlegényem nincsen ;

te változzál el róka alakjára,

205 haza úgy mendegélj!»

Most Teek-öreg kardját nekem ajándékozta,

maga pedig róka alakjában ezzel elment.

Most a mint a kard felé nézek :

- ajān žum-pīṛānēmnē poszānl tot tūleit.*
 210 *ajān žum-pīṛānēmnē žumlē lāwe'im :*
 «ti tal'ziñ sirej sijiñ nāri
 jelpiñ vit qumāñ tūrēmnē totēlān,
 poszū žot-loutēlān !»
 añ tal'ziñ sirej sijiñ nāri
 215 *loutuñkwē ta totwēs.*
 loutēmā jui-pālt am pāltēm ti totwēs.
 ti sunsililēm : tamlē jāmēs
 tal'ziñ sirej sijiñ nāri ālilālēm !
 Ajās-tārem ājkā añ žumlē lāwe'im :
 220 *«ēlēm žalēs jisiñ tārem ūntnātkā jui-pālt,*
 ēlēm-žalēs nqtiñ tārem ūntnātkā jui-pālt
 ti tal'ziñ sirej sijiñ nāri
 jir vinē jiriñ pupy'i' ēl oss ūnti,
 puri vinē puriñ pupy'i' ēl oss ūnti !»
 225 *toz sātmem jui-pāltē*

- fegyveres szolgálaim vére oda tapadt (ott áll).
 210 Fegyveres szolgálaimnak ím hogyan szólok :
 «Ezen hegyes kardot, híres szablyát
 szent víz folyta tómhöz vigyétek,
 mossátok le ott vérét !»
 Most a hegyes kardot, híres szablyát
 215 ím elvitték, hogy megmossák.
 Miután megmosták, én hozzám hozták.
 Ím nézdegélem : olyan jeles
 hegyes kard, híres szablya volt !
 Ajász-isten öreg most ím hogyan szólok :
 220 «Az ember korabeli világ beáltával (tkp. ülepedése után),
 az ember idejebeli világ beálltával
 ez a hegyes kard, híres szablya
 véráldozatot fogadó véráldozatos istenkévé változzék,
 ételáldozatot fogadó ételáldozatos istenkévé változzék !»
 225 Miután így elbűvöltem,

ta mǎrtés jārém tǎrém-ke tēli,
 ta mǎrtés moñsēm tǎrém-ke tēli:
 ʒoti mǎnēl ʒǎnt-ke ʒoʒti,
 kāt-ǎntés, la'íl-ǎntés oss vāri!

*

- 230 An ētū sāt jol ʒujāsēm,
 ʒǎtēl sāt jol ʒujāsēm;
 akw'-mat-ērt nǎñʒ sajkēlāsēm.
 tēp tēnē tēpiñ nǎmtēm
 akwāi' at soʒtēmlī;
 235 vit ajnē vitiñ nǎmtēm
 akwāi' at soʒtēmlī.
 nǎmse'im: am ti palit ʒujāsēm,
 paulēm ēriñ paul-supi' vārweis,
 ūsēm ēriñ paul-supi' vārweis.
 240 ponsēm sosi' kiti' sam
 sāt tūr ūltā ʒumlē sunsilāle'im,

ha afféle inséges világ áll be (születik),
 ha afféle nyomorúságos világ áll be,
 hogy valamely vidék felől had érkezik:
 kéz-segítséget, láb-segítséget hadd nyujtson (csináljon)!

*

- 230 Most hét éjjelre lefeküdtem,
 hét nappalra lefeküdtem;
 egyszer csak fölébredtem.
 Táplálékevő táplálékos elmém
 egyre nem csillapodik;
 235 vizivó vizes elmém
 egyre nem csillapodik.
 Gondolom: én oly hosszú ideig feküdtem, [náltatott),
 lehet, hogy falum [azalatt] faludarabokká rombolták (csi-
 lehet, hogy városom városdarabokká rombolták.
 240 Érett ribiszke két szemű
 hét tón által ím hogyan nézdegélek,

sāt Ās-mēsi ūltä žumlē sunsilāle'im :
akw'-mat-ērt sāt žāp-ta'il ta jināt nānki ;
žat žāpēmtē akw'-mūs āitiñ užit lūle'it,
 245 *sātīt žāpēmtē žansāñ lū lūli.*
žasū jīmānl jui-pālt,
vāt'i jīmānl jui-pālt,
tī tāltiñ ūs tāltēmnē tī pūžtāst,
añ āñtiñ užit pāi' tī totwāsēt ;
 250 *añ žansāñ lū ās pāi' tī totwēs.*
am āwiñ kwol āvim kit pālne
žār ne'ine tāk kwālyel
tī' tī nē'iwäst,
uj nē'ine tāk kwālyel
 255 *tī' tī nē'iwäst.*
añ tan āšné ħajt-žumiānl
pēnžuñkwē tī ūnttuwēs.
Ažās-tārem ājkā rē'il tī pin'islēm,

hét Obkanyarulaton által ím hogyan nézdegélek :
 Ime egyszer csak hét teli hajó jövelele látható ;
 hat hajómban csupa szarvas állatok állanak,
 245 hetedik hajómban tarka ló áll.
 Miután hosszú ideig jöttek,
 miután rövid ideig jöttek,
 ezen réves városom révéhez kapaszkodtak,
 ama szarvas állatokat íme fölhozták a partra,
 250 ama tarka lovat szintén fölhozták a partra.
 Az én ajtós házamnak ajtaja két feléhez
 rénbikát kötni való erős kötéllel
 íme ide kötötték ;
 szarvas állatot kötni való erős kötéllel
 255 íme ide kötötték.
 Most velük levő varázsló emberüket
 íme varázsolni ültették.
 Ajász-isten-öreg lelki réülést bocsátottam (tettem) reá,

- ti jisēm, ʒumlē ti lāwe'im :
 261 «sawiñ sāʒip saw kué'érakünēm,
 kātän tortal pus-ta'il q̄län,
 la'llän tortal pus-ta'il q̄län!
 ti jui p̄ält akwän nē'im
 ʒürēm sāt āitiñ ujin alélän,
 265 ta jui-pält ti ʒansāñ luwän alélän!
 tüt-ülte akw' nürpā sāt put taʒätän!
 sēñkwiñ āni sēñkwä v̄jēm,
 posimiñ āni posimä v̄jēm.
 tül ti ʒurēm sāt āitiñ ujim squänä
 270 jilpél jänimēm māñ jiw tawän nāñʒ-taʒätän,
 ti ʒansāñ lū sawü ās tū nāñʒ-taʒätälän!
 Numi-Sorüi āsün portiñ sam sunsi,
 Numi-Sorüi jārän pamiñ sam sunsi.
 ti jui-pält nan ūnlénē nājiñ kwol sāmännē,
 275 nan ūnlénē ātriñ kwol sāmännē

- ezzel eljöttem [hozzá] s im miképpen szólok :
 260 «Nyomorúságos subájú sok szegénykém,
 kezetekben tökéletesen egészségesek legyetek,
 lábatokban tökéletesen egészségesek legyetek!
 Ezután egybekötött
 háromszáz szarvas állatotokat öljétek le ;
 265 azután pedig ezt a tarka lovatokat öljétek le,
 Majd azután egy akasztóíves hét üstöt akasszatok [tűz fölé]!
 Gőzölgő (gőzös) edény gőzét veszem,
 füstölgő (füstös) edény füstjét veszem.
 Azután e háromszáz szarvas állatom bőreit
 270 ujonnan nőtt (fiatal) kis fa ágára akasszátok föl,
 ezen tarka ló bőrét szintén oda akasszátok föl!
 Numi-Szornyí atyátok jó szemmel fogja nézni,
 Numi-Szornyí apátok kegyes szemmel fogja nézni.
 Ezután a magatok lakó, istennővel levő házatok szögletébe,
 275 a magatok lakó, istenkével levő házatok szögletébe

*Tārēm jot kit pašü minün,
Tārēm jot žūrēm pašü minän !»*

*

*žūrēm sāt āntiñ uj ti alwés,
ta jui-pält an žansün lū ti alwés,
280 tül ūlté akw' nurrpä sāt pūt taḡätawés ;
sēñkwiñ āni sēñkwä vislēm,
pōsimiñ āni posimü vislēm.
tül ti žūrēm sāt āntiñ uj sqwänä
jülpël jänimēm māñ jiw taḡwén nāñḡ-taḡätawäst,
285 ti žansün lū sqwä ās tū nāñḡ-taḡätawés.
tül nalu ti tālsét.
jelpiñ vit quné jelpiñ tür,
kwotliñ tür kwotlän joḡtmanl-kēmt
ñqłt turpä turiñ rāñḡ ti rāñḡsét :
290 « Numi-Tārēm āsüné rāñḡ-sijū nāñḡ oss ḡōlawé,
Numi-Sorñi jāḡüné rāñḡ-sijū nāñḡ oss ḡōlawé !»*

menjetek *Tārēm*mal (istennel), két üdvözetem [adom],
menjetek *Tārēm*mal, három üdvözetem [adom].

*

A háromszáz szarvas állatot erre leölték,
azután ama tarka lovat is leölték ;
280 azután egy akasztóíves hét üstöst akasztottak a [tűzre] ;
gőzölgő edény gőzét vettem,
füstölgő edény füstjét vettem.
Azután e háromszáz szarvas állat bőreit
ujjonnan nőtt kis fa ágára aggatták föl
285 s e tarka ló bőrét is oda akasztották.
Azután leeredtek a partra.
A szent vízzel folyó szent tó,
közepes tó közepére a mint eljutottak,
ime éles hangú hangos kiáltást kiáltottak :
290 « Numi-*Tārēm* atyánk kiáltásunk hangját hadd hallja meg,
Numi-Szornyi apánk kiáltásunk szavát hadd hallja meg !»

2. A hét jávorbika bőre irhájából készült ruhát viselő öreg öcsikéjének
Ajász-istennek regeképpen elmondott hőséneke.

*Sāt-zār-sq w-sāriñ-ta'il-ājkü a pγä, Ajäs-tārem
mōjtī' lāwēm tērniñ ērγä.*

1. *Sāt-zār-sq w-sāriñ-ta'il-ājkü āli. apiris ānsi. γātēl āli: kwon
at tārätitü; jolä zuji: sāt zār-saw sariñ ta'ilä kēmplitü-küwērnē,
pūlitü tärm zujeptitü, toz ti jānmēltitü. toz jānmēltēmāt-zalt akw'
mat-ērt apiris namsi: «am ērēm-ke ēlä minnūw, am mōjtēm-ke ēlä
minnūw: akim-ājkü jol woss qjnuwē mōnt!» an akit-ājkü ūlmēl
qjilmawēs. ti kūmtē an apiris sāt zār-saw sariñ ta'il kēmplinēl la'il-
tit-nūpēl jolāl lewētaztēs, kwonā kwälēs, sunsitü: γarä paul ālnätä,
γarä ūs ālnätü. ēlāl kwoss sunsi: nāñkēt l'ul'e'it. ti l'ülēs, ti l'ülēs, postō-*

1. Él egy hét jávorbika bőrének irhájából készült ruhát viselő
öreg. Van egy öcsikéje. Ha nappal van: [a szabadra] ki nem-
ereszti; ha lefekszik: hét jávorbika bőrének irhájából készült
ruhája szárnyába, a keble fölé fekteti, úgy neveli. A mint úgy neveli
egyszer csak az öcsike gondolja: ha az én énekiem tovább folytatód-
nék (menne), ha az én regém tovább folytatódnék: bár elalunnék
az én bácsim, az öreg!» Most bácsija az öreg álomba merült.
E pillanatban az öcsike a hét jávorbika bőrének irhájából készült
ruha szárnyából a lábnyílás irányában lefelé huzakodott, kiment a
házból, nézi: egy tágas falu van [előtte], egy tágas város van
[előtte]. A mint távolra néz: vörösfenyők állanak. Im állot, állott,
[egyszer csak] hajnalodni kezdett. Hajnalodása idején a fenyő-

lañkwé pats. postiléné porät nāñk-tawétné jätřit issét. taw mán jaut-sqwkätätél añ jätřit ta lisanä: at alésanä. nälä minémä-mūs mán kwolkwé ünli; añ mán kwolkwé alän, nälä tü in pats. taw tü zajtém arémté añ mán kwol-kiwérnél āyi kwonä kwäls; apiris nāliñ-ta'il
 10 āyin pūwvés. taw kwonäl zartí, āyin kwol-kiwérné zartawé. ti nó-léztazte'i, náurém nāmélmati: am tawä sar liliñ-kēr-sózril ness piltapél vārilém. taw érttém piltapél vāritü: ma'il-jatét simä-tori' sózril pūtméstä. āyi rāyāts. taw nälä nírémtés, jūw zajtés, jūw sältés. akit-ājkä añ-maliñ nāñz inét rozti. taw sāt zār-sqw sārīñ ta'il
 15 kēmplin lāséläkw sältés: añ-mōnt zot zujés, akw' tü zujés.

2. zasä zujés, man vāti zujés, zātälés. akij' apri' nāñz kwälsi'. ajiñ zum-pī' kwonél jūw sältés; ājkä-nūpél lāwi: «sāt-zār-sqw-sārīñ-ta'il-ājkä! apirisén ūpü aléstü.» ājkä sirej nírémtés, kwonél sältém ajiñ zum-pī' sairuñkwé tāñzi. sirejä kwoss almejitü ajiñ
 5 zum-pī' kwon ojés. āwi kwoni-pālné patmä porät ājkä lāzi: «añ am

ágakra fajok szállottak. Ő kis ijjacskájával rálött ama fajokra; de nem találta (ölte meg) őket. A merre nyila ment, egy kis házacska áll; nyila ama kis házacska tetejére, éppen oda esett. A mint ő odafut, ama kis ház belsejéből egy leány jött ki s a fiúcskát nyilastul együtt megfogta. Ő kifelé rántja [a nyilat a leány kezéből; de] a leány őt a házba huzza. Erre viaskodni kezdenek, a gyermek azt gondolja: hadd ijesztem meg (ijesztővel teszem) őt az éles vaskéssel. A mint meg akarja ijeszteni: melle közepén szíve irányában dőfte meg [a leányt]. A leány ös-zerogyott. Ő nyilat elragadta, visszafutott, bement a házba. Öreg bácsija azalatt még nem ébredt (riadt) föl. Ő a hét jávorbika bőrének irhájából készült ruha szárnyába lassacskán bebujt s a hol az imént feküdt, ugyanoda feküdt [ismét].

2. Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt, kívülágosodott. A bácsi s az öcsike fölkeltek. Egy apród kívülről belépett, szól az öreghez: «Hét-jávorbika-bőrének-irhájából-készült-ruhát-viselő-öreg! a te öcsikéd megölte nagynénjét.» Az öreg kardot rántott, a kívülről jövő apródot szét akarja vágni. A mint karját fölemeli, az apród kimenekült. Midőn kijutott az ajtón, szól az öreg: «most ezt az öcsikémet rágalmaztatok, utóvégre engem fogtok rágalmazni;

ti apɣém ti polis vārijin, nan jui-ault ānēm polis vārijin; am ti apɣém sāt ɣār-sq̄w šariñ ta'il kēmpli-kiwērémte ɣujéptilēm, kwonāl ɣum-mūs jālentī, ti am ti pūtinnél ɣotāl' taw kwonā kwālāli?!»

3. ɣasū ālmānl jui-pālt, vāti ālm'nl jui-pālt aú p̄ri'ākwe jā'i-p̄rjānā lāɣ'e'it: «āp̄sí voss āsti, tūjā-ɣār tojāsnē mineuw, ɣāriñ sunnē, ujīñ sunnē kērēslūw.» akit-ājkā lāwi: «am ɣumlē vārilem, taw vārēm aulā.» apɣū jɣutā nālā vis, kwon ta kwālēs. kankanā ɣāriñ sun, ujīñ sun elāl nūwītēsānl, akw' jot ta mināst. ɣasū, man vāti mināst ūsēn⁵ joɣtāst. kit āɣi kwonā kwālēsī', āp̄sivnl jūw tūlīpawēs, ūs-awi kwonipālā lap-tumēntawēs, isnās kwonipālā lap-tumēntawēs. kankanā ɣaštēmā-mūs aú p̄ri's tēpēl at tittawē, vitēl at ajtawē. — «nēn ti-nēi', ānēm matēr tēpēl tittēlēn!» — «mēn nañēn man jāɣēn-sim-ūq̄wlēl tittilēmēn?!» etū ūnlī ūlēm̄tāl, ɣātēlū ūnlī ūlēm̄tal. ās ti lāwi: «nēn¹⁰ ti-nēi', nēn tēp at tēsintālijin? nēn ānēm matārēl tittēlēn!» tēn akw' ti lātiñ lāɣ'e'i': «mēn nañēn man jāɣēn-sim-ūq̄wlēl tittilēmēn?» toɣ ūn-

ezt az én öcsikémet hét jávorbika bőrének irhájából készült ruhám szárnyába fektetem, hogyan járkálhat ő ki, az én kebelemről hova megy ő ki?»

3. Miután soká éltek, miután rövid ideig éltek, ama fiúcska bátyjai mondják: «hadd készüljön el az öcs, tavaszi jávorbika-vadászatra (hótalppal való üzésre) megyünk, befogtunk a rénbikás szánba, a marhás szánba.» Bácsija az öreg mondja: «Én hogyan tegyek, az ő dolga!» Öcsikéje fogta ijját, nyilat s azzal kiment. Bátyjai előre hajtották a rénbikás szánt, a marhás szánt s együtt mentek. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egy városba jöttek. Két leány kijött, az öcsikét bevitték, a város ajtajának külfelét lelakatolták, az ablak külfelét lelakatolták. Bátyjai tanítása szerint ama fiúcskának sem ételt nem adnak enni, sem italt nem adnak inni. — «Hé, ti nők, adjatok nekem valami ételt!» «Mimicsoda apád-kínját (tkp. apád szívének a húsát) adjunk neked?!» Álomtalanul ül éjjel, álomtalanul ül nappal. Ismét mondja: «Halljátok, ti nők, ti nem szoktatok ételt enni? adjatok nekem valamit enni!» Azok megint csak azt a feleletet mondják: «mi micsoda apád-kínját adjunk neked?!» A mint ott ül, egyszer csak kívülről két gyermek lépett be: «nagybácsi!» — mondják — «édes

limätä akw'-mat-ert kwonël kit náurēm sáltsi'. «säsikwé!» — lāweī' — »āñkwémēnnē vōuwāsēn.» Sāt-γār-sq̄w-sūriñ-ta'íl-ājkā- apiris
 15 lāwi: «nēn tīl akw' pālēn parātaẏtēn! am jāγ'-āγi-ke āśnūm: namiñ sātī' jēmtēs, sujiñ sātī' jēmtēs tētal ūnlēnēm, jāγ'-āγimnē ẏāntnuwēm mōnt.» an jāγ'-āγitū náurēmī' ta minēsī', an pīris ta kwolāt ēlāl ti ūnli. toẏ ūnlēnāt ẏaltē kwonël akw'-mat ẏum sálts; lāwi: «jāta! kwālēn kwonā, kankān sāt ẏum sāt ẏārēp ẏāriñ vānt náwluñkwé
 20 minē'it, vōuwāsēn.» taw kwonā kwālēs, an-maliñ kankānā josāl votintaẏtamēt. āpsīānl-nūpēl lāwe'it: «āpsikwé! josāyēn tiji', jāutēn ti.» āpsīānl lāwi: «nan jāmentān, am tajēẏ joytē'im.» kankānā ta mināst. tan minēmānl jui-pālt josāyā rawī' rātsāyā, jāutā rawī' rātēstā. sirejā rawī' rātēstā. Sorni Kworēs jāyān nāñẏāl rāñẏēs:
 25 «Sorni-Kworēs jāyēm, Sorni-Kworēs āsēm! ānēm ānkw-kwot-josā tārātēn, ānēm lakw sampā samiñ laẏēr tārātēn, ānēm āln lūspā lūsiñ sirej tārātēn, kēr ẏāsñāp ẏāsñāñ vāyēn-jāut tārātēn, sāt nāl punim samiñ tawēt tārātēn!» Sorni-Kworēs jāyān āñkw-kwot kit

anyánk hív téged.» A hét-jávorbika-bőrének-irhájából-készült-ruhát-viselő-öregnek öcsikéje felel: «félretakarodjatok ti innen! ha énnekem testvérem volna: egy nevezetes hete lesz, egy híres hete lesz, mióta itt étlenül ülök — [azóta] testvérem csak megtalált volna!» A testvére két gyermeke elment, a fiúcska pedig ama házban tovább ül. A mint úgy ül, kívülről valami férfi lépett be s szól: «nosza, eredj ki, bátyjaid, a hét férfi egy hét jávorbikából álló falkát mennek üzni, hívnak téged.» Ő kiment, hát bátyjai fölcsatolták már hótalpaikat. Öcsükhöz szólnak: «öcsike, ezek a te hótalpaid, ez a te ijjad!» Öcsük felel: «ti csak menjete, én majd aztán jövök [utánatok]. Bátyjai ezzel elmentek. Miután ők elmentek, a két hótalpát darabokra törte, ijját darabokra törte, kardját darabokra törte. Fölfelé kiáltott Arany-Kworesz atyjához: «Arany-Kworesz atyám, Arany-Kworesz apám, jávortehén lábszár-bőrével fedett hótalpakat bocsáss nekem alá, sűrű szemű szemes pánczélu ruhát bocsáss nekem alá, ezüst bojtú bojtos kardot bocsáss alá, vasbordájú bordás vállíjjat bocsáss alá, hét nyíllal fölszerelt karikás tegzet bocsáss alá!» Arany-Kworēs atyja jávortehén lábszár-bőrével

josäl tärätawés, kër çāsnāp çāsnāñ vāçén-jautél tärätawés, sāt nāl punim samīñ tawtél tärätawés, lakw sampā samīñ laçérél tārätawés, āln lūspā lūsiñ sirejil tärätawés. josüçā rotintésayā, laçérā nāñç maséstā, tawétā nāñç taçätéstā, jçutā, sirejā kātén pūwéstā, kankanā miném lāñç çasit ta minés.

4. çasā minés, man vāfi minés, kankanā juil joçtsanā. kankanā juil-joçtēmā porät pōçätél élā jāmçtés. tan éli-pālānl pattém āçrémté tan-laltānl l'alt jāñçipés, lūlmétés, lāwi : «ja kankaném ! an' úawléné sāt çārp çāriñ vāntān çot āli? jāta kankaném, èri'-ke totuñkwé èri : èri' toteüw!» tawét-süntnél lūl' nāl lewématés, kër çāsnāp çāsnāñ⁵ vāçén-jaut çassémtené porät namélmati : èrçén-ke élā mini, nūlā ātér nāl-nalné voss sakwätawét, çūrém ātér šakwiñ ma'il-kwoflélnél voss minawé!» nūlā ātér nāl-nalné sakwätawäst, çūrém ātér šakwiñ ma'il-kwoflénálnél minwäsét. kankanā ti alésanā, tūl jūw ta jāñçés. jūw joçtés, an' kankanā ālém ūs sis norāñél noréstā, ma'il-norāñél no-¹⁰

fedett két hótalpat bocsátott neki alá, vasbordájú bordás vállíjjat bocsátott alá, hét nyíllal fölszerelt karikás tegzet bocsátott alá, sűrű szemű szemes pánczélruhát bocsátott alá, ezüst bojtú bojtos kardot bocsátott alá. Hótalpát fölesatolta, pánczélruháját fölöltötte, tegzét fölfüggesztette [vállára], íjját, kardját kézbe vette s azon út hosszában, melyen bátyjai mentek, ment ő is [utánuk].

Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, bátyjait utólérte. Midőn utólérte bátyjait, oldalt előre hatolt. Midőn azok elé került, ő velük szemben visszafelé fordult, megállott s szól: «Nos bátyjaim, hol van az a hét jávorbikából álló falkátok, melyet üldöztök? Nosza bátyjaim, ha tovább kell vinnünk az éneket, hát vigyük tovább az éneket!» A tegez nyílásából előhúzott egy rossz nyilat s midőn a vasbordájú bordás íjját megrántja, gondolja: ha énekelem folytatódik, hadd ronesoljon össze a nyíl nyele négy hőst, három hősnek pedig csecses melle közepén menjen keresztül [a nyíl]!» Négy hőst a nyíl nyele ronsolt össze, három hőst csecses mellük közepén járt át [a nyíl]. Im megölte bátyáit, azután visszafordult. Hazaérkezett; azt a várat, melyben bátyjai laktak, háztúsással zúzta széllyel, mellzúzással zúzta széllyel, [míg végre] vérdühbe esett (keveredett). A mint így hadakozik, egyszer csak

restü, kēlp-sēnγwne tēlils. ān toγ χāntlēnātü χaltē, akw'-mat-ērt la'ilā tārwiñ sujtī, kātü tārwiñ sujtī. la'ilān kwoss āñkwāti: añ-maliñ akit-ājkä, taw la'ilān lakwēm; kātān kwoss āñkwāti: añ-maliñ jāγ'-āγitü kātān pūγtēm. «pojtakēn, pojtakēn!» — lāwe' —
 15 «mēnēmēn ti sakwäte'in; mat-lēm nur kissēn, pojtakēn!» kitēpiäγä: «akim-ājkü nañ?» — akit-ājkü lāwi: «am.» — «jāγ'-āγi nañ?» — «am.» χāntlaytēnē mātānēl ti pojtēs. χālp-us tārmēl, Ajās-paul lapät nāñk-sayl āli; χum rautal, nē rautal jelpiñ mā tot ta vārs. Ajās-tāγēm namēl añiñēn γātēliñēn tot ta ūñli.

lába terhesnek érzik (hallik), keze terhesnek érzik. A mint lábára pillant: hát bácsija, az öreg, ő férközött a lábához; a mint kezére pillant: hát testvére fogózkodott kezébe. «Ugyan csillapodjál, csillapodjál!» — mondják — «ime összeronesolsz bennünket, valamennyire megbosszultad magadat, ugyan csillapodjál!» Ő kérdezi ezeket: «bácsim, te vagy?» — Bácsija, az öreg, felel: «én.» — «Testvérem, te vagy?» — «Én.» Evvel megszűnt hadakozni. Berjov városa fölött, Ajász-falva közelében egy vörösfenyő-liget van; ottan szerzett férfinak érinthetetlen, nőnek érinthetetlen szent helyet [magának]. Ajász-isten néven ime mind e mai napig ott uralkodik [ül].

II.

A Teek-falvi isten (*T'ek-ājkä*).

Teek-öregnek hósi éneke.

T'ek-ājkä t'èrniñērrä.

- 1 *Xqsi-çumlē nāriñ-āq'èr,*
Jiç'i-çumlē-nāriñ-āq'èr,
Le'iñ-oçsār-turpā-çum —
toç ta namejavēm ;
- 5 *Rusiñ-aulép-jiç'i-sai',*
Rusiñ-aulép-çq'sēñ-sai' —
toç ta namejavēm.
tì tēpiñ Ās, çuliñ Ās vātakēmt
tì çajtnē tul, minnē tul lūlit ūškēmt
- 10 *nājiñ sāt jānitakwēl*
toç ta pilālawēm,

- Sokszolgájú-férfiúcska, szentséges-hős,
 Soknépű-férfiúcska, szentséges-hős,
 nagyfarkú-róka-prémjével-karimázott-süvegű-férfi —
 így neveznek engem ;
- 5 Bojtos-végű-soknépű-hajfürű,
 Bojtos-végű-sokszolgájú-hajfürű —
 így neveznek engem.
 E táplálékos Obom, halas Obom partján,
 e futó felhő, menő felhő magasságú váracskámban
- 10 istenasszonyt uraló hét [vidék] területnyire (nagysággal)
 e nevemmel (így) vagyok félelmetes,

ātriñ sāt jānitakwēl
 toꝝ ta ɣuraɣlawēm.
 amkām ɣum jānitakāmtēl
 15 jāɣä minēm jāɣriñ nurkwē
 am at āñsīle'im,
 āñkwä minēm āñkwiñ nurkwē
 am at ɣāntīle'im ;
 ās-pun, lū-pun jamēs lalkwē joꝝti-pēl
 20 tāltiñ ūs tāltkēm jolī-pālt
 ɣīs-nāmpēr, sei-nāmpēr vārikānēm.

*

ɣāsü ālmēm ɣalīkwēt,
 vāti ālmēm ɣalīkwēt
 jāni' nē šānkēm ɣumlē lāwīli :
 25 «ti kēriñ nāñk lūlit ūskeut,
 ti sāmiñ nāñk lūlit ūskeut,

istenkét uraló hét [vidék] területnyire
 e nevemmel vagyok rettenetes.

A magam férfiúi méltósága szerint :

- 15 atyától eredt atyai bosszuokom
 nincsen [mely harcra indítson],
 anyától eredt anyai bosszuokot
 nem találok [hogy harcza induljak] ;
 ha mint juh gyapja, ló szőre [oly számmal] jön felém va-
 lamely jóra való ellenségecske :
 20 réves váracskám réve alatt
 mint fővényszem, mint homokszem, oly apróra vagda-
 lom szét (teszem) őket.

*

A mint sokáig [igy] éldegélek,
 a mint rövid ideig [igy] éldegélek,
 [egyszer csak] ím miképpen szól nagyasszony anyácskám :

- 25 «Ezen kérges fenyő magasságú váracskánkban,
 ezen pikkelyes fenyő magasságú váracskánkban

jǎǎ miném jǎǎiñ nur
 man at āńśikeu ;
 āńkwǎ miném āńkwǎiñ nur
 30 man at āńśikeu ;
 nē minnē nēǎiñ sām
 mai' voss kissnuwū mont,
 ǎum minnē ǎumiñ sām
 mai' voss kissnuwū mōnt ! »
 35 ań aǎiñ ǎum saw pǎkēm-numpē'
 ǎumlē lāwǎle'im :
 « tǎuliñ uj ǎansǎp kit ǎǎpkwei'
 nalu voss narǎtēnuwei',
 la'ǎliñ uj ǎansǎp kit ǎǎpkwei'
 40 nalu voss ǎulǎtēnuwei' !
 kwolliñ ǎǎ kwolēmne
 vouta nuǎ saw sǎǎǎit
 sawel voss ālentawē,

atyától eredt atyai bosszúokunk
 nincs [mely harcra indítson],
 anyától eredt anyai bosszúokunk
 30 nincs [mely harcra indítson] ;
 nő járó nős vidéket
 keressünk tehát föl,
 férfi járó férfias vidéket
 keressünk tehát föl ! »
 35 Szolgaférfi sok fiacskámhoz most
 im miképpen szólok :
 « A szárnyas állat ékítményű két hajócskát
 toljatok le a vízre ;
 a lábás állat ékítményű két hajócskát
 40 emeljétek le a vízre ;
 közepes hajó közepére
 vékony posztó sok göngyölegjét
 nagy számban hordjátok,

- vouta jarmak saw kuüäs
 45 sawél voss totentawé! »
 ań ajǎñ çum saw pĭkémné
 tquliñ uj çansäp kit çāpkāçēm,
 la'iliñ uj çansäp kit çāpkāçēm
 nalu ti narıtawé'.
- 50 Xaşı-qulép-çum-çaşı-sew,
 Jiçi-qulép-çum-jiçi-sew,
 sāt sa'ip sa'iñ ātēr
 sorçän-sām çansāñ ta'ılakēm,
 çulän-sām çansāñ ta'ılakēm
- 55 hóçsāñ vāçén num-pālēu
 nāñçü mastılawé.
 amkām çum jänıtakwél
 kāt pāliñ ātēr kāt-pālākémnél
 ajǎñ çum pĭkänémné ti pūçintawém,
 60 tāltiñ üs tāltikémné
 nalwü ti vānttavém ;

- vékony selyem sok tekeresét
 45 nagy számban vigyétek! »
 szolgaférfi sok fiacskám most
 szárnyas állat ékítményü két hajócskám,
 lábás állat ékítményü két hajócskám
 letolja a vízre.
- 50 Sokszolgás-tájékú-férfi, sokszolgás-hajfürt
 Soknépes-tájékú-férfi, soknépes-hajfürt [nevet viselő]
 hét hajfürtü hajfürtös fejedelemnek
 lazacz pikkelyek módjára ékített ruhácskám,
 hal pikkelyek módjára ékített ruhácskám
- 55 nyusztbőrrel fedett vállam fölé
 föladják.
 Magamat férfiúi méltóságom szerint
 kezes hősnek fél kezeckéjénél fogva
 megfognak im apródlegényeim,

nõzs-pit̄ikwèn ūntawém,
 uj-pit̄ikwèn ūntawém.
 ań ajāñ zum saw p̄ikem nump̄el
 65 zuml̄e lāwile'im :
 «ti tauliñ uj žansāñ kit žāpkāyémné,
 ti la'iliñ uj žansāñ kit žāpkāyémné
 nalwä ti täläkän !
 n̄q̄l̄ez turpā turiñ rāñžkwé
 70 nan rāñžilālän ;
 rāñiñ turpā turiñ rāñžkwé
 nan žaγijālän !
 aur̄ez pāl-ke žāntikeu :
 rās'i' rāt̄ililū ;
 75 rās pāl-ke žāntikeu :
 aur̄zi' rāt̄ililū.»

*

60 réves váram révecskéjéhez
 im lefelé vezetnek ;
 nyusztprémes fészekbe ültetnek,
 medveprémes fészekbe ültetnek.
 Szolgaférfi sok fiacskámhoz most
 65 im miképpen szólok :
 «Ezen szárnyas állat ékítményű két hajócskámra,
 ezen lábas állat ékítményű két hajócskámra
 szálljatok föl kedveseim !
 Vékony hangú hangos kiáltást
 70 kiáltsatok ;
 vastag hangú hangos kiáltást
 dörögjete !
 Ha meredek partú vidéket találunk,
 azt alacsony fővényparttá verjük le [evezőnk csapásaival] ;
 75 ha alacsony fővénypartú vidéket találunk,
 azt meredek parttá verjük föl.»

*

*Añ tǫuliñ uj ʒansün kit ʒāpukwei',
la'iliñ uj ʒansün kit ʒāpukwei'
nalwä ünttuwesi'.*

80 *úq̄l̄eʒ turpü turiñ rāñʒkeu
ēlä rāñʒulälilü,
vāriñ turpü turiñ rāñʒkeu
ēlä ʒaʒijälilü.*

*sǫwiñ mā sāt ʒalkwēn
85 jol ta tǫrnenätü sujtiläli,
pāñkiñ mā ʒat ʒalkwēn
jol ta tǫrnenätü sujtiläli.
ajāñ ʒum saw p̄ikēm
ʒāp nāriñ lāñʒikwēl*

90 *tan tǫwile'it,
ulpä-jiw pāliñ tūpkwēl
tan maʒintāle'it.
tēpiñ Ās lāñʒäl ti minilāleu,*

Most a szárnyas állat ékítményü két hajócskát,
a lábas állat ékítményü két hajócskát
a vízre helyezték.

80 Vékony hangú hangos kiáltásunkat
elkiáltottuk,
erős hangú hangos kiáltásunkat
eldörögtük.

A réteges föld hét közébe

85 hallatszík ím alá zaja,
a fekete (piszkos) föld hat közébe
hallatszík ím alá zaja.

Szolgaférfi sok fiacskám
hajóverte habos úton

90 evezget,
cezédrusfenyőből való evezőcskét
mártogatnak ők [a vízbe].
Táplálékos Obon ím lefelé mendegélünk,

- ʒuliñ Ās lāñʒāl ti minilāleu.*
 95 *toʒ mineu ʒalikwēt, elāl sunsilāleu :*
manēr nampā jelpiñ Ās-mēsikwēn
ti nēileu ; — akw' pāl vitkāt
lilīñ jūr, lilīñ sossēl sōpā tār' qwi,
akw' pāl vitkāt kul sōpā tār' qwi.
 100 *ʒajtnē tul silmāñ ūs*
tot ta ūnlīli,
minnē tul lūlit ūs
tot ta ūnlīli.
tāltiñ ūs tāltikwēn pāi' ta pūʒētālikeu ;
 105 *ʒumlē sunsilālikālēm, ʒumlē vāššintālikālēm :*
Lōñʒ-awit-nol jāni' ūs, taw ti q̄lilālēm.
sāt mā-sāmnēl sāt mojkwē joʒtālālēm,
nē-mat namiñ q̄tēr, sujiñ q̄tēr nq̄ñʒ at tārātawē.
suniñ ʒum-ke joʒtāli :
 110 *sāli tēpiñ qsiñ ʒasli*

halas Obon ím lefelé mendegélünk.

- 95 Amint így mendegélünk, előre nézünk :
 vajjon micsoda nevű szent Obfokhoz
 érkezünk most; — egyik fele kedves vizének
 eleven *jūr*-féreg, eleven *sossēl*-féreg száján keresztül folyik,
 másik fele kedves vizének manó száján keresztül folyik.
 100 Futó felhőt szelő vár
 áll íme ottan,
 menő felhő magasságú vár
 áll íme ottan.
 Réves vár révecskéjéhez mostan fölkapaszkodtunk ;
 105 amint nézdegélem, amint tekintgetem :
Lōñʒ-awit-nol (Bálványfok) nagy vára, ím az volt.
 Hét földtájékról hét kedves vendég érkezett,
 semminő neves hőst, híres hőst föl nem bocsátanak.
 Ha százas ember érkezik vala :
 110 mint rénszarvasnak enni való vastag moha,

- pattān sun pattākānēl qsiñ' zaslītimē;*
zāpiñ zum-ke joztāli :
kwol ūnttēnē qsiñ zaslī
pattān zāp pattākāt qsiñ' zaslītimē.
 115 *am joztkēmt āwiñ ūs āwikātā*
pālī' ūs ti riššentawē,
tāltiñ ūs tāltikātā
palī' ūs ti tūlawē.
S'er-kēwi mor-kēwi-kumliñ-nāri
 120 *ajāñ zum pīkēmtēl*
kaniñ ūs kanikwēn pāi' ti jānālimēn,
kaniñ paul kanikwēn pāi' ti zāñzilimēn.
añ Lōñz-awit-hol sāt ātēr jāy'-āriānl
ūnlēnē māñ tūr jānit kwolnē
 125 *jū ti šāltīlimēn,*
māñ šāris jānit kwolnē,
jū ti šāltīlimēn ;

- oly vastaggá mohosodik a talpas szán talpa ;
 ha hajós ember érkezik vala :
 mint házépítéshez való vastag moha,
 oly vastaggá mohosodik a fenekes hajó feneké.
 115 Midőn én megérkeztem, kapusvárnak kapuját
 csak akkor vonják vala széllyel,
 réves várnak révecskéje
 csak akkor áll vala nyiltan. [kard)
S'er-kēwi-mor-kēwi-kumliñ-nāri (vadon-kő-puszta-kő-....
 120 [nevű] szolgaférfi fiacskámmal
 im fölme gyünk a teres vár kedves terére,
 im föl hágunk a teres vár kedves terére.
 Ama bálványfoki hét hős testvére
 lakta kis tó nagyságú házba
 125 ime belépünk,
 kis tenger nagyságú házba
 ime belépünk ;

*nāri-sū jāmés kātkučl
mēn ti lūlīlimēn.*

*

- 130 *Sāt tārēs jānit šeñri-pattä
nalwä ti tařätilmēn,
řat tārēs jānit püt
nalwä ti tařätilmēn.
jāsiñ-kuriñ, šēs-vōjiñ-ñoři*
- 135 *nalwä ti pētilēmēn.
řsü pajtařtēmä jui-pält,
vāli pajtařtēmä jui-pält
řürēm āni řūnlitäsēm,
ūilä āni řūnlitäsēm.*
- 140 *añ jāsiñ-kuriñ-šēs-vōjiñ-ñoři
akw' āni aulä řum-kasäjil pinilēm,
akw' āni aulä nē-kasäjil pinilēm ;
añ Lōñř-awit-ñol ūs sāt ātēr*

pálca gyanánt kardot tartva jó kezeckénkben
állunk mi ím [ottan].

*

- 130 Hét arasznyi nagyságú köüstöt
akasztunk íme a tűzre,
hat arasznyi nagyságú fazekat
akasztunk íme a tűzre.
Kezes-lábas, háncsvastagságú hájas húst
- 135 aprózunk az üstbe.
Miután soká főtt,
miután rövid ideig főtt,
három edénybe kanalaztam belőle,
négy edénybe kanalaztam belőle.
- 140 Most ama kezes-lábas, háncsvastagságú hájas hús
egyik edénye széléhez férfinak való kést helyezek,
másik edénye széléhez nőnek való kést helyezek ;
ama bálványfoki hét hős

- jāγ'-āγiānl jot*
 145 *akw' vāγēn tōγi uj*
mēn ti ūntilimēn,
sγriñ tēp jāni' pasān
mēn ti rāiilēmēn,
mā'iñ tēp jāni' pasān
 150 *mēn ti vāriilēmēn.*
ielmä tqlēm jamēs pūl
mēi' ti tēssentimēn,
sōpā tqlēm jamēs pūl
mēi' ti tēssentimēn.
 155 *akw'-mat-ērt ajāñ γum-pīkēm*
lāu puñkpā puñkiñ sōpā
γumlē pūnsilitū :
«Xqšī-γum-nāriñ-sai',
Jiγi-γum-nāriñ-sai' ātrakēm !
 160 *aú ti Loñγ-awit-úol ūs sāt ātēr*

- testvérével együtt
 145 mint *tōγi*-állat egymás mellé (egyirányú vállal)
 kettecskén leülünk,
 söritalos nagy lakomát (asztalt)
 csapunk mi (csinálunk),
 mézételes nagy lakomát
 150 csapunk mi.
 Nyelven olvadó jó falatot
 eddegélünk,
 szájban olvadó jó falatot
 eddegélünk.
 155 Egyszer csak szolgaférfi fiacskám
 tíz fogú fogas száját
 ím mily szókra (miképpen) nyitja fel:
 «Sokszolgájú-férfi-ember, szentséges hajfürt,
 Soknéptű-férfi-ember, szentséges hajfürt, uracskám!
 160 ím ezen bálványfoki vár hét hősének

- jäγ'-āγikānl jot*
ṅṅmtiñ ḡum ṅṅmtkēn
akwān ti patsi' :
ḡḡṅal ēlēm-ḡḡlēs jisiñ tārēm ūntḡati,
 165 *ēlēm-ḡḡlēs ṅṅtiñ tārēm ūntḡati*
akw' vārēn tōḡi ujkwē
akw' toḡ ūnlēkēn !» —
añ Lōñḡ-awit-ñol ūs sāt ātēr
jäγ'-āγikānl kātā-ke ḡśśā sorkwē
 170 *tārū pūwīlikālēm,*
ka' tulmoḡ rāti ūsilakwēl
tārū vānttikālēm.
tāltiñ ūs tāltkēmēnnē
nalwā ti joḡtsēmēn,
 175 *kwotliñ ḡāp kwotēlkwēn*
namiñ ātēr āγikwē
ñoḡś-piñ tāltikālēm,

- testvérkéjével
 elmés ember, elméd
 im egyet akar (megszerettétek egymást) :
 ha egykor az ember korabeli világ beáll,
 165 az ember idejebeli világ beáll,
 mint tōḡi-állatka egymás mellett
 üljete [majd] így édeskeim !» —
 Most a bálványfoki hét hős
 testvérkéjének keze gyöngé szárát
 170 gyöngéden átfogom,
 borz nősténye módjára, apró léptekkel (t. i. lopva)
 szépecskén elvezetem őt.
 Réves várunk révecskéjéhez
 im beérkeztünk ;
 175 a közepes hajó közepére
 a neves hős leánykáját
 nyusztbőr-fészekbe ültetem,

- sujiñ ātēr ārikwē*
uj-piñin ūnttikälēm.
 180 *ajāñ žum saw pīkänēm*
žumlē lāwitāliänēm :
«ajāñ žum saw pīkänēm
tī' žōntlän !
jülē-numpël žāp nāriñ lāñžkeu,
 185 *jülē-numpël tūp nāriñ lāñžkeu,*
ñālēž turpä turiñ rāñžū rāñžimē,
ğurä turpä turiñ rāñžū rāñžimē
ti tūleu.
ulpä-jiw pāliñ tūpkwēt
 190 *nan višsentälän,*
nāžer-jiw pāliñ tūpkwēt
nan žilētälän !»

*

- a híres hős leánykáját
 medvebőr-fészekbe ültetem.
 180 Szolgaférfi sok fiacskámat
 ím miképpen szólítom meg :
 «Szolgaférfi, sok fiacskám,
 ide hallgassatok !
 visszafelé [vezet immár] hajó verte habos utacskánk,
 185 visszafelé evező verte habos utacskánk,
 vékony hangú hangos kiáltásunkat kiáltva,
 vastag hangú hangos kiáltásunkat kiáltva
 állunk ím.
 A czédrusfenyőből való evezőcskéket
 190 szedjétek elő,
 a czirbolyafenyőből való evezőcskékkal
 vájjátok [a hullámokat] !»

*

- S'āmtal kātēp saw zumikēm,*
qstal ma'ilēp saw šisēm,
 195 *tūp ūriñ lāñzikeu tan vāre'it,*
zāp ūriñ lāñzikeu tan vāre'it.
rās pāl-ke zānte'it :
aurzi' rātīliānl,
aurēz pāl-ke zānte'it .
 200 *rāsī' rātīliānl.*
tēpiñ Ās saw vōl sawü zōlte'it,
zuliñ Ās saw vōl sawü zōlte'it.
zasü tqwēmanl jui-pālt,
vāti tqwēmanl jui-pālt
 205 *zajtne tul lūlit ūskēmne*
ti joztīlālmū,
minne tul lūlit ūskēmne
ti joztīlālmū.
namiñ q̄tēr āzikwé,

- Erőtlen kezű sok emberkém,
 gyöngé mellű sok magzatom
 195 evező verte habos utacskánk haladják (csinálják),
 hajó verte habos utacskánk haladják.
 Ha alacsony fővénypartos vidéket találnak,
 meredek parttá verik föl [evezőik];
 ha meredek partú vidéket találnak,
 200 alacsony fővényparttá verik le. [(fogyasztják),
 Táplálékos Ob sok fordulóját nagy számban járják be
 halas Ob sok fordulóját nagy számban járják be.
 Miután soká eveztek,
 miután rövid ideig eveztek,
 205 futó felhő magasságú városkamba
 im megérkeztünk,
 menő felhő magasságú városkamba
 im megérkeztünk.
 A neves hősnek leánykáját,

- 210 *sujĩn ātēr ārikwé*
am ūnléné mārĩ vās jānit kwolkémné,
am ūnléné sāt nākpā nākiñ kwolkémné
jū ti tūlililém ;
ńoys-pitĩkwén, uj-pitĩkwén
- 215 *jolā ti ħujimēn.*
sipā űawléné sari ūlém
tot ti ħujilémēn,
porħā űawléné sari ūlém
tot ti ħujilémēn.
- 220 *kwotlĩn ēt kwotlēt*
namiñ qter āri, sujĩn āter āri
ħumlē lāwi :
**Xqšĩ-ħum-nāriñ-sai',*
Jiħĩ-ħum-nāriñ-sai' ātrakém !
- 225 *rit-ħul kāsĩn lāñħkwé,*
vōr-uj kāsĩn lāñħkwé,

- 210 a híres hősnek leánykáját
a magam lakta kis récze nagyságú házacskámba,
a magam lakta hét szobájú szobás házacskámba
íme bevezetem ;
nyusztbőr-fészkecskébe, medvebőr-fészkecskébe
- 215 íme mi lefekszünk. [álomban
Hogy a nyakunkat le lehetne ütni, olyan valódi [mély]
fekszünk mi ottan ; [álomban
hogy a törzsökünket le lehetne ütni, olyan valódi [mély]
fekszünk mi ottan.
- 220 Éjfeles éj éjfele tájt
a neves hős leánya, a híres hős leánya
ím miképpen szól :
Sokszolgájú-férfi, szentséges-hajfűrt,
Soknéptű-férfi, szentséges-hajfűrt, uracskám !
- 225 a vízi hal kedves utacskáján (t. i. a folyón fölfelé),
az erdei állat kedves utacskáján

- paul saw saw zum jäle'it,*
ūs saw saw zum jäle'it.» —
am sipä náwlené sari ūlēm
 230 *ēlä ti zumjilēm,*
porzä náwlené sari ūlēm
ēlä ti zumjilēm.
ai namiñ q̄tēr āri', sujiñ q̄tēr āri'
ās ti lāwi :
 235 «*lū-pun, ās-pun jgmēs lalkwé*
ti joztilēm ;
tältiñ ūs tältkeu
ti zāñzimé,
tältiñ paul tältkeu
 240 *ti zāñzimé ;*
nañ ās sipä náwlené sari ūlēm
zotä mos zumjilēm ? !
porzä náwlené sari ūlēm

- falut lakó sok, sok ember jön [felénk],
 város lakó sok, sok ember jön [felénk].» —
 Én nyakam leüthető igaz álmod
 230 továbbra is alszom,
 törzsem leüthető igaz álmod
 továbbra is alszom.
 Ama neves hős leánya, híres hős leánya
 most ismét szól : [lenségecske
 235 «Mint ló szőre, mint juh gyapja [oly számú] jóra való el-
 érkezett im ;
 réves városunk révecskéjét
 im megszállották (meghárták),
 réves falunk révecskéjét
 240 im megszállották ;
 hát nyakad leüthető igaz álmod
 meddig fogod még aludni ? !
 törzsed leüthető igaz álmod

- γotä mos çujilén?!» —
 245 am sipä nawléné sari ülém
 ās elä çujilém,
 porçä nawléné sari ülém
 ās elä çujilém.
 toç çujnäkém çalt akw⁶-mat-ért
 250 auliñ çasäp aulakém
 sei-nampér sairilawé,
 çis-nampér sairilawé.
 namñ q⁶ter, sujiñ q⁶ter
 çasäp joli-pälne voril nāñç tüle'im ;
 255 sorçän-sām çansän ta'ülkém,
 çulän-sām çansän laçärkém
 úoçsiñ vāçén num-pälne
 nāñçü ti pattilém,
 ujiñ vāçén num-pälén
 260 nāñçü ti masilém.

- mindig fogod még aludni?!» —
 245 Én nyakam leüthető igaz álmom
 ismét csak továbbra alszom,
 törzsem leüthető igaz álmom
 ismét csak továbbra alszom.
 A mint így aluszom, egyszer csak
 250 hálósátram véges kárpitjának végét
 mint fővényszem, oly apróra vagdalják,
 mint homokszem, oly apróra vagdalják.
 Én a neves hős, a híres hős
 alig birok fölállani hálósátram alatt;
 255 lazacpikkelyek módjára ékített ruhácskám,
 halpikkelyek módjára ékített pánczéлом
 nyusztprémes vállam tetejébe
 ím fölvetem,
 medvebőrös vállam tetejébe
 260 ím felöltöm.

āwiñ kwol āwikém
at tuläp tulāñ kätél
ti pūnsilém,
nāñk-tāl sa'ññ puñkkém
 263 *kaniñ paul kankémné*
kwon ti kwātilém.
ali vól patitän žumlé sunsilāle'im,
lui vól patitän žumlé sunsilāle'im :
lū-pun žamés lal
 270 *sawä ti jožtilälém,*
q̄s-pun žamés lal
sawä ti jožtilälém.

*

Nq̄ntiñ žum nq̄ntikém
ai žumlé nq̄msilāli :
 275 *am sisiñ kwol sisémné*
žälépālsém mōnt,

Ajtós házam ajtócskáját
 öt ujjú ujjas kézzel
 ím kinyitom,
 vörösfenyő-ágképpen fürtözött fejéském
 265 *teres falucskám terére*
 ím kiviszem.
 A felső folyóforduló vége felé a mint nézdegelek,
 az alsó folyóforduló vége felé a mint nézdegelek,
 ím mint ló szőre, [oly számú] jóraivaló ellenfél
 270 *sokasága érkezett,*
 ím mint juh gyapja, [oly számú] jóraivaló ellenfél
 sokasága érkezett.

*

Elmés férfi elméském
 most ím miképpen elmélkedik :
 275 *mögös házam mögé*
 hadd megyek csak ;

kēr jātpä jätīñ jgukēm
kātēn voss pattnūkälēm,
sāt űāl pinēm samiñ tautkēm
 280 *kātēn voss pattnūkälēm! —*
ñāliñ kankwē lūlē'im,
jgutiñ kankwē lūlē'im ;
añ lū-pun jamēs lalkwē,
q̄s-pun jamēs lalkwē,
 285 *tī nājiñ űs aulikēm,*
tī q̄triñ űs aulikēm
sei-nāmpēr jānitakwäi'
tī sairīlikänēm,
q̄is-nāmpēr jānitakwäi'
 290 *tī vārīlikänēm.*
kēr jātpä jätīñ jāntikēm
jāntewiñ jgūt jāntewakätä q̄artīlakēm,
p̄iñ q̄artq̄an sīq̄riñ suj

vasközepű közepes ijjacskám
 hadd veszem csak kézbe,
 hét nyillal fölszerelt karikás (szemes) tegzecs-kém
 280 hadd veszem csak kézbe! —
 Nyilas terecskét állok,
 ijjas terecskét állok (értsd: harczolgotok); [két,
 ama lószőrhez [hasonló mennyiségű] jóraivaló elleségecs-
 ama juhgyapjuhoz [hasonló mennyiségű] jóraivaló ellen-
 ségecskét
 285 ezen istenasszonyt imádó váracskám végiben,
 ezen istenkét imádó váracskám végiben
 mint homokszem, oly apróvá (nagyságúvá)
 vagdalom íme össze,
 mint fővényszem, oly apróvá
 290 szabdalom (teszem) íme össze.
 Vasközepű közepes ijjacskámnak,
 ideges ijjacskámnak idegecskéjét a mint megfeszítem,
 mint fias ölyv, olyan zajjal

çatêl çummelâli ;

295 *jântewiñ jçut jântewakêm pathät-êrt*
ñañrû şayl kumriñ sujil
taw patlâlî.

toç çāntlênêm çaltê
pupî²-sēñkwé ti patwäsém,

300 *kul-sēñkwé ti patwäsém.*
Lōñç-awit-ñol ūs ātêr çat upkêm
çūrém puñkpü ānt-ñalkwêl
ti tãrtésaném,

sei-nāmpêr, çî-nāmpêr jãnitakwã
305 *ti vãrsaném.*

nçmtiñ çum nçmtikêm
toç ta çãlyêlâlém,
kakriñ çum kakrikêm
toç ta patlâlém.

310 *añ Lōñç-awit-ñol ūs ātêr sãtit upkêm*

zeng bele a nap (értsd : az egész tájék) ;
295 ideges ijjam idegecskéje a mint visszapattan,
hatalmas mennydörgés dörgő hangjával
pattan az vissza.

A mint így hadakozom,
istenke dühmámora száll meg engem,
360 ördögnek dühmámora száll meg engem.
Bálványfok-várbeli hős hat sógorkámat
három hegyű szarunyilacskával
döftem ím által (tkp. támasztottam meg) ;
mint homokszem, mint fővényszem, oly apróvá
305 szabdaltam őket össze.

Elmés ember elmécském
ím akkép nyugodott meg,
dühös ember dühöcském
ím akkép szállott alá.
310 Ama bálványfok-várbeli hős hetedik sógorkám

sirej-sukwél kwoss sairépilém :
tulän kätép uri nāj āñkémné,
pāl-aul posiñakémné,
sirejakém tū kwonsitímé,
 315 *sirejakém tū pūγintimé.*
añ pāl-aul posiñakém
lqu puñkpä puñkiñ sōpä
γumlé pūnsilälitā, γumlé lāwīli :
 « *Rusiñ-aulép-jīzi-sew ātrakém,*
 320 *Rusiñ-aulép-γaši-sew ātrakém,*
nañ γōläkälñ !
añ māñ upkén ul aläkälén ;
úālīñ nē akw' tinkém
taw voss pūwitü,
 325 *jautiñ nē akw' tinkém*
taw voss śāpitiü ! »
añ tūr jānit sarñi nāmtkém

kardpálczikával a mint vagdalgotom :
 gyűszűs kezű őrizett (?) fejedelemnö, az én kedveském,
 az én szobarekeszem végében [ülő] drága fényességem
 markolta meg kardocskámat,
 315 ragadta meg kardocskámat.
 Ama szobarekeszem végében ülő drága fényességem
 tíz fogú fogas száját
 im miképpen nyitja meg, im miképpen szól :
 « Bojtosvégű-soknépű-hajfürű, uracskám,
 320 Bojtosvégű-sokszolgájú-hajfürű, uracskám,
 hallgass meg, édesem !
 Azt a sógorkádat ne öld meg drágám ;
 nyilas nőnek egyik menyasszony-dijacskám
 hadd kapja meg ő,
 325 íjjas nőnek egyik menyasszony-dijacskám
 hadd rendezze ő ! »
 Most tó nagyságú aranyos kedvemet

- ēlä ta žulitāslēm,*
Ās jānit sarni nāmtkēm
 330 *ēlä ta pināslēm.*
aú Lōnž-awit-ńol ūs māń q̄tēr upkēm numpēl
žumlē lāwile'im :
«namiń q̄tēr, sujiń q̄tēr upikēm,
nań žōläkālń !
 335 *jāžā minēm jāžiń nur*
vāssi' ul kinsäkēń,
āńkwā minēm āńkwiń nur
vāssi' ul kinsäkēń !
žqnal ēlēm-žalēs jisiń tārēm ūntžati,
 340 *ēlēm-žalēs nqtiń tārēm ūntžati :*
akw' tož jāi' minēm jāžiń nur
ul voss kinsīlawē,
āńkw minēm āńkwiń nur
ul voss kinsīlawē,

- hagytam fölkerekedni,
 Ob nagyságú aranyos kedvemet
 330 helyeztem előtérbe.
 Ama bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámhoz
 ím miképpen szólok :
 «Neves hős, híres hős sógorkám,
 hallgass meg édesem !
 335 Atyától eredt atyai bosszúokat
 [harczra] többé ne keress,
 anyától eredt anyai bosszúokat
 [harczra] többé ne keress !
 Egykor az ember korabeli világ fog beállani,
 340 az ember idejebeli világ fog beállani :
 ép úgy mint jelenleg [majd akkor is], atyától eredt atyai
 ne keressen senki, [bosszúokat
 anyától eredt anyai bosszúokat
 ne keressen senki,

- 315 *akw' tox voss jamésmazte'it!*
mōtit vārnē žār-la'il žares takwēs,
mōtit vārnē uj-la'il žarēs takwēs,
ti tulāñ kātēp uri nājkēm,
ti jūntpā pūžēm uri nājkēm
- 350 *jāγā sēlēm puuñā ti šāpitikālén,*
āñkwā sēlēm āltuā ti šāpitikālén!»
añ Lōñγ-awit-ńol ūs māñ ātēr upkēmtēl
at tulāp tulāñ kātānamēn
akwān ti pūžsānamēn,
- 355 *lunt-la'il talkwā pasān pāžān,*
vās-la'il talkwā pasān pāžān,
akwān ti ūntsemēn,
soriñ tēp, mā'ñ tēp ti tēimēn.
añ Xqšī-žumle-nāriñ-ātēr,
- 360 *Jiγi-žumle-nāriñ-ātēr*
žumlē lāwile'im:

-
- 345 ép úgy mint most, béküljenek ki [akkor is]! [tával,
 Jövendőre a jávorbika lábának való vékonyhavú ősz beáll-
 jövendőre a rénszarvas lábának való vékonyhavú ősz be-
 ennek a gyűszűs kezű őrizett(?) asszonykámnak, [álltával
 ennek a tűjét fogó őrizett(?) asszonykámnak
- 350 atya szerezte gazdagságát rendezd össze,
 anyja szerezte vagyonát rendezd össze!»
 Most bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámmal
 öt ujjú ujjas kezeinket
 mi egybefogtuk,
- 355 lúdlábnyi alacsony asztal mellé,
 réczelábnyi alacsony asztal mellé
 együtt leültünk,
 s ím söritalt, mézes ételt eszünk, [iszunk].
 Most Sokszolgájú-férfiúcska, szentséges hős,
 360 Soknépű-férfiúcska, szentséges hős,
 ím miképpen szólok:

«Lōñγ-awit-íol ūs māñ ātēr upkēm,
 nañ χōlālñ!
 ēlāl ālnē jisīñ χātēl,
 365 ēlāl ālnē nañtiñ χātēl
 tārēm ālnē āti jurti'
 ēlāl voss ūnlīmēn;
 pōri ālnē pōri nañt
 vāssi' ul āñsíkēn,
 370 pōri ālnē pōri kakr
 vāssi' ul āñsíkēn!»
 añ Lōñγ-awit-íol ūs mā.í ātēr upkēm
 χumlē lāwili:
 «nāj-vāpsikwē, ātēr-vāpsikwē!
 375 jāγ' āγim jot
 āγiñ kwol ūliñ sāns
 ēlā voss ūnttikālēn,

«Bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
 hallgass meg!
 Ezután jövendő (levő) korbeli napokban,
 365 ezután jövendő időbeli napokban
 világukat élő kedves barátoknak
 maradjunk meg (üljünk) továbbra is;
 neheztelő gondolatod
 többé ne legyen, kedvesem,
 370 neheztelő érzelmed (kebled)
 többé ne legyen, kedvesem!»
 Most bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
 ím miképpen szól:
 «Istennőtől rendelt vöcske, istenkétől rendelt vöcske!
 375 testvéremmel együtt
 leányos ház vigalmával boldog nemzedéket
 alapítsatok édeskeím,

*p̄iṅiñ kwol ūliñ sāns
ēlā voss ūnttikālēn !»*

*

- 380 *Tēli jāñžép, talī jāñžép
Loñž-awit' nól ūs mān āter upkēm jot
soriñ tēp jāni' pasān
sawā ūnlilēslēmēn,
mā'iñ tēp jāni' pasān*
- 385 *sawā ūnlilēslēmēn.
ań Lōñž-awit'-nól ūs mān āter upkēm
akw'-mat-ērt laṅ puñkpā puñkiñ sopā
žumlē pūnsitā, žumlē lāwili :*
«naž-vāpsikwē, āter-vāpsikwē žōlālu !
- 390 *amki vitēm nqmētnē ti patwāsēm,
amki mām nqmētnē ti patwāsēm,
Lōñž-awit'-nól žajtnē tul tūlit ūskēmne,*

fias ház vigalmával boldog nemzedéket
alapítsatok édeskéim !»

*

- 380 *Egy téli hónapon át, olvadó hónapon át
bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámmal
sörítallal való nagy lakomákat
nagy számban tartottunk (ültünk),
mézes étellel való nagy lakomákat*
- 385 *nagy számban tartottunk.
Ama bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
egyszer csak tiz fogú fogas száját
ím miképpen nyitja meg, ím miképpen szól :*
*«Istennőtől rendelt vöcske, istenkétől rendelt vöcske
hallgass meg!*
- 390 *magam vize tájékának vágya szállott meg,
magam földje tájékának vágya szállott meg.
Bálványfok-vár [nevű], futó felhő magasságú váracskámba,*

minné tul lūlit ūskémné

ānēm jū sāpitikālén!»

395 *aú ajūñ zum saw pīkém-numpél*

zumlé tāwile'im :

«*sāt zārpā zāriñ sārākalēm*

jū pōsilékālén,

zqt zārpā zāriñ éārākakēm

400 *jū pōsilékālén!*

sārāk-patitté akw' sán āúsém

zūrēm nántsati āúsém :

Lōñz-awit-nól ūs mán ātér upkémné

tajānēm voss pūwün, tajānēm voss kērān!»

405 *amki mán zum porūt āúsém*

tquliñ uj zānsūñ sunkēm,

la'iliñ uj zānsūñ sunkēm,

tatim voss totilitā ;

amki mán zum porūt āúsém

menő felhő magasságú váracskámba

[hogy visszatérhessek] szerelj föl engem!

395 Most szolgaférfi sok fiacskámhoz

im miképpen szólok :

«Hét rénbikájú rénbikás csordácskám

hajtsátok haza,

hat rénbikájú rénbikás csordácskám

400 hajtsátok haza!

A csorda végén egy anya ellette

három ünöm van :

Bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkámnak

ezeket fogjátok meg s ezeket fogjátok be!

405 Saját ifjúkoromban használt,

szárnyas állat ékítményű szánkóm,

lábás állat ékítményű szánkóm,

hadd vigye azt el [útjára];

saját ifjúkoromban használt,

- 410 *pāl ʒāl-jiw voikèn sūkēm*
tatim voss totilitā,
amki mān ʒum porāt āúsēm
āʒʒiñ tawēlnel siltēlim ālpiñ kwālīkänēm
tajänēm voss totiliänä! »
- 415 *an tauliñ uj ʒansāñ sunkēm,*
la'iliñ uj ʒansāñ sunkēm
akw' ʒurip ʒūrēm nāntsatil ti kērweš.
noʒs-piñ, uj-piñ sāpitaawēs.
an Lōñ-awit-nol us mān ātēr upkēm
- 420 *kāt-pāliñ ʒum kāt-pālikémnel*
kwonā ti vānttilēm,
ʒāriñ sun kiwérkwén,
ujiñ sun kiwérkwén,
noʒs-piñ ūnttilēm,
- 425 *uj-piñ ūnttilēm.*
ʒqmēs pāl pajt-pāñkänēmēn

- 410 fél nyírfából [faragott] fehér hajtórudam,
 hadd vigye azt el [útjára];
 saját ifjúkoromban használt,
 cserzett bőrből hasított színes kantárszíjjaimat
 hadd vigye el azokat [útjára]! »
- 415 Most szárnyas állat ékítményű szánkómat,
 lábas állat ékítményű szánkómat
 egyforma három szarvasünővel ím befogták.
 Nyusztbőr-fészket, medvebőr-fészket készítettek.
 Ama bálványfok-várbeli ifjú hős sógoromat
- 420 kezes ember félkezemnél fogva
 ím kivezetem,
 a rénbikás szán belsejébe,
 a rénszarvasos szán belsejébe,
 a nyusztbőr fészekbe ültetem,
- 425 a medvebőr fészekbe ültetem.
 Jobboldali arczácskáink pizsokját

- mēn ta žōltīliänēmēn,
vorti pāl pajt-pāñkänēmēn
mēn ta žōltīliänēmēn.*
- 430 *āri kit pašakwēl kitti' minīlimēn,
pī' žūrēm pašakwēl žūrmī' minīlimēn. —
ań Lōñž-awit-úol ūs māñ q̄tēr upkēm
žār-puñk va'iñ kwālīkütä,
uj-puñk va'iñ kwālīkütä*
- 435 *člāl ta űowémteptitä.
žāriñ sun žārkänä kwālépe'it :
tūjt-pužrām kiwērnē ti tēlitawē ;
posmiñ sun posmeküt
ñañrā šajl miriñ sujkwēl miriñlāli,
440 va'iñ šajl kunriñ sujkwēl sunmēlāli.*

törülgetjük le (fogyasztjuk) most [csókjainkkal],
baloldali arczocskáink pizokját
törülgetjük le most [csókjainkkal].

- 430 Két leányi üdvözlettel kétfelé megyünk,
három fiú üdvözlettel három felé megyünk. —
Most Bálványfok-várbeli ifjú hős sógorkám
rénbika-fejre való erős kantársziját,
rénszarvas-fejre való erős kantársziját
- 435 kissé megmozgatja.
Rénbikákkal befogott szánjai útnak erednek :
hóförgetegbe tűnik el alakja (elegyedik) ;
fáros szánkójának fara
hatalmas menydörgés dörgő zajával dörög,
440 erős menydörgés csattogó zajával zeng.

III.

A larvos-i (öbölvárosi) istenek.

1. A larvosi fejedelemlhősök hőséneke.

Lār-ūs ātért tērniñ ēri'.

*Lār-ūs ātért žūrēm žum māñ žumiänl: Tūrén-isēm-tūr-sāt-
-širä-ta'iliñ-kënt, kwotl žumiänl: Xätél-rēriñ-ēt-žpos-rēriñ-jelpiñ-sirei,
jäni' žumiänl: Pākw-pōsi'-voikén-alpi-ātér. māñ žummi' nē at āñ-
šei', jänü' žumiänl nē āñši'; namä: Jüžēñ-žü-žüsēñ-žü-pišiñ-nāj.*

*1 Pākw-pōsi'-voikén-alpi-ātér nētä
paul-ta'il, ūs-ta'il saw ēnkajän läwi:
«ñolēm sās saw žünt jūw totän,
žariñ sās saw žünt jūw totän!»*

Az Öböl-városi fejedelemlhősök közül a három férfi legkisebbikének Tóba-szállott-tóbeli-hét-sirályal-tele-sapka [az ő neve]; a középsőnek: Nap-hevű-hold-hevű-szent-kard; az idősebbiknek: Czirbolya-toboz - mogyoró - beléhez - hasonló-fehér-testű-fejedelem [a neve]. A két kisebb férfinak nincs felesége, az idősb férfinak van felesége; a neve: Sok-népű-ember-sok-szolgájú-ember-[lánya]-fondorlatos-asszony.

Czirbolya-toboz-mogyoró-beléhez-hasonló-fehér-testű-fejedelemlhős neje

teli falu, teli város sok szolgájának mondja:
«Nyári nyírhéj sok háti-batyuját hozzatok haza,
téli nyírhéj sok háti-batyuját hozzatok haza!»

5 paul-ta'il , ūs-ta'il saw ēnkajā
paul-aul, ūs-aul žāl-šajlänělně
ta mine'it.

iolēm sās saw žūnt
sawěl āltentawě,

10 žariñ sās saw žūnt
sawěl āltentawě ;

taw pältü ta totwäst. —
lunt-la'il žansāñ saw sān
sawěl vāri,

15 vās-la'il žansāñ saw votā
sawěl vāri.

žumitü ēli-pālñě untipasanä ; lāwi :
«nañ-žuripěn namiñ ātěrñě,
nañ-žuripěn sujiñ ātěrñě

20 Ās-tēp, tūr-tēp pinuñkwü-ke
manü jqmēs sänkwět,

5 Teli falu, tele város sok szolgálója
falu-végi, város-végi nyírligetbe
ím mennek.

Nyári nyírhéj sok háti-batyuját
sok számmal hordanak,

10 téli nyírhéj sok háti-batyuját
sok számmal hordanak ;
ím ő hozzá viszik. —

Lúd-láb rajzával ékített sok dobozt
sok számmal készítenek,

15 récze-láb rajzával ékített sok kártust
sok számmal készítenek.

Férje elébe helyezi őket; mondja:
«Magad-féle neves fejedelemhősnek,
magad-féle híres fejedelemhősnek,

20 obi táplálékot, tavi táplálékot hogy bele helyezzél,
óh mily szép dobozkák,

manä jǰmés votät!»

ǰumitü nǰñǰ lül'mats,

sǰnkwét, votät puli' junilatwäst :

25 «*am ti sūrēm kasǰuw-ǰoǰl tajimē*

luwēm jǰnimés, úǰw'lem jǰnimés ;

Ās-tēp, tūr-tēp suǰ jǰt

luwēm at jǰnimés, úǰw'lem at jǰnimés.» —

lunt-la'il ǰansǰñ saw sǰn, saw votä

30 *vǰs-la'il ǰansǰñ saw sǰn, saw votä,*

nētä kitētäi' ti rǰri.

ǰumitü ėli-pǰlné ǰs untipǰnǰü :

«nañ-ǰuripēn namiñ ũtérné,

nañ-ǰuripēn suǰñ ũtérné

35 *Ās-vōj, tūr-vōj pinuñkwä-ke*

manä jǰmés sǰnkwét, manä jǰmés votät!»

ǰumitü ǰs kwalǰps ; sǰnkwét, votät ǰs puli' junilatwäst. nētü

ǰot-kantmeǰawés, ėrǰuñkwé ti pats ; ėrǰimatü namēl ti namtsanä. ti-

óh mily szép kǰrtusok!»

Férje fölpatant,

a dobozkákat, kǰrtusokat izzé-porrá taposta; [szól:]

25 «Nekem ezeket a kemény szárított keszeghalakat even

növekedett csontom, növekedett húsom ;

obi táplálék, tavi táplálék bőséggel

nem növekedett csontom, nem növekedett húsom.» —

Lud-láb rajzával ékített sok dobozt, sok kǰrtust,

30 récze-láb rajzával ékített sok dobozt, sok kǰrtust

neje im másodjára készít.

Ismét férje elébe helyezi őket [s szól]:

«magad-féle neves fejedelemlhősnek,

magad-féle híres fejedelemlhősnek,

35 obi halzsírt, tavi halzsírt hogy bele helyezzél,

óh mily szép dobozkák, óh mily szép kǰrtusok!»

A férje ismét fölkel; a dobozkákat, kǰrtusokat ismét izzé-porrá taposta. Neje megharagudott, énekelni kezdett; éneklése köz-

*mūs katāγū vāreī', śākwéēī'. lunt-la'īl, vās-la'īl γansāñ saw sān, saw
votā mōnt manēr ālsēs : us ti γansēs, us ti vāres. γumitā ėli-pālné
γūrméntāī' ti untīpasanā.*

*«nañ γuripén namiñ ātérné,
nañ γuripén sujiñ ātérné
takwsi-pél, vāli γātél vāri-pél
40 kurkü-íol saw mól
sawél taltañkwé patawé,
tūr-vōj, Ās-vōj saw súu
sawél totuñkwé patawé ;
ti sūrém kasūu-γōzl purimé,
45 manki γasū man vāli ūnleu ! !»
puñk tārātíme γumitā ness ūli.
atiñ-ke — nqmsi — jáluñkwé ėri.*

*

ben [hósi] nevükön nevezte őket [t. i. a fejedelemhősöket]. E közben kezei működnek, dolgoznak. Lúd-láb, récze-láb rajzával ékített sok doboz, sok kártus, a mennyi a minapában volt: most még többet ékesített, most még többet készített. Férje elébe ím harmad-szorra is oda helyezte.

«Magad-féle neves fejedelemhősnek,
magad-féle híres fejedelemhősnek, [atyánk),
összel, a midőn rövid napokat alkot (a Felső-Ég, a mi
40 bárkába való sok gazdagságot
sok számmal fognak szállítani,
tavi halzsír, obi halzsír bőségét
sok számmal fognak hordani :
ezt a kemény szárított keszeghalat harapdálva
45 mi soká vagy rövid ideig fogunk itt vesztegelni (ülni) ? !»
Fejét leeresztvén, a férje hallgatagon ül.
Nem lehet máskép — gondolja — útra kell indulni.

*

Atpèn ajün žum-pīγänä-nūpél lāwi :
 «jātä! kër toztép toztiñ žāp,
 50 kër ma'irép ma'iriñ žāp
 ti žätél žürmit žätél nalu näritälän!» —
 sölöz aγwtés vātün tūr ūsénalnél
 kër toztép toztiñ, kër ma'irép ma'iriñ
 žāpänélne žürmit žätél ti talsét.
 55 nalu tūp ti žul'itaztüst, ekwatä lāwi :
 «úiltän-puñkét ūs āli,
 taw man žätél pokaps,
 taw man čt-pos žul'is?»
 ań-maniñ Xätel-rēγiñ-čt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirei pāntä
 60 ta úiltän-puñkét nalu ti nēilés.
 «āñiris!» — lāwi — «ti totn'-utén žotälē-ke tote'in :
 āwémnél at ojipe'in ;
 jolčl-ke mine'in : jol at pasépe'in ;
 numčl-ke mine'in, tārémné-ke žāñže'in :

Ötven apródlégény-fiához szól:

«Halljátok! a vas keresztfájú keresztfás hajót,
 50 a vas fenékbordájú fenékbordás hajót
 ezen naptól számítva harmadik napon a vízre toljátok!»
 Csakugyan kőpartos tó-városukból
 vas keresztfájú keresztfás, vas fenékbordájú fenékbordás
 hajójukra harmad nap im fölszálltak. [lal :
 55 Alig hogy a vizen himbálózni kezdtek, az asszony megszó-
 «A veres sziklapart tetején város van,
 vajjon ott a nap bontakozik-e elő,
 avagy pedig a holdvilág dereng föl?» [ura,
 Hát im Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard, az ő kisebbik
 60 ama veres sziklapart tetején [az ő alakja] mutatkozik a víz
 felé.
 «Ángyika!» — szól — «a kiket itten elviszel, elviheted bár-
 én tőlem meg nem szabadúlsz; [hova :
 ha alá mégy t. i. a földbe]: ott alant keresztül nem bújsz
 ha fölfelé mégy, ha az égbe hágsz: (hatolsz);

65 *kēr-úásél jol-vāñkértilem !*
ānīgā nāñχ ti lūlmats,
akw' la'il-pālél pā ti jāmāsés.
«tquli !» — lāwi — «atiñ-ke jūw jāñχeu !»
namiñ ātér, sujiñ ātér akw' nalu tālés-pél,
 70 *χotāl vāssi' pā jāñχi ? !*
atpén ajāñ χum-pī;ānā jot
ēlāl ta minmits.

*

Āsén nalu minäst, Ās-kwołl jāni' tumpén joχtäst,
ti χulēmtäst.
 75 *ai atpén ajāñ χum-pī' atpén mán jālé'it,*
atpén χāp-ta'il χulél totawé.
kātā āpriñ nē, la'ilū āpriñ nē
ti atpén χāp-ta'il χul
akw' ti šqs nāñχ-vāriānā.
 80 *χumitā-nūpél lāwi :*

65 *vas horoggal foglak leránczigálni !*
Ángya ím föl pattant,
Egyik fél lábával föl a partra lépett.
«Elég !» — szól — «hát forduljunk vissza !»
De egy neves fejedelemhős, híres fejedelemhős, ha egyszer
vízre szállt,

70 *hogyan fordulhat többé vissza ? !*
Ötven apród legényével
ím a távolba indúlt.

*

Az Ob felé mennek, az Ob közepén levő nagy szigethez értek,
ím ott megháltak.
 75 *Most az ötven apródlegény ötven vidékre megy szét,*
ötven hajóval teli hoznak halat.
A keze ügyes nő, a lába ügyes nő
ezen ötven teli hajó halat
egyremásra földolgozza.
 80 *Férjéhez szól :*

«atpén ajäñ çum-płj'én
 çul ališlané mán çasän ross jüle'it ;
 lapü ālné māt sārütüst.»
 çumitü êkwatü-nūpél lāwi :

- 85 «tau mat vör āls, çot sārüti?!»
 jāñkiñ šāriš āwinél,
 tūjtüñ šāriš āwinél,
 māu tāñçpü tāñçüñ çul,
 māu ñolpü ñoliñ çul
 90 étä çartçati, çätél çartçati,
 ti çätél ti sawit āls,
 çolit ās sawi' jēmti.»

çum voritü nāñç çüñ pati?! nē voritü nāñç pats. aü mir çasü
 mán çul ališlañkwé élü ta kétwést. çumitü jol çujés.

*

laúšüñ puñkpü, çarüñ puñkpü
 pñrišükwé āñšéi'.

«Ötven apródlegényed

halászó vidékre messze hadd menjenek ;

e közel fekvő vidékek kifogytak [a hal bőségéből].»

Férje a feleségéhez szól:

- 85 «Ugyan, hát erdő volt az, hogyan fogyhat ki?!

A jeges tenger kapuja felől,

a havas tenger kapuja felől

kis hátszárnyú hátszárnyas hal,

kis orrú orros hal

- 90 éjjel vonúl, nappal vonúl,

ezen a napon ím a mennyi volt,

holnap ismét annyi lesz.»

Hanem a férjnek pörügye mikor kerekedik fölül?! A nő pörügye kerekedett fölül. Most a népet messze vidékekre küldötték el halászatra. Férje pedig lefeküdt.

*

Puha fejű, zsenge fejű

kis fiacskájuk van.

- 95 *aku' et jēmtēs, šānū*
jūntpiñ pārt tarmēl žujiptētū.
žumit' jgut ta supñ' šurtētū,
ūal-pupanā pal-žaltēlsanā,
sirej-lēnkanā žot-pēr-ātālsanā,
 100 *jūntēp jolitū sāt-pis japek-tānēl*
akwān jūntētū.
tatitū tūp āstēs, an ūaurēm ta šišži.
alžāl' ta žāntēli :
ñir-kaliñ suj sujti,
 105 *pum-kaliñ suj sujti.*
pñriš šišžēnē žalt tū ta žajti.
Ujtāñ-možlil-ñañrā-žaut ruš ātēr,
pēs žumitū jožtēm ēär takkūtā.
sāt jākērpū jāni' žāpēl, pārsēl jim ;
 110 *taw pā kwalēm sujū ta žantēmlawēs.*

*

- 95 Egy napos (éjjeles) volt meg s az anya
 tüvel kirakott deszka fölé fektette.
 Férfjének ijját aztán kettémetszette,
 nyilának villás végeit fölhasította,
 kardjának csavarszegeit kiforgatta,
 100 pánczélsruhája alját hétszeres selyemideggel
 egybe varrta.
 Alig volt kész a munkájával, im a gyermek fölsikolt.
 Most a folyó felső iránya felé hallgatózik :
 vesszőágak zörgésének zaja hallatszik,
 105 fűszálak zörgésének zaja hallatszik,
 mialatt a fiú sikoltoz, ő oda fut.
 Ajzó-görcsös-erős-ijú orosz fejedelelhős,
 az ő régi ura jött oda egyes-egyedül.
 Hét vasmacskás nagy hajóval, vitorlával érkezett ;
 110 im az ő partra szállásának zaja hallatszott,

*

Pīris' šiszi, tont žumitān at žōlawé. namiñ nāj, sujiñ nāj rus ātēr-pālt tū jožts. rus ātēr lāwi: «tot žāl'-lūpi ta žūji, nañ tatitēn tū ūnttēn!» taw tū ta ūnttēs. rus ātēr kitilitā: «žumin žum-mūs žuji?» «taw» — lāwi — «žasép-pori' žuji» añ rus ātēr tū ta minēs. namiñ ātēr, sujiñ ātēr añ žujimūt sirejil ta sa'irēpawēs. sirej-sis num-pālēn nār lqmtiñ žum tūp numit pats. akw' ositēl ta sa'irawé. numi-pāl akw' kātātēl numēl totnē sirej-āpēr, nāri-āpēr ta ošmarli, akw' kātātēl jgūtā ti nūrtmāts. kwoss žassēmītā: ūjelnē ūjtēp supēn tūp jožts, añ jgūt ta tālmatēs. tūl sirejū nūrtmāts; kwoss sa'irēpitā elēn: tūp āžwtēs sūliñ sujū sumlēs, tātēl sirej-nalā žltēs kātē. mirā nētān añ-mont žūrēm žātēl jāluñkwē kētawst. jūntpā, kwoss sāsipēstā: tarmēl minēs. jūntēp jolitā tarm jāmūsimē kwoss manēmītā- lēstā: namiñ nāj, sujiñ nāj jūntēm jūntmil žotēl mori tālmati?!

A fiúcska sikoltoz, azért nem hallja a férje [az ellenség érkezését]. A neves fejedelemasszony, híres fejedelemasszony az orosz fejedelemhőshöz oda érkezett. Az orosz fejedelemhős szól: «Ott ím egy nyirtuskó fekszik, te csak űlj oda!» Ő [t. i. az asszony] ím oda űlt. Az orosz fejedelemhős kérdezi: «Férjed miképpen fekszik?» «Ő» — szól — «a hálósátor alatt keresztben fekszik.» Most az az orosz fejedelemhős oda ment. A neves fejedelemhőst, a híres fejedelemhőst amúgy fektében ím karddal vagdosták. Alig kerekedhetett a meztelen férfi a kard fölé. Egyfolytában (egyforma vastagsággal) csapdossák ím fölülről. Egy kezével fölfelé irányzott kardvédelmi, szablyavédelmi ügyességet fejt ki furfangosan, másik kezével ím iját ragadja meg. A mint [idegét] húzza: a feszítő nyélnek alig ért a feléig, s ím az íj kettőtört. Azután kardját ragadta elő; a mint maga elé csap vele, csak kőhöz való [ütődésének] zengése hallatszott, pusztán a kard markolata maradt kezében. Népét a felesége minap három napi járásra elküldte. A mint páncélruháját fölvette (magara öntötte): fönnakadt. Páncélruhájának alja fölött taposva a mint szakította: neves fejedelemasszonynak, híres fejedelemasszonynak varrott varrása ugyan hogyan szakadhatna föl oly könnyen?!

zqsü āpērlēs, man vāfi āpērlēs,
 žūrmit žūtēl nāj nēilēm porūt
 kātū toti : vit posēm sāpiñ žiu lāsēl totitī,
 la'ilā toti : vit posēm sāpiñ žiu lāsēl totitū.

115 ta porūt nētān ta sunsawē :

pākw-pōsi' voikēn alpitā.
 kēlpi' akwā' ta jēmts.
 nētū simā us ta sāržuñkwē pats.

toz patēs-pēl važenāžänēl pūžēmtawēs, žol voškāsawēs, rawi' akwā' ta sa'iruwēs, ruš ātērne ta alwēs. Ēkwatū lāwi : «naura-mēmēn ās alilēmēn!» — ruš ātēr lāwi : «at alilēmēn, tav taz žū-nimi, ānēm jā'i lāwitū.»

*

Sāt jākérpū jāni' žāpēn nalu ta žajtsei'. pārés žartsei'; ruš ātēr mutratū ta.

Hosszú ideig ügyeskedett, vagy rövid ideig ügyeskedett,
 harmad napra napkelte idején

kezét a mint mozgatja (viszi) : olyan, mint a víztől ázott
 korhadt fa, lassan mozgatja,

lábát a mint mozgatja : olyan, mint a víztől ázott korhadt
 fa, lassan mozgatja.

115 Akkor ím ránéz a neje :

czirbolyatoboz-mogyoróbeléhez hasonló fehérségű teste
 ím csupa vér lett.

Nejének szíve akkor kezdett csak fájni.

A mint így elesett, [ellensége] vállainál fogva megfogta, földhöz csapta, s akkor apróra vagdalta; így ölte meg az orosz fejedelemhős. A felesége szól: «Öljük meg gyermekünket is!» — Az orosz fejedelemhős felel: «Ne öljük meg őt, ő később fölnevekedik és engem atyjának fog nevezni.»

*

A hét vasmacskás nagy hajóhoz ím a vízre futnak. Fölvonják a vitorlákat; az orosz fejedelemhősnek a fortélyá az.

Lui vôt çōjēs :

- 120 *voikèn taulép tauliñ uj*
tēpiñ Ās alçälē, çuliñ Ās alçälē
ta ūlemtawēsei'.
çasä minēsei', vāti minēsei',
akw' māt ēlä sunsei' :
- 125 *kēr-us, açwtēs-ūs nēīlēs.*
«ēkwä! tū sussēn,
taw manēr ūs, va'īlén? »
«atī, am ās çotél va'īlēm?! »
«at-ke vāslén, kēr alpīp sāt mēñkw rumanēm
- 130 *ūnlénē ūs ta ; — tū-ke joçtimēn*
man tārēm sañkwēn patawēmēn?! »
tū joçtsi', jākért pāçwtlätsei',
pārsän jol tārätēssi', pā ta jāmentēssi',
añ kēr alpīp sāt mēñkw rumanän pält.
- 135 *jol ta çujēsei'.* —

Alvidéki szél érte:

- 120 *mint fehér szárnyú szárnyas állat*
a táplálékos Obon fölfelé, a halas Obon fölfelé
röpíti őket.
Soká mentek, vagy rövid ideig mentek,
egy helyt a távolba néznek :
- 125 *vas-vár, kő-vár látszik.*
«Asszony! nézz csak oda,
az micsoda város, tudod-e? »
«Nem én, ugyan hogyan tudjam?! »
«Ha még nem tudtad, a vas testű hét mēnkw (ördög) barátom
- 130 *lakta város az ; — ha mi oda érkezünk,*
micsoda isten-nyila érhetne bennünket?! »
Oda érkeztek, vasmacsát bocsátottak le,
vitorkláikat leeresztették, s azzal fölmentek a partra,
ama vas testű hét mēnkw barátjukhoz.
- 135 *Ím lefeküdtek.* —

- aman *zasü* *zujesei'*, aman *vāti* *zujesei'*,
akw'ert *kwonel* *āwi* *sirejil* *ti* *pūztemawés.*
māstēr *zum* *vārilēm* *ulpā-jiw* *jātiñ* *āwi*
zotāl *minēm* *lqmtā* *tquliñ* *uj* *turēl* *ta* *lujji,*
140 *zotāl* *minēm* *lqmtā* *la'iliñ* *uj* *turēl* *ta* *lujji,*
pułi' *ta* *sakwalés.* — *rus* *q̄tēr* *nāñz-pērēmtazti* :
añ-maniñ *Tārēm-sāt-pī'* *ajāñ* *zum-pī'*,
tatit *ti* *šaltapēm.* *rus* *q̄tēr-nūpēl* *lāwe'it* :
«*mōlēz* *rottī'* *q̄lnē* *tārēm,* *rottī'* *q̄lnē* *mā*
145 *manērāi'* *zulitilēn,* *manērāi'* *ūuwitilēn* ?
lui *qul* *Ās-vōl* *pattān* *susskeuw-ert*
aman *zātēl* *pokaps,* *aman* *ēt-pos* *zulils,*
jortal *sam* *at* *lapi.*»
kwonā *ta* *lakwēltei'*, *lqñzāl* *āñkwātei'*,
150 *añ-maniñ* *rus* *q̄tēr* *ekwā* *pañtājā* *ti* *jiwī'*,
añ *jāi'* *pījān* *nur* *ti* *kojmītei'*.

- Hosszú ideig feküdtek, vagy rövid ideig feküdtek,
egyszer csak kívül egyet ütöttek karddal a kapun.
A művész-ember készítette, cézdrusfából való keresztpán-
tos kapu
mindenfelé repülő (bármerre menő) darabja ím szárnyas
állat hangjával énekel,
140 mindenfelé repülő darabja ím lábas állat hangjával énekel;
apró darabokra zúzódott. — Az orosz fejedelemhős fölemel-
hát a hét *Tārēm*-fi apród-legény, [kedik :
ím ők léptek be. Az orosz fejedelemhőshöz szólnak :
«Az azelött békén állott (volt) eget, békén állott földet
145 miért háborítod föl, miért bántod (mozgatod) ?
Az alszegi Ob-forduló végire a mint nézünk :
nap bontakozik-e elő, avagy holdvilág merül föl,
a szem sehogysem bírja el [fényét].»
Kipattannak az ucczára, a folyón lefelé tekintenek,
150 hát ím az orosz fejedelemhős asszonyának sógorai jönnek,
ama bátyjuk megbosszúlását keresik (űzik) ím.

- tēpiñ Ās kit pālnél,
 žuliñ Ās kit pālnél
 ajāñ žum saw pī'
- 155 Tārēm vārēm saw žātél
 sāžtēm kwāli' saw mēsi'
 toza-ta sāžtawé,
 Kworés vārēm saw žātél
 sāžtēm kwāli' saw mēsi'
- 160 toza-ta sāžtawé.
 tēpiñ Ās kit pālt ūnléne
 lū saw pattap saw ūs,
 mis saw pattap saw ūs
 tēpiñ Ās žarū vitné
- 165 āžit'-sāp, pīžū sāp
 nalu tož ta rautawé.
 ruš āžtēr ēkwatēntél

- A táplálékos Ob két oldala felől,
 a halas Ob két oldala felől,
 apród ember, sok legény
- 155 Tārēm alkotta sok napon át
 mint gombolyított kötél sok tekervénye
 úgy gombolyodik,
 Kworés alkotta sok napon át
 mint gombolyított kötél sok tekervénye
- 160 úgy gombolyodik.
 A táplálékos Ob két felén álló
 lónak sok nyomával való sok várost,
 tehénnek sok nyomával való sok várost,
 táplálékos Ob tágas vizébe
- 165 mint leány[-csecsemő alól való] fatörmeléket, mint fiú[-cse-
 csemő alól való] fatörmeléket,
 ím úgy hányják bele.
 Az orosz fejedelembős az asszonyával

*añ sāt jākēr pinēm žāpān
nalu ta žajtei', pārsän žartei'.*

*

170 *Lui vōt žōjēs :*

*voikēn taulēp tauliñ uj
tēpiñ Ās aļ-ālē, žuliñ Ās aļ-ālē
āš ta tīlēm-tawēsei'.
žqsä minēsei', vāli minēsei',*

175 *aku māt ēlā sunsei' :*

*Tārēm tārütēm kēr-kwāli' talēžt
ūs žani. — ēkwatā-nūpēl āš ti lāwi :
«tai ēkwa, tai manēr ūš nānki ?»
«am āš žotēl va'ilēm ?!» — lāwi.*

180 *«at-ke va'ilēn, ai S' aļl-tārēm-sāt-pļ'*

*rumanēm ūnlēnē ūš ta ;
tū-ke jožtimēn, manērēmēn vāssi' žumlē jēmti ?!»
S' aļl-tārēm sāt pļ' ūnlēnē ūšēn*

ama hét vasmacskával fölszerelt hajóhoz
im lefutnak a vízre, fölvonják vitorláikat.

*

170 Alvidéki szél érte :

mint fehér szárnyú szárnyas állat
a táplálékos Obon fölfelé, a halas Obon fölfelé
röpti őket im ismét.

Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

175 egy helyt előre néznek :

égből alábocsátott vas-láncz végén
vár függ. — Asszonyához im ismét szól :
«Ugyan te asszony, micsoda vár látszik ott ?»
«Hát én hogyan tudjam ?!» — felel.

180 «Ha nem tudod, hát a Vihar-isten hét fia,

barátom lakta vár az ;

ha oda érkezünk, ugyan mi baj érhet bennünket (micsodánk
mivé válik tovább) ?!»

A Vihar-isten hét fia lakta várba

ti jojtsei', $\chi\bar{a}p\bar{a}n$ ossuléssi',
 185 $k\bar{e}r-kw\bar{a}l\bar{i}'$ taléjzt χ anné $\bar{u}s\bar{e}n$
 $n\bar{a}\bar{n}\chi$ ti $\chi\bar{a}\chi se\bar{i}'$, tot ta $\bar{a}lei'$.

*

akw' ért ajän χ um-p \bar{i}' kwonél $j\bar{u}w$ ti lakwés,
 sät pis $k\bar{e}r-\bar{a}wi$ $\bar{a}l\bar{u}$ ti sakwaläst.
 «jäsentém, $\bar{a}\bar{n}kw\bar{e}nt\bar{e}m!$ manérü' kärséltén'-utän?
 190 $t\bar{e}p\bar{i}\bar{n}$ $\bar{A}s-vol$ lui aulüw,
 χ ul $\bar{i}\bar{n}$ $\bar{A}s-v\bar{o}l$ lui aulüw
 aman $\chi\bar{a}t\bar{e}l\bar{e}n$ pokapawés,
 aman ness $T\bar{a}r\bar{e}m$ jol va'ülés?!»
 $ru\bar{s}$ $\bar{a}t\bar{e}r$ $\bar{e}kwat\bar{e}nt\bar{e}l$ pañtärän
 195 $\bar{a}s$ ti $\bar{u}aulw\bar{e}ssi'$, $j\bar{u}il$ ti $j\bar{o}jtw\bar{e}ssi'$.
 $\bar{a}\bar{n}\chi\bar{a}n$ $S'azl-t\bar{a}r\bar{e}m$ sät p \bar{i}' m \bar{a} sussné urén
 $n\bar{a}\bar{n}\chi$ ti $\chi\bar{a}\bar{n}\chi\bar{e}s$.
 $t\bar{e}p\bar{i}\bar{n}$ $\bar{A}s$ $\bar{l}\bar{a}\bar{n}\chi\bar{u}'$ kwoss sunsi:
 pañtärü $\chi\bar{a}p-kwot\bar{e}lt$ χ ujime \bar{i}' ,

ím megérkeztek, hajójukat elhagyták,
 a vas-láncz végén függő várba
 ím fölhágtak, ím ott vannak.

*

Egyszer csak egy apród-legény kívülről ím betoppan,
 185 a hétszeres vas-ajtó alig hogy össze nem tört.
 «Azt az apád, anyád! mire való volt neked őket bántanod?
 Táplálékos Ob-fordulónk al-vége,
 halas Ob-fordulónk al-vége —
 Nap bontakozik-e rajta elő,
 190 avagy csak $T\bar{a}r\bar{e}m$ szállott le [olyan fény árad onnan]?!»
 Az orosz fejedelemhöst asszonyával a sógorai
 ím újra tűzbe vették, ím utólérték.
 Ángyuk a Vihar-isten hét fiának világnézö hegyére
 ím fölmászott.
 195 A táplálékos Obon lefelé a mint néz:
 sógorai a hajó közepén hevernek,

- 200 *nāñχ ta ūntsei'*, *kātānēn ūuntsintūlcī'*.
kātānēn lāttīketēn,
pōlēm nāñk jar χaltalawé,
ta-kēm sujiñ ta.
Xātél-rēçiñ-ēt-pos-rēçiñ-jelpiñ-sirej lāwi :
- 205 «*tēpiñ Ās-kakēr, χuliñ Ās-kakēr jimmen sis*
kātānēmēn, la'ilānēmēn ūusnē-kēm mū
at vāsintēsmēn :
kātānēmēn marsēmimē, la'ilānēmēn marsēmimē,
ūusnē-kēm ūs-potali us ta nēilēs.»
- 210 *Xātél-rēçiñ-ēt-pos-rēçiñ-jelpiñ-sirej añ nāñχ-lūlēs,*
pori' ti vis, χāp-χur-sēl χasit jāmiti.

*

Tquliñ uj sāt tur,
la'ilīñ uj sāt tur
pusēntal tot ta kisitū.

- 200 *ím föllülnek, ujjákat (kezeiket) huzogatóják.*
Ujják a mint ropognak,
mint a megfagyott vörösfenyő a midőn reped,
olyan zajt támaszt az.
Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard szól :
- 205 «*Mialatt a táplálékos Ob medrét (belsejét), a halas Ob med-*
rét járjuk,
kezünket, lábunkat nyújtóztatásra való (értsd: verekedni
való) vidéket
még nem láttunk :
kezeink meguntakoztak, lábaink meguntakoztak,
nyújtóztatni való vár-gömböcske csak most jelentkezik.»
- 210 *Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard ím most föllállott,*
fűszár-sípót vett elő s a hajó széle mentiben lépdel.

*

Szárnyas állat hét hangját,
lábás állat hét hangját
egy-egy ott elfütyölte [sípján].

- 215 *tältiñ ūs tāltén tū ti jojtsei'.*
χāpèn taqlis jāni' sāt χum tālēm ;
pā ti kwālsēt.
kwāli'-talēχt numèn tārtēlim nāñk-nort
tot ta sairuñkwē patwäst.
- 220 *mōt nāñk-nor-χiw sirej taktēpāli,*
supi' ta jāltawé : mōtén χiw ;
mōtén χiw ās tūp sirej taktēpāli :
ās mōtén χiw. — aku'-mat-ērt
añ tārēm-mān tēlēm jāni' nāñk-nor,
- 225 *ta ti sairēpawēs.*
aú Tūrén-isēm-tūr-sāt-sirrä-ta'iliñ-kēnt
sirej-talχēl vāñχritéstā, puñk-ūltā χosuléstā.
nalwāl āñkwāti :
atpèn χum takwitānēl vunsālñ' totipimēt,
- 230 *rus ūtēr sāt jākēr pinēm χāpā ās vunsālñ' totipimē.*
atpèn ajāñ χum-pīχānēn jot

- 215 A réves vár révéhez ím oda érkeztek.
 A hajóra éppen száz ember szállott ;
 ím a partra keltek.
 A kötél végén felülről alábocsátott vörösfenyő-gerendákat
 ott mostan vagdalni kezdték.
- 220 Egy vörösfenyő-gerenda-fát érint a kard,
 azonnal ketté vágják, s [újra] más jön ;
 a másik fát ismét alighogy érinti a kard,
 ismét másik jön. — Egyszer csak
 amaz égi tájon nőtt legnagyobb vörösfenyő-gerendát,
 225 ím azt vágták le.
 Ezt Tóba-szállott-tóbeli-hét-sirállyal-teli-sapka
 kard hegyére tűzte (horgászta), fején keresztül hajította.
 A vízre lefelé pillant :
 ötven embert hordott el a magából,
- 230 az orosz fejedelemhősnek hét vasmacskával fölszerelt hajó-
 ját szintén elhordta.
 Ötven apród-legényével

S'azl-tārēm sāt pī' ūsēn
tūl nāñχ ta χāñχ'e'it.

*

- Nāñχ ti joχtāst, ūs-āwi at pūnsawē.*
 235 *kit χum sirej-sairēpanēn vissi',*
lau tal asit kēr-kartā
ma'il-turēs tārā ti sairētēn.
juw ti sältsei'. S'azl-tārēm sāt pī'
lalt ti nēilēs. — tēn ti lāχāsei':
 240 «*Numi-Tārēm jāni' jārānnē*
ēlēm-χalēs-kēlpēl at lauwēsān !»
tulā-qulānān purēslimē
ness ta pāχēn jāmente'it.
jūwlē-lalt lāwe'it : «ūsuw ul sakwätēlēn !»
 245 *ton ārēm̄t juil χatpā kwon ti nē'ilēps,*
kwoss χāntitēn : tēnki apširēsēn.
añ Xätēl-rēχiñ-ētχpos-rēχiñ-jelpiñ-sirej

a Vihar-isten hét fiának várába
 aztán ím fölhágnak.

*

- Ím fölérkeztek, a vár kapuját nem nyitják ki.
 235 Két férfi a fokosát (kard-fejszéküket) elővette,
 a tíz öl vastag vas-sánczot
 egymás mellett ím keresztűlvágták.
 Ím bementek. A Vihar-isten hét fia
 ím szembe jelentkezett. — Amazok ketten megszólalnak ;
 240 «*Numi-Tārēm, a ti fölséges atyátok,*
embervér ontását megtiltotta nektek !»
 Ujjuk hegyét harapdálva
 erre békén félrevonólnak.
 Visszafelé szólnak : «*Várunkat el ne romboljátok !*»
 245 Akkor ím belülről valaki kilépett (jelentkezett):
 a mint nézik : hát az ő öcsikéjük.
 Ama Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard nevű hőst

- ta-kēm ti patrawés,
 žāṭél-rēyiñ, ēt-pos-rēyiñ jelpiñ sirejü
 250 jol-pūžtimés, jaṭü žartuñkwé patš.
 jaṭ kit qulāṛü sirēžtañkwé ti patseī':
 mortim sāmnel jim sūp-ielmtal saw žatāñ
 sawél rāñṛi, ta-kēm jaṭü žartéstä.
 āpsirišä ti listä.
 255 takwi jüṛä jüntēp āñsēm ;
 jüntēp tārä at pēlwés,
 ness liliñ-ta'il ūs-sis-nūpēl ta totwés.
 ton ārēmt ruš ātēr ti nē'iläps,
 taw-jotä žūrēm ajāñ žum-pī'.
 260 ruš ātēr ajāñ žum-pī'žänä-nūpēl lāṛi :
 «ajāñ žum-pī'žänēm pašälaztän !
 am voss nē tūlmantēm ūr āsēm :
 jui-gult us pašälazte'im.»
 ajāñ žum-pī'žänä ti lisēt.

- annyira elfogta im dühe,
 hogy napheví, holdvilágheví szent kardját
 250 lebocsátotta s íját ajzani kezdte.
 Az ijnak két vége im recsegni kezdett :
 mint tengerentúli vidékről jött hallgatag (szájtalan-nyelv-
 telen) sok hattýú
 midőn sok számban kiáltoz, olyan hangot adott íja, a midőn
 Öcsikéjét im meglötte. [ajzotta.
 255 Ó az atyja pánczélruháját viselte ;
 a pánczélruhát [a nyíl] nem fúrta keresztül,
 hanem őt magát elevenen a vár mögé hordta el.
 Akkor im az orosz fejedelemhős lépett elő,
 vele együtt három apród-legény.
 260 Az orosz fejedelemhős az apród-legényeihez szól :
 «Apród-legényeim, köszönjeteK !
 Én pedig, ki nőt rabló tolvaj vagyok :
 én majd utoljára fogok köszönni.»
 Apród-legényei im löttek.

- 265 *an Xātēl-rēriñ-ēt-pos-rēriñ-jelpiñ-sirej*
úúnsūtāles, lajim úalēt ti pūrēmtēsanū.
naṃsi : jiltti' alilēm — naṃtū joriñ —
akw lajim úāl juwlē ti puptēs,
ruś ātēr eli-pālān mān voss pēlyati.
- 270 *ti līγ. lajim nāl kērū ruś ātēr eli-pālt*
mān ti pēlyati, nāl nalū nāñγūl rātēltayti.
ruś ātēr samāγū sas palī' γójwēssi,
mā-tapriś γuril ti ajes.
Xātēl-rēriñ-ēt-pos-rēriñ-jelpiñ sirej
- 275 *γarūi šolsi γuril ti nawlītēstā.*
nawlītēstā, nawlītēstā, ti joxtēstā.
ruś ātēr kēr tāγti' elū tīlāmlēs,
taw luli' γuril nawlītū.
ruś ātēr sqma posiñ tārēmnē

- 265 Ama Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard nevű hős
kinyújtózkodott, a kilőtt nyilakat ím elkapdosta.
Gondolja : ha rögtön megölöm [az nem lesz jó:] — gőgös
a gondolata —
egyet a kilőtt nyilak közül visszafelé irányozva helyezett az
íj idegére [gondolván],
hadd furódjék az orosz fejedelemhős előtt a földbe !
- 270 Im lő. A kilőtt nyíl vasa az orosz fejedelemhős előtt
a földbe furódik s a nyíl nyele fönt himbálózik (ide-oda
verődik).
Az orosz fejedelemhősnek mind a két szemét találta [a nyíl
felső vége],
vakandok képében futott ím el.
Nap-hevű-holdvilág-hevű-szent-kard
- 275 sovány hölgymenyét képében vette úzóbe.
Úzte, úzte, ím utólérte.
Az orosz fejedelemhős vas-buvármadár képében reptül tova,
ő pedig vöcsök képében üldözi.
Az orosz fejedelemhős ím egyenesen a fényes égbe

280 *nāñχ ta mini. — ālä ti joztästä,*
Tārēm kwol-kiwérné jūw ta tārätästä.

*

Sirej-sisël Tārēm-kwol-āwi rätéslitä :
 «Numi Tārēm āsém, tš' majälñ ānénméné,
 am nurmaltém utém alilém !»

285 «*afi!*» — *lāwi āsā — «at mīlém,*
taw aléřén-pël lūl, ēlémχqlés kēlpīñāi' jēmtē'in.»
 «*afi!*» — *lāwi — «nañ kwon tiktélälñ!*
āsā lāwi: «rus manēr jāřel ūñli χūñtē?!»
lulī' χuril jīm χum lāwi: «moléχ majälñ!»

290 *āsā lāwi: «lilitä ul vojälñ!*
am la'il-pattäřä kwon taktēläřēm ;
sirej-talřěl la'il-pattäřä šurte'in :
kēlpä māñ voss pāsři!
añ la'il-pattäřä kwon ti nēltēsäřä.

295 «*nañ sar kwonnū taktälñ,*

280 *megy föl. — Nagynehezen jutott oda,*
de akkor Tārēm a háza belsejébe bocsátotta.

*

Tārēm házának kapuját kard hátával veregeti :
 «Numi-Tārēm atyám, add ide nekem,
 én bosszúm okozóját megölöm !»

285 «*Óh nem!*» — *szólt atyja — «nem adom, [változol.]*
ha te őt megölöd, az [számodra] rossz lesz, embervéressé
 «*Óh nem!*» — *felel — «te csak nyujtsd őt ki!»*

*Atyja szól: «Hát akkor az orosz minő hatalommal fog egy-
 kor uralkodni (ülni)?!»*

A vöcsök képében jött ember felel: «Add ide gyorsan!»

290 *Atyja szól: «Életét ne vedd!*
én lábatalpait kinyújtom ;
te kard hegyével lábatalpait meg fogod barázdálni :
s a vére hadd csurogjon le a földre!»

Most lábatalpait ím kinyujtotta.

295 «*Ejnye te, nyujtsad csak egy kissé kijjebb,*

- kwolén ti kēlpawé !»*
rus̄ ātēr aú kwonnū ti taktuwés.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej
ēntép-jor pasél supí' ti saírépéstü,
 300 *āsü kātä ontsél sa'irépéstü.*
akw' aulä joläl' ta powari,
akw' aulä sunsilütü : joläl' ti pattuwés.
jui-ault akw' supä ās ta listä.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej
 305 *lulí' γuril jolä ti tīlämlés.*
jol-joytmät qūγän kasü takmanä kinsawét.
Xātél-rēγiñ-ēt-pos-rēγiñ-jelpiñ-sirej namsi :
«taw man ūrél ārtmi ?
jüntpiñ γum jelpiñ ma'üänémēn
 310 *akwän γōjγateγét-pél,*
γoti γumimēn sāmīñ jiw sāmä
γusätanémēn ?

- házad ím bevárezödik !»
 Az orosz fejedelemböst most ím kijebb nyujtotta
 Nap-hevü-holdvilág-hevü-szent-kard
 öt öve tájékán ketté vágta,
 300 atyja keze közelében vágta ketté.
 Egyik fele lefelé gurúl,
 másik felét nézi [*Tq̄rēm*]: ím le van ütve.
 Utóvégre azt a másik felét szintén ledobta.
 Nap-hevü-holdvilág-hevü-szent-kard
 305 vöcsök képében most alárepült.
 A mint leérkezik, hát ím ángya az öcse fejében tetűt keres.
 Nap-hevü-holdvilág-hevü-szent-kard gondolkozik :
 «Ugyan mikép lehetne itt cselekedni ?
 Mi pánczélos emberek, ha szent melleink
 310 [birokra kelve] egymás mellé érnek, [bőrét)
 kettőnk közül melyik férfinak pikkelyes fa-pikkelyeit (értsd :
 hasítjuk le ?

- akw' jārītī' ūśśū lañṛitaṣṭimēn taḥ.*
sar am āñṛēm ness jol vośkāsāle'im.»
- 315 *añ Jāḥēñ-ḡū-ḡuśēñ-ḡū-piśiñ-nāj āñṛä*
jāmliṭapēstā,
puñk-sawänēl pūṛēmtēstā,
mā alüi' vośkāsülēstā,
sāpēk-ñolēl nāñḡül' sāñḡwäsēstā.
- 320 *sunsimāt ta pātārs,*
ta jāritēl ta sāñḡwäsawēs.
Jāḥēñ-ḡū-ḡuśēñ-ḡū-piśiñ-nāj
numēn jālimāt namsi :
«āṭēr ḡujñē űoḡs-piṭin, uḡ-piṭin,
- 325 *tū voss pātñūm ;*
mori mūn-ke pate'im :
luwēm sakwali, űawlēm sakwali.»
āṭēr ḡujñē jāmēs mūn tū i pats,
ñoḡs-piṭin, uḡ-piṭin tū i pats.

*

Egy erejüek levén, csak hiába fogunk egymással küzdeni.
 Hát én csak az ángyomat egy kicsit földhöz vagdalom.»

- 315 Most Sok-népű-ember-sok-szolgáju-ember-fondorlatos-asz-
 megtaposta, [szony nevű ángyát
 feje bőrénél megfogta,
 a föld színéhez hozzá vágta,
 s csizmaorral fölfelé rúgta.
- 320 A mint nézi, hát im eltűnt,
 oly erővel rúgta tova.
 Sok-népű-ember-sok-szolgáju-ember-fondorlatos-asszony
 nevű ángya
 a mint a magasban repül (jár), így gondolkozik :
 «Vajha fejedelemlhős fekvő nyuszt-fészekbe, medvebőr-
 325 esném oda ; [fészekbe
 mert ha közönséges földre esem :
 a csontom szétszakad, a húsom szétszakad.»
 Fejedelemlhős fekvő jó földre oda is esett,
 nyuszt-fészekbe, medvebőr-fészekbe oda is esett.

*

330 *Ās-ta'īl saw ūs,*
Ās-ta'īl saw paul
pupī' sēlēm āltul,
ku' sēlēm āltul
juw ta totsant.

335 *ań ta šuńanēlt, ań ta žōlanēlt*
ań-ti žātēl-mos, ań-ta āle'it,
ań-ta šuńe'it.

330 Az Obvidék sok teli városának,
 az Obvidék sok teli falujának
 bálványka szerzette sok vagyonát,
 ördög szerzette sok vagyonát
 ím haza hozták.

335 Ama bőségükben, amaz áldásukban
 mind e mai napig, most is élnek,
 most is boldogok.

2. Neves fejedelemhős.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Näming Ater.

*Kéring poqšäm¹ väigen² pəsi³
näming ater netä
sqas⁴ aži⁵ kannži⁶
läiling uj kumle meni
5 taulung uj kumle meni
tok kannšit.
vätä junnti šän junnti
kumitä ilt⁷ poalén
tû uttapien.⁸
10 Näng⁹ uipen näming ater
qass¹⁰ vuoi¹¹ punungvä¹²
mäne¹³ vuätäkvä!¹⁴
näng⁹ uipen sujung¹⁵ aternä
kuorr¹⁶ vuoi šuä¹⁷ punungvä*

Pikkelyes-czirbolyatoboz-mogyoró-fehér-bele [nevű]
neves fejedelemhős neje
nyírhéjat hánt, rajzol:
lábás állat a mint megy,
5 szárnyas állat a mint megy,
úgy rajzolja.
Bodonyt varr, dobozt varr,
férje élébe
oda helyezi őket:

2. Neves fejedelemhős.

b) Éjszaklozvai nyelvű átirásban.

Namiñ ātér.)*

«*Kērīñ-pāku-sam-voikén-pōsi'*»

namiñ ātér nētū

sās āzuti, zansi :

la'ilēñ uj žumlē mini,

5 *tquliñ uj žumlē mini :*

toz žansitū.

vōtū jūnti, sān jūnti ;

žumitū ēli-paalnē

tū ūntipiānū.

10 «*nañ voipilēn namiñ ātérnē*

Ās-vōj pinuñkwé-|ke|

manū vōtakwé !

nañ voipilēn sujīñ ātérnē

žor-vōj šuā pinuñkwé-|ke|

-
- 10 «Magadhoz hasonló neves fejedelemnek,
hogy obi halzsírt tegyen belé,
ah minő bodonyka!
magadhoz hasonló híres fejedelemnek,
hogy apró halzsír bőségét tegyen belé,
15 ah minő dobozka.»

*) A szövegben előforduló különböző rekeszjelek jelentésére nézve l. I. köt. 100. l.

- 15 *mäne sängvä!*
täu nuk allmién,¹⁸ nuk väilen
täu viltetén¹⁹ tu kassien.²⁰
kota tallene²¹ soas lqmtä
säu lqmtä tü tqlli.
- 20 *Täu fi jui poaltä*
korom²² saupe²³ saum
luñziln²⁴ iluntitä.²⁵
äi²⁶ manntä väigen uilpä
tébing Aass joxtelägum²⁷
- 25 *glkä tarom²⁸ allnä*
jommas jurt²⁹ vez³⁰ koatnaum.³¹

*

- Täu netä nqmten³² pättus*
täu kért³³ latti. —
ajung³⁴ kumpieten
- 30 *sät ätppen krälln ketitä*
käsä³⁵ poalt. käs ätt jiss.
täu sät ätppen ajung kumpi
mâm äti. jägä jommas kum
jägä vi — pi jommas kum
- 35 *piä vi. kit jui alltem poqrre soabitau.³⁶*
äku qter unlne

- Ö fölemeli azokat, fölveszi azokat,
 az ő [t. i. neje] arczához oda csapdossa.
 A hány felé csak nyírhéj szakadhat
 annyi felé (oda) szakad széllyel a doboz darabja.
- 20 Ö [t. i. a nő] ennek utána
 három hangú hangos
 sírással félre ül:
 «Hogyha a fehér vizű
 táplálékos Obra jövök:
 25 (élni való) világot élő
 jó társat bizonyára találnék.»

*

15 *manä sänkwé!*» —

taw nāñχ ālmiänä, nqñχ vīγänä,
taw veltän tū χosγiänä.
χotä tälléné säs-lamtä,
sän lamtä tū tälli.

20 *taw ti jui-pqalté*

χūrém saçwä saçwēñ
lūnsél el-ūntti.

«*an-mōnt voikén vitpü*
tēpiñ Āsné joγtélé'im:

25 (*älke*) *tārém ālné*

jamés jurτ vék χāntnūm.»

*

Taw nētü nqmtén patwés:

«*taw söl lāwi.»* —

ājāñ χum-pīγü

30 *sāt-atpén kwolné kētiti.*

kašü pqalt [ās kētiti]; kašü at jis.

taw sāt-atpén ajāñ χum-pī' māχém ati.

jāγü jamés χum jāγü vīγ,

pīγü jamés χum pīγü vīγ.

35 *kit jiw āltém porü śāpitawé.*

akw' ātér ūlnéné jol, χujné jol śāpitawé.

Ő neki megtetszett nejének gondolata :

«Ő igazat szól» [gondolja].

Apród legényét

30 százötven házba küldi.

Öccséhez szintén [küldi]; öccse azonban nem jön.

Ő százötven apród legényből álló népet gyűjt.

A mely embernek atyja jó, atyját veszi el,

a mely embernek fia jó, fiát veszi el.

35 Két fából összerótt tutajt készítenek.

Egy fejedelemlhős ülő helyet, fekvő helyet készítenek.

- jállkuine jáll šoabitau.
 ä'mantä jägä jommas kum
 jägä tətuz pättus.
 40 pi jommas kum piä tətuz³⁷ pättus.
 käpřätän²⁸ šąka nall ätkätét.³⁹
 mirr jui poaln gúgä⁴⁰
 mir jui poaln tū šunži.
 Männ kit kałł pākäps⁴¹
 45 männ kit joąąp pākäps. fil kañtitä.
 älmäling légtä⁴² nall joamänti.
 joams quikem kuminmä
 kuižtnä⁴³ te kuitsen.
 kañäll⁴⁴ tu kuminke
 50 kälä⁴⁵ kuąłli — täšit särn⁴⁶ káp
 kápät poart jelpoalt
 tott kuigelalken.⁴⁷
 äm äągum äm jäum
 ull kaštén¹³ tau loai.
 55 jälluä⁴⁸ mennä ilmkals
 mätä sorm⁴⁹ más kumle meni. —

*

- kažü men ruät tann nätauht⁵⁰
 äñ mätü launä⁵¹
 väigen uitpä tébing Aass
 60 tann neilét.⁵²

- Most a mely embernek atyja jó,
 atyját kezdtek elvenni,
 a mely embernek fia jó,
 40 fiát kezdtek elvenni.
 A hajó széléhez mindnyájan összegyülekeznek.
 Ángya a nép mögé oda néz:
 «Vajjon két nap támadt-e,
 avagy két hold támadt-e?!»

ań-mōnt jāγä jgmēs χum

jäγä totuńkwé patwés,

pīγä jgmēs χum

40 *pīγä totuńkwé patwés.*

χāp vātān sāχü nal-atχate'it.

āńγä mir jui pqałn' tū sunsi :

man kit χātél pokaps,

man kit jāńχép pokaps ? !

45 *tīl χāntitā : ań-maniń lēkwä nal jāmānti.*

jāmēs. «āńíkēm, χumin χujtné ti χujtāslén ;

χanal ti χumin-ke χalä χāli :

tōnt sarān χāp χāpét pārt joli-pqałt

tot χujγēlālkén.» —

50 *«am āńkwēm, am jāγēm,*

ul āštān !» — taw lāwi —

«jālné, minné ēlēm-χqlés

mat sorēm mā'és χumlē mini ? !»

*

χasä man vāti tan nātawét,

55 *ań-mat lāwné voikén vitpā tēpiń Āsné tan nē'ile'it.*

45 Ezután nézi : hát az ő sógora jődögél a folyó felé.
Oda jött. «Ángyikám, férjed fölbujtani ím fölbujtottad ;
de ha valamikor ezen férjednek híre vész :
akkor a zürjén bárka bárkadeszkáinak alatta,
ott fogsz te majd heverdegélni.» —

50 «Én anyám, én apám,
ne haragudjatok !» — szól ő —
«járó-kező ember
vajjon csupán a halál miatt menne ?»

*

Hosszú ideig vagy rövid ideig úsztatnak, [ők,
55 ama fehér vízűnek, táplálónak nevezett Obhoz érkeznek

- kär¹⁹ kaiti kqžq²⁰ vuolnä
 tqnn joztét. kum tq laui.
 nqurämt²¹ pâ kualén
 puott tul²² voarilén.
 65 pâ kualst. puott tul voarilét. téist, äjist.
 kotäl' kqšp²³ ném kum
 tú²⁴ [kqšp néi.] kqšp nés
 kotä kojem kum tú kojés.
 qtrén kâptä kuj jall qijus
 70 juontopt qilä jqlitém jall juontistä.
 äkmätsitä kûntä²⁶
 kqntnä kûn joztém
 kqat kotäl' qilmätem²⁶ kum
 tqtt šarqpu.²⁷
 75 qtren kâptä nqalm koiss
 kväže²⁸ kuantomlitä,²⁹
 kûntä kqntnä joztém.
 juotpetem³⁰ kväs mäžepitü —
 tärm³¹ kaitemls, tq³² nqrmtä
 80 šangtä³³ pui pal³⁴ nálnä³⁵ pättus.
 širäe nirms³⁶ Ruš qtermä
 kväže³⁷ šqripitü širäje kvän likts.³⁸
 širilenkä néten kvenn³⁹ levetän.
 šqkq⁴⁰ ällvést.
 85 Ruš qtern äni ne⁴¹ meni ;

*

rénbika-futó hosszú folyófordulóhoz jutnak ök.
 A férfi szól : «Gyermekek, szálljatok ki a partra !
 ennivalót (üstholmit) készítsetek !»
 Ennivalót készítették. Ettek-ittak.

- 60 Minden ember a hová hálósátort köthetett, oda kötött
 hálósátort ;
 minden ember a hová feketett, oda fekütt.

χār χajtēm χqsä vōlnē tan.joχte'it.

*χum ta lāwi : «áauramēt, pā kwālān,
pūt-tul vqarilān!»*

pā kwālsēt. pūt-tul vqarile'it. tēst, ajist.

60 *χotāl' χasāp nēχēm χum, tū χasāp nēχēs ;*

χotā χujēm χum tū χujēs.

q̄trānl χāptē χuji ; jol q̄jwēs.

jūntēp-ta'ilā jolitā jol-jūntēstā.

akw'-mat-ērt χūntē χq̄ntnē χūh joχtimē,

65 *χot χotāl' q̄jilmātim χum, tot sa'irēpawē.*

q̄trānl χāptē nalēm χujēs.

kwoss χq̄ntēmlitā : χūntē χq̄ntnē joχtimēt.

jūntpā kwoss masēpitā : tarm χajtāmlēs.

ton q̄rēmtē sāñkwā puji pqal nālne patwēs.

70 *sirejā nūrmīts, rus q̄tēr kwoss sa'irēpitā,*

sirejā kwon-līktēs ;

sirej-lēnkā nētān kwon lēwātawēs.

sāχyā alwāst. rus q̄tērnē aú nē mini.

*

Fejedelmük a bárkában fekszik ; elalutt.

[Az asszony] a pánczélruhájának alját levarrta.

Egyszer csak a mint valamikép had érkezett rájuk,

65 minden embert, a hol elalutt, ott vágnak le.

Fejedelmük a bárkában, lenn a vizen fekütt.

A mint hallja, hát valahogyan had érkezett rájuk.

A mint pánczélruháját fölölti : fölötte lecsúszott.

Akkor az ágyékát a part felől nyíl érte.

70 Kardot rántott elő, az orosz fejedelemlhőst a mint vágja,

a kardja kirepült [markolatából] ;

a kardnak szögeit az asszony kihúzta.

Mindnyáját megölték. Ama nő az orosz fejedelemlhőshöz

megy [feleségül].

*

- m qkät*⁴² *juil tallnen*
illpoaltä kurt qatl.,
uškum šämnäpäts.
*qpel*⁴³ *oli. Ruš qter latti.*
 9. *nännä*⁴⁴ *ätkä šql*⁴⁵ *jäl äililmän.*
ällmäling nännä šql ät äililmän.
täu latti. täu än qpel oli.
täu kum kañšitä
*konäll*⁴⁶ *nukjänemmi —*
 95 *jänä näi te — täu jäuetem ät kañžit.*
Ruš qter poall qlmet
kit pi äñiš.
ti piäu jänemmiju.
*kvän kualét kér lagi šanguét.*⁴⁷
 100 *täu äk täžét tuñšpi.*
ruš qter pit kitän tunšpiu.
kér lagimä file šanguesitén.
täu ness ät ngumtoali.
täu tüli šanguesitä.
 105 *ruš qterpit kqaten*⁴⁸ *šaretiju*
ruš qterpit läilen šaretiju
*näu may*⁴⁹ *äñtiänt*⁵⁰
*koatn jqr̄t*⁵¹ *kotül tq̄tilis.*
*Jäen-Aass tumpte-širepun*⁵² *jqr̄én*

Minap éjjel, mielőtt hazulról útra kerekedtek volna, harmad nappal

75 egy kis férfi jött a világra.

Még bölcsös [csecsemő]. Az orosz fejedelemhős szól:

«Ha nem sajnálok, öljük meg őt;

de ha sajnálok, ne öljük meg!»

Ő szól: «Ő most bölcsös [csecsemő];

80 ő azt hogyan tudja [hogyan kitől való] — valamikor fel
 fog nőni,

te vagy im az apja — ő [valódi] atyját nem ismeri.»

- Mōlēχ ēt, jūil tālnānl ēli-pqalt χūrmit χq̄tēl,
 75 māñ χum sammē pats.
 āpāl āli. rus q̄tēr lāwi :
 «nañēn at-ke sāl' jol-alilēmēn ;
 ań-maniñ nañēn sāl', at alilēmēn.»
 taw lāwi : «taw ań āpāl āli ;
 80 taw χumlē χāsītā, — χanal nq̄ñχ jānimi :
 jāγā nañ ti — taw jāγā at χāsītā.»
 rus q̄tēr pqalt ālmāt kit pī'q̄ńsēs.
 ti pī'γi' jānimeī'.
 kvon kwālē'it, kēr-lakw sāñχwe'it.
 85 taw akw' takkāt lūli,
 rus q̄tēr-pī'γi' kitinē lūlei'.
 kēr-lakw tīlē sāñχwāsītēn :
 taw ness at űuwēmāli ;
 taw tūlē sāñχwāsītā :
 90 rus q̄tēr-pī'γi' kātān śarrātei',
 rus q̄tēr-pī'γi' la'ilān śarrātei'.
 «nañ mōlēχ ań ti jānit
 kātēn jārēt χotāl totīlēsān ? !
 jāγēn Ās-tumptē — śirrū-pun jārēn

Mialatt az orosz fejedelemhősnél élt, két fiat szült,
 ezek a fiak felnöttek.

Az ucczára kelnek, vas abroncsot rugdálnak.

85 Ő egymagában áll,

a két orosz fejedelemfiú kettesben állanak.

A vas abroncsot ide-oda rugják :

ő még csak meg sem mozdúl ;

ő oda rugja :

90 az orosz fejedelemfiak kezei fájnak,

az orosz fejedelemfiak lábai fájnak.

«Hogyha neked a minap ily nagyságú

kezed ereje volt, hová vitted azt ?

Atyádnak íme az Ob szigetén — mint sirály pelyhét,

- 110 pängsqua⁵³ tatt⁵⁴ vuqtkét.
 täu jû tui — rutilä imtí.⁵⁵
 qngvä kitilí: pikvä
 näng kumle rutilä ims.
 apšiäm⁵⁶ fuku⁵⁷ laui:
- 115 jäen päng squ Aass tumpte
 sirepunn⁵⁸ ängäpunn
 jqrén tqtt vuqtau.
 Tqnn juipoaltä uoš⁵⁹ kéring iju
 kvänn poalnä kvänn nqarptau.⁶⁰
- 120 kuqłtän mqš, kuqłtän
 jelte älqu.
 lunšimä⁶¹ tištemä⁶² tqtt jqamití.

*

- uoš⁶³ kéring iju kvänn poalt
 neń⁶⁴ vuane jegva qnšuh
- 125 kvän⁶⁵ qli. täu jû tui
 eijä äbikét⁶⁶ kqłit⁶⁷ kqłt
 jommas kum lilen⁶⁸ te kqritqu.⁶⁹
 äm [nân] kum⁷⁰ pqrät
 qnišem juotpem⁷¹ nân mium.
- 130 nukmäžepitä. täu kqate mqrts⁷²
 täu läilä mqrts⁷³ širäem mim.
 täu punžistä.
 täu kqaten⁷⁴ täipä kqapel⁷⁵ misstä.
 te Aass älläl⁷⁶ tqun,

95 fujja ott a szél a feje bőrét.

Ő belép a házba; szomorúvá lesz.

[szomorúvá?] —

Anyja kérdi őt: «Fiúcska, te hogyan lettél egyszerre oly
 «Öcséim így beszélnek:

atyád fejbőrét az Ob szigetén

[szél.]»

100 sirály pelyhe gyanánt, hófajd pelyhe gyanánt fujja ott a
 Azután a városnak vas sánczai
 külfelére kirekesztik

95 *punk-sqwä tot vötkätä.*»

taw jūw šälti ; rütüläi' jēmti.

āñkwä kitilitü : «pīkwé, nañ žumlé rütüläi' jēmtsén ?» —

«āpsüäžem tož lawe' :

jäžen puñk-sqwä Ās-tumpte

100 *širrä-pun, āñžä-pun jarén tot vötawé.*»

ton jui-pqalté ūs kērēñ jiw

kwoni pqalne kwon-nārptawé

žolitän-mos ; žolitän jol ti alawé.

lūñšimé, tistimé tot jāmiti.

*

105 *Ūs-kērēñ jiw kwoni pqalt*

nañ vōwné žkwäi'-ajkäi' kwon ālei'.

taw jūw šälti.

«ažja, apikät, žolit žätél jgmés žum lilin ti žaritawé.

am žum porät āñšém jüntpēm nañén mlēm.»

110 *nāñž masépitä.*

taw kätä martés, taw la'ilä martés sirežil mistä ;

taw kätän tajpä žāpél mistä,

taw pūnséstü. —

«ti Ās alžäl tqwén,

másnapig ; másnap megölik.

Sírva, búsúlva járkál ottan.

*

105 A város vas sánczain kívül

kenyeret kolduló asszony és öreg ember élnek.

Ő bemegy [oda].

[kioltják.

«Ejha, öcsike, holnapi napon jó ember életed [lelked] ím
Én férfikoromban viselt pánczélomat adom neked.»

110 Felöltötte.

[kozta meg őt,

Az ő kezéhez mért, az ő lábához mért karddal ajándé-
az ő kezéhez illő csónakkal ajándékozta meg őt.

Ő azt fölnyitotta [értsd : fölborította és vízre tolt]. —

«Ezen az Obon fölfelé evezz,

- 135 *ti ét pâ ull koaln.*
joxtau. tagal jammes poall
nabel⁷⁷ šemel utpä jä
kuqli, tüle tau.
täu tqalmäts⁷⁸ ti tau⁷⁹ än⁸⁰ jét.
- 140 *kqžä menn vuät tau.*
ällä šunzi.
särn⁸¹ käp nätnét⁸² nangi —
uš jä suotkve pä permti.⁸³
tü tuitkätí.⁸⁴ täu⁸⁵ poqrrä
- 145 *joxtem oarmtä⁸⁶ lauét :*
täu kqtpä⁸⁷ tqumét nängs,⁸⁸
täu äimant ti uš⁸⁹ néltaxti.⁹⁰
mann kumlé voarilaul.⁹¹
nqmsi äm⁹² kqtm lät⁹³ vqaraumpl.
- 150 *nqll tauäntí läbä joxtarmtä*
käpingnä⁹⁴ allmejaus.⁹⁵
käpäng⁹⁶ pätt nuk uxtepaus⁹⁷.
käp älet näng⁹⁸ kqtl pättñ ?⁹⁹
näng liling to qsn ?
- 155 *qš¹⁰⁰ jän. — Näng kqtl qls.*
änilitü.¹⁰¹ Näng kqtl qls ?
äm ruš qter poalt qllesem.
Angun kqtl qli ?

115 ezen éjtszaka ki ne szállj a partra, mert utól fognak érni !
 Azután jobb oldal felé fekete vizü folyó ágazik el (kél),
 arra felé evezz !»

Ő fölszállt a hajóra ; im amaz éjtszaka evez.
 Hosszú vagy rövid ideig evez, a folyón fölfelé néz :
 zürjén bárka úszik lefelé, úgy látszik.

120 A kis folyótorkolaton befelé fordul, ott elrejtözik.
 A midőn vele egy irányba érkeztek, szólnak :
 «Az előbb itten úgy látszott, mintha valaki evezett volna.

- 115 *ti ét pā ul kwālèn, joxtawèn !*
tajëχ jamès pqaal nūpël sēmél vitpā jā kwāli ; tülé tawèn !
taw tālmats ; ti tqwi an ét.
χasä man vāli tqwi, alçä sunsi :
sarän çāp nātnütä nānki.
- 120 *māñ jā-sūntkwèn pā pērèmti, tū tujtçati.*
taw porä joxtèm çrèmté lāwe'it :
«taw an-mōnt çqtpä tqwmät nāñkés,
taw ti' voss nēltayti !
man çumlé vqarilquw ? !»
- 125 *nqmsi : «am çotèm tit vqarawèm-pël, [ta vqarawèm !]»*
nal tqwenti, lapä joxtèm çrèmté
çūpiñ-ta'il ālmejawés,
çūp-puñkçpattän nāñç ūnttīpawés.
çūp-alät [kitilawé :] «nañ çotél patsén ?
- 130 *nañ liliñ ta çsén, ās jārèn [çot āli] ?*
nañ çot çlsén ? » — anūlitü : «nañ çot çlsén ? » —
«am rus çtér pqaal çlsém.» —
«āñkwèn çot āli ? » —

Ó hadd jelentkezzék !

Mi hogyan akarnók öt bántani ?!»

- 125 [A fiúcska] gondolja : akármit fognak itt velem tenni [hát
 tegyenek !].

Lefelé evez, a midőn közel jött,

csónakostul fölemelik,

a bárka födelének ormára fölültetik.

A bárka födelén [kérdezik] : «Hogyan jöttél te ide ?

- 130 Hát te életben vagy ? Hát apád [hol van] ?

Hol voltál ? » — Megesókolja : «Hol voltál te ? » —

«Én az orosz fejedelemlősnél voltam.» —

«Anyád hol van ? » —

Ruš qter poalt gli.

160 *te nättvést*¹⁰² *jelljémtüst*¹⁰³ —

*

*uošne*¹⁰⁴ *ti kualepísén*¹⁰⁵

*lénte*⁴⁰⁶ *qrom*¹⁰⁷ *lételét*

än uoš mot qilént,

uoš mot qilen kualst.

165 *kveš kqntién. sqat qter kaitem*

*qšpinši te kqimitiesen.*¹⁰⁸

*kit qter kven kaitem*¹⁰⁹

*käže*¹¹⁰ *tári loattí :*

*näu mañe*¹¹¹ *kum qsn*

170 *kit qter juipoaln näu minn.*

ti šqu qter jui poalln

äm äng jälém.

täu kvenjoams. ällmäling

kit qter, [älmäling käškvä]

175 *moar*¹¹² *iju tärmel tú utmi.*

tott unnli. kväs kqntíjau.

*ness tünšpis maq*¹¹³ *qllment*

*äk ténä*¹¹⁴ *äk šäkust*¹¹⁵

*ness luñšten jeln luñši.*¹¹⁶

180 *šqkq tal luñšiét*

«Az orosz fejedelemlhősnel van.»

185 A víz viszi ím őket lefelé, rájuk esteledett.

*

A várost most megtámadják (rákelnek).

A rengő eget rengedeztetik [harczi zajukkal].

Ama város egyik végén bemennek, másik végén kijönnek.

A mint nézik : hát a hét fejedelemlhős megfutott.

140 Nagybátyja és unokaöccse ím követik őket.

[Nagybátyja] öccséhez szól :

«Két fejedelemlhős elfutott :

te fiatal vagy,

a két fejedelemlhős után menj te ;

«rus' q̄tēr p̄galt q̄li.» —

135 ti nāt̄wäst, jol-ēl̄imtawäst.

*

Ūs ti kwälépsänl.

lētēñ t̄q̄rēm lētēlte'it.

añ ūs mōt aul̄in s̄altsēt, mōt qulänél kwälsēt.

kwoss q̄ñtiän : sāt q̄tēr q̄ajtēm.

140 aš-p̄l̄iñs ti kojmitēsän.

kasü-nūp̄el lāwi :

«kit q̄tēr q̄ot-q̄ajtēm :

nañ māñ q̄um q̄sēñ,

kit q̄tēr jui-p̄q̄alnē nañ minēñ !

145 ti saw q̄tēr jui-p̄q̄alnē

am amki jāle'im.»

taw ēl-j̄q̄mēs.

añ-maniñ kit q̄tēr

ma'ir-j̄iw-tarmēl tū ūntm'.

150 kwoss q̄ñtiäyā, ness l̄ūlm̄its.

«mōlēq̄ q̄lm̄aut akw' tēñ [tēsuw],

akw' s̄äkw s̄äkwsw !»

ness l̄ūñsītēñ, jol-l̄ūñsītēñ ;

sq̄yā-ta'ül l̄ūñsē'it.

145 ezen sok fejedelemhős után
majd én magam fogok menni.»

Ő eltávozott.

Hát ama két fejedelemhős
egy görbe hátú fára, oda telepedett.

150 A mint megpillantotta őket, csak megállott.

«Előbbi éltünk módja szerint egy ételt [ettünk],
egy csecset szoptunk !»

Váltig kéri sírva, sírásukkal megindítják (lesírják) ;
mindnyájan sírnak. [én atyámat megölték,

155 A mint [ő is úgy] sírt [fölszóval]: «A minap, midőn az
senki sem sírt !»

- kvesš*¹¹⁷ *luššés* — *molaž*¹¹⁸ *äm*
*jäum älmet kaatpä*¹¹⁹ *ätt luhišt.*¹²⁰
*jgit kaššems äkuš*¹²¹ *jäp lîsä.*
*päng saqu*¹²² *îujuž ;*
 185 *juontp*¹²³ *képl kařqatalnét*¹²⁴ *suiti.*
jgitä nîrmtäm
*kväžä litä. qžepi*¹²⁵ *liss.*¹²⁶
*qžepi tule*¹²⁷ *kalln*
*neälä*¹²⁸ *pîmtäntä*¹²⁹
 190 *näu mänr voarén*
*oanom šäm*¹³⁰ *ällis.*
jû menesi : qngunmä
kumle voarîln.
ämmä älungvä peritilm
 200 *neng konäll lauén :*
äm qngum neng äluž peritiss
täšit äm jurtläm älkätuž pätén.
*täu täleken qngul täläžtä*¹³¹
qnguetém ti täläken
 205 *qngeln tü uottit.*

- Ijat ragadott elő, egyszeriben lelötte őket.
 Fejük bőrét nyúzta,
 midőn [egyszerre] pánczéluha aljának suhogása hallik.
 160 Iját előragadta, a mint [az érkezőre] lö:
 nagybátyjára lött.

- 155 *kwoss lūńśés* : «*mōlēχ am jājēm almät
nē-mat χqtpä at lūńśés!*»
jgüt χassēmtēs, akwēs lap-lisājā.
punk-sqwājā nujsarā,
jūntēp-kēmpli χarätālnät sujti.
- 160 *jgütä úirēmtēm, kwoss lītä* :
āsā-pī' lis.
āsā-pī'tūlū-χalné nālā pujēmtamä.
«nañ manēr vqare'in? ānēm śam al' alāslēn!»
jūw minēsei'. — «āñkwēn χumlē vqarilēn?»
- 165 *am nañēn [āñkwēn] aluñkwē paritilēm* :
nañ χgnal lawē'in :
,am āñkwēm nañ aluñkwē paritāslēn'.
tōnt am-jotēm alχatuñkwē pate'in.» —
taw taljēñ āñkwēl talēχti,
- 170 *āñkwä ti taljēñ āñkwēlné, tū ūnttitä.*

- Nagybátyja az ujjai között fogta meg a nyilát.
«Mit csinálsz te? Majdhogy meg nem öltél!» —
Haza mentek. — «Anyáddal mit fogsz csinálni?»
165 Ha én téged unszollak, hogy öld meg [az anyádat],
te akkor azt fogod mondani :
,te unszoltál engem, hogy megöljem anyámat';
s azért velem verekedni fogsz.» —
Ő hegyes fatuskót hegyez,
170 anyját ezen hegyes fatuskóra, oda ülteti rá.

IV.

Az obdorszkvidéki «Túzmohás-tavi öreg» nevű isten.
(*Tun-lār ājkä*).

A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős, a túzmohás-tavi öreg regeképpen
elmondott hősi éneke.

*Nāñk-ūsiñ-ātér, Tañkw-tūr-ājkä
mōjt'i lāwem tērniñ ər rü.*

1. *Nāñk-ūsiñ ātér samné patém pasnəl vāt tāli' jēmtés, kwoni mā at vās. akw'-mat-ert jā'i-pīγā lāwei': «āpsimēn jānimēmā vāt tāli' jēmts, kwoni mā at vās: nē minēm nēiñ sām kinsuñkwé voss jā-leuw!» Nāñk-ūsiñ ātér āpsitēn-pūlt χajtā kētws: «kit jiw āltēm
5 porā ti poraxtēslēmēn, nē minēm nēiñ sām kinsuñkwé jāleuw, voss āsti!» Nāñk-ūsiñ ātér χajtā-nūpəl ness sunsi, sūp-ñelmtal ēl-ūnli. kitit χajtā ās kētws: «jā'i-pīγāχēn kit jiw āltēm porā nēχētēn, ās-tēn, jājēn!» Nāñk-ūsiñ-ātér ness sunsi. χūrmit χajtā ās kētws: «jā'i-pīγāχēn porātēn āstés, tūp naritaxtnētēn aritēs, jājēn!» Nāñk-*

1. A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős már születése korától fogva harmincz éves lett és házon kívül levő vidéket nem látott. Egyszer csak a bátyjai így szólnak: «Öcsikénk immár növéseben harmincz éves lett és házon kívüli vidéket nem látott: nőjáró nős vidéket menjünk immár keresni!» A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős öcsikéjéhez követet küldenek: «Két fából egyberótt tutajt im összeütöttünk, nőjáró nős vidéket megyünk keresni, hadd készüljön!» A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős a követre csak rá néz, szó nélkül, beszéd nélkül (száj, nyelv nélkül) félreül. Második követet küldenek: «Bátyaid két fából egyberótt tutajt kapcsoltak össze, készülj, gyere!» A Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős tovább

ūsiñ q̄tēr an nāñχ lūlmētēs, sirejā ālmejis, jgūtā ālmejis, āwiñ kwol 10
 kwoni-pālne kwonā kwālēs, nalu jāmēs, kit jiw āltēm porāi'-χalné
 nalu porimēs. nalu naritaxtāst. χasā mināst, man vāli mināst, χotēl
 vāyānl? akw'-mat-ērt Kēr-tāχēt-χuriñ-q̄tēr ālnē ūsēn joχtēsēt. χajtā-
 χum kētsawēs. iñ χajtēlāsēt, iñ šq̄pilāsēt. χajtā-nūpēl lāwe'it: «jātā!
 űsmānūw, vāpsānūw voss ūrχate'it, mōt pūri tēnē, pūri ajnē kwol 15
 šq̄piteūw.» mōt pūri tēnē, mōt pūri ajnē kwol mat sawit χq̄tēl ūnttu-
 wēs, iñ āstēs. Kēr-tāχēt-χuriñ-q̄tēr χajtā kēti: «kwol āstēs, űsmā-
 nūw, vāpsānūw voss jiwēt!» űsmānl, vāpsānl pā mināsēt, iñ kwolnē
 šāltēt, tūl lap tumēntawāst. numēl kwol-nlānēl ulā tārātēnē as šq̄pi-
 tawēs, kwol an ulāl pēlēm̄tawēs. ulā ta tēs, ta tēs, kit χumiāyā sārja- 20
 wēsē', Nāñk-ūsiñ-q̄tēr jūw χūltēs. ulā-sultēm minnē jānit χal jēm̄tēs:
 ulā-sultēm χuril kwonā porimēs. nalwāl χajtīmāt pēst lajwēs. nalu
 χajtēs, vitēn lakwēs, muril minēs. totnū vittē χāp=jol-pumēt χultχin-

is csak néz. Harmadik követet küldenek ismét: «Bátyáidnak tutaja elkészült, már csak az van hátra, hogy a parttól odább tolják magukat, gyere!» A Vörösfenyő-városbeli hős most fölállott, kardját leemelte, íjját leemelte s az ajtós háznak külfelére kiment, lement a vízre, a két fából egyberótt tutaj közepébe leugrott. Leereszkedtek (letolták magukat) a vízre. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, hogyan tudják ők azt?! Egyszer csak a Vas-búvármadár alakú fejedelemhős lakó városába érkeztek. Leánykérő követet küldöttek. A leánykérést tárgyalják, nagyban rendezkednek. A leánykérő követhozz szólnak: «Hallod-e! nászaink, vejünk hadd vára-kozzanak, valami másféle lakodalmi, vendégeskedő (evő ivó) házat szerelünk föl.» Másféle lakodalmi, vendégeskedő házat rendeztek be, néhány nap alatt éppen elkészült. A Vas-búvármadár alakú fejedelemhős követet küld: «A ház készen van, nászaink, vejünk hadd jöjjenek!» Nászaink, vejünk fölmentek, most a házba léptek, azután lakattal lezárták őket. Fönn a ház tetején egy lyukat készítettek, a melyen tüzet lehetett lebocsátani. A házat ama tűzzel fölgyújtották. A tűz égett, égett, a két ember összeégett, de a Vörösfenyő-városbeli fejedelemhős megmaradt. Egy olyan nagyságú repedés (köz) támadt, a melyen egy tűzszikra keresztülmehetett:

te'it. tū ʒulitaxtilés, moś liltés, tūl ās jolā mūrmés. ta minés, minés,
 25 tūr-vānsiñ ʒarā íolné tū pā vāñkés. Kēr-tāʒét-ʒuriñ-qtér āri mēt-
 nētātél joʒtsi'. Nāñk-ūsiniñ-qtér sāli-tqul-kiwért jūw ālentawés. nētā
 kwolāt ʒasā ālés, man vāfi ālés, la'ilā pūsmés. takwi mātā-nūpel
 jūwlé ti minés.

2. ʒasā minés, man vāfi minés, akw'-mat-ért juil náwelnatā ti
 sujti. tū kwoss sunsi: Kēr-tāʒét-ʒuriñ qtér ti náwélyati. joʒtuñkwé
 vālimawés, viʒir lēin ʒuril pēremtaxtés. ʒāpʒā-āñkwél-tārmél ʒāñʒés.
 ʒāpʒā-āñkwélt lēin ʒujné umi-as āli, umi-as-kiwért pifi āli. Nāñk-
 5 ūsiñ-qtér lēin-ʒuril tū íáltés, tū ʒujés. Kēr-tāʒét-ʒuriñ-qtér mirātél
 ti joʒtsét; takwoss kissét, kissét, lāñʒā ʒot-ūsstānl, jūwlé ta jāñʒsét.
 Nāñk-ūsiniñ-qtér an ēlāl jāmānts. ʒasā jāmés, man vāfi jāmés, akw'-
 mat-ért sémél vitép ʒuliñ Ta'itné ti nēilés. sémél vitép tēpiñ Ta'it
 vitā ti koji. Ta'it-taléʒt ālné āʒwtés-ūsén sāšyānā-pālt ti joʒti. sāš-
 10 ʒānān ʒuriñ ānāsel sāpitawés, ujiñ ānāsel sāpitawés, an nur totuñ-

tűzszikra alakjában kiugrott. A mint a vízre lefut, a lába ikrájában meglötték. Lefutott, beleugrott a vízbe, víz alá merülve ment tova. Odább a vízben ladik aljáról [kidobott] fű úszkál. Ott fölmerült, egy keveset lélekezett, azután ismét alámerült. Így ment, ment, egy tógye-pes tágas vízfokra, oda mászott föl. A Vas-búvármadár alakú fejedele-mhős leánya az ő szolgáló leányával jöttek. A Vörösfenyő-város-beli fejedelemlhöst rénszarvasbőrben haza czipelték. Ne-jének házá-ban hosszú ideig élt vagy rövid ideig élt, lába meggyógyult. Erre visszament a maga hazájába.

2. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, egyszer csak ím hallik, hogy hátulról üldözik. A mint oda néz: ím a Vas-búvárma-dár alakú fejedelemlhős üldözi. Már kevés hiányzott, hogy utólérje, vörös evet alakjára változtatta magát. Egy nyárfatuskó fölé mászott. A nyárfatuskón egy evetnek fekünni való üreg van. Az üreg belse-jében fészek van. A Vörösfenyő-városbeli fejedelemlhős evet alakjáb-an oda bement, oda lefekütt. A Vas-búvármadár alakú fejedelemlhős népével ím megérkezett; akárhogy kerestek, kerestek, a nyomát elvesztették. Tehát visszafelé fordultak. A Vörösfenyő-városbeli feje-delemlhős most tovább mendegélt. Sokáig ment, vagy kevés ideig ment, egyszer csak ím a fekete vízű halas Szoszvához érkezett. Im

*kwé Kër-tāžét-žuriñ-ätér ūsén ti mini. žasä minés, man vāfi minés, tū jožtēs. ūs sis-norāñēl norēstā, ma'il-norāñēl norēstā. Kër-tāžét-žuriñ-ätér-āži ālnē kwolēn šāltēs, an-maliñ āži žuji, āži pāžāt ās akw' žum žuji. āži nāñž-kēsēs, an žumitā pūtmēstā. «kwälēn! alām āsēn jožtēm.» žum nāñž-kwālāps, nētā nāñž-kwālēs, taw-pältā lak- 15
*usi' anīlaytuñkwē. an-maliñ taw ta palit ta jālēm, takwi pīžü ta jā-niti' ta jēmtēm. žāriñ ānāsne, ujiñ ānāsne tālžatāst, pīžihšt ta mi-nāst. voikēn vitēp žuliñ ās lāñžalē žasä mināst, man vāfi mināst, akw'-ērt akw' mān sossūmtāst. nē rautal jelpiñ mā tot ta vārēs. Tañkw-tūr-ājkā namēl an ti žātēlā-mūs tot ta žūtēžlawē, tot ta 20
pūrlawē.**

a fekete vizű, tápláló Szoszva vize folyását követi. A Szoszva fején levő kővárba érkezik az ő nagybátyjaihoz. Nagybátyjai őt szarvasbikákkal befogott szánsorral látták el, rénekkal befogott szánsorral látták el. Most bosszúját állani megy a Vas-búvármadár alakú fejedelemhős várába. Hosszú ideig ment. vagy rövid ideig ment, oda érkezett. A várost hátszoritással zúzta, mellszoritással zúzta. A Vas-búvármadár alakú fejedelemhős leánya lakó házába bement: ama leány ott fekszik, a leány mellett szintén fekszik egy ember. A leány fölédred, ama férfit [a mellette fekvőt] megbökte: «Kelj föl, nézd csak, apád érkezett meg.» A férfi fölkel, a nő is fölkel, közelebb léptek, hogy megcsókolják. Hát ő olyan sokáig járt oda, hogy az ő fia már ilyen nagyságúvá lett. A szarvasbikákkal befogott szánsorba, rénekkal befogott szánsorba fölraktak s ím fiastul elmentek. A fehér vizű halas Obon lefelé hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egyszer csak egy földön letelepedtek. Nőnek érinthetetlen szentelt földet ottan szerzett. Tűzmohás-tavi-öreg névvel mind e mai napig ott hajlonganak őneki, ottan hoznak őneki ételáldozatot.

V.

A Világügyelő-férfi, az Ég-fia.

(*Mir-susné-γum Tārém-pī'.*)

1. A világügyelő férfi, az «asszony fia» fiúcska születésének regéje.

1. *Mir-susné-γum, Ēkwä=pī' - pīris tēlém mōjtä.*

1. *Numi-Kworés jāränélné γūrém γum, úilentäi' jārä-ārjänl kit tārém-γalén, kit kworés-γalén jolä tārätawäst. Jänü' γumiänl: Numi-Tārém, kwotl-γumiänl: Saγl-Tārém, mañ γumiänl: Tapél-ānís (Tapél-ājkü), jārä-ārjänl: Kaltés-ēkwä. Jänü' γum jä'i-pījänl rus nē vis. akw'-mat-ért γāntémät lui-γum Xul-āter jot pērilem nētä. — puñk-sqwänél γūrém-šos mā-aläi' γossuläléstä nētä, joläl susné as γasit joläl ta listä. tēlätü ālim vāssi'.*

2. *Kaltés-ēkwä jārä-ārjütä akw'-mat-ért jolä γāntēli, náurem*

1. Numi-Kworész (Felső-menny) atyjuk három férfit, negyedik az ő testvérük, a két ég közé, két menny közé alábocsátott. Legidősebb férfi közülük Numi-Tārém (Felső-ég), a középső férfi közülük Saγl-Tārém (Viharisten), a kisebb férfi közülük Tapél atya (Tapél öreg), testvérük Kaltés asszony. Bátyjuk, a legidősebb férfi, orosz nőt vett el feleségül. Egyszer csak a mint nézi, hát a felesége egy alvilági emberrel, a Xuly-átérral (Ördögfejedelemmel) összeszúrta a levét. Fejébörénél fogva háromszor a föld színéhez vágta feleségét, azután azon a lyukon, a melyen lefelé szokott nézni [a földre], ledobta. Többé semmi köze hozzá.

2. Kaltés asszony, az ő testvére, egyszer csak lefelé hallgatózik,

lūsñāt sujti. «taw ās ʒot āli, ʒot lūñsí?» — jāmānts, jolāl susnē asānēl jolāl āñkwāts. añ-maniñ āñʒā Ās-vātān patēm; jgmēs pūl ʒanl-pattāt kit āñtil tālmatēm. sarniñ kātēp-la'ilep 5 haurēm samnē patēm. Kaltēs ēkwā simā ta-kēm ti sārʒeltaytēs, sarniñ kātēp-la'ilep haurēm mā'ēs jol ti va'iles. jolā joʒts, ti māt ti jānmeltētā. añ Kaltēs-ēkwā jānmeltēm ēkwā-pīris Mir-susnē-ʒummi' jēmts. aññēn ʒā-tēliñēn mā taw jārātēl ti ūñli; rusēn mañsīn jelpiñ kwolt ʒūtēʒ-lawē. Taw mōjtā saw, taw ērʒā saw; mā jānitēl taw jolēmtālñē tqu-liñ ʒānt āñim, la'iliñ ʒānt āñim. numēl minēm tquiliñ tārēm, tquiliñ 10 pupi' kātātēl jol pūritā; jolēl minēm la'iliñ tārēm, la'iliñ pupi' kātātēl jol pūritā. taw hūwēmētēnāt-mūs ūñlēp jelpiñ mā jānitātēl hōu-māti. tōnā taw ti mōjtawē, tōnā ti ērʒawē.

hát hallja, hogy valami gyermek sirdogál. «Hát az meg hol sir?» — Ment s a lefelé néző lyukon lefelé pillantott. Hát az ő ángya az Ob partjára esett; a jobb oldali hónaalján két bordája kitört. Aranyos kezű-lábú gyermekecske jött a világra. Kaltēs asszony szíve annyira megesett (megfájdúlt), az aranyos kezű-lábú gyermek miatt im leszállott. Leérkezett, ezen a földön im fölnevelte. Ama Kaltēs asszonytól fölnevelt asszony-fiúcska Világot-ügyelő-férfivá lett. Mind e mai napig is a föld im az ő hatalmával áll fenn; orosz úgy, mint ugor ember a szent házban hajlong előtte. Sok az ő regéje, sok az ő éneke; akár mily nagy a világ, a mely őt lealázni képes volna, nincsen szárnyas had [értsd: istenkék], nincsen lábas had. A fönt járó szárnyas istent, szárnyas bálványkát kezével lefogja. A mint ő megindul, az ülő szent föld egész nagyságában megindul. Azért regélnek ő felőle, azért énekelnek ő felőle.

2. A Világügyelő-férfi, az Eg-fia felülről való lebecsátásának éneke.

2. *Mir-susné-χum Tārém-pī' numél tārätim ēryä.*

Numi-Tārém ēkwatätél lautuñkwé patsi'. Numi-Tārém nētä sairēpañkwé sirej ālmejis. nāñχ kwoss totitü: Polém-tārém jän'i' pī-γän sirejä jolä pūuwés. Numi-Tārém kantmejawé, nētä joli mān sätéstü. nētä joli mān ti va'ilés, sam sajt ālné sorniñ kätēp, sorniñ la'ilēp náurēmä samné patés.

*χasü jänmältéstü, väli jänmältéstü,
kwon χajtitené jänitü' ti jēmts.
akw'-mat-ért tox χajtitenät χalté
paul-kanté an-maliñ āpä ünli,
5 soper-āln, kami-āln āpä ünli.
náurēm jonχuñkwé tü üntélmats,
Numi-Tārém āsän nāñχ ti níräsawés.*

Numi-Tárém az ő feleségével czivakodni kezdtek. Numi-Tárém kardot emelt, hogy a feleségére csapjon. A mint fölemeli [kezét]: Polém-isten, az ő idősebb fia, a kardját lefogja. Numi-Tárém megharagszik, feleségét az alsó földre bűvölte. Felesége az alsó földre ím leszállott és látatlanul (szem mögött) aranyos kezű, aranyos lábú gyermekecskéje világra jött.

Hosszú ideig nevelte, vagy rövid ideig nevelte,
ím oly nagygyá lett, hogy künn futkoshatott.
Egyszer csak, a mint így futkosott,
hát a falu terén egy bölcső áll,
5 soper-ezüst, kami-ezüst bölcső áll.
A gyermek játszani oda ülepedett.
Numi-Tárém atyja őt ím fölrántotta.

- nāñχ joχtēs, āpānēl χot kwālēs,
Numi-Tārem āsā kwolān jāw tūlwēs.*
- 10 *ētā jānmēltitā, χātēlā jānmēltitā.
ti χātēl āsnē ta'ilā χot ariti,
χolit χātēl kwālim mot ta'il masi,
ērī'-χum, mōjt-χum ta kēmēl ta jānīmi.
akw'-mat-ērt Numi-Tārem āsā-nūpēl lāwi :*
- 15 *«āsā! joli mā χumiñ tāremnē
ānēm tārātāln!»
āsā āln sitpā sitiñ āpān ūnttētā,
joli mā χumiñ tāremnē tārātētā.
Turuj-punpā-χum jā'i-pīγā kwol-alātān*
- 20 *hānrā šayl sujil ta patēs.
jā'i-pīγā kwonā kwālēpālēs, jāw ālmejestā,
ētā jānmēltitā, χātēlā jānmēltitā.
toχ jānīmēnāt χaltē ānγān rātūlawē,
toχ jānīmēnāt χaltē jā'i-pīγān rātūlawē.*

- Fölerkezett, a bölcsöböl kiszállott,
Numi-Tárém atyjának házába bevezették.
- 10 Este neveli, éjjel neveli.
Mai nap viselt ruhája fölöslegessé válik,
holnapi napra kelve más ruhát ölt föl,
az ének embere, a rege embere oly szerrel növekedik.
Egyszer csak Numi-Tárém atyjához szól:
- 15 «Oh atyám! az alsó földet lakó emberes világra
bocsáss alá engem!»
Atyja ezüst hajlatú hajlatos bölcsöbe ültette,
az alsó földet lakó emberes világra alábocsátotta.
Sas-tollú-ember bátyjának háza tetejére
- 20 hatalmas menydörgés hangjával esett le.
Bátyja künn termett, [a házba] beemelte,
éjjel neveli, nappal neveli.
A mint így növekedik, veri őt az anyja,
a mint így növekedik, veri őt a bátyja.

25 *luwä ti lüti, ñqwlä ti ñqwältawé.*
q̄ñän kitëntäi' q̄s rütawé,
çürmentäi' q̄s jä'i-p̄ñän rätawé.

*

Īlimés, lünšimé kwonä kwälés,
paul-kanné ti jāmentés.

30 *jāyā vārméltim q̄ln sitpā sitiñ āpā*
tot ti ūnli,
q̄ln sitpā sitiñ āpān tū ūntélmates,
Numi-Tārem āšän nq̄ñç ti ñirāsawés.
nq̄ñç joçtés, āpānēl çot kwälés,

35 *Numi-Tārem āšä kwolän jūw tūlwés.*
ētä jänméltawé, çätélä jänméltawé,
ti çätél q̄šné ta'ilä çot ariti,
çolit q̄šné ta'ilä çot ariti.
çum jänitāi' iñēt jēmtés,

40 *joli mān ti voräti.*

25 *Így keményedik a csontja, így izmosodik a húsa.*
Ángya másodszorra is megveri,
harmadszorra meg bátyja veri meg.

*

Bejjeledett, sírva kiment az ucczára,
ím a falu terére jött.

30 *Az atyja készítette ezüst hajlatú hajlatos bölcső*
ím ott áll,
az ezüst hajlatú hajlatos bölcsőbe ím oda beleült,
Numi-Tārem atyja őt erre fölrántotta.
Fölrkezett, a bölcsőből kiszállott,

35 *Numi-Tārem atyja házába bevitték.*
Éjjel neveli, nappal neveli,
ezen napi viselő ruhája fölöslegessé válik,
holnapi viselő ruhája fölöslegessé válik.
Férfi nagyságúvá még nem vált,

40 *és ím minden áron az alsó földre vágyakozik.*

ētā vorāti, γᾱtēlā vorāti :
Numi-Tārēm āsān at tārātawé.
lucū iñ va'ital, ḡwulā iñ va'ital,
Numi-Tārēm jāḡān ti jārtawé.

*

- 45 *γᾱsū jānimēs, vāli jānimēs,*
lucū lūtēs, ḡwulā ḡwēltawēs.
Numi-Tārēm āsū-nūpēl akw'-mat-ērt lāwi :
«āsū! joli mā γumiñ tārēmne
ānēm tārātāln!»
- 50 *sopēr-āln, kami-āln āpān ti ūnttawēs,*
Numi-Tārēm āsān jolāl ti tārātawēs.
kit tārēm, kit kworēs-ḡalēn tū pūwwēs.
Numi-Tārēm āsū alī vōtā-ke vāri :
āln sitpā sitiñ āpātāt
- 55 *lui sārīsne ālmawé,*
Numi-Tārēm jāḡā lui vōtā-ke vāri :

Éjjel vágyakozik, nappal vágyakozik :
 Numi-Tārēm atyja nem bocsátja alá.
 Csontja még erőtlen, húsa még erőtlen,
 Numi-Tārēm atyja azért akadályozza.

*

- 45 Hosszú ideig növekedett, vagy rövid ideig növekedett,
 a csontja megerősödött, a húsa megizmosodott.
 Numi-Tārēm atyjához egyszer csak szól :
 «Oh atyám! az alsó földet lakó emberes világba
 bocsáss el engem!»
- 50 Ím s'opēr-ezüst, kami-ezüst bölcsőbe ülteté,
 Numi-Tārēm atyja őt ím alábocsátotta.
 A két ég, a két menny közé oda fogta.
 Numi-Tārēm atyja ha felvidéki szelet támaszt :
 ezüst hajlatú hajlatos bölcsőjében
- 55 az alvidéki tengerhez emelődik,
 Numi-Tārēm atyja ha alvidéki szelet támaszt :

āln sitpā sitiñ āpātāt

ali šārišné ālmawé.

Numi-Tārēm āsā rakw-kē rakwi :

60 *hāwlā rakw-rēγil sāsti,*

Numi-Tārēm jāγä vōt-ke vōti :

luwā vōt-rēγil lūti.

tuwā sāt vōtwés, tālā sāt vōtwés,

jōrēn ta ūntwés.

65 *Numi-Tārēm jāγän tūl ūltté ta tārätawés.*

Turuj-punpü-γum jā'i-pīγä kwol-alätän

hánrä šayl sujil ta pats.

γūrēm sāmp sāmīñ šumpél

γūrmī' šāmpéltéstä,

70 *ñilä sāmp sāmīñ šumpél*

ñiläi' šāmpéltéstä,

jä'i-pīγä āñγä sas alésayä.

ezüst hajlatú hajlatos bölcsőjében

a felvidéki tengerhez emelődik.

Numi-Tárēm atyja ha esőként esőzik :

60 húsa az eső által gyarapodik,

Numi-Tárēm atyja ha szélképpen fú :

csontja a szél által erősödik.

Hét nyáron fújta a szél, hét télen fújta a szél,

akkor szállotta meg az erő.

65 Numi-Tárēm atyja azután im lebocsátotta.

Sas-tollas-ember bátyjának háza födelére

im hatalmas menydörgés hangjával esett.

Három szögletű szögletes vízmerő [nyírhéja] módjára
eszét három felé forgatta,

70 négy szögletű szögletes vízmerő [nyírhéja] módjára

eszét négy felé forgatta,

bátyját-nénjét, mind a kettőt megölte.

3. A Világügyelő-férfi, az Ég-fia felnövekedésének éneke.

3. *Mir-susnē-χum Tārém-pī' jānimēnē ērγā.*

«*Āśū mān pī', āśū tūpiñ,*
śānā mān pī', śānā tūpiñ —
χanal ēlēm-χalēs jisiñ tārēm tēli,
la'ilāγā-tārmēl tūlnē ēlēm-χalēs

5 *manā ūrēl vēriti?*

mēnki mōt χum-pī' kātēn mīlēmēn,
mōt χum-pī' kāttē rottiji' jānīmi!»
āśū-śānā akiāγā-ākūwāγān mistēn.

*

χasā āśāsawē, man wāti āśāsawē,
10 *χājiñ ruś χum-pī' rumatēn joγtēs.*
akw' pasānt tēγi', ajei'; akw'-mat-ērt

«Atyjának kis fia, atyjának kedvese,
anyjának kis fia, anyjának kedvese —
valamikor ember korabeli világ fog támadni,
a lába fölött álló ember
5 miképen fogja majd kibírni?
Adjuk őt mi más ember kezére,
más ember kezében ő majd szeliddé fog nevelődni!»
Atyja, anyja bácsijához, nénjéhez adták.

*

Hosszú ideig tartják, vagy rövid ideig tartják,
10 egyszer csak barátjuk, az üstökös orosz ember eljött.
Egy asztalnál esznek-isznak; egyszer csak
barátjuk, az orosz ember mondja:

- rus' žum-p̄i' rumatēn lāwi :*
 «rumakwé ! ti p̄irisákēn ānēm tinēlāln,
 mat jānit tin vōwē'in : vōwān !» —
- 15 «rumakwé ! ānēm nē-mat tin at ēri ;
 ruma-žalt am tinēl manēr vāre'im ? —
 p̄irisēm ēri-ke : ness totāln !»
 āsā mān p̄i', āsā tūpiñ,
 sāiā mān p̄i', sāiā tūpiñ —
- 20 žājiñ rus' žum-p̄i' rumatān ta totwēs.
 rumatā-pālt tū ti jožtsi'.
 p̄iris āwi-sirkiptē ānšawē,
 rumatā lqutžatnē pāñk vitā
 taw tärmelā rautāsitā.
- 25 tož āšnātā-žalt žasā āls, vāti āls,
 ųožsiñ jžrēn žum rumatā jožts.
 ųožsiñ jžrēn žum rumatātēl tēži', ajei'.
 akw'-mat-ērt rumatā lāwi :

- «Barátocskám ! add el nekem ezen fiúcskádát,
 akár mily nagy árat kérsz : csak kérd !» —
- 15 «Barátocskám ! énnekem semminemű ár nem kell ;
 barátok között én minek tegyek árat ?! —
 Hogyha a fiacskám kell : hát csak vidd el úgy !»
 Atyjának kis fia, atyjának kedvese,
 anyjának kis fia, anyjának kedvese —
- 20 üstökös orosz ember, az ő barátjuk, im elvitte őt.
 Barátjához im oda érkeztek.
 A gyermekeket az ajtósarokban tartják,
 barátja a mosakodó piszkos vizét
 ő reá önti ki.
- 25 A mint így tartja, hosszú ideig élt, vagy rövid ideig élt,
 egyszer csak nyusztos szamojéd barátja érkezett meg.
 Nyusztos szamojéd ember barátjával esznek, isznak.
 Egyszer csak [szamojéd] barátja szól :
 «Barátocskám, ezt a fiúcskádát add el nekem ;

«rumakwé! ti p̄r̄isükén ānēm tinēlāln!
 30 tinā-ke jānī' tin vōwe'in : vōwān!» —
 «rumakwé! ānēm nē-mat tin at ēri,
 ruma ɣalt am tinēl manēr vāre'im? —
 p̄r̄isēm ēri-ke : ness totāln!»

*

āsā mān p̄ī', āsā tūpiñ
 35 s̄ānā mān p̄ī', s̄ānā tūpiñ —
 aī nōɣsiñ j̄ārēn rumatān ta totwēs.
 ɣḡsā minēsī', man vāti minēsī',
 paulnē nēilēsī'.
 vāt tal kēr-tiñsāñ sērmātēl
 40 aī naurēm sip-lut pūutmawé,
 sunnēl pōɣēn pūutmawé,
 vāt tal kēr-tiñsāñ aulā
 sun-la'īlnē nēɣēmtawé.

30 akármilyen nagy árat kérsz : csak kérd! —
 «Barátocskám! énnekem semminemű ár nem kell,
 barátok között én minek tegyek árat?! —
 Hogyha a fiacskám kell: hát csak vidd el!»

*

Atyjának kis fia, atyjának kedvese,
 35 anyjának kis fia, anyjának kedvese —
 most nyusztos szamojéd barátjához vitték el őt.
 Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,
 egy faluhoz érkeztek.
 Harmincz öles vas pányvakötélből álló kötőféket
 40 dobtak most a gyermek nyakába,
 őt a szántól félre taszították,
 s a harmincz öles vas pányvakötél végét
 a szán lábához kötözték.
 Egyik útfélen, másik útfélen,

mōt mōt pāl lāñχ pāl,
 45 vāt tal kēr-tiñsāñ-talēxtē,
 χansāñ šopēr jāmēs vāpi
 manēr vāpakti!
 paul-ńauramēt mūχinte'it:
 «kūsiākeūw χūrmit tāl kāsēm
 50 surti χār-pīkāt ti sēlēpamē!»
 paul akw' aultē
 kēriñ pākw-sam jānit kwolnēl
 ēkwāi'-ājkāi' kwonā āñkwāte'i':
 «ńauramēt! manēr mūχintijñ?» —
 55 «ās kūsiākeūw χūrmit tāl kāsēm
 surti χār-pīkāt ti sēlēpamē!» —
 «ti kūsiākān χūrmit tāl kāsēm
 surti χār-pīkātān Kāsēm-pōχ sāt ūs
 sis-norāñēl ul voss norsawēs,
 60 ma'il-norāñēl ul voss norsawēs!»

45 a harmincz öles vas pányvakötél végén,
 mint tarka siketfajd jóféle hánykolódása
 [óh a szegény] hogyan hánykolódik!
 A falu gyermekei nevetgélnek:
 «Gazdácskánk harmadik tele áldozatul fogadott
 50 rénszarvas tulokját im megszerezte!»
 A falu egyik végén
 pikkelyes czirbolyatoboz mogyorójához hasonló nagyságú
 házból
 egy öreg asszony s egy öreg ember kitekintenek:
 «Gyermekek, mit nevettek?» —
 55 «Hát a mi gazdácskánk harmadik tele áldozatul fogadott
 rénszarvas tulokját im megszerezte!» —
 «Csak a melyet gazdátok harmadik tele áldozatul fogadott
 az a rénszarvas tulkotok Kászém folyó melléki hét város-
 hátszorítással össze ne zúzza, [tokat
 60 mellszorítással össze ne zúzza!»
 A gazda és a gyermek a városba érkeztek,

*kūsájì' naurémì' ūsèn joχtsì',
sun l'ūlnè māt jolāl' ti ūsì'.
kūsájä naurëmä-nūpël lāwi :
«nañ naurëm, sunèn kār-wiltāln!»*

65 *kūsájä kwolnè jūw šāltès,
jāñkiñ χul pūt-sis jālès,
tūjtiñ χul pūt-sis jālès,
kwonä kwālès, ēlāl' talmatsì'.*

*

*χqsä minèsì', man vāti minèsì',
70 akw' māt χarä mān nēlèsì',
ēlāl' sunseì': paul nāñki.
vāt tal kēr-tiñsāñ sērmātēl
añ naurëm sip-lut pūutmawè,
sunnēl pōχèn χot pūutmawè,
75 vāt tal kēr-tiñsāñ aulä
sun-la'īlnè nēχēmtawè.*

a hol a szán szokott állani, ím azon a helyen megpihentek.

A gazda szól a gyermekhez :

«Te gyermek, vigyázz a szánra!»

65 A gazdája belépett a házba,
míg egy jeges hal az üstben megfőhet, addig járt,
míg egy havas hal az üstben megfőhet, addig járt,
kijött, további útra fölkerelkedtek.

*

Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

70 egyszer csak egy tágas vidékre érkeztek,
távolba néznek : falu látszik.

A harmincz öles vas pányvakötélből álló kötőféket
most a gyermek nyakába dobják,
a szántól öt félre taszítják,

75 a harmincz öles vas pányvakötél végét
a szán lábához kötik.
Egyik útfélen, másik útfélen,

*mōt mōt pāl lāñχ-pālt,
χansāñ šopēr jāmēs vāpi
manēr vāpakti!*

80 *paul-ńauramēt mūrinte'it:*

*«kūšiäkeūw χūrmit tāl kāsēm
surti χār-pīkāt ti sēlēpamé!»
paul akw' aulté*

kēriñ pākw-sam jānit kwolnél

85 *ēkwāi'-ājkāi' kwonā āñkwātei':*

«ńauramēt! manēr mūrintijin?» —

*«ās kūšiäkeūw χūrmit tāl kāsēm
surti χār-pīkāt ti sēlēpamé!» —*

«ti kūšiäkän χūrmit tāl kāsēm

90 *surti χār-pīkātän Kāsēm-pōχ sāt ūs*

sis-norāñél ul voss norsawés,

ma'il-norāñél ul voss norsawés!»

sun lūlné mán joχtsi', tū lūlsi'.

mint tarka siketfajd jóféle hánykolódása,

[óh a szegény] hogyan hánykolódik!

80 A falu gyermekei nevetgélnek:

«Gazdácskánk harmadik tele áldozatúl fogadott
rénszarvas tulokját ím megszerezte!»

A falu egyik végén

[házból

pikkelyes czirbolyatoboz mogyorójához hasonló nagyságú

85 egy öreg ásszony s egy öreg ember kitekintenek:

«Gyermekek! mit nevettek?» —

«Hát a mi gazdácskánk harmadik tele áldozatúl fogadott
rénszarvas tulokját ím megszerezte!» —

90 «Csak a melyet gazdátok harmadik tele áldozatúl fogadott,
az a rénszarvas tulkotok Kászém folyó melléki hét város-
hátszorítással össze ne zúzza, tokat

mellszorítással össze ne zúzza!»

A szán álló helyére érkeztek, oda állottak.

A gazda szól a gyermekhez:

kūsājä náurēmä nūpəl lāwi :

95 «*nañ náurēm, sunén kār-wiltāln !*»

kūsājä kwolnē jūw šáltēs,

jāñkiñ žul pūt-sis jälēs,

tūjtiñ žul pūt-sis jälēs,

kwonä kwälēs, ēlāl tālmatsi'.

100 *žasä minēsi', man wāli minēsi',*

kūsāj ālnē ūsén nēilēsi'.

tū jožtsi', sālīänēn tārätēsi',

kwolēn jūw šáltsi', jol žujēsi'.

žolit kwālsi'. wāt tal kēr-tiñšāñ náurēmēn majwēs. kūšājä lāwi : «minén, šārāknē jälēn, sakwalik-sam, žulaj-sam kit ująřēm pūwāřēn !» náurēm Kāsēm-tālēž žarä mān jāmēs. puuñ-žalēn jožtēs : sakwalik-sam, žulaj-sam kit ują akw' ma'il-tarēs žilei'. taw wāt tal kēr-tiñšāñ sojtētä, rēpítésařä, ań uji' akw' tēlēl patwēsi'. pūw-sařä, nēřsařä, jūw wānttēsařä. jūw jožtēs, náuramēt lāwe'it : «ań sakwalik-sam, žulaj-sam kit ująřēm ti pūwime'i'.» kūšāj lāwi : «am

95 «Te gyermek, vigyázz a szánra !»

A gazdája bement a házba,

míg egy jeges hal az üstben megfőhet, addig járt,

míg egy havas hal az üstben megfőhet, addig járt,

kijött, további útra fölkerelkedtek.

100 Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

a gazda lakó városába érkeztek.

Oda jöttek, rénszarvasaikat elbocsátották,

a házba beléptek, lefeküdtek.

Másnap reggel fölkeltek. A harmincz öles vaspányvát a gyermeknek adták. A gazdája szól : «Eredj, menj a rénszarvas csordához, a szarkaszemű, hollószemű két állatkámat fogd meg !» A gyermek a Kászēm folyó fejenél elterülő tágas vidékre ment. A jószág közé jutott : a szarkaszemű, hollószemű két állat egymás mellett kapálnak [patáikkal]. Ő a harmincz öles vaspányvát összegombolyította, rádobta, amaz állatkákat rögtön eltalálta. Megfogta, megkötözte, azután hazafelé vezette őket. Haza érkezett, a gyermekek

*χotāl minuñkwé moléχ pate'im ? ! nóysiñ jǵrén saw ajiñ χum-pǵrém
 namiñ sāt náwle'it, sujiñ sāt náwle'it, us pūwiǵānl ; — tawān ūs
 χot lūli pūwuñkwé ? ! » íguramét lāweít : « ātim, sōl pūwweśi' . » kūsāj
 kwon āñkwátés : sōl pūwimeí' . náurém-nūpél lāwi : « kērǵrén ! » náu-
 rém kēruñkwé patsaǵā . íol-kwālǵ' -śāneww mañśík aulné nēǵéstā,
 va'ilép sāñk-ūltté kēréstā, sol-kwālǵi' χanl-pattā ūltté kērsaǵā . kūsāj
 kwonā kwālés, ań-maliñ lūlsiñ kēriméi' . mā-χar-ānt-narép vis, náu-
 rém sámā rātéstā, paul-kan-pors-ańán listā . χum-pǵrǵnā-nūpél lāwi :
 « náuramét ! man tajéχ tǵrém-kanūw śǵpíteūw, kāmínt nélmkātā
 ānémné totáln, kāmínt sam-pālékātā ānémné totáln ! » tǵrém-kanné
 tan ta minásét . tan minémānl jui-pált náurém pors-ańāt χujimāt
 lūńsim nǵñχ-lūlés, élāl jǵmmetés .*

la'ilǵǵā χotāl χǵlǵrélálnétēn sujti .

105 *la'ilǵǵān kwoss χǵnti :*

szólnak : « Ama szarkaszemű, hollószemű két állatka ím meg van
 fogva. » A gazda szól : « Én hová keljek útra ilyen hamar ? ! Hiszen
 nyusztos szamojéd sok apródlegényem egy híres hétig, egy zajos
 hétig üldözik és csak akkor fogják meg ; — neki pedig hogyan lehe-
 tett (áll) ilyen hamar megfogni ? ! » A gyermekek szólnak : « Óh nem,
 igazán meg vannak fogva. » A gazda kitekintett : hát igazán meg
 vannak fogva. A gyermekhez szól : « Fogd be őket ! » A gyermek
 kezdte őket befogni. A kötőfék homlokzabláját a farka végéhez
 kötötte, a nyaklóját az ágyékán keresztül kötötte, a haslószijakat
 a hónaalján keresztül kötötte. A gazda kijött, hát rosszúl van-
 nak befogva. Egy mamutesontból készült ruhaporolót vett elő, a
 gyermeket csaknem agyonütötte s a falu piaczának szemétdombjára
 dobta. Legényeihez szól : « Gyermekek ! mi később istennek áldo-
 zati teret akarunk készíteni, az ő puha nyelvecskéjét hozzátok ne-
 kem ide, az ő egyik fél puha szemecskéjét hozzátok nekem ide ! »
 Azok most az áldozati térre mentek. Miután ők elmentek, a gyer-
 mek a szemétdombon való fektéből sírva fölállott, ellépett.

Érzi, hogy lábai valamikép esúsznak:

105 A mint a lábaira tekint:

- āñku-kwot kit josä zūñté votintaytém'.*
takwitän kwoss zānti :
lakw sampä samiñ lāzēr zūñté masmé.
ñārēm-çalèt matēr sujtnät sujti ;
 110 *tīl kwoss zāntitā :*
sāt ñāl punim samiñ tawét
ñārēm-çalän tärapēm.
vorti-pāl kätän samāzā kwoss patei' :
kēr zāsñäp zāsñāñ jaut zūñté pūwimé.
 115 *jamēs-pāl kätän kwoss zānti :*
āln lūspä lūsiñ sirej zūñté pūwimé.
solīñ jiw sāt çalnē ēlāl jammētēs.
jāmmētēm patitāt
sāt ujpä ujiñ saçwtél zāntēs.
 120 *akw' lim ñälät*
takwsi-çul jamēs nur-jiw pusēn nurtsanā,

szarvastehén lábabőrével fődött két hótalp valahogy föl
van rá csatolva.

Magára a mint néz:

sűrű szemű szemes pánczélsruha valahogy rá van öltve.

Vállai között valaminek zörgését hallja ;

110 hát a mint nézi :

hét nyillal fölszerelt füles tegez

van a vállára fölakasztva.

Bal oldali kezére a mint tekintete esik

vas bordájú bordás íját valahogy fogja.

115 Jobb oldali kezére a mint tekint:

aranybojtos kardját valahogy fogja.

Deres fa hét közébe ellépett.

Járata végén

hét szarvasból álló szarvasfalkát talált.

120 Egy kilőtt nyilán

[salta,

mint őszi hálnak jó nyársfáján mindnyájukat fölnyár-

mint tavaszi hálnak jó nyársfáján mindnyájukat fölnyár-

salta.

tūjä-žul jamés nur-živ pusén nurtsanä.

eläl jāmētés,

sāt žārpä žār-vānt žāntés.

125 akw' lim hālät

takwsi-žul jamés nur-živ pusén nurtwäsät,

tūjä-žul jamés nur-živ pusén nurtwäsät.

tül eläl jāmés,

Kāsēm-talēž ŋoysiñ jārén

130 tārém-kannē tū jojtés.

tārém-kan žiwēt rawi' sairsanä,

ŋoysiñ ūntmit nalwāl pēréméstä.

nalwāl jāmī,

ŋoysiñ jārén kū'ājä pīγä žāntéstä.

135 sirežil rawi' sairéstä,

nelmä žot sūrītéstä,

sam-pälä žot sūrītéstä,

nelmä sam-pälä akw' solén soltsaγä.

Tovább ment,

hét jávorbikából álló jávorbika csordát talált.

125 Egy kilőtt nyilán

mint őszi hal jó nyársfáján mind fölnyársalta őket,

mint tavaszi hal jó nyársfáján mind fölnyársalta őket.

Azután tovább ment,

a Kászém folyó forrásánál [lakó] nyusztos szamojéd

130 áldozati terére, oda érkezett.

Az áldozati tér [szent] fáit darabokra vagdalta,

nyusztos útjegyét a folyóhoz lefelé fordította [értsd: lement a folyó mellett lévő faluba].

Lemegy a folyóhoz,

nyusztos szamojéd gazdáját és fiát megtalálta.

135 A karddal apróra vagdalta,

nyelvét kimetszette,

fél szemét kimetszette,

nyelvét és fél szemét egy nyársra fölnyársalta.

Most a nyusztos szamojéd öreghez jött,

- an' noysiñ jārēn ās'-ājkā-pālt jojtēs,*
 140 *pījā' nelmā, sam-pālū sānsān pinēstā,*
Kāsēm-pāχ sāt ūs sis-norāñēl norēstā,
Kāsēm-pāχ sāt ūs ma'il-norāñēl norēstā.
tūl χājiñ rus χum-pī' rumatā pālt jojtēs.
taw ūsā akw' toχ sis-norāñēl norēstā,
 145 *akw' toχ ma'il-norāñēl norēstā.*
tūl akit ājkā-pālt jojtēs,
akit ājkā lāwi: «apikwē, jojtēsēn?» —
«jojtēsēm.» — tūl akit ājkā alēs.
an' Numi-Tārēm āsū ūnlēnē ūsēn jojtēs,
 150 *Numi-Tārēm āsū kwolēn jūw sältēs.*
āsū lāwi: «pīkwē, jojtēsēn?» —
«jojtēsēm.»

- 140 fiának nyelvét és fél szemét a térdére helyezte,
 a Kászēm vidéki hét várost hátszorítással összezúzta,
 a Kászēm vidéki hét várost mellszorítással összezúzta.
 Azután üstökös orosz ember barátjához érkezett.
 Az ő városát éppen úgy hátszorítással összezúzta,
 145 éppen úgy mellszorítással összezúzta.
 Azután öreg bácsijához érkezett,
 öreg bácsija szól: «Öcsikém, megjöttél?» —
 «Megjöttem.» — Azután öreg bácsiját megölte.
 Most Numi-Tārēm atyja lakó várába érkezett,
 150 Numi-Tārēm atyja házába belépett.
 Atyja szól: «Fiúcska, megjöttél?» —
 «Megjöttem.»

4. A Világügyelő-férfi, máskép «Asszony-fiá»-nak nevezett fiúcska regéje az ő Numi-Tarém atyjától való felavatásáról (erővel való bocsátásáról).

4. *Mir-susné-γum, Ēkwä-pī' pīris*
Numi-Tārém āsān va'il tārätém mōjtä.

1. *Numi Tārém jārūw sāt γum āśsi. mir-susné-γummi' vāruñkwé akwä ti jēmtwēs. «γoti-utūw mir-susné-γummi' jēmti?» γalänelt kitilayte'it. Ta'it-kwofl-ājkä-lāwi: «am ti!» Ēkwä-pī' pīris akitä Tapél-ājkä Ēkwä-pī' pīris nūpél lāwi: «pīkwé, am la-pémt ālén!» sāt lū γaite'it. Tapél-ājkä lāwi: «jätä! ti sāt lū γoti γumín lā'ināt tori' kätän γanujé'it: mir-susné-γum taw voss āli!» kätänl tuštīpasänl, lūt tū voss γanujé'it; tākwoss lāγést, ness kāsī'. Ēkwä-pī' pīris lāγēmä porät sāt lū tūp tot lüle'it. «jätä!» — akit lāwi — «mir-susné-γum ti nāñki!» —*
10 *mōtānt lāwe'it: «tāl ās kāsūñkwé ēri; γoti γumiuw Tārém-kwol-awin*

1. Numi-Tarém atyánknak hét embere van. Im egyikét világügyelő-férfivá akarták tenni. «Vajjon közülünk kilesz világügyelő-férfivá?» kérdezik egymás között. A Szoszva-középi öreg szól: «Én leszek!» Az Asszony fiának [nevezett] fiúcska bácsija, Tapél-öreg, így szól az Asszony-fi fiúcskához: «Fiúcska, közelemben légy!» Hét ló fut. Tapél-öreg szól: «Halljátok! ezen hét ló a melyik embernek a hívására a kezéhez ragad: az hadd legyen világügyelő-férfivá!» Kezeiket oda állították, hogy a lovak oda ragadjanak; de akárhogy hívták, mind hiába. Midőn az Asszony-fi fiúcska hívta, a hét ló egyszerre ott állott. «Halljátok!» mond a bácsija — «a világügyelő férfi ím ez, lássátok!» — Mások mondják: «Ezenkívül is kell még versenyt futni, a melyik embernek közülünk a keze Tarém házának kapujához legelőször oda érkezik (esik): az legyen világügyelő-férfivé!» Most versenyt futni kezdettek.

kātā sār̄t tū patī : mīr-susnē-γum taw voss ālī ! » *tī kāsūñkwé patsēt. luwiñ γum luwél kāsī, sālīñ γum sālil kāsī. akit ājkā kit vīγīr pāsī-ris kērēm. Ēkwā-pī' pīrīs-nūpél lāwi : «apīkwé, nañ manērīséntél kāsē'in ? am tī vīγīr pāsγūyēm vojāyēn, tīrīsūyéntél kāsēn !* » *Ēkwā-pī' pīrīs nqmsi : tī as-pīγél am γotāl' élāl joγtē'im ? γot tālē'im, akw 15 tot i γūlte'im. akitā lāwi : «apīkwé, taw kāsā, γūlteyēn-ke : ta γūlte'in !* » *Ēkwā-pī' pīrīs tī tālmats. tī tārēm akwāwī tī jānγepēsānl Tārēm-kwol-āwinē joγtēpēmanēlt Ēkwā-pī' pīrīs kātā num-pālēn pusēn kātānl ! tī pats. Ēkwā-pī' pīrīs sart joγts Tārēm-kwolnē. «mīrsusnē-γum nañ ta !* » *lāwē'it. «ās ul am ? !* » *lāwi Ēkwā-pī' 20 pīrīs.*

2. *Numi-Tārēm' sāt γumitā-nūpél lāwi : «tajékān ! γāsā vātī rōpot tātījīn ? !* » *γūrēm sāmpā nēpēk-lqmt pusēn jāktéstā. «jātā !* » — *lāwi — «γotī γumin kāt-pattāt vōr-jiw, tāsēm jiw, nār jiw pusēn γasγate'it, ta γumin mīr-susnē-γum.» kātānl palī taktēpālšt. «tī' sun-*

Lovas ember lóval fut versenyt, rénes ember rénnel fut versenyt. Bácsija, az öreg, két vörös rénborjút szerelt föl. Az Asszony-fi fiúcskához szól: «Öcsike, te mivel akarsz versenyt futni? Vedd ím ezt a két vörös borjaeszkámat! Ezekkel a kedveskéekkel fuss versenyt!» Az Asszony-fi fiúcska gondolja: «Ezekkel a hitvány állatokkal, (lyuk-fiakkal) hova jutok én előbbre? A hol fölszállok, ott meg is fogok maradni.» Bácsija szól: «Öcsike, már akárhogy (az ő kedve), ha helyben maradsz: hát helyben maradsz!» Az Asszony-fi fiúcska ím föltelepedett. Ezt a világot egy pillanat alatt körülforogták és midőn Tárém háza kapujához értek, mindnyájuknak keze az Asszony-fi fiúcska keze fölé jutott. Az Asszony-fi fiúcska először jutott a Tárém házához. «A világügyelő-férfit te vagy!» mondják. «Hát hogy is ne én?!» mondja az Asszony-fi fiúcska.

2. Numi-Tárém az ő hét emberéhez szól: «Egyetek kedveseim! Hosszú vagy rövid ideig fogtok fáradozni?!» Egy háromszögletes papiros-darabot egészen fölvgdalt. «Halljátok!» — mond — «a melyik embernek közületek keze tenyerén erdei fa, száraz fa, zöld fa mind oda rajzolódik, az az ember lesz közületek világügyelő-férfitvá.» Kezeiket fölnyitva kinyújtották. «Ide nézzetek!!» A papiros-darabok a keze tenyerén mind ott fekszenek.

5 sän! » nēpakēt kāt-pattāt pusēn tot ɣuje'it. Ta'it-kwoŋl-ājkā kāt-pat-
tāt pālā jiw : tāsēm jiw ɣasɣatēm, pālā jiw : nār jiw āŋim. Ēkwā-
pī' pīris nēpēk-lqmtāt mā jünitēl ālēm nār jiw ālēm, tāsēm jiw ālēm,
pusēn ɣasɣatām. «mir-susnē-ɣum nañ ti!» lāwe'it «rus āli, mañsi
āli, ɣanal nañ tanānl ūrāln!»

3. Tajmānl, akw'-mat-ērt Mir-susnē-ɣum nāñɣ ti lūlmits.
«ej!» — lāwi — «kit ɣum ta ɣalei'». mōtānt sunsilaxte'it, lāwe'it :
«ɣot?» Ēkwā-pī' pīris lāwi : «am nāñɣ visāɣēm». ās lāwe'it : «ɣot?»
Ēkwā-pī' pīris lāwi : «tū sunsän! šārisť ɣulpjimētēn vōtnē šāris-
5 kwotēlt ɣamī rautāsimeī'; ēntēp-jor pasēn ɣultɣinteī', toɣ ta tātān-
taweī' vōtnē, sei-tumpēn pā ta tātweī'». sunsimānl : «jā-tī! sōl-pēl
nañ ta vānēn!» lāwe'it. jāñānl lāwi : «mir-susnē-ɣum taw ta!»
us ta va'il tārātēstā. aññēn ɣatēliñnē rušnē, mañsin ti ɣūtēɣ-
lawē.

A Szoszva-középi öregnek a keze tenyerén az egyikféle fa : a szá-
raz fa lerajzolódott, a másikféle fa : a zöld fa nem volt ott. Az assz-
szony-fi fiúcska papiros-darabján az egész világon a mi volt zöld
fa, a mi volt száraz fa, mind oda voltrajzolva. «Világügyelő-férfi ím
te vagy!» mondják. «A hol orosz van, a hol ugor van, valamikor
mind te fogod őket fentartani!»

3. Midőn esznek, egyszer csak a Világügyelő-férfi ím fölállott.
«Ej!» — szól — «két ember ím haldoklik.» Mások nézik, mond-
ják : «hol?» Az Asszony-fi fiúcska szól : «Én őket megmentettem
(fölemeltem)». Ismét szólnak : «Hol?» Az Asszony-fi fiúcska szól :
«Oda nézzetek ; a tengeren a mint halásztak, a szél őket a tenger
közepén fölfordította ; az öv-hely tájáig lubiczkolnak a vízben,
úgy viszi őket a szél ; ím egy homok-dombra vitte föl őket.»
A mint nézik : «No lám, igaz bizony, a mit látsz!» mondják.
Atyjuk szól : «A világügyelő-férfi ím ő!» Akkor erőt bocsátott reá.
Mind e mai napig orosz és ugor ember hajlong ő előttte.

5. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős, a Világügyelő-férfi regeképpen előadott hősi éneke.

5. *Sēmēl-uj-sq-w-raχwiñ-ta'il-masēm-ātēr Mir-susnē-χum mōjtī' lāwēm tērniñ ērγā.*

1. *Sēmēl-uj-sq-w-raχwiñ-ta'il-masēm-ātēr ajiñ χum-pīγänä-nū-pēl lāwi: «ñāl-jiw totuñkwē jälän!» ajiñ χum-pīγänä ñāl-jiw totuñkwē minäst. vörnēl jūw joχtsēt, ñāl-jiwēt totsēt. Sēmēl-uj-sq-w-raχwiñ-ta'il-masēm-ātēr ñāl-jiw sunsilāñkwē takwi kwonä kwālēs. sunsilā, sunsilā: ñāl-jiwēt akwāi' tūlēt. pusēn paul-kannē pāχwtsanä, lāwi: «χolit ās jälän!» χolitāi' jēmts, ajiñ χum-pīγēt ās vörnē minäst, ñāl-jiwēt totsēt. takwi ās kwonü kwālēs, sunsilānā: ās akwāi' tūlēt. «vörnē-ke mine'im» — lāwi — «ti χurip jiw χum-mūs totilēm?!» ñāl-jiwēt ās kwol-kannē pāχwtsanä, tūl jol χujēs. χolit kwālēs, sēmēl uj-sq-w raχwiñ ta'ilä masēs, liliñ kēr sairēpā vis, χālā tēlēm χālñ 10*

1. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős apród-legényeihez szól: «Menjetez, hozzatok nyílra való fát!» Apród-legényei elmentek nyílra való fát hozni. Az erdőből haza jöttek, nyílra való fákat hoztak. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős a nyílra való fákat megtekinteni maga ment ki az ucczára. Nézi, nézi: a nyílra való fák egytől-egyig rosszszak. Mind a falu terére dobta és szól: «Holnap menjetez ismét!» Másnap lőn, apród-legényei megint az erdőbe mentek, nyílfákat hoztak. Maga ismét kiment az ucczára, nézdegéli: hát ismét egytől-egyig rosszszak. «Ha én az erdőre megyek» — szól — «efféle fajta fát hogyan hozok?!» A nyílfákat ismét a ház udvarára dobta, azután lefekütt. Másnap reggel fölkel, fekete nyusztbőr-galléros ruháját felöltötte, éles (eleven) vasú fejszójét vette, nyírfáját termő

urné minés, nāñkū tēlēm nāñkiñ urné minés, jgmés jiwñel jāmés jiw pērji. pērijimätü jāmés jiw çāntés. añ jāmés jiwä urä-ke akw' urä jāñ-çitü. toç jāñçimätü älü sairitü, numel matēr-sir matēr sujti. nāñçäl kwoss āñkwäti: matēr-sir jāni' tawlep tawliñ ujnē pūwuñkwē ti jēm-
 15 timé. taw jiw-ültä tü kwonsitaytēs, añ tawliñ ujñ taw ta kwonsitawēs. kwoss jiwēn tākis tü pēçti, manitaytēs, iñ ālmejawēs, ti totawē.

2. çasü totwēs, man wāli totwēs, sārísñē totwēs. sārís sār simēn tārätawēs. Sēmēl-uj-sqw-raçwiñ-ta'ül-masēm-çtēr Sorni-Kworēs āsān taw ngmēlmati: «çrēm-ke älü mini, mōjtēm-ke älü mini: am jol joçtuēm eli-pält, çum patnē jānit sei-kan voss çulili!» çum patnē
 5 jānit sei-kan ta çulili. taw sei-kan tärmel tü ta pats. sei-kan elēm-çqlēs-luwēl akw'-mūs ta'ülü; jāni' tawlep tawliñ uj pūwim elēm-çqlēs-anü çotel toti, ta sei-kannē tü tārāti. elēm-çqlēs-lu akwän ats, elēm-çqlēs-lu tärmel tälēs. elēm-çqlēs-nārem-luwēl tūp pattiji' sārís-

nyírfás hegyre ment, vörösfenyőjét termő vörösfenyős hegyre ment, a jó fák közül a legjobb fákat választja ki. A mint így választ, jó fát talált. Azt a jó fát oldalára nézve egy oldalára körüljárja. A mint így körüljárja, már csaknem levágta, midőn felülről valami hallatszík. A mint fölfelé pillant: valamiféle nagy szárnyú állat őt megragadni kezdi. Ő [t. i. a hős] a fát átölelve oda kapaszkodott, hanem a szárnyas állat ismét őbelé kapaszkodott. Akármily erősen fogózkodik oda a fához, elszakadt tőle, azután [a madár] fölemelte s im elvitte.

2. Hosszú ideig vitte, vagy rövid ideig vitte, a tengerhez vitte. A tengernek éppen a közepébe lebocsátotta. A Fekete-nyusztbőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős, Szorni-Kworész atyjára gondol ő: «Ha énekiem továbbra folytatódik, ha regém továbbra folytatódik: mielőtt én alá érkezem, oly nagyságú homok-tér emelkedjék föl a vízből, a melyre egy férfi ráeshetik!» Ím oly nagyságú homok-tér emelkedik a vízből, a melyre egy férfi ráeshetik. Ő a homok-tér fölé ím odaesett. A homok-tér telides-teli van embercsontokkal; a nagy szárnyú szárnyas állat az ő elragadott embereit akárhonnan hozza, ezen homok-térre oda bocsátja alá. Embercsont-

vātān pā tawēs, s̄aris-vātān pā kwālēs. s̄aris-vātāt tārēm teltēm jāni'
 nāñk, ta nāñk tql̄yüt piti. ta nāñk jolā sairéstü, piti jolü patēs, añ 10
 jāni' tawlep tawliñ uj p̄risü tot ta zuji. jāni' tawlep tawliñ uj p̄risü
 rawi' sairéstü, lakw sampü samiñ jūntpä jol sairēm nāñk-āñkwelné
 tū mastéstü, tül takwi çot tūjtçatēs. añ jāni' tawlep tawliñ uj tū
 kwoss joçti, nāñkä jolā sairimé, p̄titä jolā jäktimé. nāñk-āñkwelné
 kwoss sunsi : çum t̄l̄li. nāñk-āñkwelné tū t̄lamlēs, tū kwonsütaçtēs. 15
 Sēm̄el-uj-saw-raçwiñ-ta'il-masēm-ät̄er añ Sorni-Kworēs āsān ās
 n̄q̄m̄elmati : «ānēm erçēm-ke elä mini, möjtēm-ke elä mini : añ jāni'
 tawlep tawliñ uj kwonsänü tū voss p̄le'it, am joçtnēm-mūs ul voss
 s̄etē'it, am voss joçt̄ilēm!» añ jāni' tawlep tawliñ uj kwonsänü tū
 p̄l̄s̄et, ti-kwoss maniti, maniti, çot at s̄etē'it. ti k̄üntē Sēm̄el-uj-saw- 20
 raçwiñ-ta'il-masēm-ät̄er tū çajtēs, sip-luwä sup̄i' sairēp̄estü, tül ās
 çot-tūjtçatēs. akw'-mat-ert sunsi : m̄ot s̄aris-auln̄el ās mat̄er-sir mat
 jāni' tawlep tawliñ uj jinät nāñki. jimä-mūs : nāñk jolā patim. sun-

tokat gyűjtött össze, az embercsontok fölé ült. Ember-lapoczkacson-
 tot használva evező gyanánt, a tenger partja felé evezett, a tenger
 partjára fölment. A tenger partján egy isten növelte nagy vörösfenyő
 [áll], ama vörösfenyő csúcsán egy fészek. Ama vörösfenyőt le-
 vágta, a fészek leesett, hát ama nagy szárnyú szárnyas állat fia ím
 ott fekszik. A nagy szárnyú szárnyas állat fiát darabokra vágta,
 sűrű szemű szemes páncélruháját a levágott vörösfenyő tuskójára
 oda rá öltöztette, azután maga elrejtőzött. Ama nagy szárnyú szár-
 nyas állat a mint oda jön, hát a vörösfenyője le van vágva,
 a fészke le van vágva. A vörösfenyő tuskójára a mint néz: ott
 egy ember áll. A vörösfenyő tuskójához oda kapaszkodott a kar-
 maival. A Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelembős
 most ismét Szorni-Kworész atyjára gondol: «Ha énekem to-
 vábbra folytatódik, ha regém továbbra folytatódik: ama nagy
 szárnyú szárnyas állat karmai hadd fűródjanak oda be, míg én oda
 [nem] jövök, ki ne húzhassa, hadd érjem én őt utól!» Most a nagy
 szárnyú szárnyas állat körmei oda befűródtak, akárhogy rántja,
 rántja, nem jönnek ki. Ebben a pillanatban a Fekete-nyuszt-bőr-
 galléros-ruhát-viselő-fejedelembős oda futott, a nyakát ketté vágta,

sitä : patèm nāñk-āñkwélt çum l'ülí. ās tū kwonsítaçts, kwonsänä ās
 25 tū pëlsét. ań Sēmél uj-saw-raçwiñ-ta'il-masém-ätër Sorñi-Kworés
 āsän ās nqmélmati : «āném ērçém-ke ēlä mini, mōjtém-ke ēlä mini :
 kwonsänä ul voss sēte'it!» jāni' tawlép tawliñ uj kwonsänä ti-kwoss
 maniti : at sēte'it. ań-maliñ mōtit jāni' tawlép tawliñ uj sip-luwä
 ās supí' sairéstä, kasäj-tapër, sairép-tapër sairsaya. jüntpä çot
 30 vistä, nāñç maséstä, ēläł minés.

3. Totim aulü-nüpél çasä jāmés, man vāfi jāmés ; — çotél
 va'itü çotäl totwés?! akw' māt jākwèn pats. jā-vātä çasit jāmenti, jā-
 menti, akw'-mat-ért jāmimāt va'ital pats. pālë sunsi : çsiñ ççut-tit
 nūñki. tū jāmés, tū jolä çujés. çujimätä akw'-mat-ért matër-sir mat
 5 nē, Xul-ätër-āçi ti joçtës. nāräl totwés, vājil totwés, masçatës, ań
 nētä jot ta minés. ań nētä kwolén joçtsi', tū ēlä ālmejis. çasä ālés,
 man vāfi ālés, akw'-mat-ért Xul ätër upänél lātiñ totwés : «vāpsém

azután ismét elrejtőzködött. Egyszer csak nézi: a tenger másik
 végéről ismét valamiféle nagy szárnyú szárnyas állat jövele lát-
 szik. A mint jó: ím a vörösfenyő le van ütve (ejtve). Nézi: hát a
 leütött vörösfenyő-tuskón egy ember áll. Szintén oda kapaszkodott
 a karmaival, karmai ismét belefúrdtak. Most Fekete-nyusztbőr-
 galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős ismét Szorni-Kworész atyjára
 gondol: «Ha az én énekem továbbra folytatódik, ha az én regém
 továbbra folytatódik: a karmai ki ne jöhessenek!» A nagy szárnyú
 szárnyas állat karmait akárhogy rántja: ki nem jönnek. Most ama
 második nagy szárnyú szárnyas állatnak nyakát ismét ketté vágta,
 a milyen apróra csak késsel vagdalni lehet, a milyen apróra
 csak fejszével vagdalni lehet, olyan apróra vágta. Pánczéluháját
 elvette, felöltötte és eltávozott.

3. A tájék felé, a melyről hozták, sokáig ment, vagy rövid
 ideig ment; — hogyan tudja ő azt, hova vitték el? Egyszer csak egy
 folyócskához jutott (esett). A folyónak partja hosszában mendegél,
 mendegél, egyszer csak a mint megy, elgyöngült. Fölfelé néz: hát egy
 vastag jegenyefenyő töve látszik. Oda ment, oda lefekütt. A mint fek-
 szik, egyszer csak valami nő, a Xuly-ätër leánya, ím oda jött. Csizmát
 hozott neki, harisnyát hozott neki, fölöltözött s arra nejjével elment.

kwonä voss kwāli jonɣuñkwé!» nētä lāwi: «kwonä kwālné sakwoss kwālé'in; — āpér χāse'in, man atí? sāt χāñχeltép lūlitté lū lūli; nañ tajéχ tū lāwawén; tūl porimén nāñχ! χumlé lū sisné nāñχ porimé'in: āln lūspā lūsiñ sērmāt, tati moléχ kātén pattāln! kātén-ke pattilén: vāssi' jolā at paté'in.» vāpsü kwonä kwāls. Xul-āter vāpsü-nūpél lāwi: «vāpsukwé, ti lū-sis-tārmél nāñχ porimén!» Sēmél-uj-sqw-raχwiñ-ta'il-masém-āter nāñχ porimés, lū-sis-tārmél χumlé pats, sērmāt kātén pattéstā, lū élāl sūlintés. kis-lakw miném lakwiñ tārém sāt sām tautné pūl sis jālestā. jūw ti joχts, lū-sisnél jolā porimés; liliñ kēr sairépā nāñχ ālmejistā, upā sairuñkwé ti jāmi. upā lāwi: «vāpsukwé! ānēm ul alāln! nañ ās nañki voril ālén, am ās amki voril ālé'im.» Sēmél-uj-saw-raχwiñ-ta'il-masém-āter nētä kwolān juw ta šāltés. χāsü ālsi', man vāfi ālsi', χotél vāwé?! 10 15 20

Ama nejének házába jöttek, ott továbbra letelepedett. Sokáig élt, vagy rövid ideig élt, egyszer csak Xuly-äter ipától izenetet hoztak: «Hadd jöjjön ki a vöm a szabadba játszani!» Neje szól: «Kimenni csak kiméssz; — hanem értesz-e a fortélyhoz, vagy nem? Hét létra magasságában áll egy ló; téged majd oda fo gnak rendelni akkor csak ugorj fölfelé! A mint a ló hátára fölugrasz: az arany-rojtú rojtos kantárszárat, ezt gyorsan kapd a kezedbe! Ha a kezedbe kaptad: többé nem fogsz leesni.» Veje kiment a szabadba. Xuly-äter szól a vejéhez: «Vöcske, ezen ló hátára ugorj csak föl!» Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős fölugrott, a mint a ló hátára esett, a kantárszárat kezébe kapta, és a ló tova szökött. Az abroncs-karika módjára forgó kerek égnek hét sarkát, míg egy falatot megrágnak, azalatt bejárta. Ím haza érkezett, a ló hátáról leugrott; éles (lelkes) vas fejszójét fölemelte, és megy, hogy ipját leüsse. Ipa szól: «Vöcske, engem meg ne ölj! Te is a magad erejével fogsz élni, én is a magam erejével fogok élni.» Fekete-nyuszt-bőr-galléros-ruhát-viselő-fejedelemhős a felesége házába így bement. Hosszú ideig, vagy rövid ideig éltek, hogyan tudjuk azt?!

6. Az «Asszony-fia» fiúcska regéje.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Jégva pi piiriš majt.

1. *Jegvapi¹ piiriš āli, kajtiti, jǰnnegāsi.² akti³ jegva kitilitā : akum jegva neg⁴ ān tu qlén, kǰttā⁵ mātā⁶ né menem⁷ neng sǰam ätt vǰagin,⁸ kum menem kumiñ sǰam ätt vǰagin? «ābiriš,⁹ ām mättne¹⁰ titti šǰāntāsm;¹¹ ātkǰt māt né¹² menem neiñ sǰam ätt*
5 *vāilm.»*

2. *Tāu jǰnnegāsi, kvāne kuale poals. jū¹³ šeltāpi, mulipoalne¹⁴ kǰnti,¹⁵ ur két tott kui. kaihtlitāpi ān vur két pūbntitā,¹⁶ ān vuir két jillnǰu¹⁷ patemli.¹⁸ ān tǰt ǰs šeltitā. ān két mulisǰamnā¹⁹ āk²⁰ āsū kui. kvāne²¹ läkvālti, tū kaiti; ān két āk²² longa kui.²³ ti kvāit²⁴*
5 *kvāitā.²⁵ ākmätjért kvällne jǰxti, ān két ān kvällnā longa kui. ān jū te šiältāpi. āllmaliñ né pāngū ǰrrvi,²⁶ moǰt poāl sāgetén²⁷ liling nǰoǰs kǰngi,²⁸ mot poal sāgetén²⁹ liling nǰoǰs vāili.³⁰ kuma³¹ āñ³² molāl āñ ǰgum jegva [moǰlǰz] laui: ām űemkǰt³³ ätt vaum ne meni nēñ sǰam. kumā āñ te ne oanemne, māne³⁴ ne sūsār³⁵ ām jū jǰlepoa-*

1. Asszony-fia fiúcska él; futkos, játszik. Asszony-nénjét kérdezi: «Néném-asszony, te ím itten lakol; valahol valami nő-járó nős vidéket nem ismersz; férfi-járó férfiás vidéket nem ismersz?» — «Öcsike! én ím itten öreg korra termettem, én sehol semmiféle nő-járó nős vidéket nem ismerek.»

2. Ő játszik. Az ucczára kiment, bemegy vissza a házba. A vendégnek való szoba-rekeszbe pillant: ott egy vörös sapka fekszik. Oda fut, azt a vörös sapkát megragadja: hát a vörös sapka

6. Az «Asszony-fia» fiúcska regéje.

b) Felsőlozvai nyelvű átirásban.

6. *Ēkwä-pī' - pīrēs āli - pīrēs mōjt.*

1. *Ēkwä-pī' - pīrēs āli; χajtiti, jončasi. ākwä-čkwatā kitilitā: «ākum-čkwā! nañ añ ti āle'in; χottē mat nē minēm nēčēñ sām at vāčēñ; χum minēm χumēñ sām at vāčēñ?» — «apīrēs! am matnāi' tit ti sāñkēmlāsēm, at-χottē mat nē minēm nēčēñ sām at ti va'ilēm.»* 5

2. *Taw jončasi. kwonā kwālēpals, jūw šältēpi. muli-pqalné χānti: vīčir kēnt tot χuji. χajlitāpi, añ vīčir kēnt pūčēmtitā: añ vīčir kēnt ēlnūw pātēmlī. añ tot ās sēltitā: añ kēnt, muli-sāmnēl akw' asā χuji. kwonā lakwēlti, tū χajti: añ kēnt akw' lāñčā χuji. ti kojiti, akw'-mat-ērt kwolné jočti. añ kēnt añ kwolné lāñčā χuji. añ jūw ti šältēpi: añ-manēñ nē puñkā qryi. mōt-pqal sačän liliñ hóys χāñčī, mōt-pqal sačän liliñ hóys va'ili. — «χumā! añ mōlāl añ ākum-čkwā [mōlēχ] lāwi: am nē-mat-χot at vāčēm nē mini nēčēñ sām. χumā, añ ti nē ānēmne manā nē! sāsēr, am jūw jālēpālē'im.» kwol jor-* 5

távolba sikamlík. Most ott ismét meg akarja szerezni: hát a vena dég-szobarekesz sarkából csupán a [kivezető] lyuka látszik (fekszik). Kiugrik az udvarra, oda fut: hát a sapkának csak a nyoma látszik. Ezt követi, egyszer csak egy házhoz érkezik. Ama sapkának ama házba vezet (fekszik) az útja. Most íme bemegy oda: hát egy nő a fejét fésüli. Egyik oldali hajfonatán eleven nyuszt hág föl, másik oldali hajfonatán eleven nyuszt száll le. — «Ejha! [a minap] a néném-asszony azt mondotta: én sehol sem ismerek valami nőjáró nős vidéket. Ejha, íme ez a nő milyen magamnak való nő! Azonban megálljunk csak, hadd megyek előbb haza.» A háztájékot

10 lém.³⁶ kväll³⁷ járř luott šqbituñ³⁸ jû kaiti; jû šeltäpi. qgum jegva
neng jertem³⁹ ätt vuain mättne qllsen. äm äñ tñnou⁴⁰ jäläpoals;⁴¹
äm äñ tott ne qkts.⁴² kväll járř šqbituñ akti jekvam sqrmol talite.⁴³
akti jégva qaštäl⁴⁴ uttmä, täkvi⁴⁵ kaperti.⁴⁶ men soat ät qaštess
akti jegva, men soat ät qastom nuk šqbitéln.

3. Äm te ménäs ün ląngü kqst⁴⁷ joami. kuünn sunsi.⁴⁸ kériñ
poagsem jänit kvellkvä pašim⁴⁹ räñigänti. kumä äñäm kvenn jgmlit-
taale. ün kuenjamlits, nuk kangits kväll äle tärm, surmes tarre
jele sunsi. äki taš jgllą qjemü kui.⁵⁰ täu num poall véltjätä⁵¹ tütıl
5 tqulistä. Upha! tä tui! — täu qnguetali:⁵² ägim aši, äläm⁵³ äm.
äbiršä näu surm suott tare kot angvetqali. jû šältn. jäll vqilips.⁵⁴
jû šeltäps. äbikétä⁵⁵ kotäl' menein? ägemäs⁵⁶ äm nem tatungve
meneum. — äbikétä moan⁵⁷ mólti⁵⁸ kolliu, ne vîpä kum, jäne utt jätt⁵⁹
tqti. näñ qanemne jät ät vielin? ägimaš! nqmtenke qli menärrä⁶⁰
10 ätt⁶¹ tai minunkve pättši. ägitaš ti šqpitayts. päšä poallä kq⁶² uosts.
tä kinsä kinsit, ät kqntit. tqrom tuh⁶³ jét ims, päšä poalä kqntes.
ägimaš näng kuate⁶⁴ säpe⁶⁵ punéln.⁶⁶ kolitän⁶⁷ koalepimän, tarre⁶⁸
joamentimän. kuoltän kualepiji, Ägitaš intkäti,⁶⁹ kéntä⁷⁰ kott⁷¹
uostitä. tä kinsi kéntä kqnti. tqrom jéd⁷² ims. Äpüi⁷³ mengi ipsät
15 kotäl' menimän,⁷⁴ kolitän qalpel.⁷⁵ Ägimaš int kualen säpe punéln.

rendezni haza fut, bemegy a házba. «Néném-asszony! te mintha nem tudnád, noha vénségre jutottál; én pedig csak egy kicsit tova jártam, hát én ott nőt találtam. A háztájékot rendbe [kell] hozni! Nénje-asszonyát sietteteti. A mivel nénje-asszonya el nem bír készülni, abban maga igyekezik. Valamennyit nem volt képes elvégezni a nénje-asszonya. [Ő szól:] «A menyői nem készült el, azt csak hozd rendbe!»

3. Most ím elment. Im útja hosszában megy. A mint nézi: egy pikkelyes czirbolya toboz mogyorója nagyságú házacska füstje szállong. «Ejha! én ide félre térek.» Félre tért, fölmászott a ház tetjére; a ház tetőnyílásán keresztül alánéz: öreg bácsija elaludva fekszik. Ő felülről arczára havat hányt reá: «Huh, ím havazik!» Ő [t. i. az öreg] széllyelnéz: «Öreg bácsi, ni, én vagyok!» — «Öcsike,

lut *šāpituñkwé jūw ʒajtí, jūw šáltāpi. «ākum-ēkwá! nañ ertēm at vāyēn, matnāi' ālsēn; am ań tūnuw jālepālsēm, am ań tot nē ʒānt-sēm. kwol-jor šāpituñkwé [eri].» ākwā-ēkwā sūrmēltālitā. ākwā-ēkwā āsttal utā takwi kaperti. man sawit at āstēs ākwā-ēkwā. «man sawit at āstēm, nāñʒ šāpitāln!»*

20

3. *Ań ti minēs. ań lāñʒā ʒasit jāmi. kwon sunsi: kērēñ pākusam jānit kwolkwé posimēl rāñyenti. «ʒumā! ań am kwon jāmlitā-le'im.» ań kwon jāmlits, nāñʒ ʒāñʒits kwol-alā tarm; surēm tārā jolā sunsi: akit-ās jol-ajimē ʒuji. taw num-pqal vēltā tūjtēl tqw-lēstā: «uffā, ti tūji!» taw āñkwūtāli: «akim-ās, alām am!» — «apirēs! nañ surēm-sūnt-tārā ʒot āñkwūtāle'in? jūw šáltēn!» jol va'i-lāps, jūw šáltāps. «apikēt, ʒotāl min'e'in?» — «akim-ās! am nēm totuñkwé min'e'im.» — «apikēt, man mōlēʒ ti ʒōlilūlūw: nē vinē ʒum jānʒ' ut jot toti. nañ ānēm jot at vīlēn?» «akim-ās! nāmtēn-ke āli, manērāi' at taji?!» minuñkwé patsei'. akit'-ās ti šāpitaʒts.*

10 *passā-pqalā ʒot ūstēs. ta kinsitā, kinsitā, at ʒāntitā. tārēm toʒ ēfīmēs, pāssā-pqalā ʒāntēs. «akim-ās, nañ ʒottē šēpnē pināln. ʒolitān kwālēpimēn, tārā jāmentimēn!» ʒolitān kwālēpei'. akit'-ās ēntʒari. kēntā ʒot ūstitā. ta kinsi, kēntā ʒāntitā, tārēm ēfīmēs. «api', mēnki ipsāt ʒotāl minimēn? ʒolitān ālpēl.» «akim-ās, ēntēp-kwalʒēn šēpnē*

15

te a tetőnyilás káváján keresztül hol kukkansz be? Gyere be!» Le-szállott, bement a házba. «Öcsike, hová mégy?» — «Öreg bácsi, én feleségemet megyek elhozni.» — «Öcsike, mi azelőtt úgy hallottuk: a nőt vivő ember idősebbet szokott magával vinni. Te nem vennél-e engemet magaddal?» — «Öreg bácsi! ha kedved van, miért ne lehetne?!» Menni kezdtek. Öreg bácsija ím fölszerelni kezdte magát. Az egyik fél keztyűjét elvesztette. Csak keresi, keresi, nem találja. Az égy beesteledett, [az öreg] a fele keztyűjét megtalálta. «Öreg bácsi, te valahová tedd a zsebedbe [a keztyűdet]! Holnap útra kelünk, haladunk egyenesen.» Másnap fölkelnek. Bácsija az övét övezi föl. Elveszti a sapkáját. Csak keresai sapkáját; [végre] megtalálja, [de] az égy beesteledett. «Öcsike, sötétben mi hová megyünk? Majd holnap jókor.» — «Bácsi, övedet tedd a zsebedbe » Lefeküsz-

kujji, kolitän kouli, Ägitaš nãrä poalä kãt uosti. tã kinsit. tãu me-nem te kaiti.

4. Äkmät kven sunsi: sãat⁷⁶ piš qšãgel mãškãtem sãat⁷⁷ pãng-nãpã pãngning ùle poaltem urovure⁷⁸ tãtt joãngsi.⁷⁹ tãue šemlaytiste. äbursã ti kvãnã⁸⁰ jãläpoaln. kvãn joamãnts. kote menein? äm nem tãtungve meneum. neng oanemne jãtt viln? Mãan⁸¹ jãning mã
 5 kãmnã koaliliju. nuoplaytpã mãm jãne uott jãtt tãtien. Ägimaš me-nimãn. ti meni loqznã pãttesi,⁸² koãtpã⁸³ tãjãntem pãtill⁸⁴ kãlen⁸⁵ tãlpalnen. äimãnt ägimaš ti uš nãktau⁸⁶ mãm tukvã ti jãllët. iln nou joamentiju. äñ ägitaš kusi⁸⁷ jiu tãrm tãtt unli. laui: äbigvã äm kvãne kãtpãn uoš ñãurejãum⁸⁸ nãng kuot ñãuriñilen. mangi äk
 10 jurtl menü. joamentãset. äki oãš añšikui laui: menn tit kvãn kuitimãn, nãng jü tuin. menn hit poalnã ti untimãn, nãng tãjãz⁸⁹ kvaltiln:⁹⁰ menn⁹¹ vilteten⁹² vãilemãn; tok⁹³ tãjãz ätt vãilemãn.

5. Jú šieltãpi, né unnlí tãn voari. tãu laui: jü⁹⁴ qãštlãy-ten. ne unli.⁹⁵ tãuli jã ämki⁹⁶ nãmnã mãnr poãjãšungvã⁹⁷ pãtsem. kãt poaltãn pumtilen, kãt poalten puntungve jemtistã.⁹⁸ äñ ne kvãn luãoltãš. äñ⁹⁹ pell kaiti. ägitanškva laui: jã ñãulãln,¹⁰⁰ ti ñãulitã.
 5 ilãl rããts.¹⁰¹ kose menn vuãt kojẽs. ijusãikãls.¹⁰² longã kuãst jü jãamãntes. äñ kvãleten joxti. jú šielti. ägitaš äñ ne poãgtã tott kuigãlãli, laui: äbigvã äñ te ããum jãgvã kotã! tãtungve jemtis.

nek, másnap reggel fölkelnek, a bácsija meg a fél botosát veszti el. Csak keresi. Ö [t. i. a fiú megúnta a folytonos késedelmet s] element, im fut.

4. Egy helyt az úttól félrenéz: hát látja, hogy hétszeres su-bába öltözött [öreg] hét tuskóval megrakott tüze körül egyik oldalról a másikkra forog. Öt megpillantotta. «Öcsike, jer ide félre!» Oda félre ment. «Hova mégy?» — «Én a feleségemet [haza] hozni megyek.» «Te engemet nem vinnél magaddal? Mi azt halljuk az öreg néptől: a násznép öreget visz magával.» — «Bácsi, menjünk!» Hát im mennek, kijutottak az útra. Valaki hótalppal járván, lépésének közei egy ölnyi távolságra esnek [egymástól]. A minapi bácsi mostan jelentkezik. (A nép ott im úgy szokott jární.) Távolabbra mennek [t. i. a második öreg és a fiú]: hát [az első] bácsija egy görbe fa fölött ott ül. Mondja: «Engemet játsszon ki akárki; de te hogy

pinäln!» *zujei'*, *zolitän kwälei'*, *akit'-äs nārā-pqalä zot ūsti. ta kin-sitā. taw minēm, ti zajti.*

4. *Aku' māt kwon sunsi: sāt-pis qsjazēl maszātēm [qjkü] sāt pūrnap pūrnanā pqaltēm urā-urā tot jāñzāsī. tawā sampēltētā. «apirés, ti kwon jālepālēn!» kwon jāmēnts. «zotā mine'in?» — «am nēm totuñkwé mine'im.» — «nañ ānēm jot at vīlēn? man jāni' māzēmnē zōlileuw: ūūplaytnē mām jānγ' ut jot totiänl.» — «akim- 10 ās, minimēn!» ti minei', lāñzñé patsei'. zātpā tojāntēm patil-zalanū tal-palitné [patente'it]. ań-mōnt akim-ās ti us nēlittawé. (mām toz ti jāle'it). ēlnuw jāmēntei': ań ākit'-ās zusi jiw-tarm tot ūnlī. lāwi: «am kwoni-zātpān voss nāurijawēm; nañ zot nāurijilēn [ānēm]?! manki aku' jot mineuw!» jāmēntäst. aki-ās ańsukwāi' lāwei': «mēn 15 tit kwon zultimēn, nañ jūw sältēn! mēn kit pqalnē ti ūnttimēn, nañ zājz kwon kwāltilēn: mēn vēltā va'ilemēn; toz tajz at va'ilemēn.»*

5. *Jūw sältēpi. nē ūnlī, tān vqari. taw lāwi: «jā, āstlaytēn!» nē ūnlī. — «tquli! ja, amki nēmnē manēr pojéksuñkwé patsēm?! kāt-pqalān pūrēmtilēm.» kāt-pqalān pūrēmтуñkwé jēmtētā. ań nē kwon lakwēlts; ań-pél zajti. akit'-āńsukwāi' lāwei': «jā, nāwlāln!» ti nāwlitā, ēlāl rāzāts. zāsā, man vāli zujēs, jūw sajkālēs. lāñzā zāsīt 5 jūw jāmāntēs. ań kwolān jozti, jūw sälti: akit'-ās ań nē-pāzjtē, tot zuj-jēlālī. lāwi: «apikwé! ań ti ākun-ēkwā zotāl' totuñkwé jēmtilāslēn?»*

fognál [engem] kijátszani?! Menjünk mi együtt valamennyien!» Mentek. A két öreg bácsi szól: «Mi itt künn maradunk, te pedig eredj be! Mi itt két felé leülünk, te pedig később hozd őt ki: mi látni fogjuk az arczát; egyébként később nem láthatjuk az arczát.»

5. Bemegy. A nő ott ül, ezernát csinál. Ő szól: «Na, készülddjél!» A nő ül. «Elég legyen! na, majd bizony én a magam neje- nek itt könyörögni fogok?! Megfogom mindjárt a fél kezénél fogva.» A fél kezénél fogva meg akarta fogni. Az a nő kiugrott; még most is fut. A két öreg bácsi szól: «Nosza, űzd!» Ő űzi, lerogyott. Hoszszú ideig, vagy rövid ideig fekütt, fölébredt. Utja hosszában vissza- felé mendegélt. Ama házhoz jutott, bemegy: hát öreg bácsija ama nő mellett, ottan heverdegél. Szól: «Öcsike, hát te ezt a nénéd- asszonyt ugyan hová akartad elvinni?»

MÁSODIK SZAKASZ.

A SZOSZVA-VIDÉK ISTENEI.

VI.

A jugrai isten (*Ta'it-tal'ëz-ājkü*).

A Tavi-hattyú-obi-hattyú-fehérségű-fejedelemhősnek, a Szoszvafői öregnek
hősi éneke.

*Tūr=χqtāñ-Ās=χqtāñ-voikèn-ātér, Ta'it-tal'ëz
ājkü tērniñ ērā.*

«*Sēmél vitép tēpiñ Ta'it tal'ëzté,
pasiñ vitép jelpiñ tūr pattant,
sēmél jiwpä jelpiñ saw kwotlèn
Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikèn-ātér
5 Numi-Tārēm jāyēnnē tū sāt-wäsēn.
sēmél jiwpä jelpiñ saw kwotlēt
sāt jūr ta'iliñ kēmplin ātér ūnlilēn.
sāt jūr ta'iliñ kēmplin ūnlēnēn χaltē*

«Fekete vizü táplálékos Szoszva forrásánál,
fényes vizü szentséges tavad fenekén,
fekete fájú szentséges liget közepében,
Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű fejedelemhős,
5 Numi-Tārēm atyád oda teremtett téged.
Fekete fájú szent ligeted közepén
hét jūr-állattal telt ruhád alját űlöd, fejedelemhős.
Hét jūr-állattal telt ruhád alját űltöd közben

Numi-Tq̄rēm jāḡennē tārātālēm

- 10 *kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡēn*
ḡotāl' ālnē nājiñ sāt mā-lāmtēnnēl,
ḡotāl' ālnē ātriñ sāt mā-lāmtēnnēl
sipiñ ḡāntnē, puñkiñ ḡāntnē ḡāntlawē.
osiñ lāḡm-uj, osiñ palēm
- 15 *turā-suj sujtilāli,*
nañrā šaxl, vāḡiñ šaxl
turā-suj mirḡilāli.
kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡēn
sis-jōrānl at joḡtili,
- 20 *ma'il-jōrānl at joḡtili.»*

*

«Tūr-ḡatāñ·Ās-ḡatāñ·voikēn-āḡēr!
osiñ tārpā tāriñ ūlēm ḡujnēn ḡalt,
osiñ tq̄wpā tq̄wiñ ūlēm ḡujnēn ḡalt,
ti kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡēn

Numi-Tārēm atyádtól alábocsátott

- 10 *vas testű hét apródlegényedet*
mindenfelé levő istennőcskét uraló hét világtájékod felől,
mindenfelé levő istenkét uraló hét világtájékod felől
nyakas hadsereg, fejes hadsereg hadazza.
Mint sűrű (vastag) szunyograj, mint vastag bögölyraj,
- 15 *hallatszik kiáltásuk zaja,*
mint erős menydörgés, mint hatalmas menydörgés,
zeng kiáltásuk zaja.
Vas testű hét apródlegényed —
hátuk ereje elégtelen (nem jut ki),
- 20 *mellük ereje elégtelen.»*

*

Tavi-hattyú-obi-hattyú fehérségű-fejedelemhős!
vastag gyökerű gyökeres álmot aludtod közben,
vastag ágú ágas álmot aludtod közben,
ezen vas testű hét apródlegényed —

- 25 *pojkiléné noysiñ pojkiñl voss çōlnūlén,*
pojkiléné ujiñ pojkiñl voss çōlnūlén :
ti lapné sipiñ çānt, puñkiñ çānt
nañrā šaɣl turätél mirçe'it,
vāriñ šaɣl turätél mirçe'it ;
- 30 *ti sēmél jiwpä jelpiñ tumpén,*
ti sāt jūr ta'iliñ pitū
nāñçäl' tūšténé tārīñ jiw tārā
nāñçäl' tūštawé,
tāšliléné tqwiñ jiw tqwā
- 35 *ta tāšlilawé.*
ti kēr alpīp sāt ajāñ çum-pīçén ūnliléné
sēmél jiwpä jelpiñ tumpén kwoni pālnél
kēriñ ālné sāt jelpiñ tumanél
lap voss mōnt tuméntāslén !
- 40 *ti kēr alpīp sāt jūr-pīçén*
ti jelpiñ vitép tūr jelpiñ vitānél

- 25 imádkozó nyusztbőrös imádságukat óh hallgatnád meg,
 imádkozó medvebőrös imádságukat óh hallgatnád meg :
 ezen fölkerekedett nyakas had, fejes hadnak
 mint erős menydörgés zeng kiáltása,
 mint hatalmas menydörgés zeng kiáltása ;
- 30 ezen fekete fájú szent szigetednek,
 ezen hét jūr-állattal tele fészünknek
 fölfelé állítható gyökeres fája gyökerét
 fölfelé állítják,
 kiszárítható ágú fája ágát.
- 35 ím kiszárítják.
 Ezen vas testú hét apródlegényed lakó
 fekete fájú szent szigeted kívülről
 vasból álló hét szent lakattal
 óh lakatolnád bár le !
- 40 Ezen vas testú hét jūr-állat fiad
 ezen szent vizí tó szent vizéből

- nāñχ voss χul'itēnūlēn!*
tī jelpiñ jiwēp nāriñ tumpēn kwoni pālnēl
vāñkēnē uj sāt jūr voss vāñke'it!
 45 *tī kēr alpīp sāt ajāñ χum-pīχēn*
sis-jōr at āñseu, ma'il-jōr at āñseu;
tī kēr alpīp sāt jūr-pīχēnnēl,
sis-jōr tūl kinseu, ma'il-jōr tūl pojkiēu.
sis-jōrēl tūl-ke pinnuweu,
 50 *ma'il-jōrēl tūl-ke pinnuweu:*
tī lapnē sipiñ χānt,
tī lapnē puñkiñ χānt,
tī osiñ lām-uj, osiñ palēm
jelpiñ sawiñ mān sāt χalēn
 55 *jolā tī rātilēnuwānū,*
jelpiñ sawiñ mān sāt χalēn
ness tī χosχilēnū.
jāχēn sātēm kēriñ aulēp jelpiñ sirejrišēn

- óh bár buktatnád föl!
 Ezen szent fájú szentséges szigeted külfeléről
 mászó állat: hét júr hadd másszék elő!
 45 Nekünk, vas testű hét apródlegényednek,
 hátunknak nincs ereje, mellünknek nincs ereje;
 ezen vas testű hét júr-állat fiadtól — [günk mi:
 hát-erőt onnan keresünk mi, mell-erőt onnan könyör-
 óh bárha onnan szerelnél föl (helyeznél) háterővel,
 50 óh bárha onnan szerelnél föl mellerővel!
 Ezen fölkerekedett nyakas hadat,
 ezen fölkerekedett fejes hadat,
 ezen vastag szúnyograjt, vastag bögölyrajt
 szent réteges földed hét közébe —
 55 [oda] verdesnök mi őket alá,
 szent réteges földed hét közébe
 csakúgy csapdosnök mi őket alá.
 Atyád teremtette vasas végű szent kardocskádat

ti kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡrēn ūnlīlēnē
 60 jelpīñ jiwēp nāriñ tumpēn kwoni pālēn
 ness voss susseltēnūlēn!
 nañ-ke susseltēnūlēn:
 kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡrēn
 sis-jōr man mōnt ālēmnuwū,
 65 ma'il-jōr man mōnt ālēmnuwū.
 ḡotāl ālnē nājiñ sāt mā-lāmtēnnēl,
 ḡotāl ālnē ātriñ sāt mā-lāmtēnnēl,
 ḡotāl ālnē numēl minnē tḡuluñ tḡrēm,
 ḡotāl ālnē la'ilēl ḡajtñē la'iliñ nāj
 70 nañ Tūr-ḡatāñ-Ās-ḡatāñ-voikēn-āḡtēr namēn
 man mōnt ta ālēmnuwū.
 sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it taḡēnt
 jāḡrēn sātēm sāli āln ta'iliñ kēntēn,
 nēilēnē ḡātēl saḡiñ nāj-sāhin jūntēm
 75 sāt jūr ta'iliñ kēntēn,

ezen vas testű hét apródlegényed lakó
 60 szent fájú szentséges szigeted külfelén
 óh bárcsak megpillantani engednéd!
 Ha te megpillantani engednéd:
 vas testű hét apródlegényed —
 hát-erőt merítenénk (emelnénk) mi abból,
 65 mell-erőt merítenénk mi abból.
 Mindenfelé levő istennőcskét uraló hét világtájékok felől,
 mindenfelé levő istenkét uraló hét világtájékok felől,
 mindenfelé levő magasán járó szárnyas isten,
 mindenfelé levő, lábbal futó lábas istennőcske —
 70 a te «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelehmős» ne-
 mi akkor majd magasztalóok. [vedet
 Fekete vizű táplálékos Szoszvád forrásánál
 atyád teremtette tiszta ezüsttel teli sapkádát,
 kelő napsugaras hajfonatú asszony-anyakád varrta
 75 hét júr-állattal teli sapkádát,

- šāli āln tiniñ kēñnēn*
nēm-γoti tauliñ tārmen at susswēs,
nēm-γoti la'iliñ nājin at vajwēs ;
Tūr-γatāñ-Ās-γatāñ-voikēn-ātēr namēn
 80 *ness γōlīlawē. — ti jāγēn sātēm*
sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it talγēn
qwā minnē qwiñ vitā,
ti pasiñ vitēp jelpiñ tūrēnnē
tū ti mari.
 85 *ti pasiñ vitēp jelpiñ tūrēn pāγāt,*
sēmēl jiwpä jelpiñ tumpēn kwollūt
sāt jūr ta'iliñ piñi ;
ti sāt jūr ta'iliñ piñi kwollān
Tūr-γatāñ-Ās-γatāñ-voikēn-ātēr
 90 *Numi-Tārem jāγēnnē ti sāt wāsēn.*
man ti ūnlēnē jelpiñ tūrū pāγān
kit jiw āltēm porā voss nēñnuwū,

- tiszta ezüsttel drága gombodat
 semmiféle szárnyas isten nem nézte,
 semmiféle lábas istennőcske nem látta ; [vedet
 a te «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős» ne-
 80 csak [hírből] hallják. — Ezen atyád teremtette
 fekete vizű táplálékos Szoszvád forrásának
 sebje menő sebes vize
 ezen fényes vizű szent tavadba
 ím oda szükül [értsd : onnan folyik ki].
 85 Ezen fényes vizű szent tavad oldalán,
 fekete fájú szigeted közepén
 hét júr-állattal teli fészek ;
 ezen hét júr-állattal teli fészek közepébe,
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős,
 90 Numi-Tárém atyád ím [ide] teremtett téged.
 Mi ezen álló (ülő) szent tavunk oldalához
 két fából összerótt tutajt hadd kötnénk,

tī kit jiw āltēm porāūtēl
kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡēn
 95 *tī sēmēl vitēp tēpiñ Ta'itū*
qawā minnē qwiñ vitā
ḡumlē minīlī, man voss āawlīlēnūlū,
ḡotāl ālnē māñ ḡul kāsātēl
man voss totnuweu!»

*

100 *Sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it vitēt*
jolēl ḡajtnē la'īlīñ nāj ḡājñē ioltē,
numēl minnē tquliñ tārēm ḡājñē ioltē
Lēplā-sūnt ājkā ūnlīlālī.
ajēmkitēm la'īlīñ nājñē saka pilawē,
 105 *ajēmkitēm tquliñ tārēmñē saka pilawē :*
kēriñ aulēp jelpiñ sirejil
ēlā rātīlītā, ēlā ūsilītā.
sāt jūr vitānēl nāñḡ vāñkīlē'it,

ezen két fából összerótt tutajunkkal
 vas testű hét apródegenyed —

95 ezen fekete vizű táplálékos Szoszvánknak
 sebje menő sebes vizét [folyását],
 a mint mendegél, mi is hadd űzzük [értsd : kövessük a víz
 mindenfelé levő kis halacska kedvével
 minket is hadd vigyen [a víz]!»

*

100 Fekete vizű táplálékos Szoszva vizében, [fokán,
 lent futkosó lábas istennőcske szálló (beforduló, érő) föld-
 fent járó szárnyas isten látogató földfokán
 Lēplā-torkolati öreg uralkodik (üldögél).
 Apró-cseprő lábas istennőcskéek rettenetesen félik őt,
 105 apró-cseprő szárnyas istenkék rettenetesen félik őt :
 vas végű szent kardjával
 elveregeti őket, elűzőgeti őket.
 Hét jūr-állat mászik fölfelé vizéből,

Numi-Tārēm jāγān mōl toγ ti sātūēs.

- 110 *ti Lēplā-sūnt ājkā*
qu χājnē qwiñ jā nōlāt,
qu χājnē qwiñ sājim nōlāt
sāt jūr ta'iliñ pīitāt ūnlilimē
akw'-mat-ert kvoss sunsilitū :
- 115 *Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-qtēr*
kit jiw qltēm porāt
taw ti nātūlawé,
sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it vitān,
qwā χumlē mini, toγ ti nātūlawé.

*

- 120 *Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikēn-qtēr*
añ Lēplā-sūnt ājkā ūnlilēnē tāltēn
χūrēm puñkpā puñkiñ jākērēm
tū ta pinilēm, tū ta pōχētāle'im.
sāt jūr ta'iliñ pīitānēl

Numi-Tārēm atyja egykor őt így teremtette.

- 110 Ezen Lēplā-torkolati öreg
 víz sebje mosta (érte) sebes folyójának földfokán,
 víz sebje mosta sebes patakjának földfokán
 hét jūr-állattal tele fészekben ülvén,
 egyszer csak, a mint nézi :
- 115 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős —
 két fából összerótt tutajon
 im ő úsztat lefelé,
 fekete vizű táplálékos Szoszva vize,
 folyása a mint megy, im úgy úsztatja lefelé.

*

- 120 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős
 ama Lēplā torkolati öreg lakta révbe
 három fogú fogas vasmacskámat
 im oda helyezem, im oda kapaszkodom.
 Hét jūr-állattal teil fészkeből

- 125 *Lēplä-sünt ājkä kwonä ti kwāli.*
kit jiw āltēm porām-pālt
nalu ti va'ili ; žumlē lāwi :
«Tūr-žqtāñ-Ās-žqtāñ-voikēn-qtēr,
nañ qs žotāl' mine'in ?»
- 130 *Tūr-žqtāñ-Ās-žqtāñ-voikēn-qtēr*
žumlē lāwile'im :
«ti sēmēl vitēp tēpiñ Ta'it vitēm
voikēn vitēp tēpiñ Āsnē žumlē mini,
am tož ta nāwliēm, tož ta kojilem.
- 135 *voikēn vitēp tēpiñ Ās vitēt*
Ajās-Tāřēm ājkä lāwēltawē ;
saka jāni' lāwēltawē, saka voriñ lāwēltawē ;
ti Numi-Tāřēm jāřēmne tārätālēm
kēriñ aulēp jelpiñ sirejim
- 140 *tawän sussēltañkwē ti mine'im.»*
an Lēplä-sünt ājkä

- 125 *Lēplä-torkolati öreg im kikél.*
Két fából összerótt tutajomhoz
im lejön a folyóra ; im miképpen szól :
«Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős
hát te ugyan hová mégy ?»
- 130 *Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős*
im miképpen szóllok :
«Ezen fekete vizű táplálékos Szoszvám vize
a fehér vizű táplálékos Obba a mint megy,
én im úgy üzöm őt, im úgy követem őt.
- 135 *Fehér vizű táplálékos Ob vizén*
Ajász-isten öreget emlegetnek ;
igen nagynak emlegetik, igen hatalmasnak emlegetik ;
ezen Numi-Tāřēm atyámtól alábocsátott
vas végű szent kardocskámat
- 140 *ővele megnézetni megyek én.»*
Ama Lēplä-torkolati öreg

kēriñ aulēp jelpiñ sirejrišä
sipēlän māḡestä, nalu ti totestä,
Ajäs-Tārēm ājkä pält am jotēm ti mini.
 145 *ḡūrēm puñkpä puñkiñ jākēr*
kit jiw āltēm porän nal ti tältilawēs,
kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pī'
nalu ti nāritüst, ās ta nātilaweu.

*

ḡāsü nātilaweu, vāfi nātilaweu,
 150 *an tēpiñ Ta'īt vitūnel akw'-mat-ērt*
voikēn vitēp tēpiñ Āsnē ti nēilēsü.
an Lēplä-sünt ājkä ḡumlē lāwili :
«jāḡä sātēm Ajäs-Tārēm ājkä
jāḡä sātēm jelpiñ ḡāl-urä
 155 *tot ta ūnli.*
ti kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡrēn
Ajäs-Tārēm ājkän sart ness kētän :

vas végü szent kardocskáját
 hüvelyébe dugta, a folyóra ím lehozta,
 Ajász-isten öreghez én velem együtt megy.
 145 A három fogú fogas vasmacska
 a két fából összerótt tutajra ím fölemelődik,
 a vas testü hét apródlegény
 ím a vízre tolja magát, ismét úsztatunk tovább.

*

Hosszú ideig úsztatunk, vagy rövid ideig úsztatunk,
 150 egyszer csak ama táplálékos Szoszva vizünkből
 ím a fejr vizü táplálékos Obba érkezünk.
 Ama Lēplä-torkolati öreg ím miképpen szól:
 «Atyja teremtette Ajász-isten öreg
 atyja teremtette szent nyireshegye
 155 ím ottan fekszik (ül).
 Ezen vas testü hét apródlegényedet
 küldd csak előbb Ajász-isten öreghez :

jäyä sätém jelpiñ çäl-urän
tärätaweu, man äfim ? —

160 *at-ke tärätaweu :*

ti liliñ jür ta'iliñ çõñçältne
tönt tū ti pojteu.»

ai kër alpíp sät ajäñ çum-pïçänëm
Ajäs-Tärëm äjkä pält ti minäsét ;

165 *Ajäs-Tärëm äjkä çumlé läwili :*

«am mat çuríp sis-jõriñ, ma'il-jõriñ
Tür-çqtäñ-Äs-çqtäñ-voikén-ätér
at ta sunsiläslëm,

numél minné tauliñ tärëm-pïçän

170 *ness läwältawé ;*

taw ti çäl-urëm jelpiñ aulën
tì' voss pöçéti !»

*

atyja teremtette szent nyíreshegyére
 fölbocsát-e bennünket, avagy nem ? —

160 *Hogyha nem bocsát föl bennünket :*
 ezen eleven jür-állattal teli folyóérben,
 akkor ím ott állapodjunk meg.»

Ama vas testű hét apródlegényem
 ím Ajász-isten-öreghez mentek ;

165 *Ajász-isten-öreg ím miképpen szólal :*

«Én hogy micsoda alakú, hátában erős, mellében erős
az a Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős,
még sohasem láttam,
csak fenn járó szárnyas isten-fiacskája,

170 *csak az emlegeti őt ;*

ő ezen nyíreshegyem szent végébe
ide hadd kapaszkodják föl !»

*

- Kit jiw ḡltēm porä
 ḡāl-ur jelpiñ aulä pḡḡän
 175 pāi' ti pōḡčts.
 ḡūrēm puñkpä puñkiñ jākēr
 sāt sqwēp sqwiñ mān
 pāi' ta totwēs, pāi' ta pinwēs.
 ań Ajäs-Tḡrēm-ḡjkä ūnlilēnē
 180 sāt sossēl ta'iliñ kwolān
 Tūr-ḡḡtāñ-Ās-ḡḡtāñ-voikēn-ḡtēr
 kēriñ aulēp jelpiñ sirej-suwēmteł
 pāi' ti jāmīle'im, jū ti sältīlāle'im.
 ań Ajäs-Tḡrēm ḡjkä ḡumlē lāwīli :
 185 «Tūr-ḡḡtāñ-Ās-ḡḡtāñ-voikēn-ḡtēr,
 nañ ḡs ḡotāl mine'in ?
 sipiñ ḡḡntnē, puñkiñ ḡḡntnē
 tit ness ūrilawēn ;
 tajēḡ ti kēr alpīp sāt ajāñ ḡum-pīḡrēn

- A két fából összerótt tutaj
 a nyíreshegy szent vége oldalába
 175 ím fölkapaszzkodott.
 A három fogú fogas vasmacsát
 a hét rétegű réteges földre —
 ím a partra vitték, ím a partra helyezték.
 Most Ajász-isten öreg lakó
 180 hét szösszél-állattal teli házába
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős
 vas végű szent kardpálczikámmal
 ím föl felé lépdelek, ím oda mendegélek.
 Amaz Ajász-isten öreg ím miképpen szólal :
 185 «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős
 hát te hová mégy ?
 Hiszen csak nyakas had, fejes had
 vár tereád itten ;
 a te vas testű hét apródlegényedet majd

- 190 *pusén alawét,*
ań Lēplā-sūnt ajkän takkät ness χūlti ;
sošsél sam-vitén taχ lūsí' ta nēili.»
Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén-ātér
χumlē lāwile'im :
- 195 «*alām nañ Ajās-Tārem ājkā*
ti jelpiñ tqwpā χāl-urén
jāχēnnē saka vorinē' sāt-wāsén :
āném sis-jōrel nañ voss pintélténūlén,
ma'il-jōrel nañ voss pintélténūlén.
- 200 *sis-jōrel-ke nañ āném pine'in,*
ma'il-jōrel-ke nañ āném pine'in :
ti kēr alpīp sāt ajāñ χum-pīχēm-ke alawét,
pūt vārñē akw' χum-pī' āném χultnū :
ti sēmél vitép tēpiñ Ta'itēm kojuñkwé.
- 205 *numél minñē tquliñ nājñé,*

- 190 mind megölik,
 csak ez a Lēplā-torkolati öreged maga fog megmaradni ;
 szosszél-állatos szemed-vize (= könnyed) majd sírásra fog
 jelentkezni.»
- Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős
 ím miképpen szóllok :
- 195 «Lásd te Ajász-isten öreg
 ezen szent lombú (ágú) nyíreshegyre
 atyád téged igen hatalmasnak teremtett :
 hadd szerelnél föl te engemet hát-erővel,
 hadd szerelnél föl te engemet mell-erővel.
- 200 Ha te engemet hát-erővel fölszerelsz,
 ha te engemet mell-erővel fölszerelsz :
 ha ezen vas testű hét apródlegényemet mind megölik is,
 üstömet rendező [t. i. ételfőző] egy legény hadd maradjon
 nekem :
- ezen fekete vizű táplálékos Szoszvámat követni.
- 205 Fent járó szárnyas istennőcske,

la'ilél ʒajtne la'iliñ tārēmnē
 am sis-jōrél ʒūí miššentawēm,
 ma'il-jōrél ʒūí miššentawēm?!»
 tēpiñ Ās voikēn vitēp Ajās·Tārēm

210 ʒumlē lāwi :

«Tūr-ʒqtāñ-Ās-ʒqtāñ-voikēn-āter,
 kwonā kwālēn sār!
 kit jiw āltēm porān
 ʒotāl ta totimāt suʒti.»

215 ań Tūr-ʒqtāñ-Ās-ʒqtāñ-voikēn-āter

kwon kwoss kwālē'im,
 ańmalīñ kit jiw āltēm porām
 nāj-jiw ōrās māñ sālmi' pol'i sairimē.
 ʒumlē vārīlilēm?! — akw'-mat-ērt sunsilēm :

220 ań kēr alpīp sāt ajāñ ʒum-pīʒēm

ań sipiñ ʒāntnē, puñkiñ ʒantnē
 ti ʒōltimēt.

lábbal futkosó lábas istenke

hogy adott volna nekem hát-erőt,

hogy adott volna nekem mell-erőt?!»

Táplálékos Ob fejer vize [fölkött uralkodó] Ajász-isten

210 ím miképpen szól:

«Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős,

menj csak egy kicsit ki!

Két fából összerótt tutajod

úgy hallik, hogy valahová elrepült (elhordódott).»

215 Most Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős

a mint kimegyek,

hát a két fából összerótt tutajom

mint tűzifa-rakás apró szilánkokká van szétvagdalva.

Miképpen cselekedjem?! — Egyszer csak nézem:

220 hát ama vas testű hét apródlegényemet

ama nyakas had, fejes had

ím tönkre tette (elfogyasztotta).

ań tēpiń Ās-vit ūnlēnē Ajās-Tq̄rēm
 sāt sossēl ta'īliń kwolāt,
 225 kēriń aulēp jelpiń sirejrišēm,
 tot jun ta γūltēs.
 tēp tēnē tēpiń nq̄mtēm γumlē nq̄msi :
 am Ajās-Tq̄rēm ājkā kwolān
 jū voss γajtnūm,
 230 kēriń aulēp jelpiń sirejrišēm
 kātēn voss pattēnūlēm,
 ti puńkiń γāntēl, sipiń γāntēl
 matēr vēk vārñūm.
 tēpiń Ās-vit ūnlēnē Ajās-Tq̄rēm ājkā
 235 sāt sossēl ta'īliń kwolān
 jū ti γajtsēm,
 kēriń aulēp jelpiń sirejrišēm
 ti ālmejāslēm.
 ań Ajās-Tq̄rēm ājkā γumlē lāwili :

Ama táplálékos Ob vizén uralkodó Ajász-isten
 hét szosszél-állattal teli házában
 225 vas végű szent kardocskám
 ím ott maradt benn.
 Étetl evő étkes elmém ím miképpen elmélkedik :
 én Ajász-isten-öreg házába,
 hadd futok vissza,
 230 vas végű szent kardocskámat
 hadd kapom kezemhez,
 ezen fejes haddal, nyakas haddal
 valamit bizonyára cselekedhetném.
 Táplálékos Ob vize fölött uralkodó Ajász-isten öreg
 235 hét szosszél-állattal teli házába
 ím visszafutottam,
 vas végű szent kardocskámat
 ím fölemeltem.
 Amaz Ajász-isten öreg ím miképpen szól :

240 « *nañ tajëž Tūr-žatāñ-Ās-žatāñ-voikēn-ātēr*
nañkin jānitēl ti puñkiñ žānt, sipiñ žānt
žumlē vārilēn ? » —

« *Nañ Ajäs-Tārēm ājkä saka-ke ātim,*
ānēm kātēm torästēnē akw' ajāñ žum-pī'

245 *voss šāpitēnūn ;*

am ti osiñ lām-uj sipiñ žānt,
ti osiñ palēm puñkiñ žānt
sāt sažpā jelpiñ mānē
jolä rätnuwānēm.

250 *moššä mōnt sis-jōrnē jožtnūwēm,*

moššä mōnt ma'il-jōrnē pūwnūwēm ! »
tēpiñ Ās-vit ūnlēnē Ajäs-Tārēm ājkä
žumlē lāwili :

« *Tūr-žatāñ-Ās-žatāñ-voikēn-ātēr*

255 *nañ žōntēlālēn, am nañēn*

manä ajāñ žum-pī' āñsē'im ?

240 « Te Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős majd
 egymagadban (magad nagyságával) ezen fejes hadnak, nya-
 im mit is (hogyan) tehetsz ? » — kas hadnak

« Ajász-isten, ha többet nem,
 legalább egy kezemet támogató apródlegényt

245 *hadd rendelnél (szerelnél föl) mellém ;*

én ezen sűrű (vastag) szúnyograjhoz hasonló nyakas hadat,
 ezen sűrű bögölyrajhoz hasonló fejes hadat
 a hét réteges szent földbe
 verném le.

250 Ha csak egy kis hát-erőhöz jutnék,

ha csak egy kis mell-erőt kaphatnék ! »

Táplálékos Ob vize fölött uralkodó Ajász-isten öreg
 im miképpen szólal meg :

« Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős,

255 te hallgass meg, neked való

minő apródlegényem van nekem ?

am āwi ūrné akw' mēñkw āñsé'im ;
akw' pāl alpi-ñawlä kēr-ñawlé,
akw' pāl alpi-luwä kēr-luwél
 260 *kēr alpip jelpiñ mēñkwí'*
Numi-Tārém jājän tārätawés.
ti kēr alpip jelpiñ mēñkwén
sipiñ çānt çalän tū tārätäln,
puñkiñ çānt çalän tū tārätäln !
 265 *sis-jārél nañén taw ta āntéstitä,*
ma'il-jārél nañén taw ta āntéstitä.»

*

Añ kēr alpip jelpiñ mēñkw
sipiñ çānt çalén ta tārätawés,
puñkiñ çānt çalén ta tārätawés.
 270 *sipiñ çānt, puñkiñ çānt kēr siréj sāt ūsél*
sāt saupä jelpiñ mū sāt çalén
jol ta rātiliänä. — toç rātilenüt çalté

Nekem egy ajtó-örzö mēñkw-ördögöm van ;
 egyik fele teste-húsa vas hús,
 másik fele teste-csontja vas csont,
 260 vas testű szent mēñkw-ördögnek
 bocsátotta őt alá Numi-Târém atyja.
 Ezen vas testű szent mēñkwed
 ereszd be oda a nyakas had közibe,
 ereszd be oda a fejes had közibe !
 265 Hát-erővel majd ő fog téged segíteni,
 mell-erővel majd ő fog téged segíteni.»

*

Ama vas testű szent mēñkwet
 ím a nyakas had közibe bocsátják,
 ím a fejes had közibe bocsátják.
 270 A nyakas hadat, a fejes hadat a vas kard hét legyintésével
 a hét kérges szent föld hét közébe
 verdesi ím le. — A mint így verdesi,

Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén-ātér
χumlé lāwe'im : «kēr alpīp jelpiñ mēñkw,
 275 *nañ tūp āném ul alén !»*
kēr alpīp jelpiñ mēñkwém χumlé lāwi :
«Tūr-χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén-ātérakém !
am kēlpiñ sam-vitāžém pātrési',
kēr ēlmīp ēlmiñ sirejīm pāχān
 280 *nañ tī' ul rāwīlālén sār !*
sipiñ χānt akw' pālū
sāt sqwpā jelpiñ māné ti rātīlāslém,
punkiñ χānt akw' pālū ti χultés ;
am sipiñ χāntém χōlte'im,
 285 *puñkiñ χāntém χōlte'im.*
ti kēriñ qu'ēp jelpiñ sirejīm
kis-lakw miném lakwiñ tārém jānitél
akw'-mūs totīpilém.
jāžém sātém sis-vorim

Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős
 im miképpen szólok : «Vas testű szent mēñkw,
 275 te valahogy csak engem meg ne ölj!»
 Vas testű szent mēñkwem im miképpen szól:
 «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelmecském,
 az én véres könnyeim törnek elő,
 vas élű éles kardom oldalához
 280 te csak ide hozzá ne nyúl!»
 A nyakas hadnak egyik felét
 im a hét rétegű szent földbe verdestem le,
 a nyakas hadnak másikk fele im megmaradt ;
 én az én nyakas hadamat fogyasztom,
 285 az én feles hadamat fogyasztom.
 Ezen vas végű szent kardom
 az abroncs-kerék módjára forgó kerek ég terjedelmében
 mindenfelé hordozgatom.
 Atyám teremtette hát-erőm

290 *ta kēmēl ta joxtēs,*
jāḡēm lāwēm ma'il-vorim
ta kēmēl ta joxtēs :
am tēpiñ Ās-vit ūnlēnē
Ajās-Tāḡēm ātērakēm nalu-ke patnū,
295 *tawä ās alnūlem.*
Tūr-ḡatāñ-Ās-ḡatāñ-voikēn-ātēr,
kēr ēlmip ēlmiñ sirejīm pāḡān,
nañ tē' ul jissēntälēn!»
puñkiñ ḡānt akw' pālū ti ojilālēm,
300 *sipiñ ḡānt akw' pālū ti minilālēm,*
kēr alpīp jelpiñ mēñkw
juil ti ḡawlānā. — toḡ ḡawlēnāt ḡaltē
akw'-mat-ērt ḡumlē lāwi :
«Tūr-ḡatāñ-Ās-ḡatāñ-voikēn-ātērakēm !
305 *tī puñkiñ ḡānt, sipiñ ḡānt*
nañ mōnt ti juil voss ḡawēlnuwēn ;

290 oly mértékben jött im meg,
 atyám rendelte mell-eröm
 oly mértékben jött im meg :
 hogy még ha az én, táplálékos Ob vizén uralkodó
 Ajász-isten fejedelmecském kardomhoz jutna,
 295 őt is megölném.
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelem,
 vas élű éles kardom oldalához
 te ide ne jöddögélj !»
 A fejes had egyik fele im megfutott,
 300 a nyakas had egyik fele im elment,
 a vas testű szent mēñkw
 őket hátul üldözi. — A mint így üldözi,
 egyszer csak im miképpen szól :
 «Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű fejedelmecském,
 305 ezen fejes hadat, nyakas hadat
 hadd üldöznéd csak te

- am kēriñ nāl joli-pālñé*
saka ti patilimēm sujti,
naliñ nāl joli pālñé
 310 *saka ti patilimēm sujti ;*
mosiñ luwēm am ti χāntāslēm,
mosiñ nq̄wēlné am ta patsēm.»
anī Tūr-χatāñ-Ās-χatāñ-voikēn-ātēr
kēr-tāχ jelpiñ ta'ilēm
 315 *jāχēm sātēm jelpiñ nq̄wlēm num-pālēm*
nāñχ ti masilēm,
jāχēm lāwēm jelpiñ luwēm num-pālēm
nāñχ ti masilēm.
χotāl' ālné tauliñ tāχēm jānitēl,
 320 *χotāl' ālné nājiñ sāt sāt lāmtēm*
pusēn ti χōltiñlēm.
manēr mā'ēs χōltiñlēm ?

- én vas nyíl alá való
 estemet ím nagyon érzem,
 nyeles nyíl alá való
 310 estemet ím nagyon érzem.
 Kóros csontomat találtam ím én,
 kóros húsba estem ím én.»
 Most Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelem
 vas mellű szent ruhámat
 315 atyám teremtette szent húsom fölé
 ím felöltöm,
 atyám rendelte szent csontom fölé
 ím felöltöm.
 Mindenfelé levő szárnyas isten [uralma terjedelmében]
 320 bármerre levő istennőcskét imádó hét földrészem
 ím mind tönkre teszem [elfogyasztom].
 Miért teszem őket tönkre ?

*amki āšné šakwiñ ma'ilep
akur' ārim mā'es ti γōltililēm.*

*

325 *Kēlp-lēin-γuriñ-āter,
Kwonsiñ-lēin-γuriñ-āter
tēpiñ Sanjä talžen,
γuliñ Sanjä talžen
Numi-Tārēm jājēnnē*

330 *tū ti joltilimēn.
tēpiñ Sanjä vitēnnēl
γuliñ Sanjä vitēnnēl
Kēlp-lēin-γuriñ-āter,
Kwonsiñ-lēin-γuriñ-āter*
335 *manēr mā'es sipiñ γāntēn
am laltēm ti lūlsēm?
manēr mā'es puñkiñ γāntēn
am laltēm ti lapilalēm?*

A magam nemzette csecses mellű
egy lányom miatt teszem én tönkre.

*

325 *Vörös-évet-alakű fejedelemlhős,
Karmos-évet-alakű fejedelemlhős,
a tápláléka bő Szanja folyó forrásához,
a hala bő Szanja folyó forrásához
Numi-Tārēm atyád*
330 *ím oda igézett téged.
Tápláléka bő Szanja vizedtől,
hala bő Szanja vizedtől
te Vörös-évet-alakű fejedelemlhős,
Karmos-évet-alakű fejedelemlhős,*
335 *nyakas hadad ugyan miért
áll ott íme én ellenem?
fejes hadad ugyan miért
kerelkedett föl ím én ellenem?*

amki āšné šakwiñ ma'ilep akw' āγim mā'ēs
 340 nañ puñkiñ γqntèn ti lapilälèm,
 nañ sipiñ γqntèn ti lapilälèm.
 muj-γum ālné jāmés γuril
 am-pältèm nañ voss lūlsén!
 tōnt-γum ālné jāmés γuril
 345 am pältèm nañ voss lūlsén!
 amki āšné šakwiñ ma'ilep akw' āγim
 māñ kēr ālné sujiñ sunné
 amki ūnttēnülēm;
 tēpiñ Sanjü talγént āšné
 350 kēlp lēin ta'iliñ kwolēnné,
 kwonsiñ lēin ta'iliñ kwolēnné
 nañki añ totnülén. —
 amki āšné šakwiñ ma'ilep akw' āγim
 tinä ti tanä ti:
 355 puñkiñ sāt jūr ānēmné voss mislén,

Magam nemzette csecses mellü egy leányom miatt
 340 kerekedett ím föl a te fejes hadad,
 kerekedett ím föl a te nyakas hadad.
 Vendég emberhez illő (levő) jó alakban
 állottál volna én elém (hozzám),
 jövevény emberhez illő jó alakban
 345 állottál volna én elém!
 Magam nemzette csecses mellü egy lányomat
 vashól való kicsiny csengő szánra
 ültettem volna én,
 tápláléka bő Szanja folyód forrásánál levő
 350 veres evettel teli házadba,
 karmos evettel teli házadba,
 vitted volna most magad. —
 A magam nemzette csecses mellü egy leányom
 ára ez, díja ez:
 355 fogas hét jūr-állatot adtál volna nekem,

- puñkiñ sāt sossél ānēmnē voss mīslēn !*
am tēpiñ Tu'it, çuliñ Ta'it talēçt
jelpiñ vitēp nāriñ tūr āñsé'im ; —
puñkiñ sāt jūr ānēm voss tāltilāmēn,
 360 *puñkiñ sāt sossél ānēm voss tāltilāmēn ?*
am jelpiñ vitēp nāriñ tūrēm kwollēn
ti tēpiñ Ās-vitnēl totnē sāt jūrēm,
ti pasiñ Ās-vitnēl totnē sāt sosslēm
māñ tāñçpā tāñçiñ çulī'
 365 *tū tārätēnuwānēm,*
māñ nolēp nolīñ çulī'
ēlül' ujmitēptēnuwānēm.
añ Kēlp-lēin-çuriñ-ātēr,
Kwonsiñ-lēin-çuriñ-ātēr
 370 *nañ çōlilālñ !*
nañ āñsīlēnē ajāñ çum sāt p̄rēn
am ti āsnē kēr ēlmip jelpiñ sirejil

- fogas hét szosszél-állatot adtál volna nekem !
 Énnekem a tápláléka bő, hala bő Szoszva forrásánál
 szent vizű szentséges tavam van ; —
 fogas hét jūr-állatot tettél volna föl nekem [csónakomra].
 360 fogas hét szosszél-állatot tettél volna föl nekem [csóna-
 Én szent vizű szentséges tavam közepébe komra] !
 ezen tápláléka bő Ob vizéből hozott hét jūr-állatom
 ezen fényes Ob vizéből hozott hét szosszél-állatom
 kis hátszárnyú szárnyas halképpen
 365 bocsátottam volna őket oda bele,
 kis orrú orros halképpen
 úsztattam volna őket el.
 Most pedig, Vörös-évet-alakú fejedelemhős,
 Karmos-évet-alakú fejedelemhős,
 370 hallgass csak meg!
 A te uralmad alatt levő (birtokoltad) hét apródlegényed
 ezen birtokomat tevő vas élű szent karddal

nāñχü ti jāñχtilém.

sāt ātpä ātiñ χum-puñkänl

375 *alχäl sujteltawé süntiñ Sanjä-süntén*

voikén seipä seiñ nolén

tü ti ünttiliäném ;

numél jálné vör-χulazén

luwänl tot lakwä voss totawét.

380 *vāssi' ti sis-vorim nañ at višsentilén,*

vāssi' ti ma'il-vorim nañ at višsentilén.»

añ Tūr χqtāñ-Ās-χqtāñ-voikén ātér

Kēlp-lēin-χuriñ-ātér,

Kwonsiñ-lēin-χuriñ-ātér

385 *sāt ajāñ χum-pēχä puñkiñ χum puñkänl*

süntiñ Sanjä süntén,

voikén seipä seiñ nolén

tü ti ünttiliäném.

tül lqu puñkpä puñkiñ süpém

ím [lábukról] fölfogatom.

Hét hajú bajas emberfejüket

375 — a felső folyásában híres torkolatos Szanja torkolatához,

fehér homokú homokos földfokához,

ím oda fogom őket helyezni.

Fönn járó erdei hollók

csontjaikat hadd vigyék ott széllyel.

380 Többé te ezen hát-erőmet el nem veszed,

többé te ezen mell-erőmet el nem veszed.»

Most Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemhős

a Vörös-ebet-alakú fejedelem,

a Karmos-ebet-alakú fejedelem

385 hét apródlegénye fejes ember fejét

torkolatos Szanja torkolatához,

fehér homokú homokos földfokához,

ím oda teszem őket.

Azután tíz fogú fogas számat

390 *ti pūnsilēm :*

«*Kēlp-lēin-γuriñ-āter,*
Kwonsiñ-lēin-γuriñ-āter !
nēm-γoti nājiñ sāt sāt mānē,
nēm-γoti ātriñ sāt sāt mānē

395 *nañ sis-vori totuñkwé ul lūlén,*
ma'il-vori totuñkwé ul minén ;
tātél ālné Kwonsiñ-lēin-γuriñ-ātri'
ness namejawén !
nē-mät sis-jör at āñsé'in,

400 *nē-mät ma'il-vai' at āñsé'in.»*

*

Añ tēpiñ Ās, γuliñ Ās voikén vit
ūnléné Ajās-Tārem ājkü
sāt sossél ta'iliñ kwolän
ti mine'im.

405 *Ajās-Tārem ājkü numpél γumlé lāwé'im :*

390 *ím megnyitom :*

«*Vörös-évet-alakú fejedelemhős,*
Karmos-évet-alakú fejedelemhős,
semmiféle istennőcskét uraló hét-hét földrészre,
semmiféle istenkét uraló hét-hét földrészre,
395 *te többé hát-erőd tüntetésére (viselésére) ne állj,*
mell-erőd tüntetésére ne menj ;
semmiházi (üresen levő) Karmos-évet-alakú fejedelemhősnek
fogsz te csak neveződni,
semminemű hát-erőd nincsen,

400 *semminemű mell-hatalmad nincsen.»*

*

Most a tápláléka bő Ob, hala bő Ob fehér vizén
uralkodó Ajász-isten öreg
hét szosszél-állattal teli házába
megyek ím.

405 *Ajász-isten öreghez ím miképpen szólok :*

- «*ʒotāl ālné nājiñ sāt mā jānitél*
ʒotāl ālné la'iliñ t̄āremné,
ʒotāl ālné t̄auliñ t̄āremné,
jelpiñ t̄awpā t̄awiñ ʒāl-urén
 410 *ūnléné Ajās-T̄ārem-ājkā jānitlawén.*
ti tēpiñ Ta'it, ʒuliñ Ta'it vitēm
Lēplā-sūnt ājkā ūnléné
sāt jūr ta'iliñ nolén
numél minné t̄auliñ uj jāmés ʒuril
 415 *āném tū ross kētnūlén.*
tūl ās tēpiñ Ta'it talʒémné,
ʒuliñ Ta'it talʒémné,
jelpiñ vitēp vitiñ tūrémné,
jelpiñ jiwēp jiwīñ tumpēm kwotélt ālné
 420 *sāt sossél ta'iliñ pitimné —*
āném tū ross lāwāslén !»
aú tēpiñ Ās-vit ūnléné

- «Bármerre levő istennőcskét uraló hét földrész terjedelmé-
 bármerre levő lábás isten, [ben
 bármerre levő szárnyas isten
 szent galyú galyas nyíresdombodat
 410 lakó Ajász-isten öregnek magasztal téged.
 Ezen tápláléka bő, hala bő Szoszva vizem
 Lēplā-torkolati öreg lakó
 hét jūr-állattal teli földfokához
 fönn járó szárnyas állat jeles alakjában —
 415 hadd küldenél engem oda.
 Azután ismét tápláléka bő Szoszvám forrásához,
 hala bő Szoszvám forrásához
 szent vizű vizes tavamba,
 szent fájú fás szigetem közepén levő
 420 hét szosszéllel teli fészkembe —
 hadd rendelnél engem oda!»
 Most a tápláléka bő Ob vizén uralkodó

Ajäs-Tārēm ājkä žumlé lāwi :

«*žotäl' ālné āžiñ paul*

425 *vāssi' ul úqwitén !*

žotäl' ālné pīžiñ ūs

vāssi' ul sakwätälén !

āžiñ paul, pīžiñ ūs ās-ke úqweite'in :

Numi-Tārēm āšenné taž nāri' vīwén. »

430 *āži pasü pasü kitti' ti lūlimēn,*

pī' pasü pasü kitti' ti lūlimēn.

*

Numél minné vōr-sakwalik žamés žuril

tūr-žatāñ žamés lāñžém

ti lūlilém,

435 *tēpiñ Ta'it, žuliñ Ta'it vitākém*

ti kojilém.

Lēplä-sünt ājkä ūnliléné

qu žājné qwiñ nólä

Ajász-isten öreg ím miképpen szól :

«Bármerre levő leányos falut

425 többé te meg ne bánts (ne mozgass),

bármerre levő fias várost

többé te ne rombolj !

Leányos falut, fias várost ha ezentúl is fogsz bántani,

Numi-Tárēm atyád elvégre rossz néven fogja venni. »

430 Leánybúcsúzó búcsúszóval most mi ketté válunk (állunk),

fiúbúcsúzó búcsúszóval most mi ketté válunk.

*

Fönn járó erdei szarka jeles alakjában

tavi hattyú [repülő] jeles útamra

állok ím,

435 tápláleka bő, hala bő Szoszva vizecskémét

követem ím.

Lēplä-torkolati öreg lakó

víz sebje mosta víz-sebes földfokának

- sāt sossəl ta'iliñ piñitän,*
 440 *sāt jūr ta'iliñ piñitän*
ti joxtsəmən.
χātél χansän jəmés pasän tärməl
tūr-tēp šuniñ ānil
mən mujléptaxtimən,
 445 *Ās-tēp šuniñ ānil*
mən mujléptaxtimən.
χasä mujilsəmən, vāfi mujilsəmən,
Tūr-χātāñ-Ās-χātāñ-roikén-ātér
χumlē lāwe'im :
 450 «*jātä, Lēplä-sünt ājkä*
āri jəmés pasāntél ti χūltén,
pi³ jəmés pasāntél ti χūltén !
am sēmél vitēp vitiñ Ta'itēm
ēläl ti kojilēm, ēläl ti marilēm.

*

- hét szosszél-állattal teli fészskébe,
 440 hét jūr-állattal teli fészskébe
 érkeztünk mi most meg.
 Nap-hímes szép asztal fölött
 tavi táplálékban bőséges tányérral
 vendégljük meg mi egymást,
 445 obi táplálékban bőséges csészével
 vendégljük meg mi egymást. [kedtünk.
 Hosszú ideig vendégeskedtünk, vagy rövid ideig vendéges-
 Tavi-hattyú-obi-hattyú-fejérségű-fejedelemlhős
 im miképpen szólok :
 450 «Hallod-e Lēplä-torkolati öreg,
 leánybúcsúzó jó búcsúszóddal maradj,
 fiúbúcsúzó jó búcsúszóddal maradj,
 én fekete vízű vizes Szoszvámat
 im tovább követem, im tovább szükitem.

*

- 455 *Jelpiñ vitép vitiñ tūrémné
am ta joxtilamēm.
jelpiñ jiwpä jiwīñ tumpémné
zqsä jälēm zum la'ilēm
tū ta tūstiäyēm.*
- 460 *am ünkléné jelpiñ jiwpä tumpēm kwollēt
sāt jūr ta'iliñ piīm kojilēm,
zqt jūr ta'iliñ kwolēm kojilēm.
āwiñ kwol āwim jui-pālén sülte'im :
jūr ta'ilép ta'iliñ piimné,*
- 465 *jūr ta'ilép ta'iliñ kwolémné
numél minné tquliñ tārēm
at joxtālēm,
la'ilél zajtne la'iliñ nāj
at joxtālēm.*

*

- 455 Szent vizű vizes tavamhoz
én azután megérkeztem,
szent fájú fás szigetemre,
hosszú ideig járt ember, lábamat
ím oda állítom.
- 460 Magam lakó szent fájú szigetem közepén
hét jūr-állattal teli fészket nyomozom,
hat jūr-állattal teli házamat nyomozom.
Ajtós házam ajtaja belfelére lépek,
jūr-állattal telides-teli fészkehez,
465 jūr-állattal telides-teli házamhoz
fönn járó szárnyas isten
nem férközött,
lábbal futó lábas istennőcske
nem férközött

*

- 470 *Ti tēpiñ Ta'it talžémté,
ti žuliñ Ta'it talžémté,
jelpiñ žiwpä žiwiñ tumpémt
žāpél minné žāpiñ žumné
puri ānil voss ūnttawém !*
- 475 *sunél jālné suniñ žumné
puri-pūtél voss ūnttawém !
numél minné tžuliñ tžrém
am num pālém ul voss patžati,
la'ilél žajtne la'iliñ nāj*
- 480 *am num-pālém ul voss patžati !
lū-žir-ke vōwsém :
am lū-žirél voss tūštīlawém,
uj-žir-ke vōwsém :
am uj-žirél voss tūštīlawém !*

- 470 Ezen tápláléka bő Szoszvám forrásánál,
ezen hala bő Szoszvám forrásánál,
szent fájú fás szigetemen
hajóval járó hajós ember
ételáldozatos edényt hadd állítson (ültessen) nekem,
- 475 szánnal járó szánas ember
ételáldozatos űstöt hadd állítson nekem !
Fönn járó szárnyas isten
én fölém ne kerekedjék (essék),
lábbal futó lábas istennöcske
- 480 én fölém ne kerekedjék !
Ha lóáldozatot kérek :
lóáldozatot állítsanak nekem,
ha rénáldozatot kérek :
rénáldozatot állítsanak nekem !

VII.

A szoszvaközépi isten (*Ta'it-kwoŋl ājkä*).

A szoszvaközépi öreg hősi éneke.

Ta'it-kwoŋl ājkä tērnin ērγä.

*Manä sijiñ ātēr sijim totilawé,
manä namiñ ātēr namēm namejawé!
ti rus çum jälne, mañsi çum jälne
çāpiñ jā, tüpiñ jā kwotélrisémt,
5 çajtné tul lülit ūsérését,
minné tul lülit ūsérését
Ta'it-kwoŋl ājkä ūnlile'im.
ajäñ çum saw pīγēm saw kwoss ālili,
ajäñ çum sāt pīγēm sāt kwoss atçatili:
10 marēmané sorçän çul ti marēmawēsū,
marēmané ñalkän çul ti marēmawēsū.*

Minő híres fejedelemkép terjesztik az én híremet!
minő neves fejedelemkép nevezik az én nevemet!
Ezen orosz ember járó, ezen ugor ember járó
hajó lepte folyócskám, evező lepte folyócskám közepében
5 futó felhő magasságú váracskámban,
menő felhő magasságú váracskámban
Szoszva-középi öreg lakozom én.
Apródférfi sok fiam sok számban a mint van,
apródférfi hét fiam hétté a mint egybegyűl: [ségbe,
10 mint szükségbe jutott pisztránghal jutottunk mi ím szük-
mint szükségbe jutott héringhal jutottunk mi ím szükségbe.

- Numi-Sorúí āšuwne ēta-ke sāt pojksēu,
 Numi-Sorúí āšuwne ʒātél sāt pojksēu :
 «ti ʒajtne tul lūlit ūšū,
 15 ti minne tul lūltt ūšū —
 alil jine tquliñ tārēm,
 luil jine la'iliñ pupi'
 mōlēʒ tit tārū at pāsēpāles ;
 marēmanē nāmtiñ uj nāmtānū
 20 ti marēmawäst,
 marēmanē kakriñ uj kakrānū
 ti marēmawäst!»

*

- Ētū sāt, ʒātél sāt ti-kwoss ūryateu.
 sipū jāktēne sari ūlēm
 25 jolä ti ʒuje'im,
 porʒä jāktēne hāñrā ūlēm
 jolä ti ʒuje'im.

-
- Felső-Aranyos atyánkhoz hét éjjel imádkozunk,
 Felső-Aranyos atyánkhoz hét nap imádkozunk :
 eme futó felhő magasságú várunk,
 15 eme menő felhő magasságú várunk —
 felülről jövő szárnyas isten,
 alulról jövő lábas bálvány
 azelőtt itten keresztül nem juthatot [rajta].
 Szükségben levő elmés állat elménk
 20 ím szükségbe jutott,
 szükségben levő kebles állat keblünk
 ím szükségbe jutott.

*

- Hét éjjel, hét nappal hiába várakozunk.
 Nyakat levágható igaz álmat
 25 [alunni] fekszem ím le,
 derekat levágható erős álmat
 [alunni] fekszem ím le.

talkwé qsmä-ke pine'im :
l'üliñi' jēmti,
 30 *l'üliñ qsmä-ke pine'im :*
talkwäi' jēmti ;
uriñ jiw ʒət urü
ness ti-kwoss jḡñʒe'im,
uriñ jiw sāt urü
 35 *ness ti-kwoss jḡñʒe'im :*
ülmēm at-pél jiwwé.

*

Ajään ʒum sāt pīḡēm,
ür nälpä sāt ḡter
pum-jonḡil jonḡimé,
 40 *ür-jonḡil jonḡimé*
ētälñiñ kwon ta-pél kaperte'it,
ētälñiñ kwon ta-pél kārwilte'it.
toʒ jonḡenänl ʒalté akw'-mat-ērt

Ha alacsony párnát rakok,
 magassá válik,
 30 ha magas párnát rakok,
 alacsonnyá válik.
 Oldalas fa módjára hat oldal felé
 habár csakúgy forgok,
 oldalas fa módjára hét oldal felé
 35 habár csakúgy forgok :
 álmom még sem jön meg.

*

Apródférfi hét fiam,
 vesszőnyilas hét fejedelemhős
 füves játékot játszva,
 40 vesszős játékot játszva,
 éjjelenként azalatt künn ügyeskedik,
 éjjelenként azalatt künn öröködik.
 A mint így játszanak, egyszer csak

ajän̄ zum jāni' p̄rēm
 45 sirej-sisiñ jamés kätél
 jū ti šältépālém ; zumlé lāwi :
 « Ta'it-kwofl ājkä !
 manā namiñ q̄tér namén totawé,
 manā sijiñ q̄tér sijn totawé,
 50 nañ iñ ti zumlé-mqs zuje'in ? !
 tāltiñ ūs tāltuwné ḡant-ḡāp ti pūxtém.
 nq̄ñḡ kwālén !
 ioxsiñ vāḡén num-pālén,
 ujiñ vāḡén num-pālén
 55 laxriñ q̄tér laxrén nq̄ñḡ masāln ! »

*

Ta'it-kwofl ājkä nq̄ñḡ ti kwāle'im,
 ioxsiñ vāḡén num-pālén,
 ujiñ vāḡén num-pālén
 laxriñ zum laxrém

apródférfi legnagyobb fiam
 45 kardhátas jó kézzel
 lépett ím be, ím miképpen szól :
 « Szoszva-középi öreg !
 minő neves fejedelemlhőskép terjesztik a te neved,
 minő híres fejedelemlhőskép terjesztik a te híred,
 50 és te mégis hogyan heverhetsz így még ? !
 Réves város révünkhöz ím hadi hajó kapaszkodott.
 Kelj föl !
 Nyusztbőrös vállad fölé,
 medvebőrös vállad fölé,
 55 pánczélos fejedelemlhős, pánczélodat öltsd föl ! »

*

Szoszva-középi öreg ím fölkelek,
 nyusztbőrös vállam fölé,
 medvebőrös vállam fölé
 pánczélos ember pánczélom

- 60 *nānχ ti masililēm.*
tūl qsmān pāl qsmamēn
pāi' ti χilχatīle'im,
qsmān pāl qsmamēn
pāi' ti kissχatīle'im,
- 65 *jelpiñ sirejim ti χq̄ntmēm.*
at tulāp tulān kātne toχa pūmēm.
nānk-jiw jelpiñ kwolērisēm,
χq̄ut-jiw jelpiñ kwolērisēm
kwol-kanū kwolēn nalu tuštīpāslēm :
- 70 *jārtākēt nāj ti pēlamlēs,*
ta χurip sirej ta ālilālēm.
uj kit pa' kwona' χumlē χōntle'im,
χār kit pa' kwona' χumlē χōntle'im,
jārtākēt kwon matēr sij ta sijti.
- 75 *āwiñ kwol āwimnēl*
kwonā ta-pēl kwālsēm.

- 60 *ím fölöltözöm.*
Azután párnás ágyam párnából
ím előturkálni kezdek,
párnás ágyam párnából
ím előkeresgéltni kezdek,
- 65 *szent kardomat ím megtaláltam,*
öt újjú ujjas kezembe úgy meg is fogtam.
Vörösfenyő-fából való szent házacsám,
lúczfenyő-fából való szent házacsám
padlója közepére leállítottam :
- 70 *éppen mintha tűz gyúladt volna ki,*
olyan módú kard vala ím az.
Rénszarvas két füle módjára a mint kifelé hallgatózom,
rénbika két füle módjára a mint kifelé hallgatózom:
ím éppen mintha valami zaj hallatszanék.
- 75 *Ajtós házam ajtajából*
tehát kimentem.

*kwonä nēilmēm porät
ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunse'im :*

- 80 *S'ärχql-āñēt-jütlän ājkä
χqñtä ti joχtilälēm.
ajäñ χum saw pīγēm akw' pälä
akwäi' χālamēt, akwäi' alimēt.*

*

Namiñ sirejim, sijiñ sirejim

- 85 *at tuläp tulän kätel
tākis ta pūmēm, tīl tū χajtsēm.
namiñ q̄tēr namä,
sijiñ q̄tēr sijä
S'ärχql-āñēt-jütlän ājkä*
90 *puñkä ti sairēpilem,
sāt ātpä ātiñ puñk-sqwä
ti nujēntilēm,*

A mint kiérkeztem,
érett ribiszke két szemem
ím miképpen néz :

- 80 *Rén-bika-szarv-ijas öreg
hada érkezett ím meg.
Apródférfi sok fiam egyik fele
csupa halottak, csupa leöltek.*

*

Neves kardomat, híres kardomat

- 85 *öt ujjú ujjas kézzel
erősen megfogtam, ezzel oda futottam.
Neves fejedelehmős a neve,
híres fejedelehmős a híre, —
Rén-bika-szarv-ijas öregnek*
90 *fejét ím levágom,
het hajú hajas fejbörét
ím lenyúzóom,*

*úoysiñ ēntapémne tū taimatilēm,
ujiñ ēntapémne tū taimatilēm.*

- 95 *tajēχ q̄s — ti sisiñ kwol sisēmt
akw' sāsnel tēlēm sāt nānk tūli —
úoysiñ ēntapémnel, ujiñ ēntapémnel
ti vislēm ; ań akw' sāsnel tēlēm sāt nāñknē
nq̄ñχ ti χāñχtilēm, nq̄ñχ ti tarātīlēm ;*
100 *Ās-χaleu vōtlañēn numēn oss vōtawē,
tūr-χaleu vōtlañēn numēn oss vōtawē !
Ta'it-kwołl q̄jkā
namiñ q̄tēr namēm tīl oss sunsawē,
sijiñ q̄tēr sijēm tīl oss sunsawē !*

*

- 105 *Tūl ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunsē'im : kit q̄tēr
ajāñ χum p̄ññēn jot ta ojēmī'.
ań sirejim ēntapémne taimatāslēm,*

nyusztbőrös övemhez oda akasztom,
medvebőrös övemhez oda akasztom.

- 95 *Később misét — ezen mögös házam mögében
egy töből fakadt hét vörösfenyő áll —
nyusztbőrös övemből, medvebőrös övemből
ím elővettem ; s amaz egy töből fakadt hét vörösfenyőre
ím fölszállítom (hággtatom), ím fölakasztom ;*
100 *obi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fönn a szél,
tavi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fönn a szél !
Szoszva-középi öregnek
neves fejedelemhős nevem ebből hadd lássák (nézzék),
híres fejedelemhős hírem ebből hadd lássák.*

*

- 105 *Azután érett ribiszke két szemem
ím miképpen néz : két fejedelemhős
apródlegényeivel együtt ím megfutott.
Most kardomat övembe akasztottam,*

- sisiñ kwol sisemnē ti jālēpālsēm,*
 110 *tot q̄nśēm ānt-jqut ālmejšlēm,*
χūrēm kwonsēp ānt-nāl ālmejšlēm,
añ kit ātēr jui-pālt ta χajte'im.
akw'-mat-ērt ponsēm sosi' kiti' sam
χumlē sunse'im :
- 115 *ajāñ χum saw p̄l̄ēm pusēn alimēt,*
akw' ajāñ χum-p̄l̄ēm ness χultēm.
ānēm kāselamēn kēmt kit ātēr
sisi' ta ojēmī'. — pēlpī' ti jēmtsēm ;
ajāñ χum-p̄l̄ēm-pālt joχtāsēm,
- 120 *ajāñ χum p̄l̄ēm-numpēl χumlē lāwe'im :*
«nañ manēri' mināsēn nañkēn jānītēl ? !
añ mīrēn akw'-mūs ti alwāsēt.»
ajāñ χum-p̄l̄ēm ta χūltēs,
am kit ātrājem ti nāwliājem.
- 125 *vātin ti vātimtēm kēmt χumlē rāñχe'im :*

- mögös házam mögébe mentem,
 110 ottan tartott szaru-íjamat leemeltem,
 három horgas szaru-nyilamat leemeltem
 s azzal ama két fejedelemhős után futok.
 Egyszer csak érett ribiszke két szemem
 im miképpen néz :
- 115 apródférfi sok fiam mind le van ölve,
 egy apródlegényem maradt meg csupán.
 A midőn engemet észre vett a két fejedelemhős,
 im visszafelé futott. — Neki gyorsalkodtam,
 apródlegényemhez érkeztem,
- 120 apródlegényemhez im miképpen szólok :
 «Te minek mentél egymagadban (magad nagyságával),
 lám néped most mind leölték.»
 Apródlegényem most helyben maradt,
 én pedig két fejedelemhősömet tűzbe veszem. [kiáltok :
- 125 A midőn kis távolra közeledtem hozzájuk, im miképpen

«ul minēn sār!

matēr nur-ke kinseḡen

ānēmnēl kinsēlēn,

matēr vārmēl-ke ānēseḡen

130 ānēmnēl kinsēlēn!»

añ ḡūrēm kwosspä ānt nālēm

sānsiñ ḡaut sānsān tū pinilēm,

tīl ḡartilēm, tārmitilēm:

añ kit ātēr sas ta ḡājwēsī'.

135 takwsi-ḡul ḡamēs nur-ḡiw

akw' nālt tūlei',

tūjū-ḡul ḡamēs nur-ḡiw

akw' nālt tūlei'.

sar ḡumim ḡumlē lāwīli:

140 «tāḡam! nañ ānēm manēri' ḡūclē pūwāslēn?»

ḡwi ḡumim ḡumlē lāwīli:

«takwsi-ḡul ḡamēs nur-ḡiw,

«Ne menjetek csak!

Ha valami bosszút kerestek,

tőlem keressétek,

ha valami ügyetek van,

130 tőlem keressétek!»

Most három horgas szaru-nyílatat

hajlatos (térdes) íjam hajlatához oda helyezem,

íjamat most megfeszítem, lebocsátom:

ím ama két fejedelemhöst, mind a kettőt érte.

135 Mint őszi hálnak szép nyársfáján

egy nyárson állnak,

mint tavaszi hálnak szép nyársfáján

egy nyárson állnak.

Első emberem ím miképpen szól:

140 «Héka, te engemet miért rántottál vissza?»

Hátsó emberem ím miképpen felel:

«Mint őszi hal szép nyársfáján,

tūjä-χul jgmēs nur-jiw
 χūrēm kwospä ānt-ñält
 145 akwät ti lūlimēn.»

*

Ta'it-kwoŧl ājkä
 namiñ ātēr namēm χotä totawé,
 sijiñ qter sijēm χotä totawé!
 tū ta χajte'im,
 150 pēs-pāχt lūlēm sirejim
 ta leimatilēm :
 añ kit ātēr sāt ātpä ātin puñkärēn
 ti nujēmtiārēm,
 ñoχsiñ ēntapēmne, ujiñ ēntapēmne
 155 tū taimatiaārēm.
 tūl jūwle jāñχne saçiñ puñkēm
 jūwle ti jāñχtäslēm,
 jūwle ta minente'im.

mint tavaszi hal szép nyársfáján,
 három horgas szaru-nyílon
 145 ím együtt állunk.»

*

Szoszva-középi öreg
 neves fejedelemhős nevem mily messze (hova) viszik,
 híres fejedelemhős hirem mily messze viszik!
 Ím oda futok,
 150 esipómön függő (álló) kardom:at
 ott előrántom:
 ama két fejedelemhősnek hét hajú hajas fejét
 ott lenyúzom,
 nyusztbőrös övembe, medvebőrös övembe
 155 oda akasztom.
 Azután visszafelé forduló fürtös fejemet
 ím visszafelé fordítom,
 ím visszafelé mendegélek.

ań sisiñ kwol-sisém

160 *akw' sāsnel tēlem sāt nāñk lūli —*
ań mōlāl tarätém puñk-sqwém-pālt
ti puñk sqwāřém

ās nāñχ χāñχtiāřém, nāñχ tarātiāřém ;
Ās-χaleu vōtlañén numén oss vōtawét,

165 *tūr-χaleu vōtlañén numén oss vōtawét !*
Ta'it-kwofl ājkā
namiñ ātér namém tīl oss sunsawé,
sijiñ ātér sijém tīl oss sunsawé !

*

Ań ārtéléné ārtiñ uj

170 *χumlē ārtélilém,*
kēmjeléné kēmiñ uj
χumlē kēmjelilém :

sās tālipém, āl tālipém lāñχ χasit
ań χūrém ātér ajāñ χum-pīřän

Most — mögös házam mögött
 160 egy többől fakadt hét vörösfenyő áll —
 a minap fölakasztott fejbőrömhöz
 ezt a két fejbőrömet is
 fölszállítom, fölakasztom ;
 obi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fönn a szél,
 165 tavi csüllőmadár himbálására hadd himbálja ott fönn a szél!
 Szoszvaközépi öreg
 neves fejedelem nevem most hadd lássák,
 szoszvaközépi öreg híres fejedelem hírem most hadd lássák !

*

Most okoskodó okos állat
 170 ím miképpen okoskodom,
 elmélkedő elmés állat
 ím miképpen elmélkedem :
 a térdkoptató, lábszár-koptató [értsd : oly hosszú és fáradságos] út mentében
 a három fejedelemhős apródlegényei

175 *tí ojamét.*

ań āńt-ńālēm, āńt-jgutēm tí vislēm.

sās tālípēm, āl tālípēm lāñχ χəsít

tí míne'im.

toχ mínnēm χaltē akw'-mat-ěrt

180 *ponsēm sosi' kiti' sam*

χumlē sunse'im :

ań ajāñ χum-pī;ānēm tí nēilāsét.

tí χajtsēm, χajtsēm ;

ńāl pāχwtné pāsēn

185 *lapān tí joχtsanēm.*

χūrēm kwosspä āńt-ńālēm

sānsiñ jgut sānsān tí pinilēm,

tīl χartilēm, tārmätilēm :

χūrēm ajāñ χum-pī' akw' ńālť lūle'it.

190 *sar ajāñ χum-pī' χumlē lāwi :*

«tāχam ! nañ ānēm manéri' juwlē χartāslēn !»

175 *ím megfutottak.*

Most szaru-nyílatat, szaru-íjamat ím megragadtam.

A térdkoptató, lábszár-koptató út hosszában
ím megyek.

A mint így megyek, egyszer csak

180 *érett ribiszke két szemem*

ím miképpen néz :

apródlegényeim ím előtűntek.

Most futottam, futottam,

nyillövő távolságra

185 *ím közelükbe jutottam.*

Három horgas szaru-nyílat

ím hajlatos íjam hajlatára helyezem,

ezzel megrántom, eleresztem :

a három apródlegény egy nyílon áll.

190 *Az első apródlegény ím miképpen szól:*

«Héka, te engemet miért rántottál vissza ?»

- jui ajāñ χum-pī' χumlē lāwi :*
 «takusi-χul jāmēs nur-jiw
 akwän ti nurtwēsü,
 195 *tūjā-χul jāmēs nur-jiw*
akwän ti nurtwēsü.»
tū ti χajtsēm, sirejim leimatsēm,
añ sāt ātpä ātiñ puñkänl
namiñ sirej, sijiñ sirej-tal'čel
 200 *pusēn šurtēmtēsānēm, pusēn nujimtēsānēm,*
añ sirejim pēs-pāχēmnē
tū ma'imtāslēm,
puñk-sqwän ñoχsiñ ēntapēmne, ujiñ ēntapēmne
tū taimatsānēm.
 205 *añ ēlēm ojēm ajāñ χum-pī'χānēm*
sās tālīpēm, āl tālīpēm lāñχ χasit
āš ta ħawlānēm.
toχ ħawlēm χaltē akw'-mat-ērt

- A hátul levő apródlegény ím miképpen felel :
 «Mint őszi hal szép nyársfáján
 vagyunk ím mi egybenyársalva,
 195 mint tavaszi hal szép nyársfáján
 vagyunk ím mi egybenyársalva.»
 Ím oda futottam, kardomat előrántottam,
 ama hét hajú hajas fejüket
 neves kardom, híres kardom hegyével
 200 egészben lemetszettem, egészben lenyúztam.
 Erre kardomat csipőm mellé
 oda dugtam,
 fejük bőrét nyusztbőrös övembe, medvebőrös övembe
 oda akasztottam.
 205 Most tovább futott apródlegényeimet
 a térdkoptató, lábszár-koptató út hosszában
 ismét üzőbe veszem.
 A mint így üzöm, egyszer csak

- ponsēm sosi' kitī' sam*
 210 *χumlē sunse'im :*
ta nēilmānl nānki.
mōnt kwoni-pāl pēlpiš
q̄s ti nōumtāslēm. — akw'-mat-ērt
nāl līnē pāsne ti joχtsanēm.
 215 *añ χūrēm kwosspā ānt-ūālēm*
sānsiñ jgut sānsēmne ti pinilēm,
iñl χartilēm, tārmätilēm :
ūilā χum takwsi-χul jgmēs nur-jiw
akwät ti tūle'it,
 220 *tūjä-χul jgmēs nur-jiw*
akwät ti tūle'it.
tū ta mināsēm ;
pēs-pāχēmnel sirejim leimatāslēm,
sāt ātpā ātiñ puñkänl
 225 *namiñ sirej, sijiñ sirej-talχel*

- érett ribiszke két szemem
 210 *ím miképpen néz :*
előtűnnek, az látszik.
 Még gyorsabban, mint az imént,
 mozogtam ím ismét előre. — Egyszer csak
 nyíllövő távolságra értem őket utól.
 215 Erre három horgas szaru-nyílamat
 hajlatos íjam hajlatára helyezem ;
 azután megfeszítem, eleresztem :
 a négy ember mint őszi hal szép nyársfáján
 ím együtt áll,
 220 mint tavaszi hal szép nyársfáján
 ím együtt áll.
 Erre oda mentem ;
 csipőm mellől kardomat előrántottam,
 hét hajú hajas fejüket
 225 neves kard, híres kard hegyével

*pusén súrtemtésaném, pusén nujémtésaném,
punk sqwän nóxsiñ éntapémné, ujiñ éntapémné
tū taimatsaném.*

*

*Añ am ūnléné nāñk-jiw jelpiñ kwolémné,
230 am ūnléné xqut-jiw jelpiñ kwolémné
iuwlé jḡmile'im.*

*añ takkät xultém ajāñ xum-pḡrém
kaniñ paul kanémté,
kaniñ ūs kanémté*

235 *tūñsimé ti lūli.*

namiñ qter, sijiñ qter xumlé lāwe'im :
«nañ ajāñ xum-pḡrém manér tūñšte'in?» —
«am tōnā tūñsé'im, am nqmsé'im :
namiñ qter, sijiñ qter, jamés qtrékém

240 *nañ xotāl ta totwäsén.»*

añ ajāñ xum-pḡrét puñk-sqwän

egészben lemetszettem, egészben lenyúztam.
Fejük bőrét nyusztos övembe, medvebőrös övembe
oda akasztottam.

*

Most a magam lakta, vörösfenyőből való szent házamba,
230 a magam lakta, lúczfenyőből való szent házamba
visszafelé mendegélek.

Az a magában maradt apródlegényem
teres falum terén,
teres városom terén

235 *ím sírva áll.*

[lok :

Neves fejedelemhős, híres fejedelemhős ím miképpen szó-
«Te apródlegényem mit siratsz?» —

«Én azért sírok, azért gondolkozom :
neves fejedelemhős, híres fejedelemhős jó uracskám,

240 *vajjon téged hova vittek el.»*

Most az apródlegények fejbőreit

mōlāl taṛätēm puñk-sqwanēm-pält
 tū ta ḡāñḡtiänēm, tū ta taṛätiänēm.
 an āñt-jqutēm, āñt-ñälēm
 245 sisiñ kvol sisémné
 tū ta taṛätiüjēm.
 namiñ sirejim, sijiñ sirejim
 kvon lēwätilem ;
 ajäñ ḡum-pījēm numpel ḡumlé tāwe'im :
 250 «ti tāltiñ ūs tāltémné nalu va'ilén,
 ti jelpiñ jārisémt sirejim ḡot loutälñ,
 tül am ūnléné jelpiñ kvolém-kiwrén jū tulälñ!
 am qsmäñ päl qsmanné jolä pinilém.»

*

Ētä sāt, ḡāṭél sāt ūlémtal ālém ḡum
 255 an sipä jāktim sari ūlém
 jolä ḡuje'im,
 puñkä jāktim náñrä ūlém

a minap fölakasztott fejbőreimhez
 ím oda szállítom, ím oda akasztom.
 Erre szaru-ijam, szaru-nyilam
 245 mögös házam mögébe
 ím oda akasztom.
 Neves kardom, híres kardom
 kihúszom ;
 apródlegényemhez ím miképpen szólok :
 250 «Ezen réves városom révéhez szállj alá,
 ezen szent folyócskában mosd meg a kardomat,
 azután a magam lakta szent házamba hozd be !
 ezen párnás ágyam párnám alá helyezem.»

*

Hét éjjel, hét nappal álomtalanúl volt férfiú
 255 most nyakam vágható igaz álmomat
 [alunni] ím lefekszem,
 fejem vágható igaz álmomat

- jolä zuje'im.
 urä-ke sät ur jãñxe'im,
 260 urä-ke çat ur jãñxe'im :
 akw'-mat-ert ajãñ çum-përëm
 kwon ta rãñxeltaştës,
 sirej sisiñ jamës kätël
 jũ ti sältaps ; — çumlë lãwi :
 265 «namiñ qter, sijiñ qter
 Ta'it-kwofl ajkã nãñç kwälën !
 nalmi jelpiñ jãrišmën
 Mëñkw-ajkãn ti joçtime,
 açwtës-normäl ti vãrawë.»

*

- 270 An namiñ qter, sijiñ qter
 nãñç ti untçate'im.
 ñoçsiñ vãçën num pälën,
 ujiñ vãçën num pälën

[alunni] im lefekszem.

- Oldala szerint hét oldal felé forgok,
 260 oldala szerint hat oldal felé forgok :
 egyszer csak apródlegényem
 künn elkiáltotta magát,
 kardhátas jó kezzel
 im belépett ; — im miképpen szól :
 265 «Neves fejedelemhős, híres fejedelemhős,
 Szoszva-középi öreg kelj föl !
 Lent levő szent folyócskánk
 im Mëñkw-öreg szállotta meg,
 kőgátat készít rajta.»

*

- 270 Most neves fejedelemhős, híres fejedelemhős
 im fölülök.
 Nyusztbörös vállam fölé,
 medvebörös vállam fölé

- layriñ çum layrém*
 275 *nāñç ti masilëm.*
çsmāñ pāl çsmém
nāñç ti çilçate'im,
çsmāñ pāl çsmém
nāñç ti kissçate'im,
 280 *at tulāp tulāñ kätél*
namiñ sirejim, sijiñ sirejim
ti pūwāslém,
kwol-kan kwotlén nalu tuštípāslém ;
jārentakēt naj pēlamlés sirejimnél. —
 285 *āwiñ kwol āwimnél*
kwonā kwoss kwāle'im,
tāltiñ ūs tā'témné
ponsém sosī' kiti' sam
çumlé sunse'im :
 290 *jelpiñ jārisém Mēñkw-ājkān*

- pánczélós ember pánczélomat
 275 ím felöltözöm.
 Párnás ágyam párnámat
 ím felturkálom,
 párnás ágyam párnámat
 ím fölkatatom,
 280 öt ujjú ujjas kézzel
 neves kardomat, híres kardomat
 ím megfogtam,
 a ház padlója közepére leállítottam;
 éppen mintha tűz gyúladt volna ki kardomból. —
 285 Ajtós házam ajtajából
 a mint kimegyek,
 réves városom révére
 érett ribiszke két szemem
 ím miképpen néz :
 290 szent folyócskámát Mēñkw-öreg

rāñxim, si'rim normāl vārawē.

āñt-jautēm, āñt-nālēm

sisīñ kwol sisēmnel ti vislēm,

tāltiñ ūs tāltēmne

295 *nalu ti jāmīle'im.*

Mēñkw-ājkā numpél žumlē lāwe'im :

«*Mēñkw-ājkā ! nañ manēr vāre'in ?*» —

«*tī jelpiñ jārišēn am normāl lap-vārilēm.*»

tūl-ūlt ań žūrēm kwospā āñt-nālēm

300 *ti vīmēm,*

sānsiñ jaut sānsēmne

tī pinmēm,

tīl žartāslem, tārmätāslēm :

ań Mēñkw-ājkā žotāl rá'im luwā tū rāžēs,

305 *žotāl rá'im náqlā tū rāžēs.*

*

kiabálva, üvöltve gáttal zárja el (készíti).

Szaru-íjamat, szaru-nyílamat

mögös házam möge mellől im elővettem,

réves városom révéhez

295 im lemendegélek.

Mēñkw-öreghez im miképpen szólok :

«*Mēñkw-öreg, te mit csinálsz ?*» —

«*Ezen szent folyócskádát én gáttal zárom el.*»

Erre ama három horgas szaru-nyílamat

300 im elővettem,

hajlatos íjam hajlatára

im ráhelyeztem,

ezzel megrántottam, eleresztettem,

ama Mēñkw-öregnek a hová a csontja esett, oda esett,

305 a hová a húsa esett, oda esett.

*

- Namiñ q̄tér, sujiñ q̄tér*
añ çumlé lāwile'im :
«ēlēm-çqlés jisiñ t̄q̄rēm çūñt tēli,
ēlēm-çqlés notiñ t̄q̄rēm çūñt tēli :
 310 *añ Mēñkw-q̄jkā, majtèn patèm mā*
çulaç - t u m p i' oss lāwawé !
añ porçén patèm mā
P o r è ç - s u p - t u m p i' oss namejawé !
añ vaś-çurçén çumlé ālmuwés,
 315 *V a s - ç u r i' - t u m p i' oss lāwawé !*
añ nāj-çurçén çumlé patés,
N ā j - ç u r i' - t u m p i' oss namejawé !
añ s̄q̄pakèn r̄yātèm mā
çūñt taç S ā p è k - l ā m t - t u m p i' oss lāwawé !
 320 *t i p̄és-luwén patèm mā*
P ē ś - l u - v o l' i' oss lāwawé !
ēlēm-çqlés jisiñ t̄q̄rēm çūñt tēli,

- Neves fejedelemlhős, híres fejedelemlhős
 most ím miképpen szólók:
 egykor az ember korabeli világ fog támadni,
 egykor az ember idejebeli világ fog támadni :
 310 azt a helyet, a hova Mēñkw-öreg a májad esett,
 «H o l l ó - d o m b n a k» hadd nevezzék !
 azt a helyet, a hova derekad esett,
 «D e r é k d a r a b - s z i g e t n e k» hadd nevezzék !
 gyomorzaeszkód a mint emelődött,
 315 «G y o m o r z a e s k ó - d o m b n a k» hadd nevezzék !
 tűziszerszám-zacskód a mint leesett,
 «T ű z i s z e r s z á m - d o m b n a k» hadd nevezzék !
 azt a földet, hová csizmád lehullott, [vezzék,
 egykor majd «C s i z m a d a r a b - d o m b n a k» hadd ne-
 320 azt a földet, hova ez a csipőcsontod esett,
 «C s i p ő c s o n t - f o r d u l ó n a k» hadd nevezzék !
 A midőn az ember korabeli világ fog támadni,

ēlēm-χqlēs notiñ tārēm χūñt tēli,
χum rautal, nē rautal
 825 *jelpiñ jā tit oss āli!*
χūñt taχ alχä minnē χum,
χūñt taχ lāñχä minnē χum
ti māt vit vāssi' ul oss aji,
pūri-āni, pūri-pūt oss ūnttāli!

a midőn az ember idejebeli világ fog támadni,
 férfinak érinthetetlen, nőnek érinthetetlen
 825 szent folyó hadd legyen itt!
 Ha egykor erre fölfelé utazik ember,
 ha egykor erre lefelé utazik ember,
 e helyen vizet többé sohase igyék,
 áldozatétel-edényt, áldozatétel-üstöt állítgasson!

VIII.

A múnkeszi Hadisten (*Xānt-tārem*).

A fölemelkedett-makkréce-magasságú-fejedelemlhős öcsikéjének,
a Hadisten öregnek hősi éneke.

Lapém-pirwä-lūlit-āter apγä, Xānt-tārem
ājkä tērniñ ērγä.

Lapém-pirwä-lūlit āter
akim-ājkärišné
puprēt-sip lūlit ūsērišém,
tārmēt-sip lūlit ūsērišém
5 *nāri' la'ilēp māñ āter jānmēltēlawēm,*
nāri' kātēp māñ āter jānmēltēlawēm. —
kaniñ ūs kanēmnē kwonā kwālilāle'im :
Lapém-pirwä-lūlit-āter
akim-ājkärišné āšém

Fölemelkedett-makkréce-magasságú fejedelemlhős,
öreg bácsikám
bálványok nyaka magasságú váracskámban,
istenek nyaka magasságú váracskámban
5 zsenge lábú kis fejedelemlhőst nevelget engem,
zsenge kezű kis fejedelemlhőst nevelget engem. —
Téres váram terére kimendegélek,
Fölemelkedett-makkréce-magasságú fejedelemlhős
öreg bácsikám uraló (birtokolta)

- 10 *χotāl' ālnē ajāñ χum saw pīχēm*
pumä nāl jonχe'it,
nirä nāl jonχe'it.
χotāl' ālnē ajāñ χum saw pīχēmne
χum-puñk jänit nūr-lākil
- 15 *ta sänχwäsēlawēm :*
noχs-sāχi akw' pālēm
jot nujimtēlawē
χum-puñk jänit nūr-lākim
ta višsentilēm,
- 20 *Lapēm-pirwä-lül'it-āter*
akim-ājkärišné āñšēm
ajāñ χum saw pīχēt-nūpēl
at tulāp tulāñ la'ilēl
ta ālmētilēm.
- 25 *χotāl' ālnē ajāñ-χum saw pīχēm*
kätiñ āpēr kwoss vāriliänl,

- 10 mindenfelé levő apródférfi sok legényem
 fűszár-nyíllal játszik,
 vessző-nyíllal játszik.
 Bármerre levő apródférfi sok legényem
 férfi-fej nagyságú szíjlabdával
- 15 dobál íme engem :
 nyusztprémes subám egyik felét
 magával rántja.
 Férfi-fej nagyságú szíjlabdámat
 most megfogom,
- 20 Főlemelkedett-makkrécze-magasságú fejedelemhős
 öreg bácsikámat uraló
 apródférfi sok legény felé
 öt ujjú ujjas lábbal
 ím emelintem.
- 25 Bármerre levő apródférfi sok legényem
 kézbeli ügyességet noha kifejtének (csinálnak),

la'iliñ āpēr kwoss vāriliänl
 zum-puñk jānit hūr-lākil
 ta āmértélawét.

30 ajāñ zum saw pījēm lāwile'it :
 «ti jānit kātēn-jōr ālmilēm,
 ti jānit la'ilēn-jōr ālmilēm :
 Nāžēr-pāsi'-voikēn-ātēr jājēn alēm-sis
 žotāl' jālilālmēn ? »

35 kātēm śāmtal ta porāt ālilēm,
 la'ilēm śāmtal ta porāt ālilēm.
 Lapēm-pirwü-lūlit-ātēr
 akim-ājkārišné
 us ti jānméltélawēm ; —

40 zumlé vārīlilēm ? !
 tajēž luwēm jānimāli,
 tajēž ūqwlēm jānimāli,

lábbeli ügyességet noha kifejtének,
 férfi-fej nagyságú szijlabdával
 mégis levágódnak (fölmerődnek).

30 Apródférfi sok legényem [erre emígy] szólal :
 «Ha kezéd ereje ilyen nagy volt vala,
 ha lábád ereje ilyen nagy volt vala :
 Czirbolya-toboz-mogyorójához-hasonló-fejérségű fejedelem-
 hős atyád megölésekor

hol járkáltál volt ? »

35 Kezem pedig erőtlen volt akkor,
 lábam pedig erőtlen volt akkor.
 Fölemelkedett-makkrécze-magasságú fejedelemhős
 öreg bácsikám
 im még csak most nevelget engem ; —

40 mikép cselekedjem ? !
 Majd később megnő a csontom,
 majd később megnő a húsom,

*āšēm-nur ul kinsilēm,
jāγēm-nur ul kinsilēm?!*

*

- 45 *Kātēm jānimēs, la'ilēm jānimēs.
ajāñ γum-pīγēm-nūpél lāwe'im :*
«*Sar pīkēm ! tauliñ uj γansāñ γāp vārān,
la'iliñ uj γansāñ γāp vārān !*»
tauliñ uj γansāñ γāpél vārawēm,
50 *la'iliñ uj γansāñ γāpél vārawēm.
tauliñ uj γansāñ γāpén tālimēn,
la'iliñ uj γansāñ γāpén tālimēn,
lunt-saγ mēsiñ jā γāsit
mēn nātéltālimēn,*
55 *vās-saγ mēsiñ jā γāsit
mēn nātéltālimēn.
Pupi'zjā-sūntrismēnnē joγtimēn.*

atyám bosszúját ugyan hogy ne keresném,
apám bosszúját ugyan hogy ne keresném?

*

- 45 *Kezem megnőtt, lábam megnőtt.
Apródlegényemhez szólok :*
«*Immár fiacskám, szárnyas állat [rajzával] ékesített hajót
készítsetek,
lábás állat [rajzával] ékesített hajót készítsetek !*»
Szárnyas állat rajzával ékesített hajót készítenek nekem,
50 *lábás állat rajzával ékesített hajót készítenek nekem.
Szárnyas állat rajzával ékesített hajóba mi ketten beszállunk,
lábás állat rajzával ékesített hajóba mi ketten beszállunk,
lúdbél módjára kacskaringós folyó hosszában
úsztatunk mi ketten,*
55 *réczebél módjára kacskaringós folyó hosszában
úsztatunk mi ketten.
Bálványos folyócskánknak torkolatához érkezünk.*

tquliñ kārēs-pitiñ nāñk
tot lūlilēnätä.

60 *tquliñ kārēs-pitiñ nāñk*
jol jäktēlilmēn.
sāreḡ-sam ḡansāñ ta'ilēm
añ kārēs-pitiñ nāñk-āñkwälēmnē
tū mastililēm.

65 *ḡasli-sq̄w nuje'im, tū tūjtḡate'im.*
añ tquliñ kārēs joḡtilāli ;
sirejim viśsentē'im, tū jāmīlē'im,
sip-luwā supī' sairēpālilēm.
akw' tquliñ kārēs ḡs joḡtilāli,
 70 *sip-luwā ḡs supī' sairēpālilēm.*

*

Ajāñ ḡum-pīḡēm-nūpēl lāwe'im :
«ti lunt-saḡ mēsiñ ḡśśä jū,

Szárnyas kárész-madár fészkével megrakott vörösfenyő
 áll im ottan.

60 A szárnyas kárész-madár fészkével megrakott vörösfenyőt
 mi levagdadjuk,
 lazac szem módjára pikkelyezett pánczelomat (ékesített
 ruhámat)

ama kárész-madár fészkes vörösfenyő tuskójára —
 oda ráöltöm.

65 Mohkérget vájok föl (nyúznak), oda rejtőzködöm.
 Ama szárnyas kárész-madár megérkezik ;
 kardomat veszem, oda megyek,
 a nyakát ketté vagdalom.

Még egy szárnyas kárész-madár jödögél,
 70 nyakát szintén ketté vagdalom.

*

Apródlegényemhez szólok :

«Eme lúdbél módjára kacskaringós keskeny folyón,

ti vās-saχ mēsiñ āśśā jā
 pūkwē sar ās minilimēn! »
 75 toχ ēlāl' minilimēmēn,
 Lāpēχ-aul sāt ātēr ūnlénē mān
 lapā joχtilimēn, pāi' pūχtilimēn.
 ajāñ χum-pīχēm-nūpēl lāwē'im :
 «nañ sar ti tquliñ uj χansāñ χāpēmēn
 80 ti ūnlilāln! am pā jālilālē'im.»
 pāi ti jāmilē'im,
 Lāpēχ-tūr-vātan nēile'im,
 Lāpēχ-ārit pūlēnē lāñχēn pate'im,
 Lāpēχ-tūr-vātan tū tūjχate'im.
 85 akwē māt toχ tūjχatēm mām
 Lāpēχ-ārit pūluñkwē ti jāme'it.
 ūs-puñk namiñ nē,
 ūs-puñk sujiñ nē
 kit ēñkajū jot ti jāmilālim.

eme récezbél módjára kacskaringós keskeny folyón
 fúcska immár ismét mendegéljünk! »
 75 Ím tovább mendegélünk,
 Lápēχ-végi hét fejedelembős lakó helyéhez
 közel érkezünk, a partra kapaszkodunk.
 Apródegényemhez szólok :
 «Te immár ezen szárnyas állat rajzával ékesített hajónkon
 80 maradj veszteg (ülj)! Én fölfelé mendegélek.»
 Ím fölfelé lépdelek,
 Lápēχ tó partjához érkezem,
 a Lápēχ-beli lányok fürdő útjára jutok,
 Lápēχ tó partjához oda rejtőzködöm.
 85 Egy helyt a mint így rejtőzködöm,
 a Lápēχ-beli lányok ím fürdeni jönnek.
 Város feje, a neves nő,
 város feje, a híres nő
 két szolgálójával ím lépdegelnek.

90 *jǫmē'ākū āñχwsēlaytē'it,*
Lāpēχ-tūr vātānēl nalu va'ile'it.

añ am nalu tū jǫmīle'im,
ūs-puñk namiñ nē,
ūs-puñk sujiñ nē

95 *vit-kiwērnē jolā jǫmāsālilēm.*

śāñśi-lilitā, vōrēs-lilitā
ti tǫlīpañkwē vorāti :
māt sāt ātēr ti kāsūtālī,
vit sāt ātēr ti kāsūtālī.

100 *nǫmtēm χulīlālēm, ti tārātālāslēm.*

ūs puñk namiñ nē,
ūs-puñk sujiñ nē
am nūpēlēm lāwi :

«nañ jilpi jānimēm

105 *nūrī' kātēp māñ ātēr,*

nūrī' la'ilēp māñ ātēr !

90 Szépecskén levetköznek,
 Lápēχ tó partjáról alászállnak.

Most én oda lelépdelek,
 város fejét a neves nőt,
 város fejét, a híres nőt,

95 a vízbe alátaposom.

Veréb-lelke, vércse-lelke
 ím elszakadni törekszik (majd elhagyja):
 íme a földbeli hét fejedelemlhöst idézi,
 íme a vízbeli hét fejedelemlhöst idézi. .

100 Megsajnáltam (elmem fölemelkedett) s ím elbocsátottam.

Város feje, a neves nő,
 város feje, a híres nő
 énhozzám szól :

«Te most (ujonnan) nevelkedett

105 zsenge kezű kis fejedelemlhős,

zsenge lábú kis fejedelemlhős,

- am sãñsi-lili-aulèm,*
am vörés-lili-aulèm
nañ zartañkwé ti vorätülen :
 110 *çanal nãr ta-pálnél*
Xúpãriléki sarãn q̄tér q̄jkém joçtipél
ti puprèt-sip lülit ūserisénné,
ti tãrmét-sip lülit ūserisénné
pãnti' totnémën jui-pãlt
 115 *tū ūsejãlimën.*
nañ tãrmélën āri-sāp tū sāsımën,
nañ tãrmélën p̄v'-sāp tū sāsımën.»
toç potértãlèm. — am lãwe'im :
«nañ ãnèm túlt ãniñ sãtãñën ul q̄ñsãln !»

*

- 120 *Áñ ti puprèt-sip lülit ūserisémmé,*
ti tãrmét-sip lülit ūserisémmé

- az én veréb-lelkem végét,
 az én vércse-lelkem végét,
 ím te kiszakítani törekedtél :
 110 ha majd egykor az Ural túlsó feléről
 Xúpãriléki zürjén fejedelemlős öregem megérkezik,
 ebbe a bálványok nyaka magasságú váracskádba,
 ebbe az istenek nyaka magasságú váracskádba, —
 miután majd [a földdel] egyenlővé hordtuk,
 115 oda fogunk mi majd várost alapítani. [szórni,
 Te föléd leány [csecsemő alól való] fatörmeléket fogunk
 te föléd fiú [csecsemő alól való] fatörmeléket fogunk szórni.]
 Így beszélt. — Én felelek :
 «Te csak engem valami könnyen hozzáférhető nagy szeren-
 csének ne tarts !»

*

- 120 Most ezen bálványok nyaka magasságú váracskámból,
 ezen istenek nyaka magasságú váracskámból

- jū jāmīle'im.*
an̄ ɣultēm ajāñ ɣum-p̄l̄ɣēm-pālt
tū jāmīle'im.
- 125 *tquliñ uj, la'iliñ uj ɣansāñ ɣāpél,*
lunt-saɣ mēsiñ ɣśśū jā koililimēn,
vās-saɣ mēsiñ ɣśśū jā nawlilimēn.
pupɣét-sip lūlit, tārmet-sip lūlit
ūsērisēmne joɣtmēmēt
- 130 *jāñkiñ tāl tēlimēm,*
tūjtiñ tāl tēlimēm.
jāñkiñ tāl ɣālemā jui-pālt,
tūjtiñ tāl ɣālemā jui-pālt
muñmiñ tū ēlā ɣāltilū,
- 135 *sāñkiñ tū ēlā ɣāltilū :*
n̄q̄r ta-pālnél ta-kwoss ūrilū,
Xūpārīlēki sarān ātēr at joɣti.
muñmiñ tū ɣālemā jui-pālt,

vissza lépdelek.

Ama hátrahagyott apródlegényemhez
oda lépdelek

- 125 a szárnyas állat, lábas állat rajzával ékesített hajóval,
a lúdbél módjára kacskaringós keskeny folyót követjük,
a réczebél módjára kacskaringós keskeny folyót űzzük.
Bálványok nyaka magasságú, istenek nyaka magasságú
váracskámba miután visszaérkeztünk,
- 130 jeges tél állott be,
havas tél állott be.
A jeges tél elmúltá után,
a havas tél elmúltá után
izzadságos nyarat töltünk el,
- 135 napheves nyarat töltünk el :
az Ural túlsó feléről, noha várunk reá,
Xúpārīlēki zürjén fejedelemlhős nem jön.
Az izzadságos nyár eltelte után,

sāñkiñ tū χālēmā jui-pālt

140 *ašerēm turpā turiñ vōt vārilem.*

χotēm ālnē χātelt anī nār ta-pālnēl

Xúpārilēki sarān q̄tēr χāntā rāñχulāli.

ajāñ χum saw pīχānēm

ta χāntlañkwē patīlamēt.

145 *ajāñ χum saw pīχānēm*

toχ χāntlimanl akw'-mat χātelt

am-nūpélēm ta joχtilālmēt :

«tāsēm nārā, tāsēm vāj masnē kōm

manaūn q̄trū majēn !»

150 *anī am sārēχ-sam χansāñ ta'ilēm*

nōχsiñ vāχēn num pālēn

nāñχ χōptilālilēm.

tāltiñ paul tāltēmne

nalu jāmilāle'im,

155 *tāltiñ ūs tāltēmne*

a napheves nyár eltelte után

140 hideg zúgású (hangú) zúgó szél támadt.

Valamelyik napon [egyszer csak] az Ural túlsó feléről

Xúpárilēki zürjén fejedelemhős hada kiáltoz.

Apródférfi sok legényem

most hadakozni kezd.

145 Apródférfi sok legényem

a mint így hadakozik, egy napon

énhozzám jön im el :

[időt

«Hogy száraz botost, száraz harisnyát ölthessünk, arra kis

óh adj nekünk, fejedelmünk !»

150 Most én lazacz szem módjára pikkelyezett páncéloomat

nyusztbőrös vállam fölé

fölkapdosom.

Réves falvam révéhez

lelépdegélek,

155 réves városom révéhez

nalu jamilāle'im.

ań nār ta-pāl sāt ātēr-pālt

nalu joxtilāle'im.

kit pāl ālné náliñ kan lūleū,

160 *χūrém pāl ālné jautiñ kan lūleū.*

toχ χāntléneū χalt

ań nār ta-pal sāt ātēr

ti ojilāle'it.

tan ojémanl jui-pālt

165 *pā jāmile'im,*

liliñ vōntēr kit josä

ti votāntiāřém,

ań ojém nār ta-pāl sāt ātēr

ti náwliliäném.

170 *lunt-saχ mēsiñ jā mēsít,*

vās-saχ mēsiñ jā mēsít

ti ūriliäném. ti joxtile'it.

lelépdegélek.

Amaz Ural-túli hét fejedelemlhőshöz

leérkezem.

Két felől való nyílas küzdő téren állunk,

160 három felől való ijas küzdő téren állunk.

A mint így hadakozunk,

amaz Ural-túli hét fejedelemlhős

ím futásnak indul.

Miután ők megfutottak,

165 föllépdelek a partra,

eleven vidra [gyorsaságú] két hótalpamat

ím fölcsatolom,

amaz elfutott Ural-túli hét fejedelemlhőst

ím ūzőbe veszem.

170 A lúdbél módjára kacskaringós folyó fordulójánál,

a réczébél módjára kacskaringós folyó fordulójánál

várom ím őket. Ím megérkeznek,

χūrēm puñkpä āñt-sāχarim
ti pinéltáslēm,

175 *χūrēm puñkpä āñt-sāχarim*
ti tārätilēm :

lunt minnē χara χal
χarai' χūrtélawé,
vās minnē χara χal

180 *χarai' nujīlawé.*

an' úqr ta-pāl sāt q̄tēr
mat-kēm ti nujřélālimé,
akw' q̄tēr q̄s élāl' ojīlāli.
χūrēm puñkpä āñt-sāχarim

185 *q̄s pintéltilēm,*

q̄tērrisēm lajim nāl palitné
ti ālmélālimé.

ta patēm mātāt nār āχwtési'
ēlā qumlālēm.

Három fogas bunkós szaru-nyílatat
 ím [az íjra] helyezem,

175 három fogas bunkós szaru-nyílatat
 ím eleresztem :

lúd-járó [erdő-] köz a mily széles,
 oly szélesre horzsolja le [az ellenfél testét],
 récze-járó köz a mily széles,

180 oly szélesre nyúzza le.

Most az Ural-túli hét fejedelemlhős
 a mennyire meg van nyúzza :

egy fejedelemlhős mégis odább menekül.

Három fogas bunkós szaru-nyílatat

185 ismét az íjra helyezem :

az én fejedelmecskémet kilőtt nyíl távolságnyira
 emeli ím el.

Azon a helyen, a hová hullott, kopár kővé
 változott (ömlik) el.

- 199 *tū kwoss joχtilāle'im* :³
ūār āχwtēsī' ēlā gumlālēm,
puñk-sqwä kätémné
at ti pattilālmém.

*

- Jū ti jōñχilāle'im.*
- 195 *Lāpēχ-gul sāt q̄tēr ūnlēnē*
p̄iγiñ ūsēn, āγiñ ūsēn ti minē'im.
Lāpēχ-tūr-vātan ti nēile'im :
anī Lāpēχ-tūr sāt q̄tēr
tot ti pūrlaxte'it.
- 206 *anī ūrēm-uj kwonsiñ ta'ilēm*
nāñχ χōptilālilēm.
anī ūrēm-uj kwonsiñ ta'il-lqmtēl
Lāpēχ-tūr-ūlttē ta lakwile'im,
ūrēm-uj kantiñ tūrēl ujile'im.
- 205 *anī Lāpēχ-gul sāt q̄tēr*

- 190 A mint oda érkezem :
kopasz kővé változott el ;
feje bőrét kezemhez
így nem kaphattam (ejthettem).

*

- Ím visszafelé fordúlok.
- 195 A Lápēχ-végi hét fejedelemhős lakta
fias városba, leányos városba megyek im.
Lápēχ tó széléhez érkezem :
ama Lápēχ tóbeli hét fejedelemhős
im ott vendégeskedik.
- 200 Én most »erős állat» (medve)-karmos pánczélsruhámat
fölkapdosom,
amaz »erős állat»-karmos pánczélsruhában
a Lápēχ tón átszököm,
»erős állat» haragvó ordításával úszkálók.
- 205 Erre a Lápēχ-végi hét fejedelemhős

- nalu ti xajtilé'it,*
Lāpēx-tūr vātan ānēm ūriānl.
pāi' xanilālē'im,
an' nūrēm-uj kwonsiñ ta'ilēm
 210 *pāxēn xossulilēm,*
xūrēm puñkpā ānt-sāxarim
ēlāl' pinēltāilēm.
akw' lim nālém-tél xqt ātēr
lunt minnē xara xal
 215 *xarai' xūrtēlawē,*
vās minnē xara xal
xarai' nujilawē.
an' Lāpēx-gul sātīt ātēr
kankānl ojlālēm.
 220 *Lāpēx-gul sātīt ātēr kankānl*
ta nawlilālē'im.
noxsiñ sispā saw ur

- ím a folyó felé futkos,
 a Lápēx tó partján engem vár.
 Partra érek,
 amaz «erős állat»-karmos páncélsruhámat
 210 félre hajítom,
 három fogas bunkós szaru-nyílamat
 íjamra helyezem.
 Egy kilőtt nyilammal hat fejedelemlőnek —
 lúd-járó köz a mily széles,
 215 oly szélesre horzsolódik le [teste],
 récze-járó köz a mily széles,
 oly szélesre nyúzódik le [teste].
 Most Lápēx-végi hetedik fejedelemlős
 nagybátyjuk megfutott.
 220 Lápēx-végi hetedik fejedelemlős nagybátyjukat
 ím üzőbe veszem.
 Nyusztos hátú sok hegyet

- sawä ojilälili,*
ujiñ sispä saw ur
 225 *sawä ojilälili.*
toχ áawlilimémt ta joχtilém.
kit-päl ālné úuli-uj
ness tūštχatimēn.
kitti' minēmēn jui-pält
 230 *Lāpēχ-qul jāni' ūs*
āri-sāp, pē' sāp nalu sāsīlamém.
añ ūs-puñk namiñ nē,
añ ūs-puñk sujiñ nē
tūp χūltēptälém.
 235 *akw' pēs-luwä supi' rätälälē'im,*
akw' kāt-luwä supi' rätälälē'im.
añ pupχēt-sip lūlit ūserisémne
ta totilälilém,
añ tārmet-sip lūlit ūserisémne

- sok számban fut által,
 medvés hátú sok hegyet
 225 sok számban fut által.
 A mint így üldözöm, im utólérem.
 Két felől levő esküvő állatként
 csak [egymással szembe] helyezkedünk.
 Miután ketté váltunk,
 230 a Lápēχ-végi nagy várost
 mint leány-[csecesemő alól való] fatörmeléket, mint fiú-[cse-
 csemő alól való] fatörmeléket szórom a folyóba.
 Ama város fejét, a neves nőt,
 ama város fejét, a híres nőt
 hagyom meg csak egyedül.
 235 Egyik csipőcsontját ketté verem,
 egyik kezezsontját ketté verem.
 Ama bálványok nyaka magasságú váracskámba
 viszem el őt erre,
 amaz istenek nyaka magasságú váracskámba

240 *ta totilālilēm.*
āwi-sīrkipnē tū šältēmtilēm,
lqutχatnē pāñk vit taw_u tärmēl
ta sqsentālawē.

*

Añ mōl nuriñ nqmtēm ta ūūsilālēm,
 245 *añ mōl nuriñ nqmtēm ta sēyilālēm ;*
q̄s ti nuriñ nqmtēm χotāl' ēlā totilēm ?
kwālēm jā tq̄lχän totilēm,
minēm sq̄jim tq̄lχän nawlilēm.
sāt ujtšī ūnlēnē nār nāñk q̄ltēm
 250 *sisīñ kwol sisāt lūlē'im.*
toχ lūlimēm sāt ujtšī jāyänl
χumlē sujtili :
«p̄kwé ! nañ ti sisīñ kwol sisāt
χumlē lūlilālē'in ? jū šältilālēm,

240 **viszem el őt erre.**
 Ajtó sarkába dobom oda,
 a mosdó piszkos vizet ő reája
 szokták ezentúl öntögetni.

*

Minapi bosszúálló elmém ím megnyugodott,
 245 **minapi bosszúálló elmém ím lecsillapodott (törlődött) :**
 most hát ezt a bosszús elmémet ugyan merre irányozhatom
 torkolló folyó forrásához viszem, ismét?
 eredő patak forrásához tűzöm.
 Hét manó lakta, karcsú vörösfenyűből egyberótt,
 250 **mögös ház mögében állok.**
 A mint így állok, a hét manó atyja
 ím miképpen szólal meg :
 «Fiúcska ! te ezen mögös ház mögében
 minek (hogyan) álldogálsz ? Lépj be !

- 255 *sāt ujtsi pīṛānēmtēl*
ma'ilān akwān vortzateṛēt-pēl
χoti χumin lōñχ ūniñ sātāñ vol lūlīli?
χoti χumin kāt ūniñ sātāñ vol lūlīli? »
jū jāmīlāle'im, jū sāltilāle'im,
- 260 *āwi-pālt χumlē sunsilēm :*
āwi-gul χasāp sajiñ pālt āṛi ūnli,
kwotl-pālt χumlē sunsilēm :
kwotl χasāp sajiñ pālt ās āṛi ūnli,
muli-pālt χumlē sunsilēm :
- 265 *muli χasāp sajiñ pālt ās āṛi ūnli.*
āwi-gul χasāp sajiñ pālnēl
ēlā jāmīle'im,
kwotl χasāp sajiñ pālnēl
ēlā jāmīle'im,

255 Hét manófiammal

ha melleiteket egymásnak feszítitek,
 melyik férfi közületek állja meg a bálvány nagy szerencsésjű
 helyét [értsd: melyik szerencsésebb a birkózásban],
 melyik férfi közületek állja meg a kéz nagy szerencsésjű
 helyét? »

Bemendegélek, belépdelek,

260 az ajtó melletti szobarekeszben a mint nézem :

az ajtó-végi függő kárpittal eltakart szobarekeszben egy
 leány ül,

a középső szobarekeszben a mint nézem :

a közép kárpittal eltakart szobarekeszben ismét egy leány ül,

a vendég szobarekeszben a mint nézem :

265 a vendég sarokbeli kárpittal eltakart szobarekeszben ismét
egy leány ül.

Az ajtóvégi függő kárpittal eltakart szobarekesztől

odább mendegélek,

a közép kárpittal eltakart szobarekesztől

odább lépdelek,

- 270 *mulī-pālne tū sältīlāle'im.*
rusiñ tār pinēm āri-pāχēn
tū ūnttīle'im,
vātāñ tār pinēm āri-pāχēn
tū ūnttīle'im.
- 275 *toχ ūnlénēm χalt tūlmaχ-ājkū*
kwonēl ti nēilāli,
χasāp sajiñ pālēm-nūpēl
mīrχimē ti jāmīlāli.
Sāt-ujtsi-ātēr jāγā χunlē lāwi :
- 280 «*pīkwē pojten ! tīl alām*
rāwn'-utēl toχ χūn ālīlawē ? !»
añ tulmaχ-sqawā χot āñχwītālītā,
lēñχnē nāñχ ta taγūtītā :
manā tēlēm nāj-pīχ'i ta jēmtilēm,
- 285 *manā tēlēm ātēr-pīχ'i ta jēmtilēm !*
jolā ūnttīlāli ; toχ ūnlīlimātā

- 270 a vendégrekeszhez oda mendegélek.
 Rojtos kendőt öltött (tett) leány mellé
 oda ülepedem,
 csipkés kendőt öltött leány mellé
 oda ülepedem.
- 275 A mint így ülök, egyszer egy borz bácsi
 jelentkezik be ím kívúlról,
 függő kárpittal eltakart rekeszemhez
 ím morogva lépdegél.
 Hét-manó-fejedelemhős atyja ím miképpen szól :
- 280 «Fiúcska, légy veszteg ! Lám, ki ezentúl
 rokonunk lesz, avval hogyan szabad így viselkedni (élni) ?»
 Most borz-bőrét ím levetkezi,
 a szegre ím fölakasztja :
 minő fejedelemasszony szülte ifjúvá változott át,
 285 minő fejedelem nemzette ifjúvá változott át !
 Leül ; a mint így ül :

kwonél sālī=purn'-uj-ājkā nēilāli.

χasāp sajiñ pālēm-nūpél

kantiñ turél ti jāmīlāli.

290 *Sāt-ujtsi-ātér jāγä χumlē lāwi :*

«pīkwé pojten! tīl alām

rqwn'-utél toχ χūn ālīlawé?!»

ai sālī=purn'-uj sqwä χot āñχwitālitū,

lēñχné nāñχ ta tarātītā :

295 *manā tēlēm nāj-pī' ta ālīlénätä,*

manā tēlēm ātér-pī' ta ālīlénätä.

jolā ūnttilāli, toχ ūntīlimätä

kwonél vōrt-ālné-ājkā ās nēilāli.

χasāp sajiñ pālēm-nūpél

300 *miriñ turél ti mirγīlāli,*

kantiñ turél ti jāmīlāli.

Sāt-ujtsi-ātér jāγä χumlē lāwi :

«pīkwé pojten! tīl alām

kívúlról farkas (rénszarvas harapó állat) bácsi jelentkezik.

Függő kárpittal eltakart rekeszem felé

ím haragos hanggal lépdegél.

290 Hét-manó-fejedelemhős atyja ím miképpen szól:

«Fiúcska, légy veszteg! Lám, ki ezentúl

rokonunk lesz, avval hogyan szabad így viselkedni?»

Most farkas-bőrét levetkezi,

a szegre ím fölakasztja:

295 minő fejedelemasszony szülte ifjú ím ő,

minő fejedelem nemzette ifjú ím ő!

Leül; a mint így ül:

kívúlról ismét medve (erdőben lakó) bácsi jelentkezik.

Függő kárpittal eltakart rekeszem felé

300 ím morgó hanggal morog,

ím haragvó hanggal lépdegél.

Hét-manó fejedelemhős atyja ím miképpen szól:

«Fiúcska, légy veszteg! Ki ezentúl lám

- rqwn'-utél toχ χūn q̄līlawé ? !»*
 305 *vōrt-q̄lné-ājkā sqwā γot āñχwītālītā,*
lēñχné nq̄ñχ ta taγātītā :
manā tēlēm nāj-p̄īγi' ta jēmtilēm,
manā tēlēm q̄tēr-p̄īγi' ta jēmtilēm.
jolā ūnttilāli, toχ ūnlimātā
 310 *kwonēl ūilā ujt̄si akw'-torī' joχte'it.*
kantiñ nq̄mtél jq̄mīle'it,
lawiñ nq̄mtél jq̄mīle'it.
Sāt-ujt̄si-q̄tēr jāγānl χumlē lāwi :
«manērāi' toχ kantiñ nq̄mtél q̄līlījin,
 315 *manērāi' toχ lawiñ nq̄mtél q̄līlījin ?*
nāj-vāpsi', q̄tēr-vāpsi' tawā lāwelān !»

*

Sāt-ujt̄si-q̄tēr upēm-pālt
ēlā ti q̄lmejāsēm.
toχ q̄līlēm χalt

- rokonunk lesz, avval így mikép szabad viselkedni ?»
 305 Medve bácsi bőrét levetkezi,
 im a szegre fölakasztja :
 minő fejedelemasszony szülte ifjúvá változott im,
 minő fejedelem nemzette ifjúvá változott im !
 Leül ; a mint így ül :
 310 kívülről négy manó egyszerre érkezik be.
 Haragvó elmével lépdelnek,
 dühös elmével lépdelnek.
 Hét-manó-fejedelemhős atyjuk im miképpen szól :
 «Haragvó elmével miért viselkedtek úgy,
 315 dühös elmével miért viselkedtek úgy ? [zéték őt!]
 istennőcskétől rendelt vőnek, istenkétől rendelt vőnek nevez-

*

Hét-manó-fejedelemhős ipamnál
 im továbbra letelepedtem.
 A mint így éldegélek :

- 320 *uj-la'il çarès takwès vārs,*
āmp-la'il çarès takwès vārs.
minuñkwé ti patile'im.
solñ vōr sāt çalt jāmimēm
çār-pāsi' jänit kit loñi kapajēm,
 325 *uj-pāsi' jänit kit loñi kapajēm*
qu-vquñ jqmès turél lūlilei'.
qu-vquñ jqmès turél lūlné māné,
tūlè ti jāmile'im.
pūt-pāñk voipi jqmès nóçs
 330 *ti unlilāli,*
pūt-pāñk voipi jqmès nóçs
tūjā ūriñ çqsä çq̄tél
ti-kwoss alililēm,
takwès ūriñ çqsä çq̄tél
 335 *ti-kwoss alililēm :*

- 320 szarvas lába [nyoma látható] vékonyhavú ősz lett (őszet csinált, t. i. Numi-Tarém atyám),
 eb lába [nyoma látható] vékonyhavú ősz lett.
 Ím indulni készülődöm.
 A mint a deres erdő hét közében járok,
 szarvastulok nagyságú rettenetes két vadászkutyám,
 325 szarvas-tinó nagyságú, rettenetes két vadászkutyám,
 «au, vau» jeles hanggal álldogál.
 «Au, vau» jeles hanggal álló helyükre
 im oda lépdegélek.
 Űst kormához hasonló [feketeségű] szép nyuszt
 330 üldögél im [ottan].
 Űst kormához hasonló szép nyuszt —
 soká tartó, hosszú tavaszi napon által
 hiába vadászgatom,
 soká tartó, hosszú őszi napon által
 335 hiába vadászgatom :

akw'-mūs at alχatīli,

tīl-pēl χot ūstīlem.

pāχēmne kwoss āñkwātāle'im :

añ vātāñ tār pinēm nāj

340 *tit lūlīlənätä,*

añ rusiñ tār pinēm nāj

tit lūlīlənätä.

vātāñ tār, rusiñ tār pinēm nāj

χūmlē lāwi :

345 **nañ ti χātēl am jotēm*

χūmlē ti kāpēte'in ?

ti-kēm nqmtēl ālnēn ti

ānēm at ti vāssintāle'in ? »

añ puprēt-sip lūlit ūsērisēmne

350 *ta totīlīlēm,*

tārmēt-sip lūlit ūsērisēmne

ta joχtīlimēn.

semmikép se hagyja magát megöletni,

sőt azután nyomát is veszttem.

Amint [egyszer] mellém pillantok :

hát egy csipkés kendőt öltött asszonyka

340 áll íme itten,

hát egy rojtos kendőt öltött asszonyka

áll íme itten.

Csipkés kendőt, rojtos kendőt öltött asszonyka

ím miképpen szól :

345 «Te e mai napon énvelem

hogy úgy huzakodol, hogyan van ?

Olyanféle gondolattal vagy te tán,

hogy engem már észre sem veszel ? »

Most bálványok nyaka magasságú váracskámba

350 viszem ím őt,

istenek nyaka magasságú váracskámba

érkezünk ím meg.

āṛi jisiñ notīñ ārt
 ēlā ūnttīlimēn,
 355 pī' jisiñ notīñ ārt
 ēlā ūnttīlimēn.

Leány-gyermekbeli koros, idős nemzedéket (időt)
 alapítunk jövőre [értsd: leányokat nemzünk],
 855 fiú-gyermekbeli koros, idős nemzedéket (időt)
 alapítunk jövőre.

IX.

A vorjä-falvi istenek (*Vörjä-ätért*).

A vorjäbeli fejedelemhősök hősi éneke.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

V u o r j ä j é r i .

*Pał¹ jüpä jüung vuortä
jäuvän² soattvesau.³
ne rątal⁴ lulve⁵ pitt
kąq⁶ nąll soattvesau.²
5 rąxt⁷ unnlı kąq nąll soattvesau.
jérikä⁸ korom⁹ qter soattvesau.*

*

*ajung¹⁰ kumpit kvänn¹¹ kualét
mąră¹² pąxtet,¹³ jąntupättnă¹⁴ sui¹⁵
numi tąrom jăen nukva kąžili.¹⁶
10 äimąntă kąttă¹⁷ jăumenem
jău nurke¹⁸ äškeu¹⁹
tébă taim²⁰ kuässëm tąul
neš²¹ šąhnilau.*

*

Sűrű fájú fás erdőben [élnünk]
rendelt bennünket igézetével atyánk,
nőnek érinthetetlen vöcsök-fészkes
ritka fájú földdel áldva igézett bennünket,
5 iszap-ülő ritka fájú földdel áldva igézett bennünket,
énekbeli három fejedelemhőssé igézett bennünket.

*

IX.

A vorjä-falvi istenek (*Vörjä-qtért*).

A vorjäbeli fejedelemhősök hősi éneke.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

*Vörjä-qtért tērniñ ērǵä.**Pal' jiwpä jiwēñ vörtē**jǵrūwnē sātwsǵuw,**nē rǵwtal lūli'-piti**ǵarä ñolēl sātwsǵuw,*5 *raǵt ūnli ǵarä ñolēl sātwsǵuw,**ērī'-ke ǵūrēm q̄tēr sātwsǵuw.*

*

*Ajāñ ǵum-p̄t̄ kwon kwāle'it,**marä pāǵtē'it. — jānteuw patnē suj**Numi-Tārēm jāǵānnē nāñǵ-ǵasili.*10 *añ-mont ǵottē**jä'i minēm jä'i-nur-ke q̄škeuw :**tēpä tajim kwossēm-tǵwēl'**ness šǵenlawē.*

*

Az apródlegények az udvarra mennek, [zaja
játékábabra [czélozva] lőnek. — Az ijideg visszapattanásának
Numi-Tārēm atyjukhoz hangzik (nyúlik) föl.

10 *Hogyha valahol**atyától származó atyai bosszúokunk volna :**mint étke kifogyott nyírhéj-puttony héját**csakúgy verdesnök öklünkkel [ellenfelünket].*

*

*Jéri toxti*²² *jéri qter, täu laui :*
 15 *naurämät mätä*²³ *nqmtanke oli*
*jällne*²⁴ *illmkals jäge nurr*
*kinžemä kuí*²⁵ *jäli*
*ness*²⁶ *pell tuk jäli.*²⁷
Ajan kum pieten
 20 *uožä lahua kätitä*
ajang kum piä pieten
*puott*²⁸ *sizä*²⁹ *mąhting jäli.*³⁰
*jäipien lating*³¹ *pätti.*
šät ätmen kum
 25 *ajung kum piengu*
*märrä menn*³² *kqaten näh märrämqus.*³³

*

Kit jiu qltem poqrre šqbitau.
korom qter unlne jäll šqbitau.
korom qter kuíne jäll šqbitau.
 30 *jäyä jommas kum jägä vívü ;*
pie jommas kum píe vívü.
*nql*³⁴ *tqalét ; mirr nql ätkätét.*
Jéri toxti, jéri ater
ätt täänpä täning iuü

- Az ének zengte [vivő] énekbeli hős, ő szól :
 15 «Gyermekek, ha valami kedvetek van [utazni] : [sen
 az utazó ember [csupán azon okból,] hogy atyai bosszút keres-
 ugyan hogyan utaznék?! Azon cél nélkül (csak úgy) is utaz-
 Apródlegényét hatik»
 város szerte küldözgeti.
 20 Apródlegénye
 míg egy étellel megrakott üst fővése tart, addig jár,
 atyjafiaihoz izenetet juttat.
 «Százötven férfi apródlegényünk
 unatkozó [t. i. mozgást kívánó] kezünk ize megunatkozott.

Ēri'-toti-ēri'-ātēr, taw lāwi :

- 15 «*ńauramēt! matä nqmtän-ke āli,*
jälæ ēlēm-χqlēs jāγä-ur kinsimē
χūñ jāli? — ness-pəl toχ jāli.»

Ajāñ χum-pīγä
ūsä lakwä kētitä.

- 20 *ajāñ χum-pīγä*
pētēm pūt sisä mañtiñ jāli,
jä'i-pīγäγän lātiñ patti.
«*sāt atpēn χum ajāñ χum-pīγänūw*
marēmanē kākän-nak marēmawēs.»

*

- 25 *Kit jiw āltēm porü śāpitawé,*
χūrēm ātēr ūnlēne jol śāpitawé,
χūrēm ātēr χujne jol śāpitawé.
jäγä jāmēs χum jāγä vīwé,
pīγä jāmēs χum pīγä vīwé.

- 30 *nal tāle'it. mir nal atγate'it.*
Ēri'-toti-ēri'-ātēr
at tānpä tānēñ jiwä
γanl-pattāt totitä. — lāwi :
«*ńauramēt! nqmtän-ke pati,*

- 25 Két fából egyberótt naszádot készítenek,
három fejedelehmős számára ülni való helyet készítenek,
fekünni való helyet készítenek.

A mely férfinak atyja jó, atyját viszik el,
a mely férfinak fia jó, fiát viszik el.

- 30 Fölszállnak [a naszádra]. A nép a folyóhoz gyülekezik.
Az ének zengte énekbeli fejedelehmős
öt húrú húros fáját [értsd: hárfáját]
hóna alatt hozza. — Így szól:
«Gyermekek! ha kedvetek tartja,

- 35 *kqnnl*³⁵ *pättlet tqtitä. laui :*
*ñgurämät nqntenke*⁴⁹ *päti*
let tqpä täning jiu jett vilau ;
nqntenke ätt päti
*pqli*³⁷ *vuaškilm.*
- 40 *lauét : ti mätä kqsq*
*kqsq mä männr*³⁸ *koasel*
*mann*³⁹ *gi minungve pätiu.*
*mirr nqlltqlet. kqnte*⁴⁰ *raq vuive.*⁴¹
*äk*⁴² *poal raq squa*¹⁴³
- 45 *squmä anguen*⁴⁵ *jal qtangni ;*⁴⁵
äkvä poal raq squen
*numi tqrom jägennä nunkve tquni*⁴⁶

*

- Menn kosä menn vuät nätauxt.*
änmätä laoltänä
- 50 *väigen uitpä tébing qass*
tqnn neilet. kär kaiti
kqsq vuolné tqnn neilet.
pättling vuql pätitä
*šämä*⁴⁷ *pqsing kumne*⁴⁸
- 55 *pätling vuql pättét vqua.*

- 35 ezen öt húrú húros fát vigyük magunkkal ;
 ha kedvetek nem tartja, akkor szétzúzom.»
 Felelnék : «Ezen földje hosszú hosszú földön
 minő vígsággal fogunk mi majd menni ?!»
 A nép fölszáll a naszádra. Hadi kiáltást tesznek.
- 40 Egyik fele kiáltó szavuknak
 kérges földanyjukhoz zeng alá,
 másik fele kiáltó szavuknak
 Numi-Târém atyjukhoz zeng föl.

*

- 35 *ti at tãnpã tãniñ jiu jot viɣlauw ;*
nãntãn-ke at pati : pali' voskilẽm.»
lãwe'it : «ti mãtã ɣqsã ɣqsã mã
manr kãsẽl manki minuñkwẽ pateuw ?» —
mir nal tãle'it. ɣãnt-rãɣ vqarwẽ. (?)
- 40 *akw' pqaal rãɣ-sqãwãn*
sawẽñ mã ãñkwãnnẽ jolã ta'ini,
akw' pqaal rãɣ-sqãwãn
Numi-Tãrẽm jãɣãnnẽ nãñɣã ta'ini.

*

- Man ɣqsã, man vãfi nãtawẽt :*
- 45 *añ-mat lãwẽltanẽ*
voikẽn vitpã tẽpẽñ Æsnẽ
tãn nẽile'it,
ɣãr ɣajti ɣqsã võlnẽ
tãn nẽile'it.
- 50 *pattẽñ võl' pattatã*
samã posẽñ ɣumne vãwẽ ;
samã postal ɣum
kwõllẽñ võl' kwõllãn tũp va'i.
samã posẽn ɣum lãwi :
- 55 *«pattĩñ võl' pattatãt*

Hosszú, vagy rövid ideig úsztatnak :

- 45 **amaz** úgynevezett
 fehér vízti táplálékos O-hoz
 érkeznek ők ;
 rénbika futására alkalmas hosszú folyófordulóhoz
 érkeznek ők.
- 50 **A véges folyófordulónak végét**
 az erős szemű (szeme fényes) férfi látja ;
 a gyöngye szemű (szeme fenytelen) férfi
 a közepes folyóforduló közepéig alig lát.
 Az erős szemű férfi így szól :
- 55 **«A véges folyóforduló végén**

- šämä pꝯstal kum
 kvätling vuql' kvätlén tuop⁴⁹ uj.⁵⁰
 šämä pꝯsing kum loai :
 pättling vuql' pätitä
 60 uos unlnét⁵¹ nangi.⁵²
 šämä pꝯstal kum laui :
 ness⁵³ urr⁵⁴ íqall unlnét nangi.
 uoss⁵⁵ poal šäm läx tqut.⁵⁶
 šämä pꝯsing kum laui :
 65 äñ pal'⁵⁷ iupä jivung vuqr
 šimét unlpä jérikü
 korom qter nätnen⁵⁸ nangi.⁵⁹
 nätaut — uos tqálnä⁶⁰ joxtét.
 pä ätt puoxtét.⁶¹
 70 ajuŋg kumpien pä kualét.
 jéri toxti jéri qtren
 ilta poalét unless⁶² puott⁶³
 l'äpä⁶⁴ kaššemtistä⁶⁵
 puott poangel⁶⁶ viltetem
 75 tqil⁶⁷ napitistä. sui⁶⁸ jiu joami ;
 tilä⁶⁹ päti tüle päti.⁷⁰
 *
 Soate⁷¹ soammus joxtem
 soatem⁷² mui. téli⁷³ kaql joxtem kum

úgy látszik egy város áll.»

A gyöngé szemű férfi [meg] így szól :

«Úgy látszik [ott] csupán egy hegyfok áll.»

A város felől észreveszik őket. —

60 Az erős szemű férfi [ott] így szól :

«Ama sűrű fájú fás erdőnek

közepében ülő énekbeli három fejedelemlős

úsztat erre, úgy látszik.» —

Úsztatnak, a város révéhez érkeznek.

65 Föl nem kapaszkodnak.

Apródlegényei kimennek a partra.

ūs ūnlénät nāñki.»

samä postal çum läwi :

«ness ur-ñol ūnlénät nāñki.»

Ūs-pqal sampeltawët. —

60 samä posēñ çum läwi :

«aí pal' jiwpä jiwñ vör

simät ūnelpä ēri'-ke çürēm qter

nātnānl nāñki.» —

nātauwët ; ūs-tältne joçte'it.

65 pā at pūçte'it.

ajāñ çum-piçän pā kwāle'it.

Ēri'-toti-ēri'-qtrānl

ēli-pqalāt ūnlés pūt

lapä çassémtéstä ;

70 pūt-pāñkēl vēltä

ta'il napitéstä.

suç-jiwēl jāmi,

tīle-tūle pati.

*

«Sātä sām-mūs joçtēm,

75 sātä muç tēli çätēl joçtēm çum

sun-jiwä ti çqlés ; —

tūjä çätēl joçtēm çum

Ének zengte énekbeli fejedelehmösük

az előtte állott üstöt

magához közel rántotta,

70 az üst kormával arczát

tele mázolta.

Bottal jár,

ide oda dülöng.

*

«A hét vidék felől érkezett,

75 a hét vendégsegből téli napon érkezett férfi,

a kinek ím elkopott a számkója fája ; —

[a hét vendégsegből] tavaszi napon érkezett férfi,

*sunn*⁷⁴ *jiuwä te kalles*; ⁷⁵
 80 *tujé kqtel joxtem kum*
käp jiuve te kalles.
*täuä fit joamemét kotta*⁷⁶ *šéls.*

*

*Uos kértü lenting*⁷⁷ *tqrom*
*léttä*⁷⁸ *tänét suitl.*⁷⁹
 85 *äkumät*⁸⁰ *jért uos kéring iju uoltä*⁸¹
*kvän*⁸² *qngurmäts laui :*
*qngum*⁸³ *änšim*²⁹ *kitä pi*
*märrämenn*⁸⁴ *kqtä näh*
*ull us märrämau.*⁸⁵
 90 *ätt šät ätpen kvälem qales,*⁸⁶
*šät ätpen kvälem äritis.*⁸⁷
kosü menes vuäti.
äkumät jért kqnlpättém
*jäu äšim kuritétl*⁸⁸
 95 *täu mätämä*⁸⁹ *uos kéring jiu uolté*
*kvän*⁹⁰ *tarmäti,*
*moqt*⁹¹ *qternä täxtapitü.*⁹² *laui :*
äm nännä né visen — väielu.
*täu qter kaqtäu tqlä joxti*⁹³

a kinek im elkopott csónakja fája :

ő itt való járta közben ugyan hova veszett el?»

80 A város sánczában rengő égnek

rengedezése hallik :

egyszer csak a város sánczán át

kifelé pillant. Szól :

«Anyám szülte két fiú

85 unatkozó kezetek-íze

ugyan ne unatkozzék !

Ötszáz ötven házam már elpusztúlt,

százötven házam még fenmaradt.»

Hosszú vagy rövid idő múlva, egyszer csak

χᾶρ-jiwä ti χᾶλῆς :
tūu tit jᾱmimät χotä sélmēs ? »

*

- 80 ūs-kērt lēntēn tᾱrēm
lēntitēnät sujti.
akw'-mat-ērt ūs kērēn jiw-ūlttē
kwon āñkwēr-mäts. lāwi :
«āñkum qñsēm kit pi',
85 marēmanē kātēn-nak
ul voss marēmawé !
at sāt atpēn kwolēm χᾶλῆς,
sāt atpēn kwolēm arits.»
χqsä man-qs vāti akw'-mat-ērt
90 χanl-pattayä jüj' qñsēm χuritātēl
taw matä-matä ūs kērēn jiw-ūlttē
kwon tär-mäti.
mōt q̄tēr-nē taktēpitä ; lāwi :
«am nañēn nē visēm, vojälñ ! »
95 tūu q̄tēr-kātä tū alä joxti :
jūw niremtitā.
māχmanä Ās-simtē
nalēm χūltjinte'it.
tīl tū naluw sāñχwäsi.

90 hónaalját azon módon, a mint az apja csinálta,
ő valamiféle sánczoszlopon keresztül
kitárja [úgy hogy női szeméremtestnek látszik].

A másik fejedelemlhősnek nyújtja ; szól :

«Én neked nőt szereztem, vedd!»

95 Az ő fejedelemlhősi keze csaknem oda ér :

[amaz ím] visszarántja.

Népe az Ob közepén

lenn [a naszádban] himbálózik.

Innen oda leugrik.

100 *iu*⁹⁴ *úrmtitü.*
*mäkä*⁹⁵ *menn oass šimtü*
*nqllm*⁹⁶ *kultentét.*
*fil tu*⁹⁷ *nqle šänkräsi.*⁹⁸
nqll pätäm porént. lauét :
 105 *mann ju jau poalaut*
*ull úgulkätém.*⁹⁹

*

Tébing qass állül kose men ruät
jéte soat menn kqtl soat tauét.
*ajung kumpit*¹⁰⁰ *uošnä*
 110 *kqaten näh šükä*¹⁰¹ *vuošüst.*¹⁰²
*tuop*¹⁰³ *tarmätqu*¹⁰⁴ *näll kvätl*
*poasen*¹⁰⁵ *portenti, qilmä*¹⁰⁶ *taut*¹⁵
*tuop nällne vél tén*¹⁰⁷ *tü*¹⁰⁸ *kqi.*
jéri toxti jéri qtren, laui :
 115 *ňaurämüt pã kualén*
šükä uoššesün — pã kualét.
puoting tép tépã kum
*puting tép tíj ;*¹⁰⁹
*tqzing*¹¹⁰ *tép téptü kum*
 120 *tqzim téptíj. — jqlq kojäst.*
jäneng jäupi nététl
káp kért kujjiu.
äkmät jért netü laui :

100 A midőn leérkeztek, [emberei] így szólnak :
 «Ne üldözzetek bennünket!»

*

A táplálékos Obon fölfelé hosszú vagy rövid ideig,
 hét napig vagy hét éjjelig eveznek.
 Az apródlegények fáradó kezük íze
 105 nagyon elfáradt.
 Az evezőt a vízbe eresztik,

100 *nal patēm porēnūlt lāwe'it :*
«man jui-pqālūt ul nāwēlyatān!»

*

Tēpēñ Ās alyāl xqsā man vāti,
ētā sāt man xātēlā sāt tqwe'it.
ajāñ xum-pīt ūsnē kātān-nak

105 *saka ūšūst.*

tūp tārmatawé :
nal-kwooll pasēn portjinti ;
qjilmatawēt : tūp-nalnē vēltān tū xāji.
Ēri'-tōti-ēri'-qtrānl lāwi :

110 *«nauramēt! pā kwālān,*
saka ūšēsān!» — pā kwālē'it.

pūtēñ tēp tēpā xum
putēñ tēp tēi',
tāšēm tēp tēpā xum

115 *tāšēm tēp tēi'.*

jol xujāst.

Jāniñ jā'i-pī' nētūtēl

xāp-kiwērt xujei'.

akw'-mat-ērt nētā lāwi :

120 *«xānt jināt sujti!»*

nyele közép tájáig lebeg a vízben ;

110 elalusznak : az evező nyele arczukhoz oda ér.

Ének zengte énekbeli fejedelehmősük szól :

«Gyermekek ! menjetek föl a partra,

nagyon elfáradtatok !» — Fölmennek a partra.

A főtt (üstös) ételt evő ember

115 főtt ételt eszik,

a száraz ételt evő ember

száraz ételt eszik.

Lefeküttek.

Az idősebb bátyja a nejével

120 a hajó közepén feküsznek.

- kqnt*¹¹¹ *inét* *suiti*.
 125 *täu kuontäls laui* :
*turr väs*¹¹² *räšét*¹¹³
*värrsemänén*²⁸ *suiti*.
netä laui : *kqnäll*¹¹⁴ *kuontnä*
*älvén, toat*¹¹⁵ *näng lauén* :
 130 *näng*¹¹⁶ *moasän mann*
kuoatnä ällvesqu.
äkmät jért kqšä menn vuät
kqnt ti joxtmät suiti. —
*käšäu*¹¹⁷ *äkmät jért laui* :
 135 *täu tämm mätr*¹¹⁸ *lilingnä öli,*
menes qatim.¹¹⁹
*mot*¹²⁰ *kum linä kéring näll*
*menn*¹²¹ *foaštsemän*.¹²²
*täu jql vuaulipi*¹²³
 140 *sisüpärr*¹²⁴ *tuop qllmäi*.¹²⁵
tüli jüneiti,¹²⁶ *tüli jüneiti* ;
*pomm kum'le räpi*¹²⁷
tok mäm räupi
*Apšjüi*¹²⁸ *jéntap kualén*¹²⁹
 145 *péšmäti*,¹³⁰ *näl kirén*¹³¹
*kvänn*¹³² *sulkatét*.
kqzä menn vuati kqntelijü
*än*¹³³ *qzing lämm uj*

Egyszer csak neje szól :

120 «Hadnak jövele hallik!»

Ő hallgatózott; szól :

«Tavi ruczácskákknak szárnyesattogásuk hallik.»

Neje felel : «Ha majd téged a had meg talál ölni,
akkor te azt fogod mondani,

125 hogy te miattad ölt meg bennünket a had'»

Egyszer csak hosszú vagy rövid idő múlva
ím hadnak jövele hallik.

- taw *χ̄āntélēs* ; *lāwi* :
 «*tūr-vās²rūšt vārsēmanānīl sujti.*»
nētū lāwi : «*χ̄ānal χ̄āntnē alawān,*
tōnt nañ lāwe'in,
 125 *nañ mā'ēslēn man χ̄āntnē alwēsau.*»
Akw'-mat-ērt χ̄āsā man vāfi,
χ̄ānt tī jōχ̄tnāt sujti.
kašayū akw'-mat-ērt lāwe'i' :
 «*taw ta-matr liliñnē ḡli,*
 130 *man-qs ātīm ? !*
mōt χ̄um linē kērēñ úālnē
mēn tū āstsēmēn.»
taw jol va'ilipi,
sisi-por tūp almaji,
 135 *tīlē jūniti, tūlē jūniti :*
pum χ̄umlē raupi,
toχ̄ mām raupi. —
āpsīäyū ēntēp-kwāl²ēñ pēsimatei'.
ñāl-kērān kwon sul²zate'it.
 140 *χ̄āsā man vāfi χ̄āntlei' ,*
anī qsēñ lām-uj tī χ̄āltitēn,

- Öccsei egyszer csak szólnak :
 «*Ő vajjon életben van-e,*
 130 *vagy pedig nincsen ? !*
 Más ember lőtte vasas nyílhoz,
 már mi odáig értünk [t. i. hogy elkapdoshatjuk ; oly közel
 Ő nyomban leszáll, [az ellenség].»
 evezőjét fölemeli,
 135 erre csap, arra csap :
 a fű a mint hull,
 úgy hull a nép. —
 Öccsei övszíjukat oldják.
 Nyílvasaik kihulladoznak.
 140 Hosszú vagy rövid ideig hadakoznak,
 ama sűrű szunyograj [mennységű hadat] im elpusztítják,

- ti kuoltitén* ¹³⁴
 150 *än qzing käpsimä*
te kuoltitén. moultitén ¹³⁵
soat qter kaitem soat qter
juipoalt te meni. ¹³⁶
ti juipoalt te soat qter
 155 *pussn älljén.*
äku qter te tultkätsi, ¹³⁷
sirién säkväläst ; ¹³⁸
sirinä ¹³⁹ *lentl tuoltkätsi.*
mątn juniti ¹⁴⁰
 160 *mąten tenn näxnemän* ¹⁴¹ *qmq.*
mąten juniti
ten näxnemän qmq.
jłluntı. unnlı iuntlaytı. ¹⁴²
qs ¹⁴³ *te kualepaıtı* ¹⁴⁴ *pııxtıju.* ¹⁴⁵
 165 *mąten juql* ¹⁴⁶ *te pāti.* ¹⁴⁷
jäu ¹⁴⁸ *qai nąmel mätitü* ¹⁴⁹
jolt te pätteus
tąku ¹⁵⁰ *suott käletän*
qssę šohri levataus. ¹⁵¹
 170 *Numi tąrom jägetän*
nunkre ¹⁵² *taıtestü*
tu ¹⁵³ *kuripä pąsing sämpä kqtl* ¹⁵⁴
tu kuripä nämıng qter
päng ¹⁵⁵ *saueten nänne* ¹⁵⁶ *te rąnkilm.* ¹⁵⁷

ama sűrú mérgezlęgy-raj [mennıysęgú hadat] im elpusztıtıjık.

Körüljárık [a vidęket]: hét fejedelemhős elfutott.

Ím a hét fejedelemhős után megy.

145 Ezután eme fejedelemhős mindannyıt megölte.

Ím egy fejedelemhőssel küzd.

Kardjaik ketté törtek,

kardjaik nyelével küzdenek.

Az egyik csap:

150 erre im a másık a látható területről elemelődik,

- an qasēn kapsāj ti χāl̄titēn.*
mūχēltitēn : sāt ātēr χajtēm.
sāt ātēr jui-pqalt ti mini.
 145 *ti jui-pqalt ti sāt ātēr pusēn aliänä.*
akw' q̄tértél ti tūltχatsei'.
sirejān sakwélāst,
sirej-nalāntél tūltχatsei'.
mōtēn jūniti :
 150 *mōtēn ta nāñknē mān almawē,*
mōtēn jūniti :
[mōtēn] ta nāñknē mān almawē.
jol ūnttei'. ūnlei', nūntlaxtei'.
q̄s ti kwālēpaxtei', pūχtei'.
 155 *mōtēn jol ti pati.*
jāj'-āritā nqmēlmatitā.
jol ti pattuwēs.
tāχ-sūnt χalānēl
q̄ssū šoxri lewātawēs.
 160 *Numi-Tq̄rēm jājān nq̄ñχ taktēstā :*
«ti χuripā poseñ sampū χq̄tél,
ti χuripā namēñ q̄tēr puñk-sqwā
nañēnnē tē rq̄ñχilēm !»

a másik csap :

és ím emez emelődik el a látható területről.

Letelepednek. Ülnek, pihennek.

Ismét fölkerekednek, egybefogódzkodnak.

155 Az egyik ím leesik.

Testvérjére gondol.

Ím leterítették.

Kés tokja (torok-szád) közepéből

vékony kést húzott elő.

160 Numi-Târēm atyjához felnyújtotta :

«Ilyenféle fényes szemű (értsd : ragyogású) nauou,

ilyenféle neves fejedelemhős feje bőröt

kiáltom föl ím neked !»

- 175 *tq*¹⁵⁸ *nq̄mtä äm kotäl*¹⁵⁹ *silläts.*¹⁶⁰
kveš kq̄ntitü
*jäu qaitü lit*¹⁶¹ *joamänti.*¹⁶²
näng kaiχtlen
kit intep intem kum qlnem kell.
- 180 *äm kälñä vuor šengiši*
p̄imnä juolt
kumle mos pättaum.
*käžetem*¹⁶³ *nuk tuštit*¹⁶⁴
*jü kuntite.*¹⁶⁵
- 185 *ientep koalle pežäti*¹⁶⁶
*unlna*¹⁶⁷ *kum lułitel unli*¹⁶⁸
näl kër äñä.
unnla kum lułitel unni.

Ezalatt hova, vagy hova nem, [ellenfele] eltünt.

¹⁶⁵ A mint szemléli : nénje itt lépdegél.

«Ha magadfele, két övet övező férfi volnék :

egy olyan erdei verébfiók alá, a kit én is meg tudok ölni,

ton āremt aman ɣotāl siläts,

165 kwoss ɣāntitü : jäɣ'-āɣitü tit jāmenti.

«nañ ɣajtélén kit éntép éntém ɣum ālnūm-ke :

amki alné vör-sūñši-pɣémné jolit

ɣumlé-mūs pattawēm ? »

kašā nāñɣ tūstitü, jūw ɣūntitü.

170 éntép-kwālɣä pēsäti :

ūnléné ɣum tūlitél ūnli,

nāl-kēr-añä

ūnléné ɣum tūlitél ūnli.

ugyan mikép ejtetném magamat ? »

Öccsét föltámasztotta, hátára emelte.

170 Öve szíját leoldja :

az [t. i. az öv] egy ülő ember magasságnyira áll,
nyílvas-csomója

egy ülő ember magasságnyira áll.

A KONDAVIDÉK ISTENEI.

X.

A konda-alvidéki (Mot-us-falvi) isten.

A konda alvidék fejedelmeiről regeképpen elmondott hősi ének.

Khōntiñ lui-ōtrei' mōjti lāwēm tērēñ eri.

1. *Lui-ōtēr jā-pōjriñs tokh ūlnātēn mqs, tokh khwojnātēn mqs* äkw'-mäist vis ötēr kwäine kwals. pöul-aqlt, vūs-qolt äkw'-anšuz ūla. anšuz vis ötēr-tqari loqtti: «ötēr!» — lāwi — «ēl mōt, ēl šoqrt, Törēm-sēilēñ-ätmēn-ōtēr'-oä lqoltqu, nāmät: ,qln-sōsi-surin-sōsi-vaimelēñ-nāi'; sōnēñ kwqli khūrēm qolāt nāinān nūwēmtqus, oqpeñ kwqli khūrēm qolāt nāinān nūwēmtqus. Oqs-vōtāt ,Khūrēm-täl-vuor-pupi' ūli. tāunān voqne nēremtqus, el-pēl vājwēs.» vis ötēr kwälētän ju tūs, tonätēl jā-pōjrat poqlt mēnēs. jāni ötēr-tqari loqtti: «Törēm-sēilēñ-ätmēn-ōtēr poqlt oä lqoltqu, sōnēñ kwqli khūrēm qolāt omnam

1. Az alvidéki fejedelemlhős-testvérek a mint úgy [rendes módjuk szerint] élnek, a mint úgy feküsznek, egyszer csak az ifjabbik fejedelemlhős kiment a házból. A falu végén, város végén öreg asszony s öreg ember élnek. Az öreg ember az ifjabbik fejedelemlhőshöz szól: «Fejedelemlhős!» — mond — «messze földön, messze világban ,Ég-széli-ötven-fejedelemlhős' leányát emlegetik, a neve: ,Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos(?)-asszony'; dobozbölcsökötélének három végét te himbáltad, pólyabölcsökötélének három végét te himbáltad. Az Ob partján ,Három-ölnyi-erdei-bálvány' él. Az öt erőszakkal elragadta és magához vette.» Az ifjabbik fejedelemlhős házába bement, azután bátyjához indult. Az idősebb fejedelemlhőshöz szól: «Az Ég-széli-ötven-fejedelemlhősnél egy leányt emlegetnek, doboz-bölcsője kötélének három végét én himbáltam,

nūwémtqus, oqpeñ kwqli khūrém qolūt omnam nūwémtqus. khqšyén! 10
 — *lāwi — qm jatlém nūpi-jorri jat oqt jūlyén? mūnk — lāwi — né*
jūntép-ūqlām pīli, né sēri-ūqlām pīli? Alu-sōsi-suriñ-sōsi-vuimélēn-
nūi Khūrém-tāl-vuor-pupinē voqnē iérémtqus. Khūrém-tāl-vuor-
pupi vūsāt Oqs jōnkhwélteñ soāt vol; nom-qol vūs-jiwét Nom-
Tōrém nōñkhwé khōjém, jal-qol vūs-jiwét Jal-Tōrém jalé vort- 15
kātém. tāu-pogltāt oqtém ūli; khwonjé-pōn, oqmp-pōn sau jor-
žen sawél ūli; kit nākép nākēñ khōšfi-sātēñél tāu oqtémāt sātfi;
khūrém nākép nākēñ khōšfi-sātēñél tāu oqtémāt sātfi.»

2. Jāni ōtér vis ōtér kāsāt-tqri loatti: «*tqmē kāsém!*» —
lāwi — «om oqt ménam.» vis ōtér té šōut pāri-tqri loatti: «nāi' jā-
pōu, khqšyén» — lāwi — «kiutkātne ōjwtesei' tēlén! āljāl ménép-khq-
ūlés-kēt, kāsīāt māsēs-kēt: nāi' ālyén pānlité. lqñkhal' ménép-khq-
ūlés-kēt, seryāt māsēs-kēt: nāi' ālyén pānlité. kit pojip nēri' tēlén! 5
āljāl ménép-khq-ūlés-kēt: khōmērāt mołti; lqñkhal' ménép-khq-ūlés-
kēt: khōmērāt mołti!» — Vis ōtér ju ménés, ākwé tākw kērstažtēs. khwqšé

pólyabölcsője kötelének három végét én himbáltam. Hallod-e te (tudod)!» — mond — «násztársúl nem jönne-e velem? Nekünk» — úgy mond — «micsoda tűnk-hegye szúr, micsoda kardunk hegye szúr? Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos(?)-asszonyt a Három-ölnyi-erdei-bálvány erőszakkal elragadta. A Három-ölnyi-erdei-bálvány városában az Obnak kanyarúlatos hét fordulója [foglal tért]; a legfelső városgerendák Nom-Törémhez (a felső égbe) érnek föl, a legalsó városgerendák Jal-Törémhez (az alsó égbe) támaszkodnak. Ő nála sok nép él; mint rénszarvas szőre, mint eb szőre sok szamojéd nagy számban él; két minőségű hangya-büvölettel büvöli az ő népét, három minőségű hangya-büvölettel büvöli az ő népét.»

2. Az idősebb fejedelembős ifjabbik fejedelembős öccséhez szól: «Óh nem, öcsém!» — mond — «én nem megyek.» Az ifjabbik fejedelembős erre vissza válaszol: «Te bátya, tudod» — mond — «köszörükövekké változzál! Ha a folyón fölfelé menő ember akad, kinek a kése eltompúlt: te fölötted javítsa ki. Ha lefelé menő ember akad, kinek kardja eltompúlt: te fölötted javítsa ki. Két farú növé változzál! Ha a folyón fölfelé menő ember akad: a természete múljon el; ha lefelé menő ember akad: a természete múljon

ménés, vōtyé ménés, ákw'-mäist tükw khqlätét loqtti: «om» — lāwi — «tété šöül méném, khwqté joxtam?!» «tonätél vuj-anšux-khwqrél rqu-
 5 lajts. sūmés té sūmés, ákw'-mäist jalé tūñšpés. «om tété šöül löpéstäm, khwqtäl joxtam?!» — lāwi. tonätél jalé tūñšpés, nomsaxti, pupi-
 • khwor-khwqrél té rqu-lajts. pupi-khwor-khwqrél ménés, ménés, ákw'-mäist ūs jalé tūñšpés. «om tösém pumét kwöseläm, khwqté joxtam?!» — lāwi. tonätél khortkhän-khwqrél rqu-lajts, noñkhwé tē-
 10 lémlés. tēlés, tēlés, Khürém-täl vuor-pupi vūsén té jojts. nomsaxti: «tété Nom-Törém noñkhwé khōjém vūsmé om khomle noxh khōñ-khilém?» — lāwi. sōlís-khwqrél tonätél té rqu-lajts. vūs-män-tél noñkhwé khōñkhoz té pōmtés. khōñkhés, khōñkhés, kwänsän jalé khwqlništ päri jōnkhés. mō-kän jalé kholekhtäzw té pōmtés. jalén
 15 äs khōntés, kiwér-poql noñkhwé kholéktés, noñkhwé té jojts.

3. Khürém-täl-vuor-pupi vūsät-kän jojtmät-vuil viš ötér Nom-Törém jäyētän soät soätēñ rēv' qjyēs. rēv' voqrém vuil, Khürém-täl-

el!» Az ifjabbik fejedelehmős haza ment, egymagában készülődött. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, egyszer csak önmagában szól: «Én» — úgy mond — «ha ilyen módon megyek, ugyan hova jutok el?!» Avval állat-öreg (medve) alakjára változott át. Csak futott, csak futott, egyszer csak megállt. «Ha én ilyen módon talpalok», — úgy mond — «hova fogok elérni?!» Azzal megállt, gondolkodik, [és] bálványkép (kigyó) alakjára változott im át. Bálványkép alakjában ment, ment, egyszer csak ismét megállapodott. «Én a száraz füvet suhogtatva ugyan hova jutok el?!» — mond. Erre ölyv alakjára változott át és fölfelé repült. Repült, repült, im a Három-ölnyi-erdei-bálvány városába érkezett. Gondolkodik: «Ezt a felső égbe fölérő várost én hogyan mászhatom meg?» — mond. Erre im hölgymenyét alakjára változott át. A város hosszában im fölfelé mászni kezdett. Mászott, mászott, [majd] körmeinek lekoptával visszafordult. Erre a föld belsejébe kezdte magát aláásni. Lent egy lyukat talált, belülről fölfelé kezdte magát ásni s így föléркеzett.

3. A Három-ölnyi-erdei-bálvány városába a mint megérkezett, az ifjabb fejedelehmős Nom-Törém atyjához hét hétig tartó hőségért kiáltott föl. Miután [ő] hőséget csinált, a Há-

vuor-pupi ěkwät, *Aln-sosi-suriń-sōsi-vaimelēń nqi*, *Oqs-vōtān pāiluz*
nqlu tē mēnēs. jartlāt soāt nē jat tqtš. elē ōñkhwsqzts, pāiluz
nalu tē voilēs. pāilēm ji-poglt pō kwqš. iñkāt-tqri loqtti: «om» 5
 — *lāwi* — «*vōsām-kīnē glē-nē-sēr vuj tūs.*» *iñkāt vōsēt noñkhwē*
ńērēmtēsān, lazu rāuz tē pōmtēsān. «mātē vuj oqti!» — *lāwi.*
viš ōtēr vōsēt-kīn ju mqumtaqzts. jēn vōsēt-kit pērmēnē oqmēlāt
oqtim. kwānē tē vqztekēts, vuj-ańšuz-khwqrēl rāulazts, Aln-sōsi-
suriń-sōsi-vaimelēń nqimē tūsē-kīn vēstē, pori tqumēstē, vuor-kīn 10
pō sūmēltēptēstē, jat ēra ūlnē mōtān tqtēstē.

4. *Khūrēm-tāl-vuor-pupi khwojēs tē khwojēs, noñkhwē tē kīńšēs*
ěkwät ākwē-pēl oqti. noñkhwē kwqlēs, khōlēzme tē ērwēstēsān. «om
ěkum» — *lāwi* — «*khwqtē mēnēs, khwqñē khqšwē?*» — «*nāi'*
khwojñēn-māntēl» — *loqttat* — *soāt soātēń rēi' voqrs, Oqs-vōtān*
pāiluz nqlu mēnēs, vōtkēšnē jalē squlqus.» *Khūrēm-tāl-vuor-pupi* 5
jutpān, sēriān noñkhwē māsēsān, Oqsñē nqlu lākwēlts, Oqs vitē

rom-ölnyi-erdei-bálvány felesége, Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos-asszony ím az Ob partjára ment le fürödni. Hét nőt vitt magával. Levetközött és ím fürdeni a folyóba szállott. Fürdése után kijött. A sógorasszonyához szól: «Az én ruhamba» — úgy mond — «valamiféle állat mászott bele.» Sógorasszonya a ruhákat fölragadta, mindenfelé rázni kezdte. «Semmiféle állat nincs benne!» — mond. Az ifjabb fejedelmhős a ruhákba bele bujt. Benn a ruhában nincs mód, hogy kiállja. Ím kiugrott és állat-öreg (medve) alakjára változott át, az Ezüst-ribiszke-arany-ribiszke-fondorlatos-asszonyt a szájába vette, fogai közé fogta, föl-szökött vele az erdőbe s rendes lakóhelyére vitte magával.

4. A Három-ölnyi erdei-bálvány csak fekütt, csak fekütt, [míg végre] ím fölébredt. A felesége csak nincsen sehol. Főlkelt, a hollót kezdte ím kérdezgetni. «Az én feleségem» — úgy mond — «hogy hova ment, ki tudja azt?» — «Míg te aluttál», — így szólnak [a hollók] — hét hetes hőség állott be, [ő] az Ob partjára lement fürödni és a vízi szörnyeteg bekapta.» A Három-ölnyi-erdei-bálvány felöltötte pánczélját, kardját s az Obba ugrott; az Ob vize csendes gyűrűket vetett. A vízi szörnyetegeket erre vagdalni kezdte.

- rāp̄yēs. votkēsēt sqorox tē p̄m̄tēsän. sqori, sqori, soät tqulēmīst votkēs-sopēt khwoḷilat. «ēkum soät tül kit säya» — lāwi — «votkēs-käxr-kīt oq̄timei'» p̄ō tē mēnēs, khōlkhāt ūs eläl' ērwēstēsän.
- 10 «Om ēkum» — lāwi — «khwq̄tē tq̄tēsän?» khōlēx loqtat: «soät vuor-jälwēlnē p̄ō tq̄twēs». Khūrēm-täl-vuor-pupi tonätēl jutpän, sēriän mäsēpsän, vuor-kīn jälwēl jqt khōntlaxtux tē mēnēs. soät tqulēmīst jälwēl-sopēt vūs-kīn ju pätilat. «ēkum soät tül kit säya» — lāwi — «jälwēl-käxr-kīt oq̄timei'» — khwōrēx tēlenti. Khūrēm-täl-vuor-pupi khwōrēx-tq̄ri loq̄tti: «sómē khwōrēxšiskēm! om ēkum khotē oq̄t kāsēloqlilēn?» — khwōrēx loq̄tti: «khq̄šilēm-pēl oq̄t loq̄ttam, oq̄t khq̄šilēm-pēl oq̄t loattam!» — lāwi — «näi' vuor kēsništ sos älän, om kēlp-säm tēxw khwq̄sē ūoram, näi' joutēn-ñölēn kēsne pēsēn mēnan om tq̄rēm älkätōx.»
- 15 Khūrēm-täl-vuor-pupi elē tē mēni. khwq̄sē mēnmāt oq̄t khq̄šī, vōt' mēnmāt oq̄t khq̄šī — äkw'müüst khwoḷēx tēili. Khūrēm-täl-vuor-pupi khwoḷēx-tq̄ri loq̄tti: «sómē khwoḷēxšiskēm!» — lāwi — «om ēkum näi' khotē oq̄t kāsēloqlilēn?» —

Vagdolja, vagdolja, egy hét letelte után csupán csak darabok maradtak meg belőlük. «A feleségemnek hét ölnyi hosszú két hajfonata» — úgymond — «nincs a vízi szörnyeteg hasában.» Erre fölment s a hollókat ismét előlről kezdi faggatni. «Az én feleségemet» — úgy mond — «hova vittétek?» A hollók szólnak: «A hét erdei manó vitte el.» A Három-ölnyi-erdei-bálvány erre páncézlját, kardját felöltötte s az erdőbe indult a manókkal hadakozni. Egy hét elteltével a manódarabok a városba hullanak be. «A feleségem hét ölnyi két hajfonata» — úgy mond — «a manók belsejében nincs.» Egy csóka repdes. A Három-ölnyi-erdei-bálvány a csókához így szól: «Drága kedves csókám! az én feleségemet nem vetted-e valahol észre?» A csóka szól: «Úgy sem mondom meg neked, ha tudom, úgy sem mondom, ha nem tudom!» — úgy mond. «Te midőn az erdőben vadászol, jávort ölsz, én ha egy csepp vért akarok enni, te a te ijaddal, nyiladdal vadászfortélyoddal jössz velem verekedni.» A Három-ölnyi-erdei-bálvány erre tovább megy. Azt sem tudja, hogy hosszú ideig ment-e, azt sem tudja, hogy rövid ideig ment-e — egyszer csak egy varjú repül el [fölötte]. A Három-ölnyi-erdei-bálvány a varjúhoz szól: «Drága kedves varjúcskám!» — úgymond — «az én

«*khgúšilēm-pēl oqt loqtam, oqt khgúšilēm-pēl oqt loqtam!*» — *lāwi. ūš elē tē mēni. sakwēlāχ tēilenti. «om ēkum, šomē sakwēlāχšiškwē, khotē oqt khgúšilēn!»* — *kitilitē. sakwēlāχ loqti: «khgúšilēm, khgúšilēm, Khūrēm-t-īl-vuor-pupi!»* — «*om nāyēn soāt tōrēs vōj-vātāl vōttilēm*» — *lāwi Khūrēm-tāl-vuor-pupi sakwēlāχ-tqari. sakwēlāχ tqa ēsēps, nōkhwi. «tē loqtēn, sakwēlāχ, am ēkum khotē ūli?»* *sakwēlāχ loqti: «lui Khōntēn viš ōtēr-poqłt, nāi ēkun tqt ūli.»* *sakwēlāχēm lētānēl ūērēmtēstē, mō-kān-āl' šāmē tēstē.*

5. *Khūrēm-tāl-vuor-pupi vūsātēn ju mēnēs. viš ōtēr jat khōnt-laytoχ kērstayti. khōnt ātoχ pōmtmāišť jōñkhēp jūtken-ālē khoitēl tuñši. khōnt ātēm pqsmaišťtān jōñkhēp tōlpēs. khōntāntēl viš ōtēr-poqłt khōntlaytoχ tē mēnēs. viš ōtēr ēkwāt kwānē kwāls, pāri tūs, viš ōtēr-tqari loqti: «qlē-māt khōntnē jiwām, qlē-māt mojnē jiwām. tqłkhē sqorēpām vuor-ūql lākwi.»* *viš ōtēr māskēts; jūtpān, sēriān noñkhwē māsēsān, kwānē kwāls. tī joχtoχ tē jēmtsēt. Khūrēm-tāl-*

feleségemet nem láttad-e te valahol?» — «Ha tudom is, nem mondom, ha nem tudom is, nem mondom!» — úgy mond. Ím ismét tovább megy. Egy szarka repül. «Az én feleségem, drága szarkácskám, nem tudod-e hol van?» — kérdezi. A szarka felel: «Tudom, tudom, Három-ölnyi-erdei-bálvány!» — «Én neked hét arasnyi halzsíros bődönt állítok eléd» — így szól a Három-ölnyi-erdei-bálvány a szarkához. A szarka oda szállott [a halzsírhoz] s az orrával csipegeti. «Tehát mondd meg szarka, hogy hol van az én feleségem?» A szarka szól: «Az alsó-kondai ifjabb fejedelemhősnél, ott van a te feleséged.» A [Három-ölnyi-erdei-bálvány] a szarkát farkánál fogva megragadta és a földhöz vágva agyonütötte.

5. A Három-ölnyi-erdei-bálvány az ő városába visszament. Az ifjabb fejedelemhőssel hadakozni készül. A midőn a hadat gyűjteni kezdette, a hold mint valami varró-doboz födele állott. Midőn a had gyűjtését befejezte, a hold elfogyott. Hadaival az ifjabb fejedelemhőshöz erre hadakozni indult. Az ifjabb fejedelemhős felesége kijött, visszament s [így] szól: «[úgy látszik] valamiféle had jön felénk, valamiféle vendégség jön felénk. Mint valami csúcsa levágott erdőfok, úgy mozog előre.» Az ifjabb fejedelemhős

vuor-pupi ilt kit piš-poχ vōñkhēm tē khqiti. «viš ōtēr pōšēm!» —
 lāwi — «sqilē-jiw, pum-jiw vūsēn khwqšān ām-nē vōtṛē pērmi?»
 10 vūsne joχtmūt vuil lo-nōn sqorēnē jāni tulēl vūs togrē sqoroχ tē
 pōmtēs. viš ōtēr ton-loqt joutētām khqrtéléstē, lēstē. Khūrēm-tāl-vuor-
 pupi khūrēm oqjṛēl šōunē elē oqlēmwēs, ōršēn tuišit mō-kīn jqlē
 tūs. lāk-wēlts, elāl pāri khqitēs. vūs elāl tē sqorēnti. viš ōtēr jou-
 tētām ūs khqrtéléstē, elāl lēstē; Khūrēm-tāl-vuor-pupi oqjṛēl šōunē
 15 elē oqlēmwēs, khūrēm tōrēs šōunē mō-kīn jqlē khōlēkhtoqlēs. ūs lāk-
 wēlts, elāl khqjtēs, vūs-pōχēn joχts, elāl sqorēnti. viš ōtēr joutētām
 khqrtéléstē, ūs lēstē. Khūrēm-tāl-vuor-pupimē višt khōnt kwān-
 poqlnē vuotēmtēstē, vuot-khur squlēχ-tēpi kwānē ēra tē vuotēm-
 tēstē. viš-ōtēr Khūrēm-tāl-vuor-pupi khōntāt jat khōntlaχtoχ tē pōm-
 20 tēs. khūrēm khotēl tqulēmistān ēkwētām jā-pōχāt-poqlt kētītē. viš-
 ōtēr-ēkwē jāni ōtṛ-poqlt joχts, tāu-tqri loqtti: «nōtoχ, khqšṛēn, oqt
 jālṛēn?» — lāwi — «kāsēn tqlē-somān nōñkhwē lōtēlst.» jāni

felöltözött, pánczélját, kardját felöltötte s kiment. Ime már [a
 hadak] oda érkezni kezdtek. A Három-ölnyi-erdei-bálvány ím leg-
 elöl a két czombját ütve fut. «Ifjabb fejedelemlhős sógorom!» —
 úgy mond — «léczfával, fűfával [körülkerített] várad hosszú vagy
 rövid ideig bírja-e ki [a hadviselést]?» A mint a városba érkezett,
 ló-péra vágó nagy fokossal kezd a város felé vagdalkozni. Az
 ifjabb fejedelemlhős erre iját felajzotta és lőtt. A Három-ölnyi-erdei-
 bálvány három kiáltásnyi távolságra emelődött el, egy rőfnyi mély-
 ségbe hatolt be a földbe. Főlpattant s visszafutott. A várost tovább is
 csak vagdalja. Az ifjabb fejedelemlhős ismét főlhúzta iját, kilötte; a
 Három-ölnyi-erdei-bálvány egy kiáltásnyi távolságra emelődött tova,
 három arasznyira fúródott be a földbe. Ismét főlpattant, futni kezdett,
 a város közelébe jött s tovább vagdalkozik. Az ifjabb fejedelemlhős
 iját megfeszítette, ismét kilötte. A Három-ölnyi-erdei-bálványt ép-
 pen a táboron [hadon] kívül eső térre fujta el, szél-széli ocsu gyanánt
 végképpen elfujta. Az ifjabb fejedelemlhős a Három-ölnyi-erdei-bál-
 vány hadával ím hadakozni kezdett. Három nap eltelte után nejét
 batyjához küldi. Az ifjabb fejedelemlhős neje az idősb fejedelemlhős-
 höz érkezett, ő hozzá [így]szól: «Hallod-e, nem jönnél segíteni?» —

őrér khwoji-pél loqtti: «käsém käsijät mänsés-kēt, om pōxémné
 kiutāzw jälé!» vis őrér ekwé päri té ménés. vis őrér-tqri
 loqtti: «jā-pōyén oqt jiw, näi' käsijén — lāwi — mänsés-kēt, 25
 tāu pōyētün kiutāzw jällkén.» tonätél vis őrér eläl khōntlax-
 tox pōmtés. ūs khurém khotél khōntlaxtémät ji-poqlt, mot ekwétüm
 kētité jā-pōyät-poqlt. «käsém sėrijät mänsés-kēt» — loqtti jāni őrér
 — «om ālyém kiutät, tērēñāi' jėmti.» vis őrér mot ekwät tonätél päri
 ménés, loqtti: «jā-pōyén lāwi: näi' sėrijin tāu ālyät kiutelén, tokh 30
 tērēñāi' jėmtan.» — vis őrér ūs khōntlaxtox pōmtés. khurém khotél
 tqulėmišt jelpél ekwétüm kētité jā-pōyät poqlt. jamės-poql koätė-
 tāt űqor-vuj, sūpél-vuj śiññ toqs, qłmėz-poql koätėtāt tqut-
 űlėm vāip jelpél khul. vis őrér jelpél ekwé jāni őrér-pōyén té
 ménés. tū jozts, kwälén ju tūs, jāni őrér jal qsmät khwojim mőtānėl 35
 nom qsmān noñkhwé lākwés. «ménén päri!» — loqtti — «kėrstax-
 tam.» kėrstaxts; loya noñkhwé jėkėlėsa; tonätél khōnt ātox té ménés.

mond — «az őséd ujjá hegyének puha húsa leszakadt.» Az idősb
 fejedelemlhős a mint fekszik, így szól: «Ha ősémnek a kése meg-
 tompúlt, hadd jőjjön, köszörülje meg az én oldalamon!» Az ifjabb
 fejedelemlhős neje erre ím visszament. Az ifjabb fejedelemlhőshöz
 szól: «Bátyád nem jön, azt mondja: ha a te késed megtompúlt,
 eredj csak, köszöröld meg az ő oldalán.» Azzal az ifjabb fejedelemlhős
 tovább hadakozni kezdett. Miután még három napig hadakozott,
 másik nejét küldi bátyjához. «Ha az ősém kardja eltompúlt» — így
 szól az idősb fejedelemlhős — «rajtam köszörülje, fűrgévé válik.» Az
 ifjabb fejedelemlhős másik neje ezzel visszament s [így] szól: «Bátyád
 azt mondja: a te kardodat ő rajta köszöröld meg, úgy fűrgévé
 fogsz változni.» — Az ifjabb fejedelemlhős ismét hadakozni kezdett.
 Három nap elteltével új feleségét küldi bátyjához. Jobb kezében idei
 csikó, másodfü csikó [húsával] bőséges tál, bal kezében tűz láng-
 jához hasonló (vörös) új posztó. Az ifjabb fejedelemlhős új neje ím
 az idősb fejedelemlhőshöz ment. Oda érkezett, a házba bement, az
 idősb fejedelemlhős az alsó párnán [való] fekvő helyéből a felső
 párnára felpattant. «Menj vissza!» — mond — «készülődöm.» Ké-
 szülődött; két lovat fölnyergelt s avval ím hadat gyűjteni ment,

khwqšé ménés, vōt ménés, sēmél mō-kīn jqlé tūs. sēmél mō jql-poqlt
ūs ménés, ménés, akw'-mäišt üs khōntés. tété äs-toqre sēmél mō jql-
 40 *poqlnel mō-kün tärmél nõñkhwé kwqšs, mot mōt ulnè soät khom*
jüjünl-põu-põxén tokh té joxts. tonätél soät khom sökänl-põxén
ménés, tonätél soät khom jüjünl-põxén ménés, tonätél Nõm-Tõrem
pqjréxš-poqlt nõñkhwé khōñkhés. «šomé pqjréxš!» — loqtti —
«oqnem surin öšterél oqt mülén? — «šomé pqjréxš jüjém, khqš-
 45 *jen!» — lāwi — «oqnem surin šoqkhél oqt [mülén? soät šoqr*
khom toqtäm léléñ vit-khürjél oqt mülén?» surin öšterél mäjwés,
surin šoqkhél-pél mäjwés, léléñ vit khürjél-pél mäjwés; tonätél päri
té ménés. päri khwqšé joxti, soät khom jüjünl-põu, soät khom sökänl,
soät khom jüjünl, sokho viš öter-põxén nõtoz ménat. jáni öter Khü-
 50 *rém-täl-vuor-pupi khōntän ji-poqlt vuitaxtoz té pömtés. akw'-mäišt*
elé khwqšé khōnti, soät khom jüjünl-põu jqlé-pél älwés, soät khom šö-
känl jqlé-pél älwés, soät khom jüjünl jqlé-pél älwés. käsät säm-poqlät
kwäné väjwés, päl-poqlät elé jüjtwés, lqila šopi šqilwései', koäta šopi

Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, a fekete földbe alá-
 hatolt. A fekete föld alatt ismét ment, ment, egyszer csak egy nyí-
 lást talált. Ezen a nyíláson keresztül a fekete föld alsó feléről a föld
 színe fölé fölemelkedett, más világon (földön) élő hét férfi atyjafiá-
 hoz így érkezett meg. Erre a hét férfi anyjához ment, azután a hét
 férfi atyjához ment, azután a Felső-Ég úrhoz hágott föl. «Drága
 uram!» — így szól — «engemet nem ajándékoznál-e meg egy arany-
 ostorral? Kedves uram atyám, hallod-e!» — mondja — «nem
 ajándékoznál-e meg engem egy arany fokossal? Hét világtájon [ural-
 kodó] férfi, atyám, elevenítő (eleven) víz tömlőjével nem ajándékoz-
 nál-e meg?» Aranyostorral ajándékozta meg, arany fokossal is
 megajándékozta, elevenítő víz tömlőjével is megajándékozta; ezzel
 im visszament. A mint visszaérkezik, hét férfi atyjafia, e hét férfi
 anyja, e hét férfi apja mindannyian az ifjabb fejedelemlőshöz
 mentek segíteni. Az idősb fejedelemlőshöz a Három-ölnyi-erdei-bál-
 vány hadait im üldözni kezdte. Egyszer csak előre néz: hát hét
 férfi atyjafia is le van konczolva, a hét férfi anyja is le van kon-
 czolva, a hét férfi atyja is le van konczolva. Öcsének fél szemét
 kivették, fél fülét levágták, lábait ketté törték, kezeit ketté törték,

sqilwesei', lo-tqul-khūri kīn ju pōnwēs, Khūrēm-tāl-vuor-pupi khōntét jat tqṭyānl tqñk vūsānnē.

55

6. Jāni ōtēr khōntét el-poqlnē mēnēs. Khūrēm-tāl-vuor-pupi-vūsne joxtoḡ molemtaxti. khōntét eltān-poqlān tqṭu joxts. ton vūstē lēlēñ pupéxt ūlat. jāni ōtēr lēlēñ pupéxt kwālānnē ju tūs, lēlēñ pupéxtmē sāmē roḡtsān, jarānnē tākw vōntēs. nēt pūrlaxtoḡ tqṭu tē jist. — ākw-māišt khōntét tqñk vūsānnē pāri joxtēt. lēlēñ pup-
 5 rānl tēxtāḡw kwōsnās-māntel lo-tqul-khūri ju tē vaxtwēs. «mān» — loḡttat — «nāḡēn lēlēñ sāmēl tqtsēnḡu, lēlēñ pālēl tqtsēnḡu, lēlēñ lāilēl, lēlēñ koātēl tqtsēnḡu.» jāni ōtēr-pōu lēlēñ pupi-kwālt tākw vōnli. ju vaxtēm lo-tqul-khūri pēstēlēstē, pāli khwḡsē pūnsēsētē tāu kāsāt khūri-kīt jon tē khwōji. kāsētām kwānē vēstē, nōmēl tqṭēm
 10 lēlēñ viť-khūrētātēl sārtoḡ tē pōmtētē. kāsāt pēs-khoitēl tē jeltēs. mot khotēl kwālsei', ūs khōntlaxtoḡ tē pōmtsei'.

7. Jāni ōtēr khōntlaxti, khōntlaxti, oqtēm-pel khwāqlilat, vuor-

lóbőr-tömlőbe helyezték bele s a Három-ölnyi-erdei-bálvány hadai őt magukkal viszik városukba.

6. Az idősb fejedelemlős a hadak előtt előre ment. A Három-ölnyi-erdei-bálvány városába siet eljutni. A hadak előtt érkezett oda. Abban a városban eleven bálványok élnek. Az idősb fejedelemlős az eleven bálványok házába bement, az eleven bálványokat agyonütötte s helyükbe maga ülepedett oda. A nők ím oda jöttek étellel áldozni. — Egyszer csak a hadak visszajöttek az ő városukba. Hogy az eleven bálványokat étellel megvendégeljék, a lóbőr-tömlőt ím az ablakon keresztül bedobták. «Mi» — így szólnak — «neked eleven szemet hoztunk, eleven fület hoztunk, eleven lábat, eleven kezét hoztunk.» Az idősb fejedelemlős férfi az eleven bálványok házában egyedül ül. A bedobott lóbőr-tömlőt föloldotta, a mint fölnyitotta, ím az ő öccse fekszik benn a tömlőben. Az öccsét kivette, felülről [t. i. az égből] hozott elevenitő víz tömlőjéből [vett vízzel] dörzsölni kezdte. Az öccse ím fölé pült a régi alakjára. Másnap fölkeltek s ismét hadakozni kezdtek.

7. Az idősb fejedelemlős hadakozik, hadakozik: a nép is

jiw, soj:jiw-pél kwq̄lilat. khwq̄sé am-né vōt̄yē khōntlaytēmūt ji-poql-
 ākw'-mūistān ūouré mātérne tazlēs. šoqkél khwq̄sé junititē, šoqkāt
 5 sopi tolemāts. kitilitē: «nāi' khwq̄n-né-sé-nār tēmlē ōsēn?» —
 tāu pāri loatti: «om» — lāwi — «jal-nājēr ōsem.» tonätél elāl
 khōntlaytoz pōmtsei'. ji-qolt jal-nājēr sēmél mō-kān togré jalé lāk-
 wélts. jāni ōtēr ūs elāl khōntlayti. khōntlaytnūt vuil ākw'-mūist ūs
 ūouré mātérne tazlēs. suriñ ōštérél khwq̄sé junititē, ōštérūt sopi tole-
 māts. jāni ōtēr kitilitē: «nāi' né-sér q̄nsux ōsēn?» — «om Oqs-ōtēr-
 10 ańsux ōsem» — lāwi. elāl té khōntlayta. khwq̄sé khōntlaytēnātēn
 ji-poqlt Oqs-ōtēr jalé lākwélts. jalé lākwéltēmāist mqrūt sāliñkān
 khūlilat̄fēt. jāni ōtēr elāl té khōntlayti. tokh khōntlaytēnāt vuil
 ākw'-mūist pāri khwq̄sé kāšelayti oqtēm-pél khwqlēs, vuor:jiw-pél
 khwqlēs, soj:jiw-pél khwqlēs; elē khwq̄sé khōntijo viš-ōtēr kāsāt
 15 khq̄itenti, kit khom: Khurēm-tāl-vuor-pupi jā Vūs-jot vonlöp-kāumēñ-
 sāmpē-voq̄ñ-ōtēr jit vujtitēn. jāni ōtēr kāšélemišt t̄il khq̄itēm lōñkhān-

elfogy, az erdő fája, liget fája is elfogy. Miután hosszú ideig, avagy
 rövid ideig hadakoztak, egyszer csak valami erősre akad. A mint
 a fokossal üti, a fokosa ketté tört. Kérdezi: «Kicsoda, micsoda
 vagy te?» — Amaz visszafelel: «Én» — úgy mond — «az alvilági
 fejedelem vagyok.» Erre tovább kezdtek hadakozni. Végre az alvi-
 lági fejedelem a fekete földön keresztül szökött alá. Az idősb fejede-
 lemhős ismét tovább hadakozik. Hadakozása közben egyszer csak
 ismét valami erősre akad. Az arany ostorral a mint üti, az ostora
 ketté szakad. Az idősb fejedelemhős kérdi: Te micsoda öreg vagy?»
 — «Én az obi fejedelem-öreg vagyok» — úgy mond. Ímtovább ha-
 dakoznak. Miután hosszú ideig hadakoztak, az obi fejedelem alászö-
 kött. Midőn alászökött, lehelletének bugyborékai szállnak fel. Az
 idősb fejedelemhős most [ismét] tovább hadakozik. A mint így hada-
 kozik, egyszer csak a mint visszatekint, a nép is elfogyott, az erdei fa is
 elfogyott, a ligeti fa is elfogyott. A mint előre tekint, ifjabb fejedelem-
 hős öccse fut, két ember: a Három-ölnyi-erdei-bálvány és a Város-
 közepett-lakó-malomkő(?)-szemű-erős-fejedelemhős üldözik. A mint
 az idősb fejedelemhőst észrevették, addig futott útjukról félre tér-
 nek s két irányban futnak szét. A két alvidéki fejedelem így össze-

nél elé tülést, kit poqli té khaítseí'. kit lui-ötrei' ákwän té joztkhétseí'.
 jáni öter kúšát-tqri loqtti: «näi' ménén!» — lāwi — «Khūrém-täl-
 vuor-pupi pōšén jatél vuitayten, om Vūs-jot vōnlēp-kāumēn-sāmpē-
 voqñ-ötér jatél vuítaytam.» tūu jatllät vujtaytoz té pōmtés. vujtésté, vuj- 20
 tésté, jit joztne mōtét jalé älésté. tonütél päri jis. Khūrém-täl-vuor-
 pupi vis ötértél jit joztém mōtént älkäta. Khūrém-täl-vuor-pupi vis
 ötérme khōni' tēsté, äü nqilät tärmélt nomélt vōnlē. khōm-tōkh püténe
 jelpñ kērmé kāsētänél koätétän kwäné vésté, vis öter tökhetäm
 toqré pūtoz jémstésté. vis öter Khūrém-täl-vuor-pupi tqri loqtti: 25
 «näi'» — lāwi — «mqri oqñém toqré khōmlē pütilén? — om
 Tōrém tēlém, khūrmét khotél tēlém khqr ösém»; — lāwi — «näi' om
 lélém Nom-Tōrém jājémné noñkhal' qjyän!» Khūrém-täl-vuor-
 pupi noñkhal' khōsertayts, vis öter ton-lät täutüm khōni' pūtmésté.
 Khūrém-täl-vuor-pupi khōni' päts; vis öter tūu tärmél vontélmäts. 30
 Khūrém-täl-vuor-pupi loqtti: «näi' om lélém noñkhäl' qjyelén!»
 vis öter loqtti: «näi'-šōu tājém-ñoul' tēp-khqr, nü' khwqñé khqñ-

jött. Az idősb fejedelemlhős öccséhez szól: «Te menj!» — úgy
 mond — «üldözd Három-ölnyi-erdei-bálvány sógorodat, én a
 Város-közepett-lakó-malomkő-szemű-erős-fejedelemlhöst üldözöm.»
 Erre őt üldözni kezdette. Üldözte, üldözte, azon helyen, a hol utól-
 érte, leölte. Avval visszajött. A Három - ölnyi - erdei - bálvány az
 ifjabb fejedelemlhőssel küzdenek ott, hol egymást utólérték. A Há-
 rom-ölnyi-erdei-bálvány az ifjabb fejedelemlhöst hanyatt vágta s
 most az ő melle fölött fönn ül. Férfi torokcsutkáját keresztúlszúrni
 való szent vasát kivette a zsebéből a kezébe s már azon volt, hogy
 az ifjabb fejedelemlhős torokcsutkáját keresztúlszúrja. Az ifjabb feje-
 delemlhős [ekkor] a Három-ölnyi-erdei-bálványhoz [így] szól: «Te»
 — úgy mond — «hogyan akarsz engem hitvány módra agyon-
 szúrni? — Én Törém nemzette, harmad napon született ember
 vagyok;» — úgy mond — «te az én mellemet Nom-Törém atyám-
 hoz kiáltva ajánld föl!» A Három-ölnyi-erdei-bálvány fölfelé emelte
 a fejét: az ifjabbfejedelemlhős azalatt őt hasba döfte. A Három-
 ölnyi-erdei-bálvány hanyatt esett; az ifjabb fejedelemlhős föléje
 telepedett. A Három-ölnyi-erdei-bálvány szól: «Te kiáltva ajánld
 föl az én lelkemet!» Az ifjabb fejedelemlhős felel: «Magadféle

šgun? Törémné ogt khqíšqun.» tonütél tökhüt togré pütlésté, jalé-pél älésté.

8. Khürém-täl-vuor-pupi jalé älmüt ji-poalt vis öter jã-pögrätél äkwän khöntkhétsei', päri té ménesei'. jalé älem khvöltém soät khom jãrãnl-pöu-poalt joxtsei'. tqnãn nõmél tqtém lélém vit khurýél nõñkhwé jeltéptésän. tonütél soät khom šökönl-pöžén joxtsei', tqnãn-pél jeltéptésän; soät khom jãrãnl-pöžén joxtsei', tqnãn-pél jeltéptésän. tqul eläl té ménesei'. kwqšé ménesei', äm-né vötré ménesei', äkw'-mäist kit lui-ötrei' tñk vūsänné ju joxtsei'. örekh voqrsét, posé voqrsét; soät tēst, soät äjist. om-pél tqt tēsém, om-pél tqt äjsém. eryém-pél ülés, mojtém-pél-ülés.

tetűhússal táplálkozó, téged ugyan ki ismer? Törém téged nem ismer.» Azzal keresztüldöfte a torokcsutkáját s megölte.

8. A Három-ölnyi-erdei-bálvány megölte után az ifjabb fejedelehmős összetalálkozott idősb fejedelehmős bátyjával, s visszamentek. A leölve elhagyott hét férfi atyjukfiához érkeztek. Őket a felül-ről [az égből] hozott elevenítő víztömlővel fölélesztették. Erre a hét férfi anyjához jöttek, azt is fölélesztették; a hét férfi atyjához jöttek, azt is fölélesztették. Arra onnan tovább mentek. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egyszer csak a két alvidéki fejedelehmős a maguk városába érkezett haza. Arakot készítettek, boza-sört készítettek; egy hétig ettek, egy hétig ittak. Én is ott ettem, én is ott ittam. Énekiem is megvult, a regém is megvult.

XI.

Tárjaim-Khórjaim.

A fajdfarkas zsembékú láb túlsó felén született Tárjaim-Khórjaim hősi éneke

*Jätér ponsép sāñsēñ úōr oqlēm-poqlt tēlēm Tār-
jāim-Khōrjāim tērēñ-ēri.*

1. *Jätér ponsép sāñsēñ úōr oqlēm-poqlt tēlēm*

ōitéñ vosēñ, khōr-jākh māsēm khōm

Tārjāim-Khōrjāim kit jāi-pōwiñš āñsí.

Vogyrēñ-khōñjā-ñourā-lhōñjā-ūnek-kāχr kāsētām

5 *voqntél viχw Tōrēm-sēlēkēñ-ātpén-ōtér ūsēn té mini.*

ōrēs-pōχēp khūrēm vujāt minelíst

ākwé pāt toštāt: sujñel toštāt,

kit pāt toštāt: khōrēpnél toštāt;

sērēñ mō ōlēs-ke: rēkwi rātjāñl,

10 *rēkwiñ mō ōlēs-ke: sēri rātjāñl.*

A fajdfarkas zsembékú láb túlsó felén született

szaru-ruhás, rénbikabőr-subát öltött férfinak,

Tárjaim-Khórjaimnek két fitestvére van.

Hatalmas-rén-erős-rén-keskeny-kebel [nevű] öccsének

5 feleséget szerezni az Ég-széli-ötven-fejedelemhős városába

Csíkos oldalú három állata menése közben megy ím.

a mint egyik lépését teszi (állja): a gyalogfenyvesből teszi,

a mint a másik lépését teszi: a vörösfenyvesből teszi [oly

gyorsan halad];

ha homokos föld volt [a melyen haladtak]: meredélyé verik

10 ha meredélyes föld volt: homokká verik szét.

szét.

- ménat, ménat, mō tēlemišt, vił tēlemišt tēlēm
jāni tāri-pōχēn khūrēm jāi-pōwiñš ti joχtat. =
ōrēs-pōχēp khūrēm vuj sōn-kiwérnēl Tārjāim-Khōrjāim
sairēp-koq̄tēl tārim jqlē jāχtoχ kwānē tē lākwełts.*
- 15 *tāri Tārjāim-Khōrjāim-tq̄ri loq̄tti :
«oqnēm jqlē ań ti jāχtine Tārjāim-Khōrjāim ?
oqnēm jqlē vėl jāχtān Tārjāim-Khōrjāim !»
Tārjāim-Khōrjāim tāri-tq̄ri loq̄tti :
«oqmp-jer-nān-pōu ! jqlē jāχtinēm,
20 ākwē-māišt pātan !»
«oqmp-jer-nān-ēkwē-pōu ! oqnēm jqlē tē jāχtan :
nāi-pēl khōnti mēnnēn mōnt jqlē ālēnkwēn !
sāyēñ khōm sāyēn jqlē jāχtēñkwē,
ōtēñ khōm ōtēn jqlē jāχtēñkwē !»*
- 25 *Tārjāim-Khōrjāim tāri-tq̄ri loq̄tti :
«toqlēñ tāri toqlēn tēt khojnēn mōnt tēt tōsē,
tq̄wēñ tāri tq̄wēn tēt khojnēn mōnt, tēt tōsē !»*

- Menek, mennek, a föld teremtésekor, a víz teremtésekor nagy fenyőhöz érkezik ím a három testvér. [termett
A csikos oldalú három állatos szánból Tárjāim-Khōrjāim,
hogy a fenyőt levágja, ím fejszés kézzel kiugrott. —
- 15 A fenyő Tárjāim-Khōrjāimhez szól :
«Engem akartok ti most levágni, Tárjāim-Khōrjāim ?
engem ne vágjatok le, Tárjāim-Khōrjāim !»
Tárjāim-Khōrjāim a fenyőnek válaszol :
«Eb-lyuka-kölyke ! leváglak biz én,
20 rögtön le fogsz dőlni !» —
«Eb-lyuka-asszony-kölyke ! ha engem most levágsz :
téged is, hogy most harezba méssz, hadd vágjanak le !
Fürtös férfi, fürtöd hadd vágják le,
hajás férfi, hajad hadd vágják le !»
- 25 Tárjāim-Khōrjāim a fenyőnek felel : [jon el,
«Tűgalyas fenyő tűgalyad ezen a fekvő helyeden, itt szárad-
lombgalyas fenyő lombgalyad ezen a fekvő helyeden, it
száradjon el !»

2. Tonätél mō tēlēmīst, viť tēlēmīst tēlēm tuššep tārīmē sgorlāzū
 nqostē. khūrēm khotél sgorēstē, khūrmīt khotél pāts. jal pātēmīst mō-
 kán khūrēm ji-tē-khqtél rēztkhqtš. ōrēs-pōžep khūrēm vuj sonētān tē
 tqlēs. tē mēnēst. mēnēst, mēnēst khūrēm jāi-pōwińš Tōrēm-sēlēkēń-
 ātpēn-otēr ūsēn tē nē'ilst. ūs-ōut tortām ōlat, ju pāsēpēnē oqūclānl 5
 oqti. ūs-khāńkha khūrēm jāi-pōwińš khūrēm lo vqzłēkhqtst. tonätél
 ūs-kiwērtē kwāl-kiwērnēl khom kwānē nē'ilēs. «khwqńārt tēmlē-khqt
 joztēst!» — lāwi — «Nom-Nājēr voutēń khom šomē jāyēmnēl vq-
 tām suriń sēr lot ju pqrwēlēmīst sopi mánēmāwēs. sērjin» —
 lāwi — «kwān leutēlkān!» Tārjāim-Khōrjāim loqti: «om sērjin 10
 kwān leutēsēm-kē: ēlēm-kholēs-pāńk kástēl leutinēm». tonätél sērjūt
 sopi mqš kwānē leutēstē. Kwāl-kīnēl kwān jin khom sērīnē tqu sē-
 lēkhqtš, kāt-tqlānl sopi khojwēst. Tārjāim-Khōrjāim sērjāt pāri ju
 mqyēstē. kwāl-kīnēl kwān jin khom elāl' nokhtēs: «sērjin ūs kwānē
 lewētān Tārjāim-Khōrjāim «om sōusīnēm!» Tārjāim-Khōrjāim 15
 sērjāt kwānē tē lewētēstē, tonētätēl pāńk-pāltānēl sgorēpēstē, piš-jqz-

Azzal a föld teremtésekor, víz teremtésekor termett álló fenyőt
 vagdalni kezdette. Három nap vagdalta, harmadnap ledőlt. A mint
 ledőlt, a föld színe három éjjel, három nap regett. Csikos oldalú
 három állatos szánjára ím föl szállt. Ím elmentek. Ment, ment a há-
 rom testvér, [végre] az Ég-széli-ötven-fejedelemhős városához érkez-
 tek. A város kapui be vannak zárva, nincs módjuk behatolni. A három
 testvér három lóval a vár falán keresztül vetette magát. Erre a
 várban egy házból egy férfi tűnt elő. «Ugyan micsoda emberek
 érkeztek meg?» — úgy mond. «A Fenn-trónoló királyi férfit [a
 Főnséges-Ég] kedves atyámtól kért [várerősítő] aranylánczot a
 lovak, midőn beugrottak, ketté szakították. Kardotokat» — így
 szól — «vonjátok csak ki!» Tárjāim-Khōrjāim felel: «Hogyha én a
 kardomat kivonom: ember-fő kedviért vonom ki.» Avval kardját
 a közepéig kivonta. A házból kijött férfi a kardjához oda kapott s
 keze ujjait ketté vágta. Tárjāim-Khōrjāim a kardját ismét vissza-
 dugta. A házból kijött férfi tovább is unszolta: «Vond ki ismét a
 kardodat Tárjāim-Khōrjāim, hadd lássam!» Tárjāim-Khōrjāim a
 kardját ím kivonta, ezzel a feje tetején kezdve vágta és [tetőirányo-

šepät jglé gjmäts. jglé té älesté. višké käsät ton-šöut tokho pélmés, po té táräts, ūs-qolné élé té tuitkhqts.

3. Tonétätél ju viišt té ménést. Tárjäm-Khörjäm ju mēnmät-uil ločäm vorän-lémés-kholé-kiwérné tqu ju té lékémésté. Törém-seilékēñ-ätpēn-ötér täu-poqlt té ménés, Tárjäm-Khörjäm tqri ločtti: «om käsēm nēné jql älésnēn? nē kogréž tš jisné?» — Tárjäm-Khörjäm ločtti: «näi' isēnné» — lāwi — «nūpi tš jisqu.» Törém-seilékēñ-ätpēn-ötér ločtti: «jutpän-sérjän tš mājän, viišt isēm mēnēm!» Tárjäm-Khörjäm tonétätél jutpän-sérjän lunšēm ujim misän. lälíst, jotké käsät voqntél vésté. nūp-päsēn voqrsēt, tēst, äjist; tonétätél jotké käsä ēkwät tāltépésté, päri ju té ménēsei'.

4. Tárjäm-Khörjäm Törém-seilékēñ-ätpēn-ötér ūsētät té khul-tés, äü-mont jql älem khom ēkwätél äkwän té ölmejšéžé. äkwē-mäišt Törém-seilékēñ-ätpēn-ötér Tárjäm-Khörjäm ločänl kēnsēm khqj-tités. vorän-lémés-küt khötsänl, kwän té pūsänl, ūs-küt sutteläxw ngu-

san ketté hasítva] csipőti közt végezte (hagyta el). Ekképpen (ím) leölte. Legkisebb öccse erre annyira megijedt, hogy a hegyre futott föl és a város végén elrejtőzött.

Ezután már bementek. Tárjäm-Khörjäm a midőn bement, a lovát egy ronda istállóba lökte be. Az Ég-széli-ötven-fejedelemlhős ő hozzá ment, Tárjäm-Khörjämhez szól: «Az én öcsémet miért ölted meg? minek jöttél te ide?» — Tárjäm-Khörjäm felel: «A te húgodért» — mondja — «násznépül jöttünk ide.» Az Ég-széli-ötven-fejedelemlhős szól: «Adjátok ide a pánczélruhátokat, kardotokat, akkor odaadjuk hűgunkat!» Tárjäm-Khörjäm azzal pánczélruháját, kardját [még egyszer] sírva odaadta. Az eljegyzési alkudozásokat megtették, középső öccsének feleséget szerzett. Lakodalmi asztalt rendeztek, ettek, ittak; azzal középső öccse a feleséget fölültette a szánra, megnézte s hazafelé mentek vissza.

Tárjäm-Khörjäm az Ég-széli-ötven-fejedelemlhős városá an maradt, ama minapában megölt ember feleségével együtt élnek. Egyszer az Ég-széli-ötven fejedelemlhős a Tárjäm-Khörjäm lovát ker-sve futkosott. A ronda istállóban megtalálták, kihajtották, a város közepén nyargaltatni kezdték. Erre a Tárjäm-Khörjäm

sänl. tonétätél Tárjäim-Khörjäim élé tuitkhatém kásät-pél pujin, 5
 ūs-əolt khōtwés, Tōrém-sēilekēñ-ātpén-ōtérné jalé älwés. — Tár-
 jäim-Khörjäim kwäl-kīt vonlénät-uil kásät pätmüt khōlésté. kwäl-
 kīnēl kwäné läkwéltəɟw vārāti, nētän oqt tārətəu. jī-əolt kwän té
 läkwélts. ūs-kīt viš-khart khajtítat. Tárjäim-Khörjäim viš-khart tari
 loəttí: «šomé viš-khart, om jutpäm, sérjäm tí' khōlténän!» — 10
 lāwi. viš-khart təul-uil təu té kholtésänl: «nū' jutpän, sérjän» —
 loəttat — «Tōrém-sēilekēñ-ātpén-ōtér kwält mələñ liɟt khanat.» tūu
 viš-khart khōltmānl-məş sazér-lōmtél misän. viúšt läkwéltémät-uil
 jutpän-sérjän jalé té nérémtésän, ūs-kīn kwäné té läkwélts, loté té
 suttələntəu. khōléɟmé jutpän-sérjénántél séréɟtésän, khaté oəlmém- 15
 khart təu oəlméwést. tonétätél jutpän-sérjän noñkhé mássän, lotétäm
 té nérémtésé, sonné tälémäts, ju té méní.

5. Tárjäim-Khörjäim ménés. té ménés, äkwé-mäišt sos-loɟéñ
 khomne jīt té vujtəwé. Tōrém-sēilekēñ-ātpén-ōtér vujtité. jīt joɟtwés,
 äkwén-pél nöləl läjwés. jutpän, sérjän täré läjwés, nöulétän khojwés.

elrejtözött öcsét is megtalálták a hegyen, a város végiben s az
 Ég-széli-ötven-fejedelemhős őt lekonzolta. — Tárjäim-Khörjäim
 a mint a házban ül, öcsének elestét hallotta. A házból kizontani
 igyekezik, [de] a felesége nem bocsátja. Végre ím kizontott. A vá-
 rosban gyermekek futkosnak. Tárjäim-Khörjäim a gyermekekhez
 szól: «Kedves gyermekek, az én pánczélruhámat, kardomat mu-
 tassátok meg nekem, hol van!» — úgy mond. A gyermekek azzal
 megmutatták neki: «A te pánczélruhád, kardod» — mondják —
 «az Ég-széli-ötven fejedelemhős házában a vendégrekeszbeli szö-
 gön függ.» Ó a gyermekeket, mivel neki megmutatták, czukordara-
 bokkal ajándékozta meg. Most berontva [a házba], pánczélruháját s
 kardját lerántotta. Ezzel kizontott a várba, [hol] ím lovát nyargal-
 tatják. A népet pánczélruhájával, kardjával megijesztette: kiki a
 hová elemelődött, oda emelődött el. Azzal pánczélruháját, kardját
 felöltötte, a lovát megragadta, szánba fogta s ím haza megy.

Tárjäim-Khörjäim ment, ment, egyszer csak egy rénparipús
 ember üldözi hátulról. Az Ég-széli-ötven-fejedelemhős üldözi. Utól-
 érte és nyíllal lött reá. Pánczélruháját, kardját keresztüllötték, a
 húsát találtak. Nyíllal kezdett lövöldözni, [a pánczélruháján] ke-

úólél pōwtoz tē nguwēs, tāre tē khojentau. viñst jolēsaztoz pōmtēs
 5 Torēm-sēilekēñ-ātpēn-ōtērnél: «lélēñé ju jōytoz tārētān oqñēm!» —
 lāwi. jolēsaztoz pōmētmetān lélēñé tārētqus. sonē-kīt tātentqū. elāl
 ménēmāst jalē jāytem tārfūt-pōyēn tē jōytēs. tāri loqtti: «elāl ménē-
 mēništ om loqtsēm, oqñēm jalē vėl jāytān; nāi' oqñēm ton-sōut jalē
 jāytsēnēn, añ nāi'-pəl sārē voqñē lélēñ tē olentan.» — Tārjāim-
 10 Khōrjāim loqtti: «Jotētēr-khulēñ-ūsēm khotél mātne ēl-poqłt ūs-pəl
 nēltinēm!» khotél mātne ēl-poqłt Jotētēr-khulēñ-ūsūt nē'iles. ūs-kīn
 ju tās: kit viš khōm jōmitenta ūsāt. tētē kit khōm kit pōwā olsei'. kit
 koqłānəl pūwēs, ju tē eltqwēs kwālāt-kīn. ēkwāt kitilītē: «om jālnēm-
 mātēl khōm tē voqrépēsēn?» — nētē loqtti: «mātr oqł voqrēm;
 15 nāi' ménmēništ kāyrēm-kīt kit pōwi khultsei', jālnēm-māntēl kwān
 āssam». — pōwi loqta: «toqł, khōmlē jēmētsēn?» — Tārjāim-
 Khōrjāim loqtti: «Torēm-sēilekēñ-ātpēn-ōtēr ūsēn Voqrēñ-khwōñfē-
 ūourē-khwōñfē-ūnek-kāyr kāsēm voqntēl viyw tqu jālsēm, tāu ēkwā-
 tēl ju ménēs, om khultsēm, jalē ālwēsēm. — Voqrēñ-khwōñfē-ūourē-

resztül éri őt a nyíl. Most könyörögni kezdett az Ég-széli-ötven-
 fejedelemlőshöz: «Engedd, hogy elevenen térjek haza!» — úgy
 mond. A mint könyörögni kezdett, elevenen bocsátották el. Szán-
 jában viszik. A mint előre ment, ím levágott fenyőjéhez érkezett el.
 A fenyő szól: «Midőn elmentél, én megmondtam, hogy engem
 le ne vágj; te engemet akkor levágtál, most magad is alighogy
 (nagy-nehezen) életben vagy.» — Tárjaim-Khórjaim-felel: «Jotē-
 tēr-khulēng városomba napeste előtt vajha eljuthatnék!» Napeste
 előtt Jotētēr-khulēng városában megérkezett. A városba bement;
 két kis fiú járkál a városban. Ez a két kis fiú az ő két fia volt.
 Megfogták a két kezénél fogva és bevonszolták az ő házába. Fele-
 ségét kérdezi: «Mialatt én oda jártam, te férjet szereztél?» —
 Neje szól: «Semmit sem csináltam; midőn te elmentél, méhembem
 két fiú maradt, míg oda jártál, megszülttem őket.» — A két fiú szól:
 «Atyus, mi történt veled?» — Tárjaim-Khórjaim felel: «Az Ég-
 széli-ötven-fejedelemlős városába Hatalmas-rén-erős-rén-keskeny-
 kebel [nevű] öcsémnek feleséget szerezni jártam oda, ő a feleségével
 haza ment, én [meg ott] maradtam, és megsebesítettek [leöltek]. —
 Hatalmas-rén-erős-rén-keskeny-kebel [nevű] öcsémet» — úgy

khwoñǵé-ünék-käxr käsém» — lāwi — «tī vaṭénän!» tqu vaṭqus. tī 20
ti jis. vis khomijän viltjät sártésqu; tété mōné oqlmq, mot mōné
oqlmq.

Tārjäim-Khōrjäim léléte té ménés, jalé té šökörlés. pōwi toq-
tätén jalé šäptéstén. soqtén taqlép téné voqrlést, soqtén taqlép äjne
voqrlést. äjoz, tēzw pōmétsét. ēryém-pél taqlés, mojtém-pél taqlés.

mond — hívjátok ide!» Oda hívták. Ím oda érkezett. A kis fiúk az arcát fricskázzák : erről a helyről elemelődik, másik helyre emelődik.

Tárjäim-Khōrjäim lelke ím elszállt (elment), ím meghalt. A fiúk az atyjukat eltemették. Hétig tartó torevést rendeztek, hétig tartó torivást rendeztek. Enni, inni kezdettek. Énekem is elfogyott (megtelt), regém is elfogyott.

ISTENEK HŐSLŐ ÉNEKEI ÉS REGÉI.

I.

A Pelimvidéki isten (*Polém-tārém*).

Polém-isten öregnek hőslő éneke.

1. *Polém-tārém ājkä tērn iñ ər r ä.*

Ti tēpiñ Polém vitikém,
ti çuliñ Polém vitikém,
çajtné tul tūlit ūsikémné,
minné tul tūlit ūsikémné,

5 *Jāni'-Tārém āškémné*

Polém-tārém ājkä tē' sāt wäsém,
çūrém sāt ajāñ çum-pīkém tēl
Polém-tārém ājkä tē' jolt wäsém.
alçāliñ-ke namiñ jākém

10 *Polém jākém namejawé,*

-
- 1 Ezen tápláléka bő Polém vizecském mellett,
ezen hala bő Pclém vizecském mellett
futó felhő magasságú váracskámba,
menő felhő magasságú váracskámba
- 5 Nagy-Ég atyácskám
Polém-isten öreget, ide igézett engem,
háromszáz apródlegénykémmel
Polém-isten öreget, ide rendelt engem.
Fölfelé vivő neves folyócskám,
- 10 Polém folyócskám neve hírlik,

lāñzäliñ-ke sujiñ jākem
Lūsm jākem sujejawé.

*

Sēmél uj ta'iliñ kwolkémté,
vīγīr uj ta'iliñ kwolkémté,
 15 *ñoγs-pīfit, uj pītīt zujnēm çalté*
akw'-mat-ért talkwä qsmä-ke pine'im :
saka talkwä ālilälém,
lūliñ qsmä-ke pine'im :
saka lūliñ ālilälém.
 20 *kwolliñ ét kwofélrišét*
çumlé çōlilälilém :
āwiñ kwol āwikénné jāmīle'im,
at tulāp tulāñ kātkwél
āwiñ kwol āwikém pali' pūnsilälilém,
 25 *tī sāt ātpā ātiñ puñkkém*
kwonā kwāltilälilém,

lefelé vivó híres folyócskám,
 Lozva folyócskám neve hangzik.

*

Fekete vad [bőrével] teli házacskámban,
 vörös vad [bőrével] teli házacskámban
 15 amint nyusztbőr-fészekben, medvebőr-fészekben fekszem,
 egyszer csak ha alacsonyra rakom a párnát,
 nagyon is alacsonyan volt;
 ha magasra rakom a párnát,
 nagyon is magasan volt.
 20 Éjfeles éj éjfele tájt
 amint hallgatózom,
 ajtós házam ajtócskájához lépdelek,
 öt ujjú ujjas kezecskével
 ajtós házam ajtócskáját fölnyitom,
 25 ezt a hét hajú hajás fejecském
 kifelé viszem,

- sisiñ kwol siskémné jǫmle'im,*
lui nǫr aulkém numpél
ǫum'lé sunsilālilém :
 30 *tǫuliñ pupi' ǫjkā*
taw ti joxtilālém,
tǫlǫiñ nāñk tǫlǫen
taw ti isilālém.
rēyiñ vōt ǫurém rēyā
 35 *ǫumlé jisséntāli,*
pomiñ vōt ǫurém pomū
ǫumlé jisséntāli,
akw'-mat-ert tǫuliñ pupi' ǫjkā
ǫumlé lāwilāli :
 40 «*Polém-tǫurém āsíkém ǫōlilālñ :*
ti vōtiñ tūr ālém-pālt,
ti rakwiñ tūr ālém-pālt
jāni' ēkwāi' ǫjkāi' ǫlei' ;

- mögös házacskám mögé lépdelek,
 aláfelé nyúló bérczecském irányában
 amint nézdegélek :
 30 szárnyas istenke öreg
 ím ő érkezett meg,
 tetős vörösfenyő tetejébe
 ím ő szállott le.
 Hő szélnek három heve
 35 amint jődögél,
 fagyos szélnek három fagya
 amint jődögél,
 egyszer csak szárnyas istenke öreg
 ím miképpen szólal meg :
 40 «*Polém-isten atyácskám hallgass meg :*
 ezen szél járta tó bal felén,
 ezen eső járta tó bal felén
 öreg asszony és ember élnek ;

- ulä-vittal ünlepténé män äritën
 45 Jäni'-Tärem äskänné nañen namejime.»
 Polém-tärem äjkä çumlé läwile'im :
 «nañ tquliñ pupi' äjkä
 nañ aü minërisën !
 am çolit çätël tärmël
 50 us' joçtiläle'im.»
 tępä-ke lošit kwolkëmnë
 jü ti sältile'im,
 vitä-ke lošit kwolkëmnë
 jü ti sältile'im ;
 55 sipä nawléne sari ülëm
 ëlä ti çujilem,
 porçä nawléne çasä ülëm
 ëlä ti çujilem.
 çasä çujämëm, väti çujämëm çalät
 60 çumlé çöntilälilëm :

- tűz-víz nélkül tartott (ültetett) kis leánykájuk
 45 Nagy-Ég atyácskától neked van nevezve.»
 Polém-isten öreg ím miképpen szólalok :
 «Te szárnyas istenke öreg,
 most te csak menj el, kedvesem !
 Én holnapi nap tájt
 50 megyek csak majd el.»
 Tápláléka bö házamba
 ím belépek,
 vize bö házamba
 ím belépek ;
 55 nyakveszíthető (üldözö) igaz álmot
 alszom ím ezutánra,
 derékveszíthető igaz álmot
 alszom ím ezutánra.
 Amint hosszú ideig fekszem, rövid ideig fekszem,
 60 ím miképpen hallom :

- ajāñ çum-pīkēmñē
 sirej-sisel jūñitawēm.
 ajāñ çum-pīkēm çumlē lāwilālī :
 «namiñ ātrakēm, sujiñ ātrakēm !
 65 sipä nawlënë sari ūlēm,
 porçä nawlënë çqsä ūlēm
 manēr ti palit çuje'in ? !
 alām ti vōtiñ tūr ālēm pält,
 ti rakwiñ tūr ālēm pält
 70 jāñi' ðkwäññē-ājkäññē ūrawēm.»
 añ çūrēm sāt ajāñ çum-pīkänēm
 am ti atilñänēm,
 nilä sāt ajāñ çum-pīkänēm
 am ti atilñänēm.
 75 tauliñ uj çansāñ kit sunkäçēm
 ti śq̄pitawēi',
 la'iliñ uj çansāñ kit sunkäçēm

- apródlegényem
 kardháttal üt reám.
 Apródlegényem ím miképpen szólal meg :
 «Neves uracskám, híres uracskám,
 65 nyakveszíthető igaz álmot,
 derékveszíthető igaz álmot
 miért alszol ily soká ? !
 Ím ezen szél járta tó baloldalán,
 ezen eső járta tó baloldalán
 70 az öreg asszony és ember várnak.»
 Most háromszáz apródlegényem
 én ím egybegyűjtöm,
 négyszáz apródlegényem
 én ím egybegyűjtöm.
 75 Szárnyas állattal ékesített két szánkómat
 ím fölszereik,
 lábas állattal ékesített két szánkómat

ti s̄āpitaweī'.

vouta jarmak saw kūnäs

80 *sawël ālentawē,*

vouta nuj saw s̄āxit

sawël totīlawē.

añ namiñ ātēr, sujiñ ātēr

kwonä kwālīlawēm,

85 *tquliñ uj, la'iliñ uj xansüñ sunkēm*

kwofliñ sun kwofélkütän

am tālīlawēm.

χār-puñkēp vāχēn-kwālikēm

am űowēmtaptīlēm ;

90 *posmiñ sun posmekēm*

pāñkiñ sampä samiñ tūjkēm

numēn j̄q̄ñχīlāli.

añ vōtiñ tūr ālēm-pālne

am joytīlāle'im,

ím fölszerelik.

Vékony selyem sok göngyölegjét

80 sok számban emelik,

vékony posztó sok tekercsét

sok számban hordják.

Ama neves fejedelemhöst, híres fejedelemhöst,
engem kivezetnek,

85 szárnyas állat, lábas állat ékítette szánkómba,

közepes szánom közepébe

ültetnek föl engem.

Rénbika fején való gyeplőszáracsckám

én megmozgatom ;

90 faros szánom fara mellől

a piszkos szemű szemes hó

fölfelé fordul.

Ama szél járta tó baloldalára

érkezem én,

95 *ai rakwiñ tūr ālēm pālne*
am joxtilāle'im.

*

Āñ jāni' ēkwāi'-ājkāi'
māñ tūr jānit kwolēnnē,
māñ sārīs jānit kwolēnnē
100 *moj-puñk jāni' ājkāris*
am kētilāle'im.
lqū puñkpā puñkiñ sōpā
χumlē pūnsilālitā, χumlē lāwili :
«ēkwāi'-ājkāi'! Polēm-tārem ājkāris
105 *ulā-vittal ūnlēptēnē māñ ājikēn*
sarēlaχtuñkwē, pērsēlaχtuñkwē
lātiñ kētilālēs.»
ai jāni' ēkwāi'-ājkāi'
sōp-nelmtal jāmēs uj
110 *elā ūnlei'.*

95 amaz eső járta tó baloldalára
érkezem én.

*

Amaz öreg asszony és ember
kis tó nagyságú házába,
kis tenger nagyságú házába,
100 násznagyúl egy öreg emberkét
küldök én.
Tíz fogú fogas száját
ím miképpen nyitja föl, ím miképpen szól:
«Öregek! Polēm-isten öregecske
105 tűz-víz nélkül tartott kis lányotokat
hogy tőletek kiunszoljam, elszerezzem,
[az ügyben] küldött izenetet.»
Amaz öreg asszony és öreg ember
mint szájtalan-nyelvtelen [értsd: néma] jó állat
110 [felelet nélkül] ülnek tovább.

aí moĵ-puñk jāni' ājkā

ti lāwīlāli :

«*nēn manēri' sōptal uĵkwé ūlikēn,*

manēri' ūelmtal uĵkwé ūlikēn ?

115 *Polēm-tārem ājkārisēn*

sarēlaĵtuñkwé lātiñ kētweś,

pērsēlaĵtuñkwé lātiñ kētweś.»

aí jāni' ēkwāi'-ājkāi'

ēlā ālné ēli potrēn

120 *ēlā potértālītēn :*

«*alpi-ĵar ta'īlriśmēn*

mēn kinsīlimēn ;

akw' āri jānméltēsmēn,

rōpottal ĵūi jānméltāslēmēn ? !»

125 *aí moĵ-puñk jāni' ājkā*

vouta ĵarmak saw kūnās

sawā totīlāli,

Most a násznagy, az öreg ember

ím megszólal ;

«Ti miért ültök úgy, mint szájtalan állatocska,

miért ültök úgy, mint nyelvtelen állatocska ?

115 Polém-isten öregecske

azt izeni, hogy [leányotokat] töletek kiunszolja,

azt izeni, hogy [leányotokat] töletek elveszi.»

Amaz öreg asszony és öreg ember

további életre czélzó további beszédüket

120 erre megkezdik (elbeszélük) :

«Testi külsőt [fedő] ruhácskáinkat

követeljük (keressük) mi ;

egy leányt neveltünk föl,

munka nélkül ugyan hogy neveltük volna föl?!»

125 Most a násznagy, az öreg ember

vékony selyem sok göngyölegét

sok számban hord be,

vouta nuĵ saw s̄āĵit
sawä ālentāli.

- 130 ań jāni' ēkwāi'-āĵkūi'
ań vouta ĵarmak saw kūńās,
ań vouta nuĵ saw s̄āĵit
sawä viššentālei'.
ĵumlē lāwilei': «ĵaĵatā sār!

- 135 āri tēnē jāni' pūri
manki vārīlāleu,
pī' tēnē jāni' pūri
manki šāpītāleu;
ań moj-puńk jāni' āĵkū

- 140 nań ĵālēn sār,
ūs-ta'il saw ĵumikānū
nań atīlālān!
paul-ta'il saw nēkānū
nań atīlālān!»

vékony posztó sok tekercsét
sok számban emel be.

- 130 Amaz öreg asszony és öreg ember
a vékony selyem sok göngyölegét
a vékony posztó sok tekercsét
sok számban fogadja el.
Ím miképpen szólalnak meg: «Nos tehát,
135 leány evő nagy lakodalmat
készítgessünk mi,
fiú evő nagy lakodalmat
rendezzünk mi;
most násznagy, öreg ember,
140 haladj te csak,
teli város sok férfiacskáinkat
gyűjtögesd te egybe,
teli falu sok nőcskénket
gyűjtögesd te egybe!»

- 145 *ūs-ta'il saw zum*
atimanl jui-pält,
paul-ta'il saw nē
atimanl jui-pält
ūs tēnē jāni' pūri
- 150 *tan vārilāle'it,*
paul tēnē jāni' pūri
tan vārilāle'it.
an Polēm-tārem ājkāris
an jāni' ĉkwāi'-ājkāi' ūnlēnē
- 155 *mān tūr jānit kwolnē,*
mān sārīs jānit kwolnē
jū ti tūlilawēm ;
lunt-la'il talkwā pasānnē,
vās-la'il talkwā pasānnē,
- 160 *am ti ūnttilawēm.*

*

- 145 Teli város sok férfit
 miután egybegyűjtöttek,
 teli falu sok nőt
 miután egybegyűjtöttek,
 város evő nagy lakodalmat
- 150 készítgetnek űk,
 falu evő nagy lakodalmat
 készítgetnek űk.
 Most Polēm isten öregecske —
 amaz öreg-asszony és öreg ember lakó
- 155 kis tó nagyságú házba,
 kis tenger nagyságú házba
 vezetnek im engem ;
 lúdlábnyi alacsony asztalhoz,
 réczelábnyi alacsony asztalhoz
- 160 ültetnek im engem.

*

ʒasä tēnū ʒalät,
 vātī tēnū ʒalät,
 ań jāni' ekwāi'-ājkāi'
 ulū-vittal ūnlēptēnē māń āʒitētēl
 165 akwān ti ūnttīlawēmēn.
 at tullāp tullāñ kātānamēn
 akwān tārū pūwintēsanamēn ;
 ań māń tūr jānit kwolrišēt,
 ań māń šāriš jānit kwolrišēt
 170 tīlē jāmīlimēn, tūlē jāmīlimēn.
 ajāñ ʒum-pīkänēm numpēl
 Polēm-tārēm ājkā ʒumlē lāwīle'im :
 «tquliñ uj ʒansāñ kitī' sunkwé,
 la'iliñ uj ʒansāñ kitī' sunkwé
 175 nan šāpītēkän !
 akw' ʒurip ʒūrēm ʒārčkēm,
 akw' ʒurip ūlā ʒārčkēm

Miközben sokáig eszünk,
 miközben rövid ideig eszünk,
 amaz öreg asszony és öreg ember
 tűz-víz nélkül tartott kis lányával,
 165 egymás mellé ültetnek.
 Őt ujjú ujjas kezecskénket
 egymáséba karoltuk ;
 ama kis tó nagyságú házacskában,
 ama kis tenger nagyságú házacskában
 170 erre sétálunk, arra sétálunk.
 Apródlegényeimhez
 Polém-isten öreg ím miképpen szólok :
 «Szárnyas állat ékítette két szánkót,
 lábas állat ékítette két szánkót
 175 szereljete fől, kedveseim !
 Egyforma három rénbikámat,
 egyforma négy rénbikámat

nan kēritālān.»
aú tḡuliñ uj ḡansāñ kit sunkwei',
 180 *la'iliñ uj ḡansāñ kit sunkwei'*
ti śāpitawei'.
aú ulā-vittal ūnleptēnē māñ āḡikwē
am kwon ti kwātilālilēm ;
úoḡs-pīfikwēn, uj-pīfikwēn
 185 *akwān mēn tālilēmēn.*
akw' ḡurip ḡūrēm ḡārēm,
akw' ḡurip úilā ḡārēm
am nówēmtaptilēm.
posmiñ sun posmikāḡēmnuēl
 190 *pāñkiñ sampā samiñ tūjtikēm*
numēn ḡāñḡilāli,
pāñkiñ sampā samiñ śorakēm
numēn lapilāli.
amkim ūnlilēnē

fogjátok ti be!»
 Most a szárnyas állat ékítette két szánkót,
 180 a lábas állat ékítette két szánkót
 im fölszerelték,
 ama tűz-víz nélkül tartott kis lánykát
 én im kivezetem,
 s a nyusztbőr-fészekbe, medvebőr-fészekbe
 185 im együvé szállunk be.
 egyforma három rénbikám,
 Egyforma négy rénbikám
 én megindítom.
 Faros szánom fara mellől
 190 piszkos szemű szemes havam
 fölfelé fordul,
 piszkos szemű szemes zuzmarám
 fölfelé emelkedik.
 A magam lakta,

- 195 *χajtné tul lūlit ūskémné,
minné tul lūlit ūskémné
mēn ti joχtūlālīmēn ;
amkim ūnlīléné
sēmēl uj ta'iliñ kwolkémné,*
200 *vīγir uj ta'iliñ kwolkémné
jū ti sāltūlālīmēn.
ñoγs-pītit, uj-pītit
tāřém ālné āti jurtkémēntēl,
jēlēm-aul āti jurtkémēntēl*
205 *sipā nāwléné sari ūlēm
ēlā ta χujjipilmēn,
porχā nāwléné sari ūlēm
ēlā ta χujjipilmēn.
tēpā lošit lošit kwolkémēnt,*
210 *vitā lošit lošit kwolkémēnt,
ēlā ālné χātēlakēmēn*

- 195 futó felhő magasságú váracskámba,
menő felhő magasságú váracskámba
érkezünk meg ime ;
a magam lakta,
fekete állatbőrrel tele házacskámba,
200 vörös állatbőrrel teli házacskámba
belépdégélünk im.
Nyusztbőr-fészekben, medvebőr-fészekben
világot élő kedves társacskámmal,
időket élő kedves társacskámmal
205 nyakveszíthető igaz álmunkat
alusszuk im most át,
derékveszíthető igaz álmunkat
alusszuk im most át.
Tápláléka bő bő házacskámban,
210 vize bő bő házacskámban
elélni való napjainkat

*ēlā ālīlilmēn
jūw ālnē ētkēmēn
jūw ālīlilmēn.*

215 *hēlm-tālēχ ūlīn pūlkwē
mēn tēsšentimēn,
sōp-tālēχ ūlīn pūlkwē
mēn tēsšentimēn.*

Polēm-tārem ājkāris

220 *āñkwēm pasnēl at χāntlāsēm,
jāχēm pasnēl at χāntlāsēm ;
jāi' minēm jāi' nurkwē
am at ānsīle'im,
āñkw minēm āñkw nurkwē*

225 *am at kinsīle'im.*

*eléldegéljük,
átélt éjjeleinket
átéldegéljük.*

215 *Nyelvégre való gyönyörúséges falatot
eddegélünk mi,
szájvégre való gyönyörúséges falatot
eddegélünk mi.*

Polēm-isten öregecske

220 *anyámtól való [születésem] kora óta sohasem hadakoztam,
atyámtól való [származásom] kora óta sohasem hadakoztam ;
atyától származó atyai bosszúokom
nekem nincsen,*

anyától származó anyai bosszúokat

225 *én nem keresgélek.*

II.

A szigvatorkolati Ég-fia (*Sakw-sünt-Tq̄rém-p̄'*).

A szigva-torkolati «Ég fia» öreg hőslő éneke.

Sakw-sünt Tq̄rém p̄' ājkä tērnin̄ ērγä.

Tq̄rém-ōn-Sorñi āsémné,

Tq̄rém-ōn-Sorñi jāγémné,

kit jā kitti' tawléné māné,

Tq̄rém-p̄' ājkä mōlāl

5 *tī' ti sātsawāsém.*

lāñχä minné χum

pūri-āni, pūri-pūt sēñkwä

tit ti višsentilém,

alγä minné χum

10 *pūri-āni, pūri-pūt sēñkwä*

tit ti χōltilém.

Fölséges-Aranyos-Ég atyám,

Fölséges-Aranyos-Ég apám

két folyónak ketté ágazó vidékére,

Ég-fia öreget hajdan

5 *ím ide igézett engem.*

A [folyón] lefelé menő ember

ételáldozatos edényének, ételáldozatos üstjének gőzét

ím ott fogadom,

fölfelé menő ember

10 *ételáldozatos edényének, ételáldozatos üstjének gőzét*

ím itt fogyasztom.

- ti rus̄ ɣum jǎlné, mańsí ɣum jǎlné*
tūpiń jǎrisém, ɣāpiń jǎrisém
tēpiń Sakw-vitém namejawé,
 15 *ɣuliń Sakw-vitém namejawé.*
tēpiń Sakw-vit, ɣuliń Sakw-vit
akw' pāl vitü sunsililém :
liliń sosslél, liliń jōrél ujawé ;
akw' pāl vitä sunsililém :
 20 *mān nōlpä nōliń ɣulén ɣāńɣawé,*
mān tāńɣpä tāńɣiń ɣulén ɣāńɣawé.
tātél sorɣép saw kuńer ɣumim,
tātél sorɣép saw kuńer nēm
simānl ēɣələwét, majtānl ēɣələwét :
 25 *mān nōlpä nōliń ɣul sawä talili,*
mān tāńɣpä tāńɣiń ɣul arɣān ɣāńɣili.
ti kasāj-nāl vāti jǎrisémné,
ti sairép-nāl vāti jǎrisémné,

- Ezen orosz ember járta, ugor ember járta
 evezős folyócskámát, hajós folyócskámát
 táplálékos Szigva-vizemnek nevezik,
 15 halas Szigva-vizemnek nevezik.
 Táplálékos Szigva-víznek, halas Szigva-víznek
 egyik fele vizét [a mint] nézdegélem :
 eleven szosszél-féreg, eleven jór-féreg úszkál benne ;
 másik fele vizét nézdegélem :
 20 kis orrú orros hal halad benne fölfelé,
 kis hátszárnyú szárnyas hal halad benne fölfelé.
 Üres hasú sok szegény férfiam,
 üres hasú sok szegény nőm,
 szívük ha éhezik, májuk ha éhezik :
 25 kis orrú orros hal sok úszik fölfelé,
 kis hátszárnyú hátszárnyas hal bőségben halad fölfelé.
 E kés-nyél keskenységű (rövid) folyócskámhoz,
 e fejszenyél keskenységű folyócskámhoz

25 *ērī' totné ērī'-āter,*
 30 *mōjt totné mōjt-āter*
Numi-Sorñi āšémné,
Numi-Tārem jāremné,
tōnū tī' ti sātsawāsém.
namīñ jārmak šuūñ pīit,
 35 *sijiñ jārmak šuūñ pīit*
Tārem-pī' ājkā ūnlīle'im ;
ēti vōwné jirem xolin at joxtawé,
xoli vōwné jirem ētin at joxtawé.

*

Ti kasūj-nāl vāti jārišém,
 40 *tī sairēp-nāl vāti jārišém*
xānt-xāpémné ti tāle'im,
Saku-talēx ūsém-ājkām pālt
mujluñkwé ta jāle'im.
akw' paulén joxtāsém, pāi' pūxtāsém,

mint ének híresztelte (viselő) énekhöst,
 30 **mint rege híresztelte regehöst**
Felső-Aranyos atyám.
Felső-Aranyos apám
ím a végett igézett ide engem.
Neves selyemmel áldott fészekben,
 35 **híres selyemmel áldott fészekben**
üldögelek én Ég-fia öreg ;
este kért áldozatomat reggelre nem halasztják,
reggel kért áldozatomat estére nem halasztják.

*

E kés-nyél keskenységű folyócskámon,
 40 **e fejszenyél keskenységű folyócskámon**
ím hadihajómra szálllok,
Szigva-fői nászrokon öregemhez
ím vendégségbe utazom.
Egy faluba érkeztem, a partra kapaszkodtam,

- 45 *akw' puñkä vōtim ājkä ālä ti žāli,*
am numpëlēm pojksāli, žumlē lāwi :
 «Tārēm-pī' ājkä am nañēn
úożs-pojk pine'im, uj-pojk pine'im,
nañ ānēm oss pumēltāslēn mōnt!
- 50 *ānēm ti nāñž-ke pumēltilēn :*
akw' kwālīn nēžim sāt jirēl lūlīlēm.»
Tārēm-pī' ājkä žumlē lāwe'im :
 «nañ ānēmnel manēr pojke'in ? !
ti žujnē urēnnēl mōt urēn numpël jāñžēn,
- 55 *tūl nāñž lūlēm, kēlpīñ polēž salžēn,*
tūl ti pumē'in.»
añ puñkä vōtim ājkä mōt ur-numpël ti jāñžī,
nāñž lūlī, kēlpīñ polēž sallāmi,
tūl ti pumēpēs.
- 60 *Tārēm-pī' ājkä numpël žumlē lāwi :*
 «Tārēm-pī' ājkä, manä jamēs ālmēn!

- 45 [ott] egy feje őszült öreg immár csaknem haldoklik.
 Én hozzám könyörög, im miképpen szól:
 «Ég-fia öreg, én te hozzád
 nyusztbőr-könyörgést intézek, medvebőr-könyörgést intézek,
 vajha te engem fölgyógyítanál!
- 50 Hogyha te engem fölgyógyítasz,
 egy kötélre kötött hét áldozat-állattal fogok eléd állani.»
 Ég-fia öreg im miképpen felelek:
 «Te én előttem minek is könyörögsz ?!
 Ezen fekvő oldaladról más oldal felé fordulj,
- 55 [aztán] állj föl, köpj véres köpést,
 azzal im meggyógyúlsz.»
 Ama feje őszült öreg im más oldal felé fordul
 fölállt, véres köpést köpint,
 azzal im meggyógyúlt.
- 60 Ég-fia öreghez im miképpen szól:
 «Ég-fia öreg, óh mily jóságos voltál!

*an ti pumeltäslén ;
ti alám akw' kwālin nērim sāt jirél
tārā ti alilém.*

65 *Tārem-pī' ājkā χumlé lāwe'im :*

*«vōtiñ puñkpā ājkārisém !
ti kwoliñ māt ul alāln,
sār χarā mán totāln, tot alāln !
χarā māt-ke alilén :*

70 *sēñkwiñ āni sēñkwā vīχém,*

*sēñkwiñ pūt sēñkwā vīχém.
sēñkwiñ āni sēñkwā viném jui-pālt
akw' nurpā sāt pūt taχātén,
vitél iséltāln ; pūtét pājéltāle'it,*

75 *lūlpeli' jäniméné māni jiw titén,*

*tū sāsén ; sēñkwiñ pūt sēñkwā
Numi-Sorñi āsénne nāñχ oss pūχéti !
sēñkwiñ pūt sēñkwā nāñχ pūχémā jui-pālt*

Ím meggyógyítottál ;
egy kötélre kötött hét áldozat-állatom tehát
egyszeriben ím leölöm.»

65 *Ég-fia öreg ím miképpen szólok :*

*«Ószült fejú öregecském !
ezen a háztájékon ne öld meg őket,
vidd csak szabad helyre, ott öld meg őket !
Ha szabad helyen fogod őket megölni :*

70 *a gőzölgő edény gőzét fogadom,*

*a gőzölgő üst gőzét fogadom.
Miután a gőzölgő edény gőzét fogadtam,
egy íves hét üstöt akassz föl,
vizet forraszj benne. [Ha] az üstök felforrnak,*

75 *csak most (ujonnan) növekedő fiatal fa tövéhez,*

*oda öntsd azokat ; a gőzölgő üst gőze,
Felső-Aranyos atyádhoz hadd szálljon föl !
Miután a gőzölgő üst gőze fölszállt,*

- vōtiñ puñkpā ājkāris,*
 80 *Kaltés laum sormēn joxtnēnē-mos*
vāssi' aumnē at pate'in.
añ, vōtiñ puñkpā ājkāris,
ās jamēs ūlēm! minnē mām xqsä.»
tāltiñ paul tāltēmnē nalu ti va'ilāsēm,
 85 *posmiñ xāp posmēmnē ti tālsēm,*
tūl-ūltē qu-lalt ās ta noumtāsēm,
Sakw-talēx numpēl ās ta mine'im.

*

- Tox mināmēm xaltē akw'-mat-ērt*
Muuñ-kēs namiñ ūsēn, sijiñ ūsēn nēilāsēm.
 90 *xqsä tqwsēm, vāti tqwsēm,*
tāltiñ ūs tāltān ti pūxtāsēm,
pūi' kwālsēm.
añ Tqrem-āri ēkwā ūnlēnē
šqpēr āln, kami āln ta'ilīñ kwolēn

- öszült fejű öregecske,
 80 Kaltés rendelte halálod elérkeztéig
 többé nem fogsz betegségbe esni.
 Most pedig, öszült fejű öregecske,
 továbbra is boldog életet! Járó földem hosszú.»
 Réves falum révéhez ím lészállottam,
 85 kormányos hajóm kormányához ím föltelepedtem,
 azután a víz folyása ellenében ím ismét előre indultam,
 A Szigva-fő felé ím ismét haladok.

*

- A mint így haladok, egyszer csak
 Muunkész neves városába, híres városába érkeztem.
 90 Hosszú ideig eveztem, vagy rövid ideig eveztem,
 a réves város révéhez ím fölkapaszzkodtam,
 partra keltem.
 Amaz «Ég leánya» asszony lakta
 sopér-ezüsttel, kami-ezüsttel teli házba

- 95 *jū ti sáľtsēm ;*
jǫmēs āľnē jǫmēs kātēmne pūwāsēm,
Tāřēm-āřī ēkwā āśnē
śǫpēr āľn, kamī āľn ta'iliñ pasānnē
tū ta ūnttuwāsēm.
- 100 *Tāřēm-āřī ēkwā řumľē ľāwi :*
 «*manā řāřēmne, manā mońśēmne řāřjāmēnt*
Tāřēm-pī' āřkā řāľe'in ?»
Tāřēm-pī' āřkā řumľē ľāwe'im :
 «*Tāřēm-āřī ēkwā am tōnā řāľe'im,*
- 105 *Sakw-talēř āřkā ūśmēm-pāľt*
mujľuñkwē ti minē'im.»
soriñ tēpēľ, māřīñ tēpēľ
ti ūnttuwāsēm.
soriñ tēp tēmēm řui-pāľt,
- 110 *māřīñ tēp tēmēm řui-pāľ',*
Tāřēm-āřī ēkwā řot

- 95 *ím beléptem,*
jobb felől való jobb kezemet megfogják,
Ég-leánya asszony birtokolta
tiszta ezüsttel, silány ezüsttel tele asztalhoz
ím oda ültetnek.
- 100 *Ég-leánya asszony ím miképpen szól :*
 «*Minő szükségbe, minő inségbe jutva*
utazgatsz Ég-fia öreg ?»
Ég-fia öreg ím miképpen felelek :
 «*Ég-leánya asszony én azért utazgatok,*
- 105 *Szigva-fői öreg nászrokonomhoz*
ím vendégségbe megyek.
Sör-italt, mézes ételt
helyeznek ím eléim.
Miután a sör-italt megittam,
- 110 *miután a mézes ételt megettem,*
Ég-leánya asszonnyal

tältiñ ūs tāltēn

āš nalu ta jāme'im.

Tārēm-āri ēkwā numpel žumlē lāwe'im :

115 «*žqsä mā minnē žum,*

žqsä vit minnē žum

āš ti mināsēm, qs žamēs ūlēm !»

qu-lalt ēlāl āš ta minitālē'im.

*

žqsä minmēm jui-pālt,

120 *vāti minmēm jui-pālt*

Sakw-talēž ājkū nūsmēm ūnlēnē

jiwä nāriñ ūs-šajlēn ti nēilāsēm,

pumä nāriñ ūs-šajlēn ti nēilāsēm.

tältiñ ūs tāltün tū ta tqwsēm,

125 *pāi' ta pūžtāsēm.*

Sakw-talēž nūšēm-ājkām,

taw āšné ajāñ žum saw pīžä

a réves város révéhez

ím ismét lelépdelek.

Ég-leánya asszonyhoz ím miképpen szólok :

115 «Hosszú földet járó ember,

hosszú vizet járó ember

ím ismét útnak eredtem, továbbra is boldog életet !»

A vízfolyással szemben most ismét mendegélek.

*

Miután hosszú ideig mentem,

120 miután rövid ideig mentem,

a Szigva-fői öreg nászrokonom lakta

fája szentséges városhalomhoz érkeztem meg íme,

füve szentséges városhalomhoz érkeztem meg íme.

Réves város révéhez ím oda érkeztem,

125 ím a partra fölkapaszkodtam.

Szigva-fői nászrokon öregem,

öt uraló apródember sok legénye

- nāl-suwīñ jǫmēs kātēl*
nalu jissentāle'it, lāwīle'it :
 130 «*mān nūsēm-ājkāū ālnātū,*
Tārem-pī' ājkā ti ālnātū !»
kit kātémnél ti pūwāsēm,
pāi' ti vānttuwāsēm.
Sakw-talēx nūsēm-ājkām ūnléné
 135 *akw' āwip sāt kwolné jū šāltsem.*
aiūlaytsēmēn, sipīlaytsēmēn,
tūl patit kwolné totwāsēm,
Sakw-talēx ājkā, taw āšné
āln pasānān, tū ta ūnttuwāsēm.
 140 *ētā sāt, χātēl sāt*
soriñ tēpēl, māγiñ tēpēl
ti āšwāsēm ;
tūl ūoγs-pitīn, ūj-pitīn χujiptawāsēm.
ūoγs-pitit, ūj-pitit χujimēm

- dárdás (nyílbotos) jeles kézzel
 lefelé jődögélnek, [így] szólanak :
 130 «*A mi nászrokon öregünk, ő az,*
Ég-fia öreg, im ő az !»
 Két kezemnél im megfognak,
 im a partra fölvezetnek.
 Szigva-fői nászrokon öregem lakó
 135 egy ajtós hét házába im beléptem.
 Csókolgattuk, karolgtattuk egymást,
 azután legbelső házba vitt be ;
 Szigva-fői öreg, az ő birtokát tevő
 ezüst asztalokhoz, im oda ültetett.
 140 Hét éjjel, hét nappal
 sör-itallal, mézes étellel
 látott el im engem ;
 azután nyusztbőr-fészekbe, medvebőr-fészekbe fektetett.
 Nyusztbőr-fészekben, medvebőr-fészekben a mint fekszem,

- 145 *akw'-mat-ērt zōntle'im :*
zāñχä sinitaytim am pältēm χuji.
ponsēm sosi' kiti' sam
zumlē sunsiāγēm :
añ Sakw-talēχ ājkä māñ āγi,
- 150 *taw ānēm sinitamä.*
Sakw-talēχ ājkä māñ āγi numpel
zumlē lāwile'im :
«nañ nūsēm-āγi am-pältēm
tī' χot χujäsēn ? — āsēnnē kāsēlawēmēn,
- 155 *kartiñ samel tox sunsawēmēn.»*
Sakw-talēχ-ājkä māñ āγi zumlē lāwi :
«Tārēm-pī' ājkä nūsmukwē ! taw kāsü ;
ñoliñ χāp ñolēnnē am tāle'im.» —
«nūsēm-āγikwē ! nañ sar mine'in-ke,
- 160 *šāpitaχtēn ;*
ñoχs-sāχin, wj-sāχin nalwē tāltän !

- 145 egyszer csak hallgatózom :
 vajjon ki fekszik ölelkezve én mellettem.
 Érett ribiszke két szemű
 im miképpen nézem :
 ama Szigva-fői öregnek kis leánya,
- 150 ő ölelt át engem,
 Szigva-fői öregnek kis leányához
 im miképpen szólalok :
 «Te nászrokonom leánya én hozzám
 ugyan mikép fekhettél ? — ha atyád észrevesz bennünket,
- 155 dühös szemmel fogja majd nézni.»
 Szigva-fői öregnek kis leánya im miképpen felel :
 «Ég-fia öreg nászrokonocska, az az ő gondja (kedve) ;
 orros hajód orrára szállok föl én.» —
 «Nászrokon leányka, ha tehát jössz (mész),
- 160 készülődjél ;
 nyusztbőr-subádat, rénbőr-subádat hord le a folyóhoz !

- nē-mat la'il-tarēp ul oss χāji,*
nē-mat kāt-tarēp ul oss χāji !»
an ētēmēn χujēmēmēn jui-pālt,
 165 *an χātēlēmēn χujēmēmēn jui-pālt*
nāñχ ti kwālsēm, an ūsēm-ārim ātim.
kwonā kwoss kwāle'im,
ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunsiāyēm :
 170 *hōliñ χāp hōlēmē*
ūsēm-ārim χūntē tāltχatēm.
ūsēmēm ājkā numpēl
pašū vārnē nqmt kwoss āssēm,
nqmse'im : tauli, oss χulti !
 175 *āritā ēriñ jū hīrēmētā.*
tāltiñ ūs tāltān nalu ta tālsēmēn,
qu-sisi' nalu χulītaytsēmēn,
ta minēsēmēn.

*

- semminemű láb-akadály ne érjen,
 semminemű kéz-akadály ne érjen!»
 Miután amaz éjszakánkat átaluttuk,
 165 miután ama nappalunkat átaluttuk,
 im fölkeltem : ama nászrokon leányom nincsen [sehol].
 A mint kimegyek,
 érett ribiszke két szemű
 im miképpen nézem :
 170 orros hajóm orrára
 nászrokon leányom valamikor fölszállott.
 Nászrokon öregemtől
 elbucsúzni bár eszemben volt,
 azt gondolom : elég, hadd maradjon el,
 175 lehet, hogy leányát visszaragadja.
 Réves város révéhez im leereszkedtünk,
 a vízfolyás mögé bellebb bocsátkoztunk,
 azzal útnak eredtünk.

*

- 180 *ʒə̌sə minēmēmēn ʒui-pālt,*
vāti minēmēmēn ʒui-pālt
ań Tā̌rēm-ā̌ʒi ēkwā-ūnléné
Muuñ-kēs namiñ ūsēn, sijiñ ūsēn
ti ʒoʒtsēmēn.
pāi' ti pūʒtsēmēn, pāi' ti ʒāmsēmēn,
 185 *Tā̌rēm-ā̌ʒi ēkwā ūnléné*
šāpēr āln, kami āln ta'iliñ kwolne
ʒū šāltsemēn.
Tā̌rēm-ā̌ʒi ēkwā ti mūʒintāli :
«manā saʒā sästēm saʒiñ nē totmēn !»
 190 *manā vēšū sästēm vēšiñ nē totmēn !»*
tūl-ūlt Tā̌rēm-ā̌ʒi ēkwā āšné
šāpēr āln, kami āln ta'iliñ pasānné,
akw' pāʒēn tū ta ūnttuwēsēmēn,
soriñ tēpél, māʒiñ tēpél ūnttuwēsēmēn.
 195 *Tā̌rēm-ā̌ʒi ēkwā ʒumlé lāwi :*

- Miután hosszú ideig mentünk,
 180 miután rövid ideig mentünk,
 amaz Ég-leánya asszony lakó
 Muúnkész neves városba, híres városba
 érkeztünk ime.
 A partra ím fölkapaszzkodtuunk, ím fölmentünk,
 185 az Ég-leánya asszony lakó
 tiszta ezüsttel, silány ezüsttel tele házba
 bementünk.
 Ég-leánya asszony ím nevetgél :
 «Minő fürtje tökéletes (megnőtt) fürtös nőt hoztál !
 190 minő szépsége tökéletes szépséges nőt hoztál !»
 Azután az Ég-leánya asszony birtokát tevő
 tiszta ezüsttel, silány ezüsttel teli asztalhoz
 egymás mellé oda ültettek bennünket,
 sör-italt, mézes ételt helyeztek elénk.
 195 Ég-leánya asszony ím miképpen szól :

«*χqsä mā jim kitì*,
χqsä vit jim kitì
soriñ tēp, māγiñ tēp ti tajēn!»
soriñ tēp, māγiñ tēp tēnemēn jui-pālt
 200 *Tq̄rēm-āγi ēkwä numpél χumlé lāwe'im*
 «*jätél r̄q̄wn'-ut ti minimēn,*
Sakw-talēχ q̄jkä ēriñ taχ
āγit ūawlímé jiw.»
aiiilaχtsū, sipiχatsū,
 205 *tāltiñ ūs tāltēn nalu ta jāmsū.*
χāpēn tālsēmēn, ās ta minēsēmēn.

*

Xqsä minēmēmēn jui-pālt,
vāti minēmēmēn jui-pālt
aiñ puñkā rōtim q̄jkä paulān
 210 *ti joχtsēmēn.*
tāltiñ paul tāltēn pā ti pūχtsēmēn :

«Messze (hosszú) földről jött kettő,
 messze vízről jött kettő,
 nosza egyetek sör-italt, mézes ételt!»
 Miután sör-itallal, mézes étellel jóllaktunk,
 200 Ég-leánya asszonyhoz ím miképpen szólok :
 «Kedves rokon, immár megyünk,
 Szigva-fői öreg lehet hogy majd
 leányát üldözve jő.»
 Megcsókoltuk, átkaroltuk egymást,
 205 ezzel réves város révéhez lefelé mentünk.
 A hajóba szállottunk, ismét tovább indultunk.

*

Miután hosszú ideig mentünk,
 miután rövid ideig mentünk,
 ama feje őszült öregnek falujába
 210 érkeztünk ím meg.
 Réves falu révéhez ím fölkapaszkodtunk,

- an puñkã vōtim ājlkã nalu jami, lãwi :*
atã, Tãrēm-p̄' ājkã !
mōlãl nañkin minãsen, an jūwlẽ
 215 *manã saγã sãstēm saγiñ nẽ nañ tãltãmèn,*
manã vēsã sãstēm vēsiñ nẽ nañ tãltãmèn !
akw' kwãlin nēyim sãt jirẽl
mōlãl ti lũlsēmne,
sãmiñ kwol sãmēmne
 220 *mujluñkwẽ pã jãlakèn !*
lãγiñ kwol lãγēmne
tõntluñkwẽ pã jãlakèn !» —
«ul pã jãle'im sar !»
an puñkã vōtim ājlkã āñsēm
 225 *sãmiñ kwol sãmèn,*
lãγiñ kwol lãγèn
jũ ti sãltsēmèn.
puñkã vōtim ājkã āñsēm

ama feje öszült öreg lefelé jó s [így] szól :

«Ah, Ég-fia öreg!

A minapában magad mentél, most pedig visszafelé

- 215 *minõ fürtje tökéletes fürtös nõt szállítottál csónakodba,*
minõ szépsége tökéletes szépséges nõt szállítottál csóna-
A ki egy kötélre kötött hét áldozat-állatot *codba !*
állítottam a minap eléd,

az én szögletes házam szögletébe

- 220 *jer föl, kedves, vendégeskedni !»*

Az én zugos házam zugába

jer föl, kedves, mulatozni !»

«Ugyan hogyné mennék föl!»

Ama feje öszült öregnek birtokát tevő

- 225 *szögletes ház szögletébe,*

zugas ház zugába

ím beléptünk.

A feje öszült öreg birtokát tevő

- sorüü pasänrisén — Tārem-pi' ājkä
 230 tū ti ūnttilälwäsém.
 an' kätä nāreç māñ nājkwé-pāçén,
 la'ilä nāreç māñ nājkwé-pāçén
 tū ti ūnttilälwäsém.
 sorüñ tēpél, māçüñ tēpél:
 235 ti ūnttilälwäsémén.
 puñkä vōtim ājkä çumlé lāwi :
 «çasä mā jim kitü',
 çasä vit jim kitü'
 sorüñ tēp, māçüñ tēp ti tajén!»
 240 sorüñ tēp, māçüñ tēp tēmmén jui-pält
 Tārem-pi' ājkä çumlé lāwe'im :
 «minné māmén ās çasä
 sar minimén!»
 kwon ti kwälsü, nalu ti jāmsü,
 245 pāsmüñ çāp pāsemné ās ti tālsém,

- arany asztalkához Ég-fia öreget,
 230 engem im oda ültettek.
 Ama keze zsenge kis asszonyka mellé,
 ama lába zsenge kis asszonyka mellé
 im oda ültettek.
 Sör-italt, mézes ételt
 235 helyeztek im eléim.
 A feje őszült öreg im miképpen szól :
 «Messze földről jött kettő,
 messze vízről jött kettő,
 im egyetek sör-italt, mézes ételt!
 240 Miután sör-itallal, mézes étellel jóllaktunk,
 Ég-fia öreg im miképpen szólok :
 «Menni való utunk (földünk) még hosszú,
 menjünk tehát!»
 Ím kiléptünk, a vízhez lementünk,
 245 kormányos hajóm kormányához ismét felszállottam,

holiñ çāp holémné ēkwam tālēs.
nalu naritēmēn, qu-sisī' ās ta minimēn.

*

çāsā minēmēmēn jui-pālt,
vāli minēmēmēn jui-pālt
 250 *akw'-mat-ērt pālē sunse'im :*
lāmā tēlēm lāmiñ ur ta nāñki,
pilā tēlēm piliñ ur ta nāñki,
pāi' ti pūztēmēn, ēkwam pā ti kwālēs.
akw' aul numpēl jāli,
 255 *akw' aul numpēl ās jāli,*
paip-ta'il ti vātīlēm.
ēkwam nalu ti joztēs,
paip-ta'il vātēm pil ti tēmēn,
paip-ta'il vātēm lām ti tēmēn ;
 260 *nalu tāltēmēn, ās ti minimēn.*

*

orros hajóm orrához nóm szállott föl.

A víz belsejébe toltuk magunkat, a vízfolyás mögött im ismét
 haladunk.

*

Miután hosszú ideig mentünk,
 miután rövid ideig mentünk,
 250 egyszer csak fölfelé nézek :
 im zelniczéjét termő zelniczés hegy látszik,
 im bogyóját termő bogyós hegy látszik,
 a partra fölkapaszkodtunk, feleségem im partra szállt.
 Egyik vég felé megy,
 255 ismét másik vég felé megy,
 im egy teli bödőnnel szedett.
 Erre a feleségem a vízhez jött,
 a teli bödőnnel szedett bogyót im megettük,
 a teli bödőnnel szedett zelniczét im megettük ;
 260 a vízre ereszkedtünk, im ismét tovább indulunk.

*

*χqsä minēmēmēn jui-pält,
vāli minēmēmēn jui-pält
akw'-mat-ērt ponsēm sosi' kitī' sam
χumlē sunsiāγēm :*

265 *Sakw-süntne ti nēilmēmēn.*

*am ūnlēnē Numi-Tārēm āsēm sātēm
jüwä näriñ näriñ mā-lāmtēmne,
am ūnlēnē Numi-Kworēs āsēm sātēm
punä näriñ näriñ mā-lāmtēmne*

270 *ti joγtmēmēn.*

*pāi' ta pūγtimēn, pāi' ti kwālimēn,
aí χqnt-χāprišem kit pālnél pūwimē
pāi' ti χartilēmēn,*

aí saγä sästēm saγiñ nāj ēkwām,

275 *vēsä sästēm vēsīñ nāj ēkwām*

*mōl tāltēm nóγs-sāχiänä, uj-sāχiänä
ti ālmēsēmēn ;*

Miután hosszú ideig mentünk,
miután rövid ideig mentünk,
egyszer csak érett ribiszke két szemű
ím miképpen nézem :

265 *ím a Szigva torkolatához érkeztünk meg.*

*A magam lakó, Numi-Târém-atyám előigézte
fája szentséges szentséges földrészemre,
a magam lakó, Numi-Kworész atyám előigézte
füve szentséges szentséges földrészemre*

270 *érkeztünk im meg.*

Ezzel a partra fölkapaszkodtunk, im fölmeγyünk.

*Ama hadi hajócskámát két oldalról megfogva
ím fölfelé vonszoljuk,*

ama fürtje tökéletes fürtös asszony feleségem,

275 *ama szépsége tökéletes szépséges asszony feleségem*

*minapában fölrakott nyusztbőr-subáját, rénbőr-subáját
ím magunkhoz emeltük,*

am ūnléné jiwä näriñ näriñ mäne,
am ūnléné pumä näriñ näriñ mäne
 280 *pāi' jāmsēmēn.*

am āšné jiwä jelpiñ jelpiñ kwolrišémné,
am āšné mātä jelpiñ jelpiñ kwolrišémné
jū ti šältimēn.

Tārēm-pī' ājkä šāñim-ēkwän
 285 *lalt kwälépawēm, žumlé lāwi :*
«pīkēm! žotél nēn totmén sar ?
ta mōrs vēšä sästēm vēšiñ nāj totmén !» —
«Sakw-talēž ūšēm-ājkām māñ āžī
šāñim ēkwä ti totäslēm.»

290 *añ ēkwäm šalī āln pasänné,*
tū ta ūnttuwēs.
šāñim-ēkwän žasāp sajiñ pāl
ti šāpitawēs,
añ ūoys-sāžit, uj-sāžit žasāp sajiñ pālēn

a magam lakó, fája szentséges, szentséges földre,
 a magam lakó, füve szentséges, szentséges földre
 280 föllépdeltünk.

A birtokomat tevő fája szent szent házacskámba,
 a birtokomat tevő földje szent szent házacskámba
 im beléptünk.

Velem, Ég-fia öreggel anyám asszony
 285 szembe jó s im miképpen szól:
 «Fiacskám! ugyan honnan hoztad nődet?
 olyan igazán (oly mértékű) szépsége tökéletes szépséges asz-
 szonyt hoztál.» —

«Szigva-fői nászrokon öregem kis leányát
 hoztam én el anyám asszony.»
 290 Most a feleségemet tiszta ezüst asztalhoz,
 im oda ültették,
 anyám asszony kárpittal eltakart (kárpitmögös) szobarekeszt
 rendezett im be, [szobarekeszbe
 ama nyusztbőr-subákat, rénbőr-subákat a kárpittal eltakart

295 *tū pinwäst.*

*an šānim ekwä n̄rēx kätēp mān mañä,
n̄rēx la'ilep mān mañä,
xasäp sajiñ pälēn tū ta vānttitä,
noxs-pit̄in, uj-pit̄in tū ta ūnttitä.*

300 *lāñxēt totilēm tailem*

*an Tārēm-p̄l' ājkä xot āñxwsilēm,
noxs-sāxim mase'im,
uj-sāxim mase'im,
xgsäp sajiñ pälne ti šälte'im ;*

305 *sipä jäktim sari ūlēm,*

porxä jäktim náñrä ūlēm

ētä sāt, xātél sāt

nēm jot tot ta xuje'im.

ētä sāt, xātél sāt xujēmēmēn jui-pält

310 *nāñx sajkelimēn, nāñx kwālimēn.*

Numi-Tārēm āšēm

295 **oda rakta.**

Most anyám asszony zsenge kezú kis menyét,

zsenge lábú kis menyét

ka árpittal eltakart szobarekeszbe ím oda vezeti,

a nyusztbőr-fészekbe, rénbőr-fészekbe ím oda ülteti.

300 **Az uton viselt ruhámat**

most Ég-fia öreg levetem,

nyusztbőr-subámat felöltöm,

rénbőr-subámat felöltöm,

a kárpittal eltakart szobarekeszbe ím bemegyek ;

305 **nyak-leüthető erős álmat**

derék-leüthető hatalmas álmat,

hét éjjel, hét nappal

fekszem ott nőmmel együtt.

Miután hét éjjel, hét nappal feküdtünk,

310 **fölebredünk, fölkelünk.**

Numi-Tárēm atyám

sorñi saḡip jaḡés xātél ti pūnsēm,
sorñi vēšip jelpiñ jaḡés xātél ti pūnsēm,
ēlā ḡlne ēlā nḡmt ēl ta viššentimēn,
 315 *ēlā ḡlne ēlā nḡmt ēl ta pūnsilēmēn.*

arany-sugaras szép napot derített ím föl,
 arany-szépségű igen szép napot derített ím föl,
 a további életre irányozzuk (vesszük) ím mi előre gondunkat,
 315 a további életre fordítjuk (nyitjuk) ím mi előre gondunkat.

III.

A lopmúsz i isten (*Lapiñ-ūs-ājkä*).

A lopmúsz i öreg [hósló] hymnusa.

L a p i ñ - ū s ā j k ä k a j - s a u .

*Tārem siriñ jelpiñ ātēr,
Kworēs-siriñ jelpiñ ātēr
Tārem-pē' ājkäi' lāwāsawēm ;
ti Lapiñ ūs jelpiñ mā-lamtēmnē*

⁵ *Numi-Sorú āsíkémnē*

tē' ti sātīlālwasēm.

paul saw saw çumimné,

ūs saw saw çumimné

kēnttal puñkel tūlawēm.

¹⁰ *talçiñ sirei jāñçmāñ çān*

Lapiñ-ūs ājkä ālmēm sār ;

Égiek közül való szent fejedelem,
mennybeliek közül való szent fejedelem,
Ég-fia-öregnek neveznek engem ;
ezen Lopmúsz [nevű] szent földrészemre

⁵ Felső-Aranyos atyácskám

ím ide ígézett engem.

A falu sok sok embere,

a város sok sok embere

süvegtelen fővel áll előttem.

¹⁰ Hegyes karddal forgó király

vagyok ám én lopmúsz i öreg,

ēlmiñ sirei jāñχmāñ χāñ
Lapiñ-ūs ājkā ālmēm sār.
 is jānimēm paul saw űaurēmanēm,
 15 is jānimēm űs saw űaurēmanēm
tērēn-kēmplinēl űriānēm,
χul-kēmplinēl űriānēm ;
Lapiñ-ūs ājkā ālnēm sār.

*

Manā sijiñ tārēm sijim totawē,
 20 *manā namiñ tārēm namēm totawē !*
ērī' totnē ērγ'-ātēr,
mōjt totnē mōjt-ātēr
ur-mis nāj sāūimnē āšwāsēm,
vōr-mis nāj sāūimnē āšwāsēm.
 25 *χoti āγim, χoti pīγēm*
tqliñ űgul' tqlnē-ke χāji,
mosiñ lu mosnē-ke χāji :

éles karddal forgó király
 vagyok ám én lopmúszí öreg.
 Most növekedett falubeli sok gyermekem,
 15 most növekedett városbeli sok gyermekem —
 a Kór ruhája szélétől őrzöm őket,
 a Betegség ruhája szélétől őrzöm őket;
 lopmúszí öreg vagyok ám én.

*

Minő híres istenképpen terjesztik az én hírem,
 20 minő neves istenképpen terjesztik az én nevem !
 Ének híresztelte énekhöst,
 rege híresztelte regehöst,
 hegyi tündérasszony anyám szült engem,
 erdei tündérasszony anyám szült engem.
 25 A melyik lányom, a melyik fiam
 kóros hús kórja érinti,
 beteg csont betegsége érinti :

talχiñ sirejil jãnχilém,

ēlmiñ sirejil jãñχilém.

30 *num-pālém la'iliñ tãrém-ke nēli,*

num-pālém tquliñ pupi'-ke nēli :

tūr-vit aje'im.

alγä minnē χumimnē,

lãñγä minnē χumimnē

35 *ērγém oss totilawé,*

mōjtém oss mojtīlawé :

sāt pupi' χalté voriñ χum,

χqt tãrém χalté voriñ χum

Lapiñ-ūs ājkä ālilälém.

*

40 *Ponsém sosi' kiti' sam*

ēläñ nãr sisém sussnēm χalté

nūsän nãr-sisém sussnēm χalté

akw'-mat-ērt χumlé nqmsälé'im :

a hegyes karddal járom körül,

az éles karddal járom körül.

30 Magam fölött ha lábas isten jelentkezik,

magam fölött ha szárnyas bálvány jelentkezik :

mint tó vizét, úgy iszom meg.

Folyón fölfelé haladó emberem,

folyón lefelé haladó emberem

35 hadd terjessze az én énekemet,

hadd regélje az én regémet :

hét bálvány között győztes férfiú,

hat isten között győztes férfiú

voltam én lopmúszai öreg.

*

40 Érett ribiszke két szemű

fekete Ural-bérczem hátát a mint nézdegélem,

tarka Ural-bérczem hátát a mint nézdegélem [azt gondolom]:

fekete Ural-bérczem, tarka Ural-bérczem hátán tartott

45 *ēlāñ nār, nūsāñ nār sisēnt āśné*
saw jārñēm žumlē-mos ālilāle'it,
sunsuñkwē ti mine'im.

nāre žaut āltmāñ sū,
nāre nāñk āltmāñ sū

Lqpiñ-ūs ājkāriš ti lūlmēm.

50 *akw'-mat-ērt žumlē sunsilāle'im :*

ēlāñ nārñe ti nēilāsēm,
nūsāñ nārñe ti nēilāsēm.

am āśné saw jārñēm

jārēn kwolānl jolēn žuji,

55 *sālīānān liliñ ta'il tūp žūltmēt.*

kwolñe kwoss minilāle'im :

žot žujñe žālā tot žuji,

žot alim žum tot alimē.

tiñsāñ visēm, sālī rēpitāsēm,

60 *sālī tī' žartāslēm, ti alāslēm,*

- sok szamojédóm ugyan hogyan él,
- 45 megyek ím megnézni.
- Gyöngjegenyefenyő [-darabokból] egybetoldott botot [fogva]
 gyöngge vörösfenyő [-darabokból] egybetoldott botot [fogva]
 álltam ím [utamra] lopmúszí öregecske.
- Egyszer csak ím miképpen nézdegélem :
- 50 a fekete Ural-bérczhez ím megérkeztem,
 a tarka Ural-bérczhez ím megérkeztem.
- Magam tartotta sok szamojédóm
 kúpsátra (szamojéd háza) ledöntve (lenn) hever,
 csupán rénszarvasaik maradtak ott elevenen.
- 55 A mint a házba mendegélek :
- minden tetem a hol hever, ott hever,
 minden ember a hol megölték, ott van megölve.
- Pányvát vettem, egy rénszarvasra dobtam,
 a rénszarvast ide húztam, ím megöltem,
- 60 ama népeimet a vérrel ím megdörzsöltem,

*añ māχmanēm kēlpēl ti sartésanēm,
nāñχ ti jeltéptésanēm.*

Lapiñ ūs ājkāris χumlē lāwe'im :

«*nan χumlē jēmtsān, χāñχān alwēsān ?*»

65 *am āsnē saw jārnēm χumlē lāwe'it :*

«*man kwoni-pālū χārēχsīt joztélüst,
tajitnē ti alwēsū.*»

Lapiñ-ūs ājkāris χumlē lāwe'im :

«*ti sāt χārpā χāriñ sārkan kērān,*

70 *am Lapiñ-ūs ājkāris ūnlilēnē*

Lapiñ-ūs sáχlēmne ti mine'im ;

nan lāsélākw am jui-pālēmt jijān !»

Lapiñ-us ājkāris ēlāl' ti noumte'im.

ñāre χaut āltmiñ sū,

75 *ñāre nāñk āltmiñ sū*

jū ti mine'im.

χqsā mināmēm jui-pālt,

ím fölélesztettem.

Lopmúszí öregecske ím miképpen szólok :

«Hát veletek mi lett, ki ölt meg benneteket ?»

Magam tartotta sok szamojédem ím miképpen felel :

65 «Idegen vidéki (rajtunk kívül eső) rablók érkeztek,
azok öltek ím meg bennünket.»

Lopmúszí öregecske ím miképpen felelek :

«E hét rénbikából álló rénbikás csordátokat fogjátok be,
én lopmúszí öregecske lakó

70 lopmúszí halmomra megyek ím ;

ti jőjjetek lassan én utánam !»

Lopmúszí öregecske ím előre indulok.

Gyöngé jegenyefenyőből egybetoldott botot,
gyöngé vörösfenyőből egybetoldott botot [fogva],

75 ím visszamegyek.

Miután hosszú ideig mentem,

miután rövid ideig mentem,

vāṭi mināmēm jui-pālt
amki ūnlilēnē Lapiñ-ūs šaylēm
 80 *ta nēilēs.*
ūsēmne jāmsēm, kwolēmne šūltsēm,
ētā sāt jālēm ɣum,
ɣātél sāt jālēm ɣum
tēsēm, ajsēm, jol ɣujāsēm.
 85 *puñkū jāktim sari ūlēm*
tot ta ɣuje'im,
porɣä jāktim sari ūlēm
tot ta ɣuje'im.

*

ɣqsü ɣujamēm jui-pālt,
 90 *vāṭi ɣujamēm jui-pālt,*
akw'-mat-ērt nqñɣ sajkélāsēm.
kwonä koss kwāle'im :
an am qšné arññ paul saw ɣumim,

magam lakó lopmúszí halmom
 tűnt ím élém.
 80 Városomba mentem, házamba léptem,
 hét éjjel járt ember,
 hét nappal járt ember
 ettem, ittam, lefeküttem.
 Fej-leüthető igaz álmot
 85 fekszem ím ott,
 derék-leüthető igaz álmot
 fekszem ím ott.

*

Miután hosszú ideig feküttem,
 90 miután rövid ideig feküttem,
 egyszer csak fölébredtem.
 A mint kimegyek ;
 ím birtokomat tevő leányos falum sok embere,

am āšné pīḡiñ ūs saw ḡumim
 35 *pūrlaytuñkwé, jirḡatuñkwé ti jiuť,*
aku' kwālīn nēḡim sāt āñtiñ uj tote'it.
am laltēm pēnḡuñkwé ti ūnttīle'it.
Lḡpiñ-ūs āḡkārīs ḡumlé lāwe'im :
«nan manā tḡlīñ íḡul' tḡlén ḡājsän,
 100 *manä mosiñ lu mosén ḡājsän?» —*
«man alām sēmél sōppä laj-ḡiñné
tēñkwé ti vorätawesü,
sēmél sōppä pit-ḡiñné
tēñkwé ti vorätawesü ;
 105 *tḡlīñ íḡul' tḡlä ḡarteu,*
mosiñ lu mosä ḡarteu.»
Lḡpiñ-ūs āḡkārīs ḡumlé lāwe'im :
«aku' kwālīn nēḡim sāt āñtiñ ujīn,
aku' kwālīn nēḡim sāt toḡtiñ ujīn
 110 *Numi-Sorñi āšänné tū alān !*

birtokomat tevő fias városom sok embere
 95 ételáldozatot hozni, véráldozatot hozni jön,
 egy kötélre kötött hét szarvas-állatot hoz.
 Vélem szemben im büvölni ülnek le.
 Lopmúszí öregecske ím miképpen szólok :
 «Micsoda kóros húsnak kórja ért benneteket,
 100 micsoda beteg csontnak betegsége ért benneteket?»
 «Mi rajtunk lám a fekete szájú alvilági járványvész
 vesz ím erőt, hogy fölemésszen,
 a fekete szájú fekete járványvész
 vesz ím erőt, hogy fölemésszen ;
 105 kóros hús kórját vonszoljuk,
 beteg csont betegségét vonszoljuk.»
 Lopmúszí öregecske ím miképpen felelek :
 «Egy kötélre kötött hét szarvas-állatotokat,
 egy kötélre kötött hét patás-állatotokat
 110 Felső-Aranyos atyátoknak oda [szánva] öljétek le!

sēñkwiñ āni sēñkwā nq̄ñz oss pōžātāli,
 posimiñ pūt posimā nq̄ñz oss pōžātāli.
 ti āntiñ uj, tožziñ uj sqwanā
 tūl lilpēl jānimēm mān žāñe

115 nq̄ñz tāžātān !

ti jui-pālt tērēn-kēmpli pāntmi,
 žul-kēmpli pāntmi.

ānēm q̄s žūrēm āntiñ uj jir totān,
 žūrēm tožziñ uj jir totān !

120 ti žūrēm āntiñ uj jirān totnān jui-pēl

sēmēl sōppā laj-žūñe žq̄jwēsān-ke,

sēmēl sōppā pit-žūñe žq̄jwēsān-ke :

sēmēl sōppā laj-žūñ,

semēl sōppā pit-žūñ

125 tū pojti, tū pāntmi.

tērēn-sōpnēl žūltīlēm žūrēm kuīérakēm

an pus kātēl, pus la'ilēl Tq̄rēm jot minān !»

*

Gőzölgő edénynek gőze hadd hatoljon fel,

füstölgő üstnek füstje hadd hatoljon fel.

Ezen szarvas állat, patás állat bőreit

fiatal (ujjonnan nőtt) kis nyírfára

115 akasszátok föl !

Ezután a Kórnak ruhaszéle elsimúl,

a Betegségnek ruhaszéle elsimúl.

Nekem pedig három szarvas-állatot hozzatok véráldozatúl,

három patás-állatot hozzatok véráldozatúl !

120 Miután ezen három szarvas-állat áldozatot meghoztátok,

ha fekete szájú alvilági járványvész ért benneteket,

ha fekete szájú fekete járványvész ért benneteket :

a fekete szájú alvilági járványvész,

a fekete szájú fekete járványvész

125 azonnal megszűnik, azonnal lecsillapszik (elsimúl).

Kór szájától [ment maradt] három szegénykém

most ép kézzel, ép lábbal menjetek Tárémmal !»

*

- Ti jui-pālét māγmanēm ta mināsét.*
am āwiñ kwol āwimné jū ti sáltsem,
 180 *muli pālt ālné noγs-pitimné, uj-pitimné*
ti ūntsem.
puñk tārätim ūnle'im, nqmt vārile'im.
toγ ūnlénēm çalté çumlé nqmsāle'im :
çum-mūs amk' kēm āle'im,
 135 *nē minné nēγiñ sām*
kinsuñkwe ti mine'im;
ur-mis nāj āγi āli,
vōr-mis nāj āγi āli,
tū ti çajtēle'im.
 140 *añ Lqpiñ-ūs ājkāris' kwon kwālsēm,*
ñäre çqut kiti' sū
ñäre nāñk āltmēñ sū
ta višsentāle'im, ta minilāle'im.
ta minilālmēm çalté

- Ezután népeim ím elmentek.
 Én ajtós házam ajtaján ím beléptem,
 180 a vendégrekeszben levő nyusztbőr-fézskeembe, medvebőr-
 ültem ím. [fézskeembe
 Fejemet leeresztve ülök, gondolatba merülök (gondolatot
 A mint így ülök, ím miképpen gondolkozom: [teszek).
 ugyan, hogyan élek meg egymagamban,
 135 nőjáró nős vidéket
 megyek ím keresni ;
 hegyi tündér leánya él,
 erdei tündér leánya él,
 ím oda megyek el kérőbe.
 140 Most lopmúszí öregecske kimentem,
 zsenge jegenyefenyőből való kettős botomat,
 zsenge vörösfenyőből egybetoldott botomat
 ím előveszem, ím útnak eredek.
 A mint így haladok,

- 145 *χumlē sunsilaxtē'im :*
ań ur-mis nāj ūnlénē ūsān,
ań vōr-mis nāj ūnlénē ūsān
ta nēilālmēm.
ań ur-mis nāj, vōr-mis nāj
- 150 *āwiñ kwol āwi-sūntnē ti joxtēm.*
josāyēm kwon tūstsāyēm, jū šaltsēm.
jū šāltmēm-kēmt
ań ur-mis nāj-āñk xot mōwētālēm,
am numpélēm χumlē lāwili :
- 155 «*Lqpiñ-ūs ājkāris,*
manā totn' ojné totwāsén,
manā ālētén' ojné ālentawāsén !»
ań muli-pālnē tū ti ūnttilālmēm,
ur-mis nāj, vōr-mis nāj āyiris
- 160 *šāñā numpél χumlē lāwīlālē'im :*
 «*ur-mis nāj, vōr-mis nāj āyirisén*

- 145 *ím miképpen nézdelek szét :*
ama hegyi tündér lakó városába,
amaz erdei tündér lakó városába
érkeztem meg ím.
Ama hegyi tündér, erdei tündér
- 150 *ajtós háza ajtajának nyílásához eljutottam.*
Hótalpaimat künn fölállítottam, beléptem.
A mint beléptem,
amaz erdei tündér kisasszony elmosolyogta magát,
ím miképpen szól én hozzám :
- 155 «*Lopmúszí öregecske,*
minő hozó szerencse hozott téged,
minő emelő szerencse emelt téged ?»
Most a vendégrekeszbe ím oda ültem,
a hegyi tündér, erdei tündérleányka
- 160 *anyjához ím miképpen beszélek :*
 «*Hegyi tündér, erdei tündér, a te leánykád*

*tārēm ālnē āti jurti',
kworés ālnē āti jurti'
ti totilēnūlēm.»*

165 *ur-mis nāj, vōr-mis nāj āyiris'
sānū χumlē lāwīlāli :
«tārēmne ēlā miñkwē lāwim
āyim, pīyēm tū χūn pūwilem ? !
tārēm ālnē āti jurti',*

170 *kworés ālnē āti jurti'
totilēn-ke : ta totāln ! »
tūl-ūltē an mis-nāj āyiris'
sānitān noχs-sāχil, uχ sāχil
ti mastuwēs,*

175 *am ūnlēnē nājīñ ūsēmne,
am ūnlēnē ātriñ ūsēmne
ta totwās.
jū joχtīlālsēmēn, āwiñ kwol āwimne
jū sāltilēsmēn.*

világot élő kedves társúl,
életkort élő kedves társúl,
szeretném im elvinni.»

165 *Hegyi tündér, erdei tündérleánykának
anyja im miképpen felel :
«Táremtől eladónak rendelt
leányom, fiam ugyan hogy tartanám vissza ? !
Világot élő kedves társúl,*

170 *életkort élő kedves társúl
ha el akarod vinni, hát vidd el ! »
Azután ama tündér leánykát
anyja nyusztbőr subával, medvebőr subával
öltözteti im föl.*

175 *Magam lakó, istenasszonyt tisztelő városomba,
magam lakó, istenkét tisztelő városomba
vittem im.*

*Иаза érkezтүнк, ајтос házam ајтајан
belépdeltүнк.*

- 180 *an šānim-ēkwā ɣot šaitēm :*
«an pīɣēm nē ti totēm !»
tūl-ūltē šānim ēkwā šāpitālēm
ɣasāp sajiñ jǫmēs pālne
an ur-mis nāj āɣiris tū ūnttilāhwēs.
- 185 *am ɣot āñkwsélaytsēm, ās tū ta šáltsem.*
ētā sāt, ɣātél sāt
puñkā jāktim sari ūlēm
tot ta ɣujimēn,
porɣä jāktim sari ūlēm
- 190 *tot ta ɣujimēn.*
ētā sāt , ɣātél sāt ɣujimēmēn jui pält
nāñɣ ti kwālsēmēn ;
nāj-šuhññ jǫmēs ɣātél
ēlä ta ālimēn,
- 195 *āter-šuhññ jǫmēs ɣātél*
ēlä ta ālimēn.

- 180 Asszony anyám erre megörült :
 «Ím az én fiam most nőt hozott!»
 Azután az asszonyanyám berendezte,
 kárpittal eltakart jeles rekeszbe
 ültették o la ama hegyi tündérleánykát.
- 185 Én levetkőztem, szintén oda mentem.
 Hét éjjel, hét nappal
 fejünk leüthető igaz álmot
 alszunk ím ottan,
 derekunk leüthető igaz álmot
- 190 alszunk ím ottan.
 Miután hét éjjel, hét nappal aluttunk,
 ím fölkeltünk ;
 istenasszony boldogságával szép napokat
 élünk ím mi tovább,
- 195 istenke boldogságával szép napokat
 élünk ím mi tovább.

IV.

Az Ördögfejedelem (*Xul-ǵter*).

Az Ördögfejedelem hymnusa.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

*Kull ǵter käisau.*¹

1. *Numitǵrom äšim poalt | lunteläne² katim nüž | luntilau. sǵat³ piš kër tumänem⁴ | kväll kért äišaum. Numitǵrom äšim mät⁵ sǵm sǵat sǵm jǵngi⁶ | ullet kǵt sǵm jǵngi. | äm te sǵat piš kër tumen | äm űgultilm⁷ | juont⁸ popp jänit poǵš siläti. | äm kull šät pišemtell⁹ | kväne siletem.¹⁰ | täu te käneng paul | kännetem kännitilm. | jommas poal sobǵz poalm | jǵl ǵimäti.¹¹ jell sunsém | juǵln ǵlpä läiling popi | läiling kell šät ǵper tǵtǵu¹² | näming ǵlln jommas püri¹³ | tǵnn vit. aimǵntä¹⁴ | numitǵrom äšemnä | jel ǵkǵl taritänǵum, | näming ǵlln jommas püri | äkvä tok viném.¹⁷*

2. *Numitǵrom äše jožti. | šišeket mänr uosen? | ä männr uosem? | äm uosem iuǵln kaitne | läiling popi läiling kell | šät ǵper tǵtǵu. | näming ǵlln jommas püri viuvä. | äimǵntä oǵnemne | jǵlekell tariteniln. | täu loatti : kǵnäll¹⁹ ilmkals uontem | näting²⁰ tǵrom imtmét²¹ | ilmkǵls tǵpä²² šäming uotp²³ | jǵll kumle*

1. «Numi-Tàrèmatyámnál izmosodó kezem íze izmosodik vala. Hétszeres vaslakatos házban tart engem. Numi-Tàrèm atyám földvidékek hét vidékét járja körül, vizeknek hat vidékét járja körül. Én ezt a hétszeres vaslakatom megmozgatom : egy túfoknyi hasadék támad. Én ördögi hét fogásommal [e hasadékon] kipattanok, az ő (t. i. atyám) téres faluja terét tapodom : [egyszer csak] jobb oldali félesizmám leválik. Lefelé nézek : lenn lévő lábas istenke lábbeli hétféle ügyességet viz végbe, [ezért] jeles (neves) pénzt, jó áldo-

IV.

Az Ördögfejedelem (*Kul'-q̄tér*).

Az Ördögfejedelem hymnusa.

b) Éjszaklozvai nyelvű átírásban.

Kul'-q̄tér kaj-sq̄w.

1. «Numi-Tq̄rém āsēm-pālt luntilānē kātēm-nak luntilawé. sāt-pis kēr-tumanēñ kwol-kiwért q̄ńśawém. Numi-Tq̄rém ā'ēm māt-sām sāt sām jq̄ñχi, vitét χqt sām jq̄ñχi. am ti sāt-pis kēr-tumanēm ūwél-tilēm: jūntēp-pup jānit pās silāti. am kul' sāt-pisém-tél kwonā silāte'im, taw ti kanēñ paul kanā kanitilēm: jqmēs pāl sq̄pāk-pālēm jol-ojmati. jol-sunse'im: jolēñ q̄lnē la'ilēñ pupi' la'ilēñ-ke sāt āpēr totawé; namēñ q̄ln, jqmēs pūri tan vīřét. Numi-Tq̄rém āsēmnē jolā-ke tārātēnūwēm mōnt: namēñ q̄ln, jqmēs pūri akw' toχ vīnūm.»

2. Numi-Tq̄rém āśā joχti. «śiškēt, manēr vāsēñ?» — «am vāsēm: jolēñ χajtne la'ilēñ pupi' la'ilēñ-ke sāt āpēr totawé, namēñ q̄ln, jqmēs pūri vīwé; ānēm jolā-ke tārātēnūlēm mōnt!» — taw lāwi: «χq̄nal ēlēm-χqlēs ūnttēm nqtēñ tq̄rēm jēm̄tmāt: ēlēm-χqlēs tēñ samēñ Ūtpi jol χumlē tārātēlēm?!» — «ati, ā'-ā! namēñ q̄lnél, s

zatételt szerez (vesz). Hogyha Numi-Tq̄rém atyám lebocsátana: jeles pénzt, jó áldozatételt én is ép úgy vennék».

2. Numi-Tq̄rém atyja jön. «Kedveském, mit láttál?» — «Én azt láttam, hogy lenn futkosó lábas istenke lábbeli hétféle ügyeséget visz végbe s jeles pénzt, jó áldozatételt szerez [érte]; vajha engem lebocsátanál!» — Amaz szól: «Midőn egykor beáll a kor, melyben az ember megteremtődik s életet fog élni: emberevő, nagyszemű Ūtpi-t (ugatót = ördögöt) már ugyan hogyan bocsáta-

tartilm. | qatä äzä! näming qlln | jommas purl voarungue pätqum
ilmkqls qllnä izing tqrommä | jél sngomtilm.²⁴

3. känntmau.²⁵ | läil poaltén pümtäm | jall siältemtütä. | len-
ting²⁶ sqriš simén päti. | qnemkell²⁷ jéri ill meni²⁸ | ti äk kum kuine
jänt | si nqll näritayti.²⁹ | äk kum kuine jänt | si nqll näritayts. |
ietä sqat qatele sqat | tqtt kuj. qlln šuoppe³⁰ | kukqh né qaktä³¹
5 lui:³² | kolit³³ qqtel äršing³⁴ qqtel | nai qnghu jägä³⁵ kvell pät-
tän³⁶ | läppnä qrmtä, fi sqriš | lui qilén vuot päti. | äk kum kuinä
jänt | si nqll tqrom kaitemlqu.³⁷ | vuot kotäl' meni | tule uijen.

4. Kqsä menn vuät ui. | fi qllmao³⁸ numi tqrom | äzä poalt
nunk ale joyti. | fi sunsitä tumptä nanki. | mänä vaga³⁹ joyti män
ätt joyti. | tü jasse⁴⁰ ujungva!⁴¹ täu värräts,⁴² pä kuals. | kqme⁴³
koiss. qlln šuoppe | kukoh né uopte lui. laui: | kqsä men vuäti kui-
5 jén, | nukkuualn. tärinä kušäten⁴⁴ | pöll⁴⁵ pängen kqnka⁴⁶ šéltimén.⁴⁷ |
nüle sqmpä norr kväll | fi üttagäti. | te Aass tumpen lahu joaméln |
jommes poal šiepenne | kiškäten,⁴⁸ äkvä⁴⁹ nurrpä | sqat qlln kqnt-
tén. | täkvä nurrpe sqat qlln | päyztén. kër jqiting | sqat kum til té-
lét, | kër näling sqat kum | til télét. | qule⁵⁰ joxtal uoss unti.

5. mât jqypä sujung⁵¹ qter | mât jqyenet muoss. jqlq šunzi. |
mqnn lautaln⁵² qulq uotaln | uoš uottakäts. | jüte tui. | Kull qter

nék le?!» — «Nem, óh atya, jeles pénzzel, jó áldozatétellel fognak megajándékozni (tenni): [s akkor] az ember életkorának idejét hosszabbá teremtem.»

3. Megharagszik [Numi-Tàrèm]. Fél lábánál megfogván alá-
dobja; [úgy hogy Kuly-àtèr] a tápláló tenger közepébe esik. —
[Kuly-àtèr a tengerben szól:] «Ha énekiem folytatódik: egy homok-
domb emelkedjék ki ide [a vízből], olyan nagyságú, hogy egy férfi
rajta elfekhessek!» — Egy férfi fekvésére alkalmas nagyságú
homokdomb emelkedett ki. Hét éjjel hét nappal fekszik ottan.
Ezüstszájú kakuk nénje-asszony énekl: «Holnapi napon, midõn a
tüzes nap a mi asszony-anyánk, atyja (Numi-Tàrèm) házának vé-
gébe emelkedik [értsd: midõn a nap az ég határszélén megjelenik],
ezen tenger alvégérõl szél kerekedik: az egy férfi fekvésére alkal-
mas homokdombot Tàrèm el fogja önteni (hirtelen befutja vízé-
vel). A szél a merre megy: arra felé ússzál.»

jámés pūril vāruñkē patawēm : ēlēm-χālēs ālnē jīsēñ tārēm ēl-sāñ-kēmtilēm.»

3. *Kantmawē. la'il-pālān pūrēmtim jol sāltēmtitā ; lēntēñ sārēs simān pati. — «anēm-ke ēri' ēlā mini : tē' akw' χum χujnē jānit sei-nól naritaxti.» akw' χum χujnē jānit sei-nól naritaxtēs. ētā sāt, χātēlā sāt tot χuji. āln sūppā kukkuk nē-ākūā lujji : «χolit χātēl, ārsēñ χātēl nāj-āñkūw jāγā kwol-patitān lapnē ārēmte, ti sārēs lui 5 qulānēl vōt pati ; akw' χum χujnē jānit sei-nól Tārēmne χajtēmlawē ; vōt χotāl mini : tūlē ujñ !»*

4. *Xqsä, man vāfi ujji, ti ālmawē. Numi-Tārēm āsü-pālt nāñχ ālā joxti ; ti sunsitā : tump ta nāñki. manā vāγā joxti, manā at joxti, tū jassā ujuñkē taw vorāts. pā-kwālēs, χami χujēs. āln sūppā kukkuk nē-ūpā lujji. lāwi : «χqsä, man vāfi χujē'in?! nāñχ kwalēn! tarinēl χusātānē pōl puñkēn-χāñχā sāltamtēn! nūlā 5 sāmpā nor-kwol ti ūntēxati. ti Ās-tumpēn lakwā jāmaln! jāmēs-pāl sēpēnnē kisxatēn, akw' nurpā sāt āln χāntē'in ; ti akw' nurpā sāt āln pāxutēn : kēr jautēñ sāt χum tīl tēlē'it, kēr nālēñ sāt χum tīl tēlē'it, qulā joxttal ūs ūnti.»*

5. *Māt jāχpā Sujñ-ātēr māt jāñχnāt-mūs jolā sunsi : «man lāwtalūw, qulā vātal ūs ūntēxats.» — jūw ti sālti, Kul-ātērnē lalt ti*

4. Hosszú vagy rövid ideig úszik, egyszer csak fölemelkedik [a hullámoktól]. Csaknem Numi-Tárém atyjához [értsd : az égbe] jut fel [a hullámok hátán]; hát nézi : íme egy sziget látszik. A hogy telik erejéből, a hogy nem : egyenesen oda iparkodik úszni. Fölment a partra s hasra fekütt. Nénje-asszony, az ezüstszájú kakuk énekel, [így] szól : «Soká, vagy rövid ideig fogsz-e még fekünni?! Kelj föl! Fenyűből hasított forgácsot dobj fejedem által! Négyszögletes gerendaház fog majd támadni. Ezen Ob-szigetedet járd körül! Keresgélj jobb oldali zsebedben, egy karikára fűzött hét ezüstpénzt fogsz találni; ezt az egy karikára fűzött hét ezüstpénzd hajítsd el: vas ijjas hét férfi fog ebből születni, vas nyílas hét férfi fog ebből születni, vége érhetetlen város fog támadni.»

5. A földet körüljáró «Hires fejedelem», a mint a földet körüljárja, alánéz, [látja a Kuly-átér varázsolta várost s így szól:] «A mi rendeletünk nélkül vége láthatatlan város támadt». Ime be-

lältä kualqu. laui: | vuäpsäkem⁵³ nãmtinke päti | lãhom poal⁵⁴
 laquén pä untn. | täu ness⁵⁵ jésemaus. | kull qter upétl | qi ténã
 5 puri⁵⁶ alim, | pi ténã puori alim. | täu pobi šät pišétl⁵⁷ | tãgvi unlnã
 uožetén | šaat nãrtpã⁵⁸ anpoarnã | šãamätén⁵⁹ ti nãrmtit.⁶⁰ | pi ténã
 iommas puri | ti jokti. | pãri teua, pãri ejjau. | kull qter upétl änt
 qli. | kunãlt qli.

megy, Kuly-âter fogadja (szembe megy vele) s így szól: «Vöcském, ha tetszik, ülj be a zugbéli szobarekesz zugjába!» Ő (a «Híres fejedelem») csak úgy elszégyelte magát Kuly-âter ipjával. Sem leánynak enni való lakodalmi étel nincs, sem fiúnak enni való lakodalmi étel nincs. — Ő istenke hét fogásával a maga lakó városából hét

*kwālawé; lāwi: «vāpsākém! nqmtén-ke patí: lāχéñ pāl lāχün pā
ūnttén!» taw ness ēssēmawés Kul-ātér upätél. āχi tēné pūri ātim,
pī' tēné pūri ātim. — Taw pupi' sāt pišätél takwi ūnléné ūsänél sāt
nārppä āmpér sāmänél ū' úirémtitā. pī' tēné jqmés pūri ti joχti, [āχi
tēné jqmés pūri ti joχti]. pūri tēwé, pūri ajawé; Kul-ātér upätél an
ti āli, χanal ta āli.*

ajtótamasztóval zárt hambárját [egyik] szögleténél fogva ide rántja. Fíúnak enni való lakodalmi étel jön, leányak enni való lakodalmi étel jön. Lakodalmi ételt esznek, lakodalmi italt isznak; Kuly-átér ipjával most is él s a jövőben (egykoron) is fog élni.

V.

A Kaltés-leány nászregéje

vagy

a [Világügyelő] «Fejedelemhős» nőszerző regéje.

Kaltés-ārī vinē mōjt vagy Ātēr nē vinē mōjt.

1. *Ēkwāi'-ājkāi' ālei'. akw' pī' āléi'. pīrēn jānimēs ; vōr-uj aluñkwé patēs, vit-žul aluñkwé patēs. Tārēm vārne sqw žātēl vōr-uj ali, vit-žul ali ; vōriñ pāl sqw sūmjēž ta'intēpti, qitāñ pāl saw sūmjēž ta'intēpti.*

2. *Tālā sāt žōltmānl jui-pālt, tujū sāt ālmānl jui-pālt akw' žqtēl sakwalēm jqtū vārimē jun āli, sakwalēm ūālā vārimē jun āli. nqmtā nqmēsī : am tusēm ma'il-kwoflēn ti jožtēs, jāžāžēm-āñkwāžēm nē minēm nēžiñ sām at ti vāmi', žum minēm žumiñ sām at ti vāmi'.
5 matnē la'il-qulēn ti jožtē'im, matnē kāt-qulēn ti jožtē'im ; nētal žumlē-mūs āle'im ?*

1. Egy öreg asszony és egy öreg ember élnek. Egy fiok van. A fiok megnőtt; erdei állatot kezdett fogni, vízi halat kezdett fogni. Tārēm szerzette sok napon át fog erdei halat, fog vízi halat; erdős vidéknek sok éléskamráját megtölti, réti vidéknek sok éléskamráját megtölti.

2. Hét tél elmúltá után, hét nyár elmúltá után egy nap öszszetört íját javítva otthon van. Elméje elmékedik: «Az én szakállam immár a mellem közepéig ért, atyám-anyám nőjáró nős vidéket ím nem ismernek. Öregedő lábra (lábvégre) jutok immár, öregedő kézre jutok immár; ugyan hogy élek meg nőtelenül?»

3. *Ti jui-pält āñkwā-ēkwā vit-vitāyā vis, vitnē va'ilēs, vit-vāñxätän joxtēs. Vit-vāñxätä taw nūpēlä tumpsi, vitā nāñxā rautxati. Vit-vāñxätä sunsim ness lūli. nqmtā nāmēsi: mōl ālmēm nqtpalit vit-vāñxām tamlē mat varmēl at āñsēs, añ ās xumlē jēmts?! toxa lūlimatā vit-vāñxätä taw-nūpēlä lāwi: nañ ānēmnel manēr sunse'in? Ās alγā sunsēn, Ās lāñxā sunsēn!* 5

4. *Ās alγā sunsuñkwē patēs, Ās lāñxā sunsuñkwē patēs. xulax-kēpēl xulax jiw, sakwalix kēpēl sakwalix jiw; nōlā lē'in-pun osit solēl solimē. xāsā mā jim xulax tāltiñ paul tāltēn isēs. taw samā ālmejēm it xalt xulax sqwā lēumatnē, manā tēlēm nāj-pī', manā tēlēm ātēr-pī' lūli! pēs-pāxānēl māñ sa'irēp lēumatēs; akw' rājā xot-āñx- 5 wāsitā, la'il-urānēl akw' luv-lqmt sa'irēps, axtēs-tarmēl ūil' urēl sa'irēstā, tawētānēl tquliñ ūāl-nal lēumatēs, tū natēstā. jqutā ālmejis, ēlānūw jāmlitēs, xassēmētēstā jqutā, añ āxwtēs listā, nālā aut tañrititā, ta'imatēs. josāyā votejēs. ēlāl jāmentēmā qrēmt lāyēs: ēkwāris! ti xultsēn, tajej jūw joxtē'in, pī'rēnnē ti lātinēm totāln: am 10 pupi' sāt, kul' sāt pišēm-ke joxti, am lāñxēm xāsit nē minēm nēyīñ*

3. Ezután asszonyanyja elővette vizes vedreit, a vízhez leeresz-kedett, a vízforráshoz jutott. Vízforrása ő feléje fölfreccsen, vize [csak úgy] forr. Vízforrását nézve veszteg áll. Elméje elmélkedik: egész előbbi életkorom alatt ezen vízforrásom ilyesféle dolgot nem tett (bírt), most pedig ugyan mi történhetett vele?! A mint úgy áll, vízforrása szól hozzá: «Te ugyan én belém (belőlem) mit nézel? Nézz az Obon fölfelé, nézz az Obon lefelé!»

4. Az Obon fölfelé kezdett nézni, az Obon lefelé kezdett nézni. Holló alakjában holló jó, szarka alakjában szarka jó; az orra evet-ször vastagságú dérrrel van bederesedve. A messze földről jött holló a réves falu révébe szállt. Ő [t. i. az asszony] a mint a szemét föl-emeli: a holló levetvén a bőrét — minő igazi (született) fejedelem-asszonyfi, minő igazi fejedelemfi áll ottan! Oldala mellől kis fejszét vont elő; egyik botosát levetette, szárcsontjából egy csontdarabot levágott, a kövön négyszögletesre faragta, tegzéből tollas nyilnyelet vett elő, oda illesztette. Iját fölemelte, előbbre lépett, iját fölajzotta, ama követ meglőtte, [az] nyilának hegyét össze-

sām kinsuñkwé voss jiw ; pupi' sāt, kul' sāt pišem-ke at joxti, tōnt ul voss jiw!

5. An ēkwā vit-vitāyā vitél pinés. pai kwāls, jū sáltés, vit-vitāyā kwol-kanén ūnttipesayā, vit-vitāyā toxa tumpsei', vitānēn nāñyā rautxate'it. pīyā lāwi : «āñkwēm-ēkwā ! nañ matā lātiñ ti totsēn?» — taw lāwi : «pīkwé, am vit-vāñyāt nañēn manā lātiñ to-te'im ?!» — «at-ke totsēn, vit-vitāyēn ās tūnūw ūnttēn!» — vit-vitāyā lāsélākūw ālmésayā, ēlānūw ūnttésayā : «ās vitānēn nāñy-rautxateit, toxā tumpsei'. pīyā lāwi : «mōnt lāwe'in, lātiñ at totsēn ; an lātiñ ti totsēn.» — āñkwā lāwi : «pīkwé ! lātiñ totné kwoss totsēm : jārēn-ke joxti, minēn ; vāyēn-ke at joxti, nañ kāsēn. — pīyā lāwi : 10 «manā lātiñ totsēn?» — āñkwā-ēkwā lāwi : «nañēn totēm lātiñēm ti : nē minēm nēyiñ sām-k' ēri, xum minēm xumiñ sām-k' ēri, am pupi' sāt pišem-ke joxti, taw voss jiw ; am kul' sāt pišem-ke joxti, am lāñyēm xasit voss jiw!»

nyomja, fennakadt. Hótalpait fölhúzta. Midőn tovább ment, így szólt : Asszonyka ! im te itt maradsz. Később haza fogsz érni, fiadnak ezt az izenetet vidd : ha az én istenkei hét, ördögi hét fogásomból telik, hadd jöjjön az én utam hosszában nőjáró nős vidéket keresni ; ha az én istenkei hét, ördögi hét fogásomból nem telik, akkor ne jöjjön.»

5. Amaz asszony a vizes-vedret vízzel megtöltötte. Fölment a partra. Belépett a házba, vedreit a ház padlójára lehelyezte, vedrei [csak-]úgy fornak, vizük csakúgy freccsen fölfelé. Fia szól : «Asszony anyám ! hát micsoda izenetet hoztál?» Ő felel : «Fiacskám, én a vízforrásnál neked micsoda izenetet hozzak?» — «Ha nem hoztál, helyezd hát a vedreid odébb!» Vedreit lassankint fölemelte, távolabbra helyezte : vizük ismét fölfreccsen, ismét csakúgy forr. Fia szól : «Az imént azt mondtad, hogy nem hoztál izenetet. Ime te mégis hoztál izenetet.» Anyja felel : «Fiúcska ! izenetet hozni ugyan hoztam : ha erődtől telik, menj ; ha hatalmadtól nem telik, a te dolgoz (kedved).» Fia felel : «Minő izenetet hoztál?» Asszony-anya felel : «A neked hozott izenetem im ez : ha nőjáró nős vidék kell, ha férőjáró férőias vidék kell, az én istenkei hét fogásomból ha telik, hadd jöjjön ; az én ördögi hét fogásomból ha telik, az én utam hosszában hadd jöjjön !»

6. *Piṛā ūnlēm mātānēl tūlmats nāñḡā. maṣḡatēs, jḡutā-nālā ālmejis, kwāls kwonā, nalwā va'ilēs, paul-tāltēn jānḡ' āḡwtēsā-pālt joḡtēs. akw' vajā ḡot-āñḡwēstā, sa'irēp ālmejis, la'il-urānēl akw' lḡmt sa'irēps, āḡwtēs-tarmēl ūl' urēl sairēstā, tawētānēl tqwliñ nāl-nal lēumatēs, tū natēstā. jḡutā ālmejis, ēlānūw jḡāmlitēs, jḡutā ḡassēm-tēstā, jānḡ' āḡwtēs nālātēl listi, nālā aut tañrititā, ta'imatēs. josāḡā rotejis, añ ḡumitā minēm lḡñḡā ḡasit ēlā jāmētēs.*

7. *ḡasā jāmēs, man vāli jāmēs, ti māḡēm ūnlēnē jiwīñ mātā ḡultēs, ti māḡēm ūnlēnē pumiñ mātā ḡultēs. mōt māḡēm ūnlēnē jiwīñ mān joḡtēs, mōt māḡēm ūnlēnē pumiñ mān joḡtēs. au ḡumitā minimatā akw' la'il-pālā josāñ-ta'il talmatēm, toḡa ḡultēm. taw ḡs akw' la'il-pālā josāñ-ta'il talmatēs, toḡ ḡultēs. akw' la'ilēl ti minei'. — Au ḡumitā minimatā au kāt-pālā suwiñ-ta'il toḡa talmatēm, tot ḡultēm. taw ḡs au kāt-pālā talmatēs, tot-ta ḡultēs. akw' kātēl, akw' la'ilēl ti minei'. — Au ḡumitā minimatā ḡs*

6. A fiú fölkelt ülőhelyéből. Felöltözött, iját nyilat elővette, kiment, leereszkedett a folyóhoz, a falu révéhez, nagy kövéhez érkezett. Egyik botosát levetette, fejszét emelt, lába szárából egy darabot kivágott, a kövön négyszögletesre faragta, tegzéből szárnyas nyilnyelet vont elő, oda illesztette. Íját fölemelte, előbbre lépett, iját fölajzotta, a nagy követ nyilával meglötte, [az] nyilának hegyét összenyomta, fennakadt. Hótalpait felhúzta, most ama ferfinak járt útja hosszában előre haladt.

7. Hosszú ideig haladt vagy rövid ideig haladt, ezen [t. i. földi] nép lakó fás földje elmarad, ezen nép lakó füves földje elmarad. Más nép lakó fás földre érkezett, más nép lakó füves földre érkezett. Az egyik férfinak menés közben az egyik lába-fele hótalpastul leszakadt s úgy elmaradt. Ő neki is egyik lábafele hótalpastul leszakadt s úgy elmaradt. Ím egy lábbal mennek. — Az egyik férfinak menés közben az egyik keze-fele botostul [szintén] úgy leszakadt, ott elmaradt. Ő neki szintén egyik keze-fele leszakadt s ím ott elmaradt. Egy kézzel, egy lábbal mennek ím. — Az egyik férfinak menés közben ismét a másik lába-fele maradt el hótalpastul. Ő neki szintén el maradt a másik lába-fele hótalpastul. Úgy mennek. — Egy helyt

- 10 akw' la'il-pälä josän-ta'il *çultém*. taw *qs* akw' la'il-dälä josän-ta'il tot *çultés*. toza minési'. — Akw' mät au *çumitá* au *kät-pälä jçutiñ-ta'il* tot *çultém*. taw *qs* au *kät-pälä jçutiñ-ta'il* tot *çultés*. tātél porçanèn mine'it. — Au *çumit porçä çultém*, puñk-kopitá *eläl' poçarém*. taw *qs* porçä tot *çultés*, puñk-kopitá *eläl' poçéri*. — akw' mät
- 15 kwol nēilés. *āwinél jūw poçérmatés*. au *çumitá kēr vārñé kwolté kūrñé paltilimé*, *nājte tajimé kēr-kätél pā vojwés*, *kēr-āñkwél-tärmél pinwés*, *vāçpél jūñitawés*, *šq̄mläts*, *āwinél kwon-räçäts*, *mōnt jim lq̄ñçä çasit toza-ta poçärs*. taw *ālmejawés*, *kūr-kiwérñé ulän tū sältém-tawés*, *tot-ta tajwés*, *ulä-çajilt jēmts*, *kēr-kätél pā ālmejawés*, *kēr-*
- 20 *āñkwél-tärmél vāçpél kwoss jūñitawés*, *çot-šq̄mläts*, *āwinél kwon-räçäts*. *añ mōnt jim lq̄ñçä çasit qs ta poçéri*.

8. *Çasäi'*, *vāli minési'*, au *çumit porçä-pält joçtés*, *porçä tū āltçatém*. taw *qs* *porçä tū āltéstü*. *tül qs minés*. au *çumit kätä-pält joçtés*, *kätä tū āltçatém*. taw *qs* *kätä tū āltéstü*. *çasäi'*, *vāli qs mi-*

az egyik férfinak másik keze-fele is elmaradt. Neki szintén ott maradt a másik keze-fele ijastul. Csupán pusztá derekaik mennek. — Az egyik férfinak a dereka elmaradt, [csak] a feje koponyája gördül előre. Neki szintén ott maradt a dereka, [csak] a feje koponyája gördül előre. — Egy helyt egy ház tűnt elő. Az ajtón keresztül begördül. Az egyik férfit egy kovácsműhelyben a kohóba vetve, a tűztől izzóvá téve (emésztve), vas fogóval fölemelték, vas üllő (tuskó) fölé helyezték, kalapáccsal ütötték, kicsúszott az ajtón kifelé esett, előbb járt (jött) útja mentiben úgy gördült tovább. Emezt is fölemelték, a kohó tűzébe oda beledobták, ott izzóvá lett, olyanná vált mint a tűz, vas fogóval fölemelték, a vas üllő felett a mint a kalapáccsal ütötték, lecsúszott, az ajtón kifelé esett. Minap jött útja mentiben im szintén gördül.

8. Hosszú ideig vagy rövid ideig mentek, az egyik férfi a derekához érkezett, a dereka hozzája kapcsolódott. Emez is a derekát oda csatolta [magához]. Azután ismét mentek. Az egyik férfi a kezéhez érkezett, a keze hozzá kapcsolódott. Emez szintén oda kapcsolta [magához] a kezét. Ismét hosszú vagy rövid ideig mentek. Az egyik férfi az egyik lába-feléhez érkezett, a lába oda kap-

nés. au $\text{zumi}t\text{ akw}'\text{ la}'\text{ilä-pält joztém, la}'\text{ilä tū} \text{ältzatém. taw} \text{qs la}'\text{ilä tū} \text{ältzats. akw}'\text{ la}'\text{ilél ti mini. au} \text{zumi}t\text{ä au} \text{kätä-pält} \text{qs jozts, kätü} \text{qs tū} \text{ältzatém. taw} \text{qs au} \text{kätä tū} \text{ältzats. tül au} \text{zumi}t\text{ä jüw} \text{zultém la}'\text{ilä} \text{ältzatém. taw} \text{qs jüw} \text{zultém la}'\text{ilä tū} \text{ältzatst. pus'i' iémtsi}'$ 5

9. Au $\text{zumi}t\text{ miném} \text{lāñz} \text{zqsit ti} \text{jāmi. zqsä minés, man} \text{vāi} \text{minés, jāni}' \text{kwolné ti} \text{nē'ilés:} \text{ūlā tal, at tal} \text{kwol. josāi}' \text{āñzws, āwi} \text{pūnsés, jüw} \text{āñkwäts, vitēn} \text{qj mats, kwol} \text{akw}'\text{-mūs} \text{jānitātél vit} \text{vöt-zumpél} \text{poçeri. mir} \text{kwol-kant, ūsné} \text{zum} \text{ūsi, zultné} \text{zum} \text{zulti, tqłréné} \text{zum} \text{tqłri, ārpi} \text{aléslané} \text{zum} \text{ārpi} \text{alésli, supri}' \text{ūnsi}' \text{alawe'i}'$ 5
 $\text{zotém-kāsiñ jüw-sältés, jol-ūnttēs. muli-pält} \text{ēkwāi}' \text{qjkāi}' \text{ūnlei}'$. $\text{ēkwatā puñkā} \text{sūliti} \text{mē} \text{squr-sqaw} \text{zajilt} \text{voikēni}' \text{jēmtém; puñkā} \text{jūns-uj-pitil} \text{poşime.} \text{qjkätā} \text{puñkā} \text{sūliti} \text{mē} \text{voşrēm}' \text{jēmtém; puñk-patitā} \text{tur-uj-pitil} \text{poşimē. pāz-pält} \text{akw}' \text{nē} \text{úozsi}' \text{uji}' \text{jūnti, vāri. zum} \text{zui.}$ 10

csolódott. Emennek a lába szintén oda kapcsolódott. Ím egy lábbal mennek. Az egyik férfi ismét a másik keze-felehez érkezett, a keze ismét oda kapcsolódott. Emennek másik keze szintén oda kapcsolódott. Azután az egyik férfinak a hátrahagyott lába kapcsolódott oda. Ennek is a hátrahagyott lába oda kapcsolódott. Épekké váltak.

9. Az egyik férfi ím a bejárt út hosszában lépdél. Hosszú ideig ment, vagy rövid ideig ment, ím egy nagy ház jelentkezett: négy ölnyi, öt ölnyi ház. Hótalpait levetette, az ajtót kinyitotta, bepillantott, vízbe sülyelt, a ház egész nagyságában szél hullámozta vízhabbal egyre forog. A nép közül a ház padlóján a hálóvarsával halászó ember hálóvarsával halászik, a kezező ember kezézik, a gyalmot vető ember gyalmot vet, a halászó-sövényel halászó ember halászó sövényel halászik, tokhalat, nyelmalazacot fognak. Valamiképpen bement, leült. A vendég-rekeszben egy öreg asszony s öreg ember ülnek. Az öreg asszony feje megöszülve mint nyúlőr, oly fehérré lett; a feje pedig feketesas-fészekkel van megrakva. Örege megöszülve sárgává lett, a feje búbja turuj-sas-fészekkel van megrakva. A mellette levő szobarekeszben egy nő nyusztbört, medvebört varr, munkálkodik. A férfi fekszik.

10. *Xaşä ünles, man vāti ünles, nē jūntschatimāt pāχānel kasāj vis, χumitā χujimatā χanl-patitnēl kasājil pūtmeštā. nāñχā sajkälēs lāwi : «muj-māχēm joχtnānel ānēm mōnt kwāltuñkw' at tajilēn?! , tētāl χātēl-palit muj-χum ünli?!» masχatēs, kwol-kannē va'ilēs, jo-
 5 sājā roteχtēs, jgutā-nālā vis, āñkwä-ēkwä sūpä pali' χartēs, josä-pqsmājā pātrēsī', āñkwä sūp-kiwērnē ta minēs. χaşä jälēs, man vāti jälēs, jāyā ājkā ūsintāli ; sūpä pali' χartēs, josä-nōlājā tūl nē'īlsi'. kwol-kannē ti pats. χūrēm tāl jāñ' uj liliñ-ta'il kātā-la'ilä akwän nē'imamā, χüntēp-ualnē pūtмамā, toχā ālmimā kwol-kannē šältēm-
 10 tēštā. nuχjēlawēs, jāktlawēs, putnē pētewēs. χaşä-li vāti pajtaχtēs, pā ālmuwēs, ānin χūnwēs, taw-ēli-pālān ūnttawēs. sēñkwīñ āni sēñkwēn minawē. kwoliñ χumitā lāwi : «nañ manēr ūrē'in? āni-qul, sän-qul jurtēn-ke tāñχē'in, kwälēn kwonä! āni-qul, sän-qul jurt rōwēn!» kwonä kwāls ; kwoss-χotāl sūnsīlayti, χāñχā ā'i : nē-mat āni-qul,
 15 sän-qul jurt ā'im. jūw šāltñātā-mūšēχ puñk-ātānā nāñχāl' χartīlawēt. nāñχāl' āñkwāts : liliñ nōχs, liliñ uj sa'ipā nē tit ünli ; akw' saχä-*

10. Hosszú ideig űlt, vagy rövid ideig űlt, a nő varrás közben oldala mellől egy kést vesz elő és férjét a mint fekszik hóna aljában megbökte a késsel. [Emez] fölébredt s így szól: «A vendég népség megérkezte óta vajjon nem tudtál-e engem már régebben fölkelteni? A vendég ember egész nap étlen űl.» Felöltözött, a ház padlójára leszállott, hótalpais fölhúzta, iját-nyilát elővette, asszonyanyja száját két felé vonta, a hótalpsarkai eltűntek, im anyja szájába ment. Hosszú ideig járt, vagy rövid ideig járt, apja, az öreg, egyet ásít; száját szétvonta, hótalpainak orrai tűntek onnan elő. Ím a ház padlójára esett. Egy három éves jávort elevenen, kezét-lábát összekötözve, egy lapátnyéltre fölakasztva (szúrva), így fölemelve [hozott elő] s oda dobta a ház padlójára. Megnyúzták, szétvágták s az űstbe rakták. Hosszú ideig vagy rövid ideig főtt, [az űstöt] fölemelték, [a húst] tányérba kanalazták s ő eléje helyezték. Gőzölgő tányér gőze kerekedik. A házi gazda szól: «Te mit vársz [még]? Ha tányér végibe, csésze végibe [való] társat akarsz, eredj ki, hívd be a tányér-végbeli, csésze-végbeli társat!» Kiment; bármerre nézdegél, hogy ki van ott: semmiféle tányér-végbeli, csésze-végbeli társa nincsen. A mint belép,

nél liliñ úoyz nāñz-χāñzi, akw' sařānēl liliñ uj jolā va'ili. kāt-pālānēl pūřēmētētū, akw'-jurtēl jūw-sāltsi'. akw' ānin, akw' sānēn tēñkwē ūntsi'.

11. Pūtiñ tēp, tāsēm tēp tēmēn jui-pālt āluñkwē patsi'. kit 20
 χātēl ālsi, man χūrēm χātēl ālsi, upā-nūpēl lāwi: «jaxa-tā, am amki māñ zum, amki vitiñ zum, ti maremawāsēm. jāřāřēm-āñkwāřēm na-métnē ti patwāsēm, ti mine'im. jāř'-āřin mīlén-ke, totilēm; šāpiti-lén-ke, totilēm. at-ke mīlén, at-ke šāpiti-lén: am tin χūñ misēm?! ti mine'im am.» upā lāwi: «vāpsēm, jāř'-āřim akw'-šos mislēm, vāssi' 5
 jūw χūñ vīlēm?! minnātā molēχ āls! — «am puñkēm-talēχ najil āluñkwē at χāse'im, punkēm-num-pāl ātārel āluñkwē at χāse'im.» — «pūtiñ vārmēl vārñē ēñkaji' tawā kwolñē am χūñ vīlēm?! vitiñ vārmēl vārñē χūsi' kwolēmñē nañēn χūñ vīlēm?! nañki māñ zum, nañki vitiñ zum, minēn!» 10

12. Upān šāpita-wēs; minēsi'. χāsū li vāti minēsi', jūw jořtsi'

a fejeáját fölfelé cibálják. Fölfelé pillant: eleven nyuszt-, eleven medve-hajfonatos nő ül itten; egyik hajfonatán eleven nyuszt hág föl, másik hajfonatán eleven medve száll alá. Fél kezénél megfogta, együtt bementek, egy tányérhoz, egy csészéhez enni telepedtek le.

11. Miután leves (üstbeli) ételt, száraz ételt ettek [együtt], élni kezdtek. Két napig éltek [így], avagy három napig éltek így, ipjához szól: «Hallod e, én magam is földbirtokos ember, magam is vízbirtokos ember vagyok, im megunatkoztam. Atyám, anyám után szállott meg vágyam, im útnak eredek. Ha testvéredet adod, elviszem; ha fölszereled hozománnyal, elviszem. Hogyha nem a lod, hogyha nem szereled föl hozománnyal: [itt kell hagynom, mert] én nő-árat hogyan adtam volna érte?! Ím én megyek.» Ipja szól: «Sógorom, testvéretem egyszer oda adtam, hogyan venném ismét vissza?! Hanem elmenetele igen hamar volna!» — «Én magam fölött való (fejem csúcsabeli) úrasszonnyal élni nem tudok, magam fölött való úrral élni nem tudok.» — «Konyhai munkát végző (üstbeli dolgot készítő) szolgáló leánynak én őt [t. i. feleségedet] a házba ugyan hogyan vehetném? Vizhordó (vízi) munkát végző szolgálóknak én téged házamba ugyan hogyan vennélek?! Magad is földbirtokos ember vagy, magad is vízbirtokos ember vagy, menj!»

12. Ipja hozománnyal fölszerelte; elmentek. Hosszú ideig

tālā sāt, tuwā sāt ālmānl jui-pālt akw' χātél sakwalém jautā vārim jun ūslayti, sakwalém nālā vārimé jun ūnli. toxa ūnlimatā āwi pūnsawés, Ūsiñ-ātér ājkā pī' joxtés. jāmés tēpél, lūl tēpél tittéstā aj-
 5 téstā. Ūsiñ-ātér ājkā pī' lāwi: «tāzgam! nañ nē miném nēriñ sām ti kissmēn, χum miném χumiñ sām ti χāntilāmēn. χotālē jūlsēn, mōnt ānēm totilēn; akw' jurtel jālnuwēmēn!» — taw lāwi: «tāzgam! ness ālén; ti-χurip mān χotā joχtuñkwé am nañēn totililēm?! ānēm gulné patte'in; nañ-kēmēn χum χotél vēriti?!» Ūsiñ-
 10 ātér ājkā pī' lāwi: «ta-jānit jāmés vārēn; am nañēn manā gulné pattilēm?! vānē χum mā'ēs nañēn jurti' vōwilēm; akw' jurtel jālimēn! — «atim, tāzgam, am at minē'im. nañ-kēmēn χum at vēriti; nañ vārēnē guléntél mēnki kit χum au-kēm lūlnē patimēn.» — «ānēm ēsērmā vārē'in nañ»; ta-jānit jāmés vārēn, ānēm totilēn.» —
 15 taw lāwi: nañ kāsēn! «vērite'in-ke, nañēn totililēm, tūp lūlsiñ ul massēn, mēnēmēn gulné ul pattēn!»

13. Maszátés, kwalsi' kwonā; nahwā paul-tāltēn va'īlsi'. au

vagy rövid ideig mentek, haza értek. Miután hét telet, hét nyarat éltek, egy napon összetört újat javítgatva [készítve] otthon pihenget, összetört nyilat javítva otthon ül. A mint így ül, az ajtót kinyitották, a Városi-fejedelem-öreg fia jött be. Jó étellel, jó itallal etette, itatta. A Városi-fejedelem-öreg fia így szól: «Hékám! te im nő járó nős vidéket kerestél, férfi járó férrias vidéket kerestél. A hová te jártál, vinnél bár engem is oda; mennénk bár együtt!» Ő felel: «Hékám! elhallgass (csöndben légy); efféle vidékre ugyan hogyan vigyelek el téged, hová fogunk veled érni?! Ha én elviszlek: Engemet inségre juttatsz; magadféle ember ugyan hogyan bírná ezt ki?!» A Városi-fejedelem-öreg fia szól: «Tedd velem ezt a nagy (ily nagyságú) jót; micsoda bajba juttatnálak én téged?! Mivel tapasztalt ember vagy, azért hivlak téged társul; menjünk együtt!» — Nem, hékám, én nem megyek. Magadféle ember nem bírja ki; a te dolgod miatt mi mindketten egyforma bajba esünk.» — «Szégyent okozol te nekem; azt a jót tedd meg, vigy el engemet!» Ő felel: «Te akarod (a te kedved)! Ha kibirod, akkor elviszlek, csak vissza ne vetemedjél (?), mindkettőnket bajba ne ejts!»

13. Felöltözött, kimentek; a falu révéhez leereszkedtek. Az

çumit vājā lēwātēs, sa'irēp ālmejis, la'il-urānēl luw-lqmt sa'irāps,
 aẓwtēs-tārmēl ūl' urēl sa'irēstā, tawētānēl tqwliñ nāl-nāl lēumatēs,
 tū natēstā, ēlānūw jāmliētēs. jgūtā çassēmtēstā, āẓwtēs listā, tārā
 minwēs. Ūsiñ-āṭēr ājkā pī' vājū āñẓwēstā, sa'irēp vis, la'il-urānēl 5
 sa'iruñkwē patēs. vārmēli šisīçi : «ā-ne-ne, la'ilēm aumiñ!» au çumitā
 lāwi : «mōnt-ta'il nañēn lāwe'im, mēnēmēn çulnē patte'in ; am ań at
 minē'im vāssi'. nañ jgārēn-ke joçti, nañki minēn!» Ūsiñ-āṭēr ājkā
 pīçā lāwi : «ta jānūt jāmēs vārēn, çotēm-kāsiñ jālimēn sar!» au çu-
 mitā pojksēnē va'il la'il-urānēl mat lū-lqmtēkwē ti sēls, aẓwtēs-tar- 10
 mēl ūl' urēl sa'irēstā, tawētānēl tqwliñ nāl-nāl lēwātēs, tū natēstā.
 jgūtā vis, ēlānūw jāmliētēs, ań āẓwtēs ti listā, űolā āẓwtāsēn çāçjēs.
 nalā çūrēm supī' tālmats, kērā āẓwtāsēn tū çanuwēs, jolālē çanēšli
 au çumitā lāwi : «tauli, tāçam, pojtimēn çot, mēnēmēn çulnē patte'in,
 at minimēn.» Ūsiñ-āṭēr ājkā-pī' lāwi : «jā, manā çulnē am nañēn 15
 pattilēm ?!» — «vāssi' lūlsiñ at masse'in ? jālimēn sar au kāsēl!»

14. Minēsī'. çasā minēsī', man vāti minēsī', akw' māt au çu-

egyik férfi a botosát levetette, fejszét emelt, lábaszárából egy csont-
 darabot levágott, egy kövön négyszögletessé faragta, tegzéből egy
 szárnyas nyílnevet vett elő, oda illesztette. Előbbre lépett, íját föl-
 ajzotta, a követ meglötte, keresztülment rajta. A Városi-fejedelem-
 öregnek fia a botosát levetette, fejszét vett elő, lábaszárából vágni
 kezdett. Nagyon visít: «Jaj, jaj, fáj a lábam!» A másik férfi felel:
 »Mondtam neked a minap, bennünket bajba ne juttass; én most
 már nem megyek tovább. Hogyha neked erődből telik, menj magad!»
 A Városi-fejedelem-öreg fia szól: «Tedd velem azt a nagy jót; akár
 hogy, de menjünk csak!» A másik férfi könyörgésének erejével lába-
 szárából erre valami csontdarabokat szerzett, a kövön négyszögle-
 tessé faragta, tegzéből egy szárnyas nyílnevet vett elő, oda illesz-
 tette. Íjat vett elő, előbbre lépett, ím ama követ meglötte, nyila a kö-
 höz ért, a nyele három darabra tört széjjel, a vasa a kőbe oda akadt,
 alá felé lógg. A másik férfi mond: «Elég, hékám, maradjunk veszteg,
 bennünket bajba ejtesz, nem megyünk tovább.» A Városi-fejedelem-
 öreg fia szól: «Óh, micsoda bajba ejthetlek én téged?» — «Többé
 rosszra nem vetemedsz? Menjünk hát egy akarattal!»

15. Mentek. Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek,

mitä jāmimüt akw' la'il-pälä josāñ-ta'il tū ti poʒermats. taw ās akw' la'il-pälä žultuñkwé patés. vārmēli šísʒi: «täʒam, ā-ne-ne; la'ilēm ti tālpi». au žumitā pojkséné va'il la'ilä ti žultés, akw' la'ilänēntel ti minei'. — akw' māt au žumitā kätü žultés. taw ās kätü žultuñkwé patés. vārmēli šísʒi, rāñʒi: «kätēm ti tālpi!» au žumitā pojkséné va'il kätü ās ti žultés. — ās minési'. au žumitā akw' la'ilä žultés. taw ās akw' la'ilä žultuñkwé patés. rāñʒi, šísʒi: la'ilēm ti tālpi. au žumitā pojkséné va'il la'ilä ās ti žultés. — ās minési'. žasä-li vāti minési', au žumitā kätü žultés. taw ās žotēm-kāsiñ šísʒimē, rāñʒimē, au kätü ās ti žultés. vunsäl pāʒʒänēn ti minei't. — žasä-li vāti minési'; akw' māt au žumitā pāʒʒä žultés. taw ās žotēm-kāsiñ au žumitā pojkséné va'il pāʒʒä ās ti žultés. puñk-kopiänēn ti poʒere'i't. — an kēr-vārnē kwolēn joʒtsi'. au žumitā puñkä āwinel jūw-poʒermats, 15 ālmejawés, kūr-kiwērnē ulān šältēmtawés, ulān tajwés, ulä-žajilt sūnilés. kēr-kätēl pā ālmejawés, kēr-āñkwel-tārmel pinēmtawés, vāʒpēl kwoss junitawés, šāmlätés, āwinel kwon-rāʒäts, an mōnt jim lāñʒä žasit ta poʒarés. — Ūsiñ-ätēr ājkü pi' puñkä ālmejawés, kūr-

egy helyt az egyik férfinak, a mint jár, ím egyik lába-fele hótalpas-tul lefordúlt. Neki szintén egyik lába-fele elmaradni kezdett. Nagy-on visít: «Hékám, jaj, jaj, jaj! a lábam ím leszakad.» A másik férfi könyörgésének erejével ím a lába elmarad, ím egy lábbal men-nek. — Egy helyt az egyik embernek a keze maradt el. Ennek szin-tén elmaradni kezdett a keze. Nagy-on visít, kiabál: «Ím a kezem leszakad!» A másik férfi könyörgésének erejével keze szintén elma-radt. — Ismét mentek. Az egyik férfinak a másik lába maradt el. Neki szintén a másik lába kezdett elmaradni. Kiált, visít: «Ím a lá-bam leszakad!» A másik férfi könyörgésének erejével a lába ím ismét elmarad. — Ismét mentek. Hosszú ideig vagy rövid ideig mentek, az egyik férfinak [a másik] keze maradt el. Neki szintén valahogyan visítva, kiáltva a másik keze is ím elmaradt. — Ím pusztán derekaik mennek. — Hosszú ideig mentek, vagy rövid ideig mentek, egy helyt az egyik férfinak a dereka elmaradt. Neki is vala-miképpen a másik férfi könyörgésének erejével szintén elmaradt a dereka. Ím fejük koponyái forognak. — Ama kovácsműhelyhez ér-

kiwérné ulün sältémtawés, tot-ta tajwés, ulä-çqjilt sünilés; kër-kätél pā ālmejawés, kër-āñkwél tärmél pinémtawés, vāçpél numél-uilt ²⁰
kwoss jünitawés, šāmlätés, āwinél kwon-rāçrats, mōnt jim lāñçä-çq-
sit ās ti poréri. pāçrçänēn-pālt joçtsi', pāçrçänēn tū āltçatst. — ās
minési'. akw' māt kätänēn-pālt joçtsi'. au çumitā kätā āltçats : taw
ās kätā tū āltçats. — ās minési'. akw' la'ilänēn-pālt joçtsi'. au çu-
mitā la'ilā āltçats : taw ās akw' la'ilā āltçats. — ās minési'. au çu- ²⁵
mitā au kätā tū āltçats : taw ās au kätā tū āltçats. — tūl ās mi-
nési'. akw' māt jūw çultém la'ilänēn-pālt joçtsi'. au çumitā la'ilā tū
āltçats : taw ās çultsēm la'ilā tū āltçats. pusi' jēmtsi'.

15. *Ās ta jāmei'. çasü-li vāti minési', kwolné ti joçtsi'. jāni'*
kwolné joçtsi'. josänēn āñçwsi', jūw ti sältsi'. Ūsiñ-āter ājkā pi'
lāwi : «tāçam, vitné ti patimēn ! çumlē-mūs rit-kiwérné sältimēn ? » au

keztek. Az egyik férfinak a feje az ajtón begördült, fölemelték azokat, tüzebe dobták, a tűz megtüzesítette, olyan izzóvá lett mint a tűz ; vas fogóval fölemelték, vas üllőre helyezték, kalapáccsal a mint ütötték, lecsúszott, az ajtón kiesett, s előbb jött útja mentiben ím tovább gördült. A Városi-fejedelem-öreg fiának a fejét fölemelik, a kohó tüzebe dobják, ott megtüzesedett, tűz módjára izzó lett ; vas fogóval fölemelték, vas üllőre helyezték, a mint felülről kalapáccsal ütötték, lecsúszott, az ajtón kiesett, előbb jött útja hosszában ím szintén forog. Dereikaikhoz érkeztek, a derekaik oda kapcsolódtak. Ismét mentek. Egy helyt kezeikhez érkeztek. Egyik férfinak keze oda kapcsolódott : neki szintén oda kapcsolódott a keze. — Ismét mentek. Egyik lábukhoz érkeztek. Egyik férfinak a lába oda kapcsolódott : neki szintén az egyik lába oda kapcsolódott. — Ismét mentek. Az egyik férfinak a másik keze kapcsolódott oda : neki szintén oda kapcsolódott a másik keze. — Azután ismét mentek. Egy helyt a hátra hagyott [másik] lábaikhoz érkeztek. Az egyik férfinak a lába oda kapcsolódott : neki szintén oda kapcsolódott az elmaradt lába. Épekké lettek.

15. Erre ismét mennek. Hosszú ideig, vagy rövid ideig mentek, ím egy házhoz érkeztek. Egy nagy házhoz érkeztek. Hótalpaiakat levetették, ím bementek. A Városi-fejedelem-öreg fia szól : «Hékám, ím belesünk a vízbe ! hogy megyünk mi be a vízbe ?»

χumitān pojteltawé: «tāχam, astal ālén, mēnemēn gulné ti pattilén.»
 tūl lāwi: «tāχam, taw ti mat mir kwol-kiwert χulte'it, ūse'it, tqlγe'it,
 5 ārpi alésle'it, tamlé mat māχém!» au χumitū lāwi: «tāχam, ness
 ālén! am nañén mōnt-ta'il lāwilém, rotti' ālén, mēnemēn gulné nañ
 ti pattilén.» tūl lāwi: «tquli, tāχam, am vāssi' lūlsiñ at masse'im.»

16. Jol-ūntsi'. ūnlīmatēn lāwi: «tāχam, tū sunsén, ta matā ēk-
 wāi'-ājkāi' puñkanēn! ēkwatā jūns-uj piñil pošřimé, ājkātā puñk-
 5 patitā turuj-piñil pošřimé tamlé matā ēkwāi'-ājkāi'!» au χumitān
 ti kwoss pojteltawé: «tāχam, rotti' ālén, mēnemēn lūlné nañ ti pat-
 tilén.» tūl lāwi: «tāχam, tquli, vāssi' lūlsiñ am at masse'im.»

17. Nē jūntsχatimatā kasāj vis, χumitā χujimatā χanl-patit
 kasājil pūtméstā. — «tāχam, tū sunsén, aú χum ti alawé.» au χumitān
 ās pojteltawé: «tāχam, ta jānit jāmés vārén, rotti' ālén! mēnemēn
 gulné ti pattilén.» χumitā nāñχā ūnttés, lāwi: «muj-māχém joχtnānēl
 5 ānēm mōnt kwāltuñkwé manérné at taji?! muj-χummī' tētal χasā,

A másik férfi csitítja: «Hékám, csöndben légy, bennünket bajba ne ejts!» Azután [amaz] szól: «Hékám, ni, itt valami nép a házban keczézik, hálóvarsával halászik, gyalmozik, halászó sövényel halászik. Olyan furcsa nép ez!» A másik férfi felel: «Hékám, hallgass! neked már a minap megmondtam, hogy csöndben légy; bennünket valami bajba ejtesz.» Azután [amaz] felel: «Elég, hékám, én többé semmi rosszra nem vetemedem.»

16. Leültek. A mint ülnek, így szól: «Hékám, odanézz! itt valami öreg ember s öreg asszony fejei [látszanak]. Az asszony feje feketesas-fészekkel van megrakva; az öregnek a feje búbja turuj-sas-fészekkel van megrakva. Olyan furcsa öreg asszony s öreg ember!» A másik férfi csak csitítja: «Hékám, csöndben légy, bennünket te valami bajba ejtesz.» Amaz felel: «Hékám, elég! többé semmi rosszra nem vetemedem.»

17. A nő varrás közben egy kést vett elő, férjét a mint fekszik hóna alján a késsel megbökte. — «Hékám, oda nézz! azt a férfit im megöli.» A másik férfi ismét csitítja: «Hékám, azt a nagy jót tedd velem: csöndben légy! Bennünket valami bajba ejtesz.» A férfi felül s így szól: «A vendég nép megérkezte óta miért nem lehetett engem előbb fölkelteni?! A vendég emberek hosszú vagy

vāfi ūnlei' ? !» — maszātés, josü;ä votaxtés, jautä-nälä vis, āñkwä-
 ēkwä sūpä pali' xartés, tūp josä-pqsmü;ä pātrésü'. ta minés. xqsä
 jälés, man vāfi jälés, jä;ü ājkä ūsintāli, sūpä pali' xartés, josä-
 űqlä;ä tül ti nē'üsi'. kwol-kannē xajtämels. xürém täl xār kätä-la'ila
 akwän nē'imanē liliñ-tā'il xūntēp-nalnē pūtmēm, toxa almejēm, 10
 kwol-kannē sältémtestä; nuj;élawés, jäktlawés, pūtnē pētewés. xqsä-li
 vāfi pajtaxts, pā ālmuwés, ānin xūnwés, āni taw ēli-pälän ūnttawés.
 lāwi: āni-qul, sān-qul jurtnē-ke tān;e'in, kwälén kwonā! kwonā
 kwäläps, paul-kant tēlē xajti, tülē xajti rān;imē: «āni-qul, sān-qul-
 jurtt jājēn! xāñ;xä vārēm āni-qul, sān-qul jurtt āli.» jūw sältnāt-mū- 15
 sēz puñk-ütän nāñ;xälē xartilawēt. nāñ;xäl' āñkwäts: puñkā kwonsü
 xqlem por-nē ūnli. akw' jartel jūw sältsi', tēñkwē ūntsi'; tēsi',
 ajsi'.

18. Ēt xujäst, man xqtel ālsēt, au xumitā lāwi: «jā, nañ
 rawn'-uti' jēmtēm xum, vāpsi' jēmtēm xum, nañ xqsä āle'in, man
 vāfi āle'in? nañ kāsēn; am ti minē'im.» taw lāwi: «nañ-ke minē'in,

rövid ideig fognak étlen űlni ? !» — Felöltözködött, hótalpait fölcsa-
 toltta, úját nyilat elövette, asszonyanyja száját két felé vonta, majd
 hótalp-sarkai eltűntek. Erre elment. Hosszú vagy rövid ideig járt,
 apja, az öreg, egyet ásít, száját szétvonta, az ő hótalpainak sarkai
 tűnnek ím onnan elő. A ház padlójára csúszott. Egy három éves
 jávor-bikát, kezét-lábát összekötözve, elevenen egy lapátnyélre föl-
 akasztva, úgy emelte elő s oda dobta a ház padlójára. Lenyűzták,
 szétvagdalták s az űstbe rakták. Hosszú ideig vagy rövid ideig főtt,
 [az űstöt] fölemelték, [a húst] tányérba merték, a tányért ő elébe he-
 lyezték. [A házi gazda] szól: «Ha tányér végibe, csésze végibe tár-
 sat akarsz, eredj ki !» Kiment. A falu terén erre futkos, arra futkos,
 kiáltva: «Tányérvégi, csészevégi társam gyere, gyere! Valakitől
 szerzett tányérvégi, csészevégi társam van.» A mint belép, a feje
 haját fölfelé cibálják. Fölfelé pillant: foga, körme veszett boszor-
 kánynő űl [ott]. Együtt bementek, enni kezdtek; ettek, ittak.

18. Egy éjtszaka fekűttek, avagy egy napig voltak ottan, az
 egyik férfi szól: «Nos te rokonná lett ember, sógorrá lett ember,
 te hosszú ideig vagy rövid ideig maradsz-e még? A te dolgod (ked-

am mine'im.» — upän śāpitawés, akw' jurtel minesi'. au χumitā
 5 paulné joxtsi'. jamés tēp, l'ul' tēp tēt, ajsét. takwi ālné =Ūsiñ-ātēr
 [pī'] ājkā jāyā ūsān minés.

19. Tālā sāt, tuwā sāt ālmanl-jui-pālt upā taw-pāltā mujluñ-
 kwé joxtés. man ēt χūls, man χātél āls, vāpsā-nūpél lāwi: nañ añ
 nqmtén-ke patnūw, ti χātél Ūsiñ-ātēr ājkā-pī' kilén-pālt akw' jurtel
 mujluñkwé jālnuwēmēn, χumlé-mūsez ālei', āltulēn sunsuñkwé. taw
 5 lāwi: jālimēn kās mā'és! minesi'. χasā-li vāfi minési', Ūsiñ-ātēr
 ājkā ūsān joxtsi'. jūw-sāltsi'. mir kwol-kant χulte'it, ūse'it, tqlyéne
 χum tqlyi, ārpi aléslané χum ārpi alésli. āñkwā-ēkwā lāxét ūnli:
 puñkā jūns-uj-pifil pošime; jāyā-ājkā puñk-patit tur-uj-pifil poš-
 10 imé. taw χuji. nētā jūnti, vāri. — Jūntsχatnāt' χalt pāχānēl ka-
 sāj vis, χumitā χanl-patit kasājil tūstīpēstā. «ā-ne-ne, matā-mat ka-
 sājil ti pēlte'in!» nāñχā ūnttēs, lāwi: «muj-māχēm joxtnānēl ānēm
 mōnt kwāltuñkwé [ērés]; χasā mā jim muj-χummi' tētal χasā, vāfi
 ūnlei'?!» Masχatēs, josāyā votaxtēs, iqutā-nālā vis, āñkwā-ēkwā sūp-

ved); én ím megyek.» Amaz felel: «Ha te méssz, én is megyek.» —
 Ipja hozománnyal szerelte föl s együtt mentek el. Az egyik férfinak
 a falujába érkeztek. Jó ételt, rossz ételt ettek, ittak. A külön lakó
 Városi-fejedelemfi atyja örege városába ment.

19. Miután hét telet, hét nyarat átéltek, ipja ő hozzá vendég-
 ségbe jött. Egy éjtszaka hált ott, avagy egy nap volt ott, vejéhez
 szól: «Te, hogyha kedved telnék, ma a Város-fejedelem-öreg fiához,
 a te sógorodhoz, mennénk együtt vendégségbe, megnézni, hogyan
 élnek és milyen módban vannak.» Ő felel: «Menjünk, mulatság
 kedviért.» — Elmentek. Hosszú ideig vagy rövid ideig mentek, a
 Városi-fejedelem-öreg városába érkeztek. Oda bementek. A nép a
 ház padlóján kezézik, hálóvarsával halászik, a gyalmot vető ember
 gyalmozik, a halászó sövényel halászó ember halászó sövényel
 halászik. Asszonyanyja egy szobarekeszben ül: feje feketesas-fé-
 szekkel van megrakva; atyja örege a feje búbján turujzas-fészekkel
 van megrakva. Ő fekszik. A neje varr, dolgozik. — Varrása közben
 oldala mellől egy kést vesz elő, férjét a hónaaljában késsel megdöfte
 (kést állított oda). «Jaj, jaj, jaj! valami késsel szurkálsz!» Felült s

asèn tū ta voräts. āñkwä-čkwä śiš'ri: pīkwé, sūpēm ti χasipi. upä pojkséné va'il kiwérné pätérs, ta minés. χqsä-li vāti jälés, jāγ' ājkä 15
 ūsintāli, sūpä palī' χartés, josä-nólāi' tū ti nēilsī'. jāγ'-ājkä rānri,
 śiš'ri: pīkwé, sūpēm ti χasipi. kwol-kanné ti pats. surti-χār-pī' kätā,
 la'il akwän nē'isülēm, χüntēp-nalnē māγimé, toγā ālmimé. kwol-kanné
 sāltēmtéstā, jāktlawés, nuγēlawés, pūt pētīlawés. χqsä-li vāti paj-
 taχts, pā ālmuwés, ānin χūnwés, tēn ēli-pālēn ūnttawés; tēsī', ajsī'. 20
 upä lāwi: jā, tauli, minimēn!

20. Minésī', vāpsä-pālt joχtsī'. man ēt χūls, man χātēl āls,
 minuñkwé patés. lāwi: tajēχ am minnēm-jui-pālt au χātēl āle'in,
 man kit χātēl āle'in, kilēn-pālt jälēn sunsuñkwé ās mēn-jui-pālmēnt
 χumlē-mūsēχ ālei'. tititēn sunsēn: man jāmés ālei', man l'ūlsīñ ālei'.
 upä minēm-jui-pālt kit χātēl āls, man χūrēm χātēl āls, Ūsiñ-ātēr 5

így szól: «A vendég nép megérkezte óta már régen fel kellett volna költened. A hosszú földet járt két vendég ember hosszú vagy rövid ideig fog még étlen ülni?!» Felöltözött, hótalpaít fölcsatolta, újat nyilat elővette, asszonyanyja szája nyílásába behatolni törekszik. Asszonyanyja visit: «Fiúcska, im a szám szétszakad!» Ipja könyörgésének erejével benne eltűnt s azzal elment. Hosszú ideig vagy rövid ideig járt, atyja örege egyet ásít, száját szétvonta, hótalpa orrai im onnan tűnnek elő. Atyja örege kiabál, visit: «Fiúcska, im a szám szétszakad!» Erre a ház padlójára esett. Egy jávor-tulkot kezén-lában egybekötve s egy lapátnyéltre fölszúrva úgy emelintí. A ház padlójára dobta; fölaprózzák, lenyúzzák s az üstbe rakják. Hosszú ideig vagy rövid ideig főtt, fölemelték, tányérba merték, eléjük helyezték, ettek-ittak. Ipja szól: «No már elég, menjünk!»

20. Elmentek, vejéhez érkeztek. Egy éjszaka hált ott, vagy egy napig volt ott, menni készült (kezdet). Így szól: «Később az én távozásom után egy napig leszel [otthon], vagy két napig leszel, otthon, sógorodhoz elméssz, megtekinted őt ismét, hogy látogatásunk után (mi utánunk) miképpen élnek. Nézd meg ezeket, vajjon jól élnek-e, vagy rosszul élnek.» Az ipja távozta után két napig maradt otthon, vagy három napig maradt otthon s a Városi-fejedelem-öreg fiához, az ő sógorához, ment azután. Oda érkezett. A Városi-fejedelem-öreg városa tökéletesen föl van emészteve tűz

q̄jkā p̄i' kilā-pālt ta minés. tū joxtés. Ūsiñ-q̄tēr q̄jkā ūs ulān akw'-mūs tajimé, tūp lq̄t̄iñ jiw-supanā xujilē'it. ulā tēm xūrēm āñkwelā xūrmi' tuštīmē, kwolā sāt asnēl kwālilimē, sāltsimē. tūl jūw jis.

21. *Kit x̄q̄tēl q̄ls, man x̄ūrēm x̄q̄tēl q̄ls, upā-pālt mujuñkwē minés. upā-pālt joxtés. kitilawé: «jāyatā, kilēn-pālt jālsēn, man' urēl q̄lei'?» taw lāwi: «kilēm-pālt jālsēm, ūsā ulān tajimé, lq̄t̄iñ jiw-supān xujilē'it». upā lāwi: «x̄q̄nal ēlēm-x̄qlēs jisīñ t̄q̄rēm ūntti-pēl, ēlēm-x̄qlēs-p̄i'jēn pupi' sāt, kul' sāt pišēm ul voss hawlawé! ēlālē q̄lnē posiñ x̄q̄tālne q̄luñkwē taw at tānγēs». — Tūl upā-pālt man au x̄q̄tēl q̄lēs, man kit x̄q̄tēl q̄lēs, anūlaytsi', sipiγatsi', jūw minés. tēli x̄q̄tēl x̄alēnt jālnē l̄q̄ñxēn pāñxwiñ sampā samiñ tujtnē at patawé, tuji x̄q̄tēl x̄āp-hāriñ l̄q̄ñxēn at talipi. ti sūnātēl an ti*
 10 *q̄lei'.*

által, csupán üszkös fadarabjaik hevernek [szerteszt]. Tűz égette három tuskóját három felé állítva, házának hét nyílásán kijár, bejár. Azután haza jött.

21. Két napig volt otthon, vagy három napig volt otthon, ipjához ment vendégségbe. Ipjához érkezett. Emez kérdezi: «Nosza hallod-e, voltál-e sógorodnál, hogyan élnek?» Ő felel: «Sógoromnál jártam, városa tüztől van fölemésztve, csupán üszkös darabjaik hevernek szerteszt.» Ijja felel: «Egykor, ha az ember korabeli világ fog támadni, az embernek fia bálványos hét, ördögös hét fogásomat keresve ne erőlködjék! További élet fényes napjait megélni ő [t. i. a fejedelemfi] nem akarta.» — Erre ipjánál egy napig vagy két napig volt, aztán átölelték s megcsókolták egymást s ő haza ment. Téli nap közben járó útjokat széles szemű szemes hó be nem esi, nyári napon hajóhabos útjok meg nem szakad. Ezen boldogsággal most is élnek.

ISTENIDÉZŐ IGÉK.

I.

A Világügyelő-férfinak, az Ég-fiának idéző igéje
N'azsém-völ faluban.

M'ir-susné-γum, Tārém-pi' sāt milä 'Nazsém-völt

Kworés-Sarni āškeuw joli-pält,

'Sis-Sarni šāneuw joli-pält,

Sāt juns-uj-lülit-Tārém āškeuw kistém

kis-laku jāñžém lakwiñ mā sāt lqmtūw num-pält,

⁵ *Sāt-tārém-jisi-nāj-šāneuw žulitém*

žātel jāñžém jelpiñ mā num-pält

tērén-sēñžwiñ sēñžwiñ žātel vārs,

žul-sēñžwiñ sēñžwiñ žātel vārs. —

sawiñ sāžip saw kūñér,

Arany Kworész (Ég) atyácskánk alatt,
Arany Sis (Ég) anyácskánk alatt, [lítottá
hét feketesas [röptényi] magasságbeli Tārém atyácskánk haj-
abroncskerék módjára forgó kerek földünk hét tája felett
⁵ Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyánk fölbukatta,
naptól körülforgott szent föld felett
kórral ködös ködös napot alkotott, [atyánk].
betegséggel ködös ködös napot alkotott [Numi-Tārém, a mi
Inséges subájú sok szegény,

10 *sawiñ nārāp saw kūñér,*
va'i joxttal tērénne,
va'i joxttal žulñe
luwūw sak ta kañslañkwe patwēs.

*

Āñtiñ sāt uj jiriñ kan num-pālén
 15 *ūliléné tqwliñ sispā sisiñ tqrēm at vāγūw.*
añ-mōl ēri'-jis žum jāγūw-pī',
mōjt-jis žum āsūw-pī' ūnlēmā porāt,
āñtiñ sāt uj jiriñ kan lūlsamā žātél,
añ mōlēž ti ēri'-jis žum, mōjt-jis žum sūwentā'em
 20 *sū-lakw jāñžēm lakwiñ mā num-pālt*
Numi-Tqrēm āsūw žulītālēs.

*

Ālēm-pālā nāñktał
voikēn vitēp tēpiñ Ās-talēžt
nājiñ māt jāñžne žum Ātēr,

10 inséges bocskorú sok szegény,
 hogy erőhöz nem juthatunk a kórtól,
 hogy erőhöz nem juthatunk a betegségtől,
 csontunk im oly nagyon kezdett el sorvadni.

*

Szarvas állat áldozatos tereden
 15 gyönyörködő szárnyas hátú hátas istent nem látunk.
 Hajdan, midőn az ének korabeli férfi, a mi atyánkfia,
 a rege korabeli férfi, a mi őszünk fia élt,
 szarvas hét állat áldozatos terén állta napján — [hó-bot.
 im hajdan ezen ének korabeli férfi, rege korabeli férfi viselte
 20 karikája alakjában forgó kerek föld felett
 Numi-Tárém, a mi atyánk megjelent.

*

A bal fele láthatatlan
 fehér vizű táplálékos Ob forrásánál
 istennőcskét uraló földeket körüljáró férfi Fejedelemlőcsnek.

- 25 *q̄triñ māt j̄q̄ñχnē χum Ātēr lāwsawēn.*
Sāt-tq̄rēm-jisi-nāj s̄ānikēn kistēm
q̄ln kispā kisiñ āpān num-pālt
ētū sāt ūnlākēn,
χq̄tēl sāt ūnlākēn.
- 30 *j̄qmēs-pāl kātākēn χumlē noumāti :*
ūnlēnē jelpiñ mā jānitātēl lēntāti ;
vorti-pāl kātākēn χumlē noumāti :
q̄ln sirpā jelpiñ s̄ākw jānitātēl χumplāti.

*

- Numi-Tq̄rēm āsēn tārātēm*
- 35 *sāt urpā jelpiñ kwol pattānt,*
sāt nakpā s̄q̄rni kwol pattānt,
s̄q̄rni la'īlēp sāt pasān-vātānt,
s̄q̄rni alāp sāt lārās num-pālēn
akw' la'īlēp sāt rumkā sēñχwēn χajtnēn χalt,

- 25 istenkét uraló földeket körüljáró férfi Fejedelemlhősnek ne-
veznek téged.

Hét-[istent]-szült-össasszony-anyácskád hajlítottá
ezüst ívű íves bölcsöddön
hét éjen át üldögélsz,
hét napon át üldögélsz.

- 30 Jobb felől kezeckéd a mint megmozdul :
az ülő szent föld egész nagyságában reng belé ;
bal felől kezeckéd a mint megmozdul :
az ezüst szerű szent óceán egész nagyságában hullámszik.

*

- Numi-Tárēm a te atyád alábocsátotta
- 35 hét oldalas szent házad zugában,
hét rekeszű arany házad zugában,
arany lábú hét asztalod szélén,
arany fedelű hét szekrényed fölött
egy lábú hét kehelytől eredt mámorodban a mint futkosol,

40 *akw' la'ilēp larsīñ χūrpä sāt pāñχ sēñχwēn χajtñēn χalt,*
tūr jānit jelpiñ palkēn,
Ās jānit jelpiñ palkēn
tī' voss sujtnūw !
tūrēn kēli sqrni samēn,
 45 *Āsēn kēli sqrni sqmen*
tī' voss postīli !
ti sawiñ sāχip saw kūñārēn,
ti sawiñ nārāp saw kūñārēn lūlēm
āntiñ sāt uj jiriñ kan num-pālēn
 50 *pēs χansūñ jelpiñ uj nqmtēn*
χulilēnē tūr-vit
χulilēnē Ās-vit
tī' voss χulīli !

*

Sāt nakpä sqrni-kwol-pattānt,
 55 *q̄ln χūrpä sāt pasān-vātānt,*

40 egy lábú rovátkos szélű hét galóczától eredt mámorodban
 a mint futkosol,

tó nagyságú szent fülecskéd,
 Ob nagyságú szent fülecskéd
 ide hadd figyeljen (hangozzék),
 tóba tükröző arany szemed,
 45 Obba tükröző arany szemed
 ide hadd ragyogjon !
 Ez inséges subájú sok szegényed,
 inséges bocskorú sok szegényed állta
 szarvas hét állat áldozatos tereden
 50 tarka tomporú szent állatra [vágó] elméd
 mint felbuzgó tóvíz,
 mint felbuzgó Obvíz
 ide hadd irányuljon (buzogjon) !

*

Hét rekeszű arany házad zugában,
 55 ezüst szélű hét asztalod szélén,

- sqrni la'ilép sāt pasän vātänt*
Sāt-tārem-jisi-nāj sähin mastēm
sāt lunt tqwliñ ta'ilēn
nēilēnē ḡtēl sqrni vaḡnēn num-pālēn
 60 *nāñḡ masāln!*
sqrni lakwpä kit sāpāk
nāñḡ masāln!
āln la'ilép sāt pasän-vātänt
nāñḡ tülēn!
 65 *ḡtēl jāñḡēm ḡrēm ur jāñḡāln!*
Sāt-tārem-jisi-nāj sähin ēntaptēm
sāt lunt tqwliñ ēntēp nāñḡ ēntāln!
vit-mis nāj vānsḡijim
nēiliñ ḡtēl sqrni sa'ikēn num-pālēn,
 70 *vōr-mis nāj vānsḡijim*
nēiliñ ḡtēl sqrni sa'ikēn num-pālēn
sāt juns-uj-lūlit-Tārem jā'ikēn tārätēm

- arany lábú hét asztalod szélén
 Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyádtól reád adott
 hét lúdszárnyas ruhádat
 kelő naptól aranyos válladra
 60 öltsd fel!
 Az arany patkós két csizmát
 öltsd fel!
 Ezüst lábú hét asztalod szélén
 állj fel!
 65 Napforduló három fordulódat forduld,
 a Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyád övezte
 hét lúdszárnyas övet övezd fel!
 Vizi tündér simogatta
 kelő naptól aranyos fürtöcskédre,
 70 erdei tündér simogatta
 kelő naptól aranyos fürtöcskédre
 hét feketesas röptényi magasságban lakó Tārēm atyácskád
 alábocsátotta

- sāt urpä jelpiñ kēntēn nq̄ñχ pināln !
nq̄ñχ χq̄tēltāln !*
- 75 *sāt urpä jelpiñ kwol
sq̄rni lq̄mtpā sāt āwi
pali pūnsāln !
nēilnē χq̄tēl sq̄rni sa'i
kis lakw minēm lakwiñ mān*
- 80 *kwonā pokapān !
kātā sq̄rni jelpiñ ujken jq̄ñχēm,
sāt lūw nērim q̄ln āñkwēl-titēnnēl
sāt lūspā q̄ln šermāt pēsātāln !
sisiñ uj sisū num-pālēn*
- 85 *Sāt-tq̄rēm-jisi-nāj šānin jinēm
sāt ūelmēp jelpiñ kuhāsiñ
sāt sāmp jelpiñ ināren
Ātēr lēpāln !
sāt sāmp jelpiñ ināren num-pālēn*

- hét oldalas szent süvegedet tedd föl,
tündököltesd föl!
- 75 Hét oldalú szent házadnak
arany részekből alkotott hét ajtaját
tárd széjjel!
Kelő naptól aranyos fürtödet
az abroncskerék módra menő kerek földre
- 80 sugározd ki!
Arany kezű szent állatocskád [lovad] körüljárta
hét lóval kötött ezüst oszlopod tövén
a hét rojtos ezüst gyeplőt old le!
A hátas állat háta fölé
- 85 Hét-istent-[szült]-ősasszony anyád szabta
hét nyelvű szent csöngetyűs
hét szögletű szent nyergedet
terítsd föl, Fejedelemhős!
Hét szögletű szent nyergedre

- 90 *nēilēnē χātēl s̄rni-kāt*
nāñχ pokapākēn !
sāt lūspā āln s̄ermāt howitāln !
kit t̄rēm χalēn, kit kworēs χalēn
nāñχā lapēn !
- 95 *χātēl jāñχēm sāt ur*
sāt sām-pā jelpiñ mā
jānitātēl jāñχāln !
tī sawiñ saχip saw kūnārēn lūlēm,
tī sawiñ nārāp saw kūnārēn lūlēm
- 100 *jiriñ kan num-pālēn,*
puriñ kan num-pālēn
nārēm χansāt jelpiñ uj nāmtēn
χulilēnē tūr-s̄rni,
χulilēnē Ās-s̄rni
- 105 *tī' voss χulili !*
luwūw χāltēm tērēn-kēmpli

- 90 kelő naptól aranyos kezét
 oh dicső, tündököltesd föl!
 A hét rojtos ezüst gyeplőt rántsd meg,
 két ég közé, két menny közé
 emelkedjél föl!
- 95 Napforduló hét fordulattal
 a hét tájú szent földet
 forogd körül egész nagyságában!
 Ezen inséges subájú sok szegényed állta,
 inséges bocskorú sok szegényed állta
- 100 véráldozatos teredre,
 ételáldozatos teredre
 tarka váll-lapoczkás szent állatra vágyó elméd
 mint fölbuzgó aranyos tó,
 mint fölbuzgó aranyos Ob
- 105 ide hadd irányuljon (buzogjon)!
 A csontunkat pusztító kór ruhája szélét

ujin sip roxteptālēm
 sāt rusip jelpiñ çqmsül
 pāñkiñ sispü jelpiñ mā joli-pālēn
 110 jolā ūsān!
 ūqwlūw çqāltēm çul-kēmpli
 sqrni sirpü jelpiñ śākw joli-pālēn
 jolā ūsān!

*

Āçi çajtnē jisiñ çqātelūw ūlileuw,
 115 pī' çajtnē nañiñ çqātelūw pojkeuw.
 āçi jisiñ jisiñ çqātelūw
 Sāt-tqrem-jisi-nāj śāñin ūnlēnē
 q̄ln sēñsēp sēñsiñ kwol pattannēl,
 tūl çqātelūw!
 120 pī' nañiñ nañiñ çqātelūw
 Sāt-tqrem-jisi-nāj śāñin ūnlēnē
 q̄ln sēñsēp sēñsiñ kwol pattannēl

[amaz] állatod nyakát ijesztő
 hét rojtos szent ostorral
 a fekete hátú szent föld alá
 110 úzd alá!
 a húsunkat pusztító betegség ruhája szélét
 az arany szerű szent óceán alá
 úzd alá!

*

[éldeljük,
 Leány futkosó — azon korbeli [értsd: fiatal] napunkat
 115 fiú futkosó — azon korbeli napunkat esdekeljük.
 Leány-korbeli koros napunkat
 Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyád lakó
 ezüst zsámolyú zsámolyos házad zugából —
 onnan tündököltesd föl!
 120 Fiú-időbeli idős napunkat
 Hét-istent-[szült]-ősasszony-anyád lakó
 ezüst zsámolyú zsámolyos házad zugából, —

- tül *χ̄ātēltāln!*
ēlāl ālnē tēnē tēp šūniñ χ̄ātēlūw
 125 *sāt juns-uj tūlīt Tārēm āškēn ūnlēnē*
lilīñ ālāt χ̄asmiñ kwol sāt āwinēl
tül χ̄ātēltāln!
tī saw totnē saw āṛin,
tī saw totnē saw p̄ṛēn
 130 *tūñsēm saw totnē sawiñ luñs,*
pojkēm saw totnē sawiñ pojk
sāt juns-uj-tūlīt-Tārēm jāṛēn ūnlēnē
lilīñ ālāt χ̄asmiñ kwol sāt āwinē
minnē tul māñ pūwēs
 135 *nāñχ voss pōχāti!*
sāt χār nēṛim jiriñ kwālṛēn jot,
sāt lū nēṛim jiriñ kwālṛēn jot
nāñχ voss pōχāti!

- onnan tündököltesd föl!
 Tovább élő, étekevő boldog napunkat
 125 a hét feketesasröptényi magasságbeli Tárém atyácskád lakó
 eleven színekkel ékesített ház hét ajtajából,
 onnan tündököltesd föl!
 Ezen inséget szenvedő sok leányod,
 inséget szenvedő sok fiad
 130 elsírta, átszenvedett inséges siralma,
 elkönyörögte, átszenvedett inséges könyörgése
 a hét feketesas magasságbeli atyád lakó
 eleven színekkel ékesített ház hét ajtajához
 mint menő felhő kis fuvallata,
 135 hadd hatoljon föl oda!
 Hét hímszarvast összekötő áldozatos köteleddel együtt,
 hét lovat összekötő áldozatos köteleddel együtt
 hadd hatoljon föl oda!

II.

A Világügyelő-férfiúnak, az Ég-fának idéző igéje
Jugra-falván.

Mir-susné-zum Tārém-pi' sāt milä Jāni'-paulté.

- Sorni-Kaltés — sorni ās,
Sorni-Kworés jājen sātēm
voikén vitēp žuliñ Ās
vōt žumppā sāt Ās-vōl
5 jirén žōltēm sāt ūsēl ūnlilēn,
purin žōltēm sāt paulēl ūnlilēn.
purin žōltnē sāt paulēn žalēt
žāñžei lūsiñ sāt tūrēn ūnlilēn.
žāñžei lūsiñ sāt tūr patittē
10 sorni vānsiñ sāt žūñžalt.
sorni vānsiñ sāt žūñžalt numi-pālt
tul siltēm jelpiñ qwēt-ńol,
vōt žājēm jelpiñ qwēt-ńol.*

- Arany Kaltés — s az aranyos ős,
Arany Kworész atyád előidézte
fehér vizű halas Ob
szél hullámozta hét Obfordulóját
5 véráldozatodat fogyasztó hét városban lakod,
ételáldozatodat fogyasztó hét faluban lakod.
Ételáldozatodat fogyasztó hét falud között
sás-teres hét tavadat lakod.
Sás-teres hét tavad fenekén
10 arany gyepes hét patak.
Arany gyepes hét patak felett
felhő szelte szent folyófork,
szél érte szent folyófork.

- võt x̄ājēm jelpiñ qwēt-nól numi-pält
 15 Sorni-Kworés jürén lépém
 jāñk uj-sqaw lēpliñ kwol,
 sēmél uj-sqaw lēpliñ kwol,
 Ur-mis nājin vārmältém
 nēilnē x̄ātél x̄uriñ kwol.
 20 Ur-mis nājin vārmältém
 nēilnē x̄ātél x̄uriñ kwol-kwerénté
 sorni x̄ürpā sāt pasän ūnlē'it.
 sorni x̄ürpā sāt pasän x̄ürät
 v̄iγ̄ir uj-sqaw sāt vārtäk ūnlilén,
 25 s̄oräs-oγ̄sér milpā sorni,
 s̄oräs-oγ̄sér tulpā sorni
 sēmél uj-sqaw sāt vārtäk ūnlilén.

*

- x̄atañ x̄um, x̄almax x̄um x̄alāñ ta'il masälñ!
 x̄atañ x̄um, x̄almax x̄um x̄alāñ ta'il num-pälén
 30 v̄iγ̄ir uj-sqaw razwiñ ta'il masälñ!

- A szél érte szent folyókok felett
 15 Arany-Kworész atyád takarta
 hófehér rénszarvasbőr-takarós ház,
 fekete nyusztbőr-takarós ház,
 hegyi tündér készítette
 kelő nap alakú ház.
 20 A hegyi tündér készítette
 kelő nap alakú ház belsejében
 arany szélű hét asztal áll.
 Az arany szélű hét asztal szélén
 a vörös nyusztbőrből való hét szőnyeget ülöd, --
 25 fekete rókaprém-süveges aranyos,
 a fekete rókaprém-galléros aranyos,
 a fekete nyusztbőrből való hét szőnyeget ülöd.

*

[öltsd fel!
 Tatár férfitól, kalmuk férfitól [származott] fekete ruhát
 Tatár férfitól, kalmuk férfitól [származott] fekete ruhád fölé
 a vörös nyusztbőr-galléros ruhát öltsd fel,

sēmēl uj-sq̄w razwiñ ta'il masäln!

īīi-sēri posiñ ta'il masäln!

χoli-sēri posiñ ta'il masäln!

nēlnē χātēl χuriñ ta'il masäln!

35 *kami-āln, šopēr-āln*

lūsiñ ēntapēn ēntāln!

akwän sāl̄tim, akwän nērim

sorni šültäsiñ sāt šeskän

úoysiñ vārnēn numi-pālne nāñχ nēřäln!

40 *Sāt-pup̄i' larpi-nāj ākwēn vārmältēm*

kami-āln. šopēr-āln lūsiñ jelpiñ

kāūt minēm kāūt-ur,

ākä minēm ākāt-ur

kērināñkär sākmiñ sa'i num-pālēn

45 *Sorni-ātēr lēpāln!*

sāt pup̄i' larpi nāj ākwēn vārmältēm

sāt lūspä lūsiñ inār

Sorni-Kworēs jāřēn pūrältēm

a fekete nyusztbőr-galléros ruhát öltsd fel,

az esthajnal fényű ruhát öltsd fel,

a reggeli hajnal fényű ruhát öltsd fel,

a kelő hajnal alakú ruhát öltsd fel!

35 *Kami-ezüst, sopér-ezüst*

rojtos öved övezd föl!

Az egybetűzött, egybekötött

arany szegélyű hét keszkenőt

nyusztos vállad fölé kösd fel!

40 *A Hét istenkét-teremtő-asszony nagyanyád készítette*

kami-ezüst, sopér-ezüst rojtos szentet,

az ernyője forgó aranyos süveget,

a karimája forgó karimás süveget

a szétomló (?) napheví fürtök fölé,

45 *Arany-Fejedelemlhős, borítsd reá!*

A Hét-istenkét-teremtő-asszony nagyanyád készítette

hét rojtú rojtos nyerget,

Arany-Kworész atyád fogta

- māt vōpi jelpiñ uj sisēn lēpāln!*
- 50 *Sorni-Kworēs jājēn ta'iltēm*
šopēr-āln, kami-āln lūsiñ jelpiñ
šopēr-āln, kami āln lūsiñ ǰamši
at tulāp tulāñ kātēl pūjāln!
lilīñ nāli' ǰuriñ ǰamši
- 55 *Sorni-Kworēs jājēn pūjāltēm*
akw' turp'i sāt kūnās ta'iliñ šērmāt
ǰajtne tul numi-pālnē nāñǰ pūjāln!
molēǰ patne rakw-sam,
molēǰ patnē vōt-sam
- 60 *ti kwol sāmne patuñkwēn!*
toǰǰiñ uj jirēl ti lūlwāsēn,
āntiñ uj jirēl ti lūlwāsēn,
ǰuri sānki sailēm pal' ǰōntamlāln!
molēǰ patnē rakw-sam patēn,
- 65 *molēǰ patnē vōt-sam patēn!*
ǰuri sānki sailēm pal' ǰōntamlāln!

- földeket bejáró szent állatod hátára borítsd!
- 50 Az Arany-Kworész atyád létrehozta (teljesítette)
 sopér-ezüst, kami-ezüst rojtos szentet,
 a sopér-ezüst, kami-ezüst rojtos ostort
 öt ujjú ujjas kézzel fogd meg!
 Az eleven kígyó alakú ostort,
- 55 s az Arany-Kworész atyád fogta
 egy hangú hét csengetyűvel teli kantárféket
 a futó felhő fölé irányítsd (fogd) föl!
 Mint gyorsan szálló esőszem,
 mint gyorsan szálló szélfosztlány
- 60 ezen ház szögletébe szállj alá!
 Patás állat áldozatával állnak ím előtted,
 szarvas állat áldozatával állnak ím előtted.
 Kinek oly érzékeny füled, mint a félénk fekete kacsáé, oh
 Mint gyorsan szálló esőszem szállj, hallgass ide!
- 65 mint gyorsan szálló szélfosztlány szállj, [hallgass ide!
 Kinek oly érzékeny füled, mint a félénk fekete kacsáé, oh

III.

Középlözvai istenidéző ige.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tqrom sqatmel.

Sqat¹ tqrom päddet tqrom²

šiolpäng³ jünungve.⁴

turr lobent⁵ pelpä⁶ kum

Oass lobent pelpä kum.

⁵ kuro sqang pelppä kum

kuro⁷ sqang sujung⁸ pälin

jel vuhteeln.⁹

Aass¹⁰ šämpä¹¹ kum ósen

Aass jāne šämén jel vuollale.¹²

*

¹⁰ mqlang¹³ kum lün¹⁴ karte¹⁵ šimén

perjilm¹⁶ kéring tuospä

jgmmes uj.¹⁷

Hét isten hegyiben levő isten,

ősz fejú öregecske!

Tavi tündérrózsa-levél fülű férfi,

obi tündérrózsa-levél fülű férfi,

⁵ félénk fekete kacsá fülű férfi,

mint félénk fekete kacsáé, oly [érzékeny] hangfigyelő

konyítsd (csapd) lefelé!

[füled

III.

Középlözvai istenidéző ige.

b) Éjszaklozvai átirásban.

L ū s m - j ā t ā r ě m - s ā t m i l.

*Sāt tārēm patit tārēm,
śūl puñk, jāniñkwé!
tūr-lāpānt palpā ḡum,
Ās-lāpānt palpā ḡum,
5 ḡuri sāñki palpā ḡum,
ḡuri sāñki sujiñ palēn
jol vāḡtālñ!
Ās sampā ḡum āsēn,
Ās jāni' samēn
10 jol vāllālñ!*

*

*Molēñ ḡum luwēñ kārtā simānēl
pērjūlēm kērēñ sūppā jāmēs uj,*

Ob szemű férfi vagy,
mint Ob, oly nagyságú szemed
10 ragyogtasd lefelé!

*

A vagyonos ember lovas udvara közepéből
választott vasas szájú jeles állatot

*näu niḡpi*¹⁸ *jiu titänne*¹⁹
*te ruantessen.*²⁰

*

- 15 *Sqat Tqrom kqlét*
*tqrom kann*²¹ *vässi pi*
ti niḡpi jiu
*jommas nertex*²² *kuošt*²³
*jql šuilssqaln.*²⁴
- 20 *te niḡpi jiu*
jommas nert krošt
*äkvä*²⁵ *kqatä pošlitettala*²⁶
*tuku*²⁷ *käḡtiéln.*
*Altn*²⁸ *šippä sqat kqating*²⁹
- 25 *kérsalné*³⁰ *äling*³¹ *utpe*
jommas turr. tuť näu
šanš tuúišť mill uitne
*tuť vuältqäléln.*³²
*puḡúéť*³³ *jäḡtem*
- 30 *ilmkqls*³⁴ *ánišim*³⁵
*kqat*³⁶ *jäne poange*³⁷
*tuť lautséln.*³⁸
tuť lautséln juipoalt.
*kqtl kqñžäp kqñžing nqirl*³⁹
- 35 *tuťk uoḡtéln.*⁴⁰

*

a te veresfenyő-csemetéd tövéhez
 vezettem im.

*

- 15 Hét isten között
 az isteni tér legkisebb fia! [szában,
 Ezen vörösfenyő-csemetéből álló szép istengyertya hosz-
 szökkenj alá! [szában,
 Ezen vörösfenyő-csemetéből álló szép istengyertya hosz-

nañ nāñk-pī'-jiw titénne
ti vānttāsēm.

*

- 15 Sāt tārēm ǵalūt
tārēm-kan vāssi' pī'!
ti nāñk-pī'-jiw ǵamēs nērtēz ǵasit
jol sūlāsālén!
ti nāñk-pī'-jiw ǵamēs nērtēz ǵasit
- 20 akw' kātā pošéltáttalén —
toz ǵāztlén!
āltén sippā sāt ǵatāñ
kērsālné aliñ vitpā ǵamēs tūr; —
tot, nañ sāns lūlit mil ritné,
- 25 tot ra'iltlāln!
puzñit jāktēm ēlēm-ǵalēs āñsēm
kāt jāni' pāñkū tot lqutsāln!
tot lqutsanén jui-pǵalt
ǵātél ǵansāp ǵansāñ na'irél
- 30 tot vāztlén!

*

- 20 hogy [e neked följánlott lónak] egy előlába (keze) se
[ránduljon ki,
úgy emeld őt (hágasd) föl!
Hol arany nyakú hét hattyú
fürdik, ragyogó vizű jeles tó [van]; —
ott te a térdig érő [magasságú] mély vízhez
- 25 vezesd le!
A köldöke vágott ember
keze nagy mocsokját mosd ottan le róla!
Miután ott lemostad,
naphímű hímes nyerget
- 30 vess ott reá!

*

läilekell ⁴¹ *mégs qls* ⁴²

kérläil tut nätséln. ⁴³

šise kell mégs qls

kér šisl tut nätséln.

40 *pänge kell mégs qls*

kér pänge tut nätséln.

*

Sqat čilbä ⁴⁴ *šiling äiränl*

tut pundeltéln.

sol' ⁴⁵ *sqat poaxteln* ⁴⁶

45 *sol' sqat saat päť* ⁴⁷

äkvä päť torrtal ⁴⁸

tuko käxtjéln.

*

tä nukjoxten jui poalt.

sqlet ⁴⁹ *poaln jäneng äüä*

50 *jommas lü nqll* ⁵⁰ *tut puššangua.* ⁵¹

šiolä päng jänungue

kéring talle ⁵² *täläzne*

tut toatsaxti. ⁵³

kqtl kqñžpä jommas nqir tärmel

55 *tut läbäl lqlaxtiju.* ⁵⁴

Ha lába gyarló volt:

vaslábat illessz ott reá!

ha háta gyarló volt:

vashátat illessz ott reá!

35 Ha feje gyarló volt:

vasfejet illessz ott reá!

*

Hét rézkarikájú rézkarikás zabolát

rakj ott reá!

Valódi hét szökkenésed,

40 valódi hét hét lépés (nyom) [közben]; —

hogy hibátlan legyen minden lépése,

úgy hágasd öt fel!

*

La'ilä-ke mēkēs āls :
kēr la'ilēl tot natäsäln !
sisä-ke mēkēs āls :
kēr sisēl tot natäsäln !
 35 *puñkä-ke mēkēs āls :*
kēr puñkēl tot natäsäln !

*

Sāt šilpä šilēñ aiwänēl
tot pintēltäln !
sōl' sāt patilēn
 40 *sōl' sāt sāt patit —*
akw' patit tortal
toχ χāχtälēn !

*

Ta nāñχ joχtnēn jui-pqalt
sālet-pqal jāniñ āwi
 45 *jāmēs lūw-nol tot pūnsuñkwä !*
[sālet-pqal jāniñ āwi pattüt
šul puñkpä kitī' lāwēltaweī'.]
šul puñk jāniñkwē
kērēñ suj-jiw talēχnē,
 50 *tot tātsaxti.*
χātēl χansüp jāmēs na'ir-tarmēl
tot lapilälēyti.

Akkor miután fölerkeztél,
 az aranyból való nagy ajtót
 45 a jeles ló orra ott nyissa ki!
 [Az aranyból való nagy ajtó küszöbén
 ősz fejű párt (kettőt) emlegetnek.]
 Az ősz fejű öregecske
 vasas bot (fokos) fejére
 50 támaszkodik ottan.
 A naphímes szép nyeregre
 emelkedik ott fel.

*Sqat*⁵⁵ *jä kumpi*⁵⁶
*tušting*⁵⁷ *úqläsiltom*⁵⁸
*sqat pärüen*⁵⁹ *illpoaln*⁶⁰
*tut taretqritérn.*⁶¹
⁶⁰ *kiš*⁶² *jngi sqat tqrom lahua*
tut joqngtäten.
*kum pättne*⁶³ *vuongung mä*
*jqlt kätskell.*⁶⁴
*jommas lü tqnk pénl*⁶⁵
⁶⁵ *tut šäst lqngu.*⁶⁶

*

*mql*⁶⁷ *úrtpé säkvä ne qi*⁶⁸
*ti lqaltau : äk*⁶⁹ *nula*⁷⁰ *qqlé*⁷¹ *lqpel*
kqñže jäyxi kqñing kettril
*tut šämesungua.*⁷²
⁷⁰ *moll jäne urtpel*
tut urtsungue.

*

*Naje šesting*⁷³ *naing soam*
*terin*⁷⁴ *gépl*⁷⁵ *räteng*⁷⁶ *sui suitltänet.*⁷⁷
*lqaltau nqar*⁷⁸ *kér*
⁷⁵ *murung*⁷⁹ *most*⁸⁰
*te voareltessau.*⁸¹

Hét folyóvidék legénye, melyet odaállított,
 orruk hasított hét táltoscsikó elé
⁵⁵ bocsátják ők ottan [az ujonnan érkezett áldozati lovat].
 Abroncskerék módjára forgó hét ég körül
 futtatják ők ottan.
 Hova férfinak kellene [holtan] beleesnie, oly gödrös föld
 hogyha támadott :
⁶⁰ a jeles ló az ő patás voltában,
 egyengesse ott símára !

*

Jószágot osztó *Saku* (Szigva-vidékbeli) leányasszonyt

- sāt jā ɣum-pʰi tūstēn
 nōlā siltim sāt pāren ɛli-pqalēn
 55 tot tārātālītēn.
 kis jḡñɣi sāt tḡrēm lakwä
 tot jḡñɣititēn.
 ɣum patnē vḡñɣēñ mā
 joltɣatēs-ke :
 60 jāmēs lūw tḡñɣpāñēl
 tot sastlañkwä !

*

- Mol ūrtpä Saku nē-āɣi
 ti lāwēltawē.
 akw' nḡwlä ɣalä-lqpēl (?)
 65 ɣansä jākti ɣḡñiñ jātril (?)
 tot samāsañkwä !
 mol jāñi' ūrtpēl
 tot ūrtsañkwä !

*

- Nājä sastēñ nājiñ sām
 70 tēren kēpēl rēɣtēñ suj
 sujtēltēnāt lāwēltawē.
 nār kēr mūrēñ most
 ti vqarēltēsūw,

emlegetnek.

[(köze) szerint(?)]

- Egy húsdarabját [az áldozati lónak] minden egyes rostja
 65 hímzésvágó görbe bicsakkal
 aprózza ott szét!
 Jóságbeli nagy osztályrészeket
 osszon ott szét!

*

- Tüzét növesztő tüzes vidékről (a pokolból)
 70 [jövő] kór ruhaszárnya rázó suhogásának
 zaja hallatszik, úgy emlegetik.
 Nyers vasból való ezölöpös sánczot(?)
 kezdtünk ím elkészíteni.

kér jäneng ngarp ⁸²

te ngarptelltsau.

térn kaiti sqat lqng

⁸⁰ *kelpung* ⁸³ *sqat kqatl tábl* ⁸⁴

šoka taulungt. ⁸⁵

kulla kaiti sqatl lang taup ⁸⁶

ilmén káži täläkel

šokal šäizungt. ⁸⁷

*

⁸⁵ *ut šoatä kolek kum* ⁸⁸

uit jäneng šoate ⁸⁹

ti étentelts. ⁹⁰

qsmän ⁹¹ *pätñ koäling* ⁹² *jäi*

korom nqtä ti étentelts.

Vasból való nagy torlaszó fával

⁷⁵ kezdtük im eltorlaszolni.

A kór futkosó hét útját

vérrel töltött hét vízmerővel

mind tele locsoljuk.

A betegség futkosó hét keresztutat

⁸⁰ éles kés hegyével

mind tele vagdaljuk.

*

- kēr jāniñ nārēp*
 75 *ti nārēptāltēsūw.*
tēren ʒajti sāt lāñχ
kēlpēñ sāt kāfēltapēl
sāχä tɔwlañkwēt!
ʒul ʒajti sāt lāñχ-tɔwip
 80 *ēlmēñ kasāj-talχēl*
sāχēl sē'isañkwēt!

*

- Vit-sātä ʒälēm ʒum*
vit jānēñ sātä
ti jēmtēltālēs (?).
 85 *qsmän patēm kwolēñ jā'i*
ʒūrēm nātä
ti jēmtēltālēs.

- A vízi szerencséből kifogyott férfinak
 vízi nagy szerencséje
 kezdett im támadni.
 85 Ágyvánkosra esett [értsd: beteg] családtyának (házas a.)
 háromszoros életkora
 kezdett im támadni.

IV.

Jurkinfalvi istenidéző ige.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Tarom sqat mel.

Ätr³ Tarom sqat⁴ kältä saat⁵ Tarom mäl⁶ Tarom jäukvü!
*sujing sqang⁷ sujing pälpä kum, sujing sqang sujing pälen, jal uot-
 telen.⁸ tur lobant jänt pälpä kum jal uottelain; turr jäni šämpä
 kum, turr jäni šäm ailn,⁹ jelvuolale. Nqgeling¹⁰ šämpä kum osn,
 šäm oiln jalvuollälä.*

*is kumne ti, lag lelptqalm, kašpe iju jommas nürtpē te lälpt-
 taus. nürpe jiu jommas nürtäp te lelptaus. is kum lelptqalm nürä*

Derült egek hét közében

hetedik Ég, gazdag Târēm atyácska!

Mint jó hallású fekete feketé kacsá, oly jó hallású füles férfi,
 jó hallású fekete kacsáéhoz hasonlóan jó hallású füledet

⁵ konyítsd alá (helyezd le)!

Tavi tündérrózsa-levél nagyságú füles férfi,

[tavi tündérrózsa-levél nagyságú füled végét]

konyítsd alá!

Tó nagyságú szemes férfi,

¹⁰ tó nagyságú szemed végét

ragyogtasd alá!

Éleslátó szemű férfi vagy,

szemed végét ragyogtasd alá!

*

Ezen [áldozatos tér] körét a hajdankor férfiak rendezte be.

¹⁵ Borókafenyő-fából szép istengyertyát

IV.

Jurkinfalvi istenidéző ige.

b) Éjszaklozvai nyelvű átirásban.

Tattit-pauliñ tārém-sātmil.

*Atēr tārém sāt çaltē
sātīt tārém, mol Tārém jā'ikwé!
sujiñ sāñki sujiñ paļpā çum,
sujiñ sāñki sujiñ palēn*

5 *jol ūnttālñ!*

*tūr-lāpānt jānit paļpā çum,
[tūr-lāpānt jānit paļ-gulēn]
jol ūnttālñ!*

*tūr jānit sampā çum,
10 tūr jānit sam-gulēn*

*jol vāļļālālñ!
nāñkilēñ sampā çum āsēn,
sam-gulēn jol vāļļālālñ!*

*

Jis çumnē ti lakw šāpitālēm.

15 *kasāp-jiw jāmés nērtēç
ti šāpitawēs,
nāñk-jiw jāmés nērtēç*

állítottak ím föl,
vörösfenyő-fából szép istengyertyát

šästem niring än ti lelptältus, pome šästem poming känn ti nqag-tältus.

ne pätnä šahling mä qlskäll jommas lu tqngpenl tuš šästel tqngve kumpätnä qšssling mä qlskel, jommas lu tqngul te tusel-tältus.

kum téping urn¹¹ päten puñtem¹² širräpun¹³ jommasä kvali jāne šéssel te šéssesst.¹⁴ nurr¹⁴ jāni maql¹⁵ ti maqlsüst, ängäpun¹⁶ jommäsä.¹⁷

Ätr tqrom sqat kaqpä tqrom kännä vässi pi²⁸ pqt vuoi pqt vqine, náing¹⁹ kalne ti nuor²⁰ silau. lunt vuoi, lunt vaine náing kalne tu unsilau.

állítottak ím föl. —

A hajdankor férfiak berendezte

20 vesszejét növesztő vesszőbokros tért

ím rendbe hozták,

a fűvét növesztő fűgyepes tért

ím letaposták.

*

Hova nőnek kellene [holtan] beleesnie, ha oly halmos
25 [ez áldozati] jeles ló patás voltában [föld volt:
egyengetné bár ott simára!

hova férfinak kellene [holtan] beleesnie, ha olyingoványos
jeles ló patájával [(mohos) föld volt:
változtatná bár sík földdé!

*

30 A férfi eleséges udvara végéből
előfogott sirálypehely-szörű jelesét (értsd: felér lovát),
hófajdpehely-szörű jelesét

kötél nagy bogával

bogozták ím meg,

35 szíj nagy kötésével

kötözték ím meg.

*

Derült ég hét közében lakó

Tárém terének legkisebb fia!

ti *šāpita*wés. —
jis *zum šāpita*lēm
 20 *hīrā sastēm hīrēñ kan*
 ti *šāpita*wés,
pumä sastēm pumēñ kan
 ti [*voss*] *nāktāltwés*.

*

Nē patnē šaxlēñ mā q̄lēs-ke ·
 25 *jāməs lūw-tq̄ñx̄pāñēl*
 tot *sastēltañkwä* !
zum patnē xasliñ mā q̄lēs-ke :
jāməs lūw-tq̄ñx̄el
 ti [*voss*] *tisēlta*wés !

*

30 *zum tēpēñ ūrēn patitānēl*
pūx̄iñtēm šīrā-pun jāmasä,
āñx̄ä-pun jāmasä
kwāli' jāni' sāsēl
 ti *sāsäst*,
 35 *hūr jāni' moxlēl*
 ti *moxlēlsäst*.

*

Atēr tq̄rēm sāt xalpä
Tq̄rēm kanä vāssi' pē' !
vās vōwi vās vōwnē
 40 *hāwēñ kalnē ti hūrsileuw,*
lunt vōwi lunt vōwnē
hāwēñ kalnē ti ūntsileuw.

*

Mint récze hív, réczehivogató
 40 pipegő hanggal rívunk mi fel hozzád,
 mint lúd hív, lúdhivogató
 pipegő hanggal ülünk mi előtted.

*nizp iu jommas nertp koäst²¹ kui²² naxs šqilingel²³ us²⁴ šqł-
poali, kqšpi iju jommas nártep koäst kal²⁵ naxs lušängel tuł luš-
poale.*

*kitä kqšpä²⁶ šiling äivi ušt²⁷ mqañ titä²⁸ pängekel mégs-
qls, tqptal²⁹ kérpängel tuł nätilät. šišekel méks qls taptal kér šišel-
tuł nätilät.*

*Sqat jä uit kumpi tuštilem, nqlä šiltem puärn jéur lqutoalm,
sul saytpaxtl koäst äk päť tartaln nqlä šilten puärn piime atärt tq-
rom soat qallnä ätptät tartal'*

*tuł lqu tqalät ütärt tarom sqat qallnä jak tännut sqłqt
pängpä jommas nqirl tuł lelptqaling. vuir qłtpä qłping³⁰ nair tuł
lelp tqaling.*

A vörösfenyő-csemetéből való szép istengyertya hosszában
hadd szökkenjen him nyuszt szökkenésével alá!

45 A borókafenyőből való szép istengyertya hosszában
nöstény nyuszt kúszásával kússzék ott alá!

*

A két ágú rézkarikás zabolát
azután dugja szájába!

S ha feje gyarló volt:

50 törhetetlen vasfejet illesszen ott reája!

S ha háta gyarló volt:

törhetetlen vashátat illesszen ott reája!

*

Hét folyóvíz vidékéről való legény állította
orra hasított táltoscsikót

55 emlegetnek.

Igaz hét szökkenés útja alatt,

hogy hibátlan legyen minden lépése —

az orra hasított csödörcsikót

a derült ég hét közébe,

60 hogy hibátlan legyen minden lépése —

úgy hágassa őt fel!

*

(Ott, így mondják)

A derült ég hét közébe
jutott [állatra]

Nāñk-pī'-jīw jamēs nērtēz ʒqsit
ʒuj nózs sūliñēl voss sūlpāli!
 45 *kasāp-jīw jamēs nērtēz ʒqsit*
kāl nózs lusiñēl tot luspālā!

*

Kit ʒaspā sílēñ aiwān
us-ti māγiñtāln!
puñkā-ke mēkēs āls:
 50 *taptal kēr-puñkēl tot natīlātā!*
sisā-ke mēkēs āls:
taptal kēr-sisēl tot natīlātā!

*

Sāt jā-vit-ʒum-pī' tūstīlēm
ñolā siltēm pāren-jēwēr
 55 *lāwēltālēm.*

sol sāt patil ʒqsit
akw' patit tortal —
ñolā siltēm ʒār-pī'
atēr tārēm sāt ʒalnē

60 *akw' patit tortal*
[ʒāʒtuñkwä!]

*

(Tot, lāwēltāle'it.) . . .

Atēr tārēm sāt ʒalnē
joʒtēn-ut
 65 *sālet puñkpā jamēs na'irēl*
tot sāpituñkwä!
vīγir ālppā ālpēñ na'irēl
tot sāpituñkwä!

*

65 **aranyos fejü szép nyerget**
rakjanak ott rá!
Vörös festésü festett nyerget
rakjanak ott rá!

*

*səlt poal jäneng äu ləltəu jommas lu korengel tənt kvelt qlung.
soltpoal jäneng äu pättä šul' pängpi³¹ kitä³² ləaltəul³³ kaos³⁴
pängpä³⁵ jänengkvä, kəring təllä³⁶ təläkäl ti kven toatsqəxtä. kə-
ring qutü³⁷ təläkäl ti kven toatsqəxtä. solot pängpä jommas nəire
tärmen tošno nuk ləpləqəxtä*

*tən jui poəlt qəten šippä səat kəting kər salnä, šuš uitpä uting
turr, äl uitpä uting turr kum jəur mill' uitnä tənt vuəltqəläł
šənspäng mill' uitnä tant vuəltqəläł.*

*kis joangum səat tərom tan juipoalt tənt joangtangt, lah
juong kətt tərom tan juipoalt tənt joang tangt.*

ätärt tərom səat kəltä məll urtpä Säkne qi ləltəu. tan jui-

Aranyból való nagy ajtót

70 emlegetnek.

A jeles lovat —

azután [oda] hadd vezessél! —

Aranyból való nagy ajtó küszöbén

ősz fejű párt emlegetnek.

75 A hamvas fejű öregecske

a vasas bot (fokos) fejével

ím támaszkodjék meg!

A vasas kopja fejével

ím támaszkodjék meg!

80 Az arany fejű szép nyeregre

azután meg emelkedjék föl!

*

Azután az aranynyakú hét hattyú

a hol fürdik, annak a ragyogó vizű vizes tónak,

fényes vizű vizes tónak

85 férfi csipőjéig érő mély vizéhez

vezesd ott le!

Férfi térde fejéig érő mély vizéhez

vezesd ott le!

*

Az abroneskerék módjára forgó hét ég körül

90 forogtassák ott azután őket (t. i. a lovakat)!

Sālét-pqal jāniñ āwi

70 *lāweltawé.*

jámés lūw

tōnt kwātiluñkwä! —

sālét-pqal jāniñ āwi pattät

sūl puñkpä kití' lāweltawei'.

75 *χqus punkpä jāniñkē*

kērēñ suj:jiw-talʒél

ti ʒot-tātsélaʒtä!

kērēñ qutä-talʒél

ti ʒot-tātsélaʒtä!

80 *sālét puñkpä jámés na'ir tarmél*

us-ti nāñχ lapiläléʒtä!

*

Ton jui-pqalt āltén sippä sāt ʒatāñ

kērsalné sús vitpä viteñ tūr,

al vitpä viteñ tūr

85 *χum širkip mil vitné*

tot va'iltälüln!

[χum] sāns-puñk mil vitné

töt va'iltälüln!

*

Kis jāñχém sāt tqrém

90 *ton jui-pqalt tot jāñχtañkwét!*

lakwä jāñχém ʒat tqrém

ton jui-pqalt tot jāñχtañkwét!

*

Atér tqrém sāt ʒalté

mol ūrtpä Sakw nē-āʒi

A körben forgó hat ég körül
forogtassák ott azután őket!

*

A derült ég hét közében
jószágot osztó Sakw leányasszonyt

*poalt ass poall šät kǎnnsä³⁸ tuł kǎnzilät,³⁹ kǎnzä sqxtung kǎning
kättri koaring poall šät kǎnzü til šämilät.⁴⁰ kiš joqngum sōgt tarom
moll jāne urtpängel tant urtilqngt, lah saṅgü kqot tarom tēp jāne
urtpängel tant urtilqngt.*

*kull kaitpi sqatl lṅg uring šoat kǎzi tǎläkel šqgqt tołtqngt.
térn kaitnä koat lṅg loaltau uring soat poalt tǎläkäl pušn šäi-
sqngt.*

*qssmän kvätīng kväll jǎgü qłskäll, qssmen kvätä kväll jǎrǎ
korom nqtt ti étentǎłts. qssmän pütäm porīng⁴¹ pi olskäll, qssmän
pätän porīng pi korom nqtt ti étentǎłts. qssmän pütä kväll qnghu*

95 emlegetnek. —

Azután [kimetszett] likakból álló hét himzést
hímezgetnek ottan ;

hímzésre való görbe bicsakkal

[kimetszett] mintákból álló hét himzést

100 szabdalnak aprózva ottan. —

Az abroncskerék módjára forgó hét égtájék számára
jószágbeli nagy osztályrészeket
osztogassanak ottan !

A körben forgó hat égtájék számára

105 eleségbeli nagy osztályrészeket
osztogassanak ottan !

*

Betegség futkosó hét utat emlegetnek. —

Oldalas hét kés hegyével

legyenek mind tele vagdalva !

110 Kór futkosó hat utat emlegetnek. —

Oldalas hét aczélkard hegyével

legyenek mind tele metszegetve !

*

Ha ágyvánkosán betegen kínlódó családátya volt :
az ágyvánkosán betegen kínlódó családátyának

115 ím háromszoros életkora támadott.

Ha ágyvánkosára [beteges] esett szeretett (szívbeli) fiú volt :
az ágyvánkosára esett szeretett fiúnak

95 *lāwēltawé. —*

ton jui-pqalt as-pqal sāt χansä
tot χansile'it ;
χansésaxtēn χāññ jättri (?)
χūriñ pqal sāt χansä

100 *tot samile'it. —*

kis jāññēm sāt tārēm
mol jāññ' ūrtpäññél
tot ūrtılaññkwét !
lakwä jāññēm χqt tārēm

105 *tēp jāññ' ūrtpäññél*
tot ūrtılaññkwét !

*

χul χajtpä sāt lāññχ [lāwēltawé]. —
urēñ sāt kasāj talχél
sāχü tälétaññkwét !

110 *tērēm χajtné χqt lāññχ lāwēltawé. —*
urēñ sāt pulät- [sirei] talχél
pusén sē'isaññkwét !

*

Asmān χajtēñ kwol-jäγä ālēs-ke :
qsmān χajtēñ kwol-jäγä

115 *χūrēm nqt ti jēmtältälēs (?)*.

qsmān patēm [sim-] porēñ pñ' ālēs-ke :
qsmān patēm [sim-] porēñ pñ'
χūrēm nqt ti jēmtältälēs.

qsmān patēm kwol-āññkwä [ālēs-ke :

120 *qsmān patēm kwol-āññkwä]*

ím háromszoros életkora támadott.

Ha ágyvánkósára esett családanya volt :

120 az ágyvánkósára esett családayának

ím kétszeres életkora támadott.

kitt nqtt ti étentälts. poring qaitä qlskell kitt nqtt ti étentälts. vuor soatä kvqlom kum olskel vuor jäne soqtä ti étentälts. uit jäne soqtä ti étentälts.

vuornä pätäm⁴² lišoar qlskel, puling⁴³ tuosp itt nqzsä tu⁴⁴ šomeltqlä.⁴⁵ vuornä pätäm päll šqarä qlskell, puling tuosp itt lénä tu⁴⁶ šomeltqlä. uitnä pätäm li šqarä qltentäm täng ullä tu⁴⁶ uimi-tqalä. uitnä pätäm päll šqarä qlskell, qlten täng täng ullä tu⁴⁶ uimi-tqalä.

nämtal tulekqntä⁴⁷ kuoltal šuš uitkvä tqnt puässä tqaln. kqłtal äl uitkvä nämtal tulekqntä tqnt puässä tqalnq.

tqn jui poalt vuor šqatä kvalomkum olskell, vuorjäne šqatä ti étentälts.

Ha vánkosára esett szeretett leánya volt :

a vánkosára esett szeretett leánynak

ím kétszeres életkora támadott.

125 Ha erdei szerencséből kifogyott férfi volt :

erdei nagy szerencséje kezdett ím támadni ;

ha vízi szerencséből kifogyott férfi volt :

vízbeli nagy szerencséje kezdett ím támadni.

*

Ha erdőbe jutott farka szőre volna [ez áldozati lónak]

130 az ott szájában ételfalatot hordó, szökő nyuszt gyanánt

Ha erdőbe jutott sörényszőre volna: ugrá ndozzék !

az ott szájában falatot hordó szökő, evet gyanánt ugrán-

Ha vízbe jutott farka szőre volna : dozzék !

az ott arany hátszárnyú hátszárnyas hal gyanánt úsz-

135 Ha vízbe jutott sörényszőre volna : káljon !

az ott arany hátszárnyú hátszárnyas hal gyanánt úsz-

káljon !

*

Névtelen ujj hegyén (terén)

betegségtelen ragyogó vizecskét

csepegtess ott !

140 Betegségtelen fényes vizecskét

a névtelen ujj hegyén

csepegtess ott !

*

kit nqt ti jēmtēltālēs.

[qsmän patēm sim-] porēñ āritā ālēs-ke :

[qsmän patēm sim-porēñ āri]

kit nqt ti jēmtēltālēs.

125 *vōr-sātā ḡālēm ḡum ālēs-ke :*

vōr jāñi' sātā ti jēmtēltālēs.

[vit-sātā ḡālēm ḡum ālēs-ke :]

vit jāñi' sātā ti jēmtēltālēs.

*

Vōrnē patēm lei' sa'irā ālēs-ke :

130 *pūlēñ sūppā it-úoysi' tot sūmēltālā !*

vōrnē patēm pali-sa'irā ālēs-ke :

pūlēñ sūppā it-lē'inī tot sūmēltālā !

vitnē patēm lei'-sa'irā ālēs-ke :

āltēñ tāḡpā tāñḡēñ ḡulī' tot ujmūtālā !

135 *vitnē patēm pali-sa'irā ālēs-ke :*

āltēñ tāḡpā tāñḡēñ ḡulī' tot ujmūtālā !

*

Namtal tulā-kantē

ḡultal súš vitkwé

tot pāssātālēñ !

140 *ḡultal al' vitkwé*

namtal tulā-kantē

tot pāssātālēñ !

*

Ton jui-pqalt vōr-sātā ḡālēm ḡum ālēs-ke :

vōr jāñi' sātā ti jēmtēltālēs.

*

Azután ha erdei szerencséből kifogyott férfi volt :
e rdei nagy szerencséje kezdett im támadni.

*

145 Azután a hét folyóvíz-vidék legénye állította
orra hasított táltoscsikó elé

*tan juipoalt soat jä uif kumpi tuštilem, nqlä šiltem puärn jé-
 ver ilpoaln, poangtal⁴⁸ siéknä vuaxting⁴⁹ néäl kit pälnä-tant tare-
 tgalälñ. vuaxteng néäl ätt pälten tant taretgalälñ. liling nqli
 qštertäläkäl ušt kailtgalälñ. kañžing nqli qštertäläkel ušt kail-
 toaläl.*

szeméttelen dombra lőtt nyíl kétszeres távolságáig

bocsásd ott őt!

Kilőtt nyíl ötszörös távolságáig

¹⁵⁰ bocsásd ott őt!

Eleven kígyóostor hegyével

csak aztán érintsd meg!

- 145 *Ton jui-pqalt sāt jā-vit χum-pī' tūštīlēm
 nōlā siltēm pāren jēwēr ēli-pqalnē
 pāñktał sakwnē vāχtēñ nāl kit palitnē
 tot tārātālāln !
 vāχtēñ nāl at palitnē*
- 150 *tot tārātālāln !
 liliñ nōlī'-āštēr-talχél
 us-ti χāχjiltālāln !
 χansēñ nōlī'-āštēr-talχél
 us-ti χāχjiltālāln !*

**Tarka kígyóostor hegyével
 csak aztán érintsd meg !**

V.

A Világügyelő-férfinak idéző bűvöletes hymnusa
Muunkész faluból.

Mir-susné-γum kās̄tēnē sātīlīñ kajä Muuñ-kēs̄t.

Tēpiñ Ās-talχēnt,

χolāñ Ās-talχēnt

Tar-ńol-piltāñ-pasiñ-gut-χāñ

toχ namejawēn,

⁵ *Voj-ńol-piltāñ-jelpiñ-gut-χāñ*

toχ namejawēn. —

akw' āwip sorii sāt kwol pattant

lunt-la'il lūlīñ pasān

χāñ ūntse'in,

¹⁰ *vās-la'il lūlīñ pasān*

χāñ ūntse'in.

Tápláléka bő Obod forrásánál,

elesége bő Obod forrásánál

Darú-orr-alakú-függő-madárhálós-fényességes-földnyelv-
ormát-lakó király,

így neveznek téged ;

⁵ Madár-orr-alakú-függő-madárhálós-szentséges-földnyelv
ormát lakó király,

így neveznek téged. —

Egy ajtós arany hét házad belső zugában

lúdlábnyi magasságú asztal mellett

ülsz te király,

¹⁰ réczelábnyi magasságú asztal mellett

ülsz te király.

- śísir-morço norũñ kit pal,*
namiñ Sorúi,
tĩ' voss çontèmlènũn mōnt :
 15 *jārem tārēm sāt jārem,*
çān, ti jārmiēmũ ;
muñsēm tārēm çat muñsēm
çān, ti çgǵjēsũ. —
Ātēr çōlālñ, çān çōlālñ :
 20 *mōlēç patnè rakw-sam çum,*
Ātēr, tĩ' voss patsènuwèn mōnt !
mōnt Sorúi,
mōlēç patnè vōt-sam çum,
Ātēr, tĩ' voss patsènuwèn mōnt !
 25 *sawiñ sāçip saw kuñārèn*
tèrèn-nālèn ti çājwēsũ,
çul-nālèn ti çājwēsũ. —
tēpiñ Ās, çol iñ Ās talçjènt

-
- Császármadár porczogós füle nyílásához hasonló két füleddel
 neves Aranyos,
 oh bár ide hallgatnál :
 15 inséges világ (ég) hét inségébe
 estünk im mi, király ;
 szükös világ hét szükségébe
 jutottunk im mi, király.
 Fejedelemhős, halljad ; király, halljad :
 20 gyorsan szálló esőszem [gyorsaságával jövő] férfiú,
 Fejedelemhős, oh bár ide szállanál !
 Oh Aranyos,
 gyorsan szálló szélfoszlány [gyorsaságával jövő] férfiú,
 Fejedelemhős, oh bár ide szállanál !
 25 Inséges subájú sok szegényedet,
 kórság kinja ért im bennünket,
 betegség kinja ért im bennünket. —
 Tápláléka bő Obod, elesége bő Obod forrásánál

sāt jir χōltēm jiriñ Sorú,
 30 Ātēr χōlilāln, χān χōlilāln :
 sēmél sāχip laj-χīnén,
 sēmél sāχip pit-χīnén,
 man ti tēweu.
 tqlīñ nqul tqlnē
 35 man ti pūwēsū,
 mosiñ lu mosnē
 man ti pūwēsū.

*

Tūjä uj kuśnāñ χān,
 takwsi uj kuśnāñ χān !
 40 sorú posiñ jelpiñ ujīn sis tārmél
 tī¹ voss patsēnuwēn mōnt !
 pēs χansāñ jelpiñ ujkén tārmél
 sorú pōñpä sorú sērmät
 tī² voss pūwāslēn mōnt !

hét áldozatot fogyasztó áldozatos Aranyos,
 30 Fejedelemlhős halld, király halld :
 fekete subájú alvilági járványvész,
 fekete subájú fekete járványvész
 emészt im bennünket.
 Kóros hús kórja
 35 fogott meg im bennünket,
 beteg csont betegsége
 fogott meg im bennünket.

*

Tavaszi állatot adományozó király,
 őszi állatot adományozó király,
 40 arany fényű szentséges állatod hátán
 oh bár ide leszállanál !
 Tarka csipőjű szent állatocskádon
 az arany festésű aranyos kantárszarat
 oh bár ide irányoznád (fognád) !

- 45 *ti alāñ kwol num-pālén*
tī' voss patnuwèn mōnt!
Ās-vit jelpiñ nqmtén
Āsén oss tārémťáslén mōnt,
tūr-vit jelpiñ nqmtén
- 50 *tūrén oss ʒulitáslén mōnt!*
māt ūnléné sāt sām,
vit ūnléné sāt sām,
kis-lakw jāñʒém lakwiñ tārém
ʒāñ jāñʒilálén!
- 55 *kis-lakw jāñʒém lakwiñ tārém*
jāñʒnén ʒalté
kis lakw jāñʒém sāt mā
pusén sunsālñ,
kis lakw jāñʒém sāt sām
- 60 *pusén sunsālñ!*
māt jāñʒné sorñi nqmtén

- 45 Ezen födeles ház fölé
 oh bár ide szállanál!
 Ob vizére [vágyó] szent elmédet
 oh bár bocsátanád az Obba,
 tó vizére [vágyó] szent elmédet
- 50 oh bár engednéd fölmerülni a tóban!
 A földnek elterülő hét vidékét,
 a víznek elterülő hét vidékét
 abroncskarikaképpen forgó kerek ég módjára,
 király, forogd körül!
- 55 abroncskarikaképpen forgó kerek ég módjára
 a közben hogy körülforgod,
 az abroncskarikaképpen forgó hét földrészt
 vizsgál meg (nézd meg) tökéletesen,
 az abroncskarikaképpen forgó hét vidéket
- 60 vizsgál meg (nézd meg) tökéletesen!
 A földeket körülforgó aranyos elméd

tī' voss patnū!
man ti pojkenē noγs-pojkū
oss χōläslēn,
 65 *man ti pojkenē uj-pojkū*
oss χōläslēn!

*

Sāt jirpā jiriñ Sorúí,
χqt jirpā jiriñ Sorúí!
tēren-ke χul'ili :
 70 *tēren pāntmaltēn,*
χul'-ke χul'ili :
χul' pāntmaltēn!
ti lai pasāñ, piti pasāñ
jelpiñ täl χājilēm
 75 *tq' iñ nqul tqä*
tū voss pāntmēltüslēn,
mosiñ lu mosä

bár ide irányúlna (szállna) !
 Ím ezen könyörgő nyusztbőr-[ajánló] könyörgésünket
 bár meghallgatnád,
 65 ím ezen könyörgő medvebőr-[ajánló] könyörgésünket
 bár meghallgatnád!

*

Hét áldozatú áldozatos Aranyos,
 hat áldozatú áldozatos Aranyos,
 ha kór támad :
 70 oszlasd (egyengesd) el a kórt,
 ha betegség támad :
 ! oszlasd el a betegséget!
 Ezen alvilági fényű, fekete fényű
 szent év (tél) alatt bennünket ért
 75 kóros húsnak kórját
 bár oszlatnád el végkép (oda),
 beteg csontnak betegségét

tū voss pāntmēltāslēn! —
 Tūjā uj kuśnāñ ḡān, ḡōlīlālñ,
 80 takwsi uj kuśnāñ ḡān, ḡōlīlālñ :
 mōlāl, nañēn jārmēlēkeut,
 sorñūñ ḡān, añ mōlēḡ nañēn kās̄tēlēkeut
 sāt urp' uriñ jiw, nañ jāñḡe'in.
 ti ūnlēp sāt mā-lqmt jāñḡe' ḡān,
 85 ti ūnlēp ḡat mā-lqmt jāñḡe' ḡān!
 tēren jāmtal sās̄tēm mā,
 ḡul jāmtal sās̄tēm mā,
 ḡān pojkilāleu.
 ti māt sawiñ sāḡi masmāñ ḡumin
 90 sawiñ nārā masmāñ kuñārēn
 sēmēl sōppā laj-ḡiñēn
 ti tēñkwē jēmtwēs,
 sēmēl sōppā pit-ḡiñēn
 ti tēñkwē jēmtwēs.

bár oszlatnád el végkép! —
 Tavaszi állatot adományozó király, hallgasd meg,
 80 őszi állatot adományozó király, hallgasd meg:
 egykor, midőn inségünkben hozzád fordultunk, édes,
 Aranyos király, midőn egykor téged idéztünk, édes,
 te mint hét oldalú oldalas fa forogsz vala [hogy kérésünket
 teljesítsed].
 Ezen elterülő hét földrészt körülfogó király,
 85 ezen elterülő hat földrészt körülfogó király!
 kórság nem járta egyenletes földet,
 betegség nem járta egyenletes földet
 könnyörgünk mi, király.
 Ezen a földön nyomorúságos subát öltött férfiad,
 90 nyomorúságos botost öltött szegényed
 a fekete szájú alvilági járványvész
 ím emészteni kezdte,
 a fekete szájú fekete járványvész
 ím emészteni kezdte.

95 *akw' çum jāmne sästēm mā tiniñ vol*
nāñç oss vislén!

*

Ātiñ uj jelpiñ çuri,
ātiñ uj pasiñ çuri,
çān, joltilimén;
 100 *sāt mā-lamtpü jelpiñ jelpiñ,*
çān, joltilimén.
çotāl ālné nāl-jürāñ saw kojinné,
çotāl ālné çaut-jürāñ saw kojinné
çān pojkiławén:
 105 *pēs çansāñ jelpiñ uj sisén tärmél,*
sorñi pasāñ jelpiñ sērmät
numén oss pūwäslén mōnt;
sāt tārēm urtēm çān āsén-pält,
sāt jüs-voj lūlit Numi-Sorñi āsén-pält
 110 *nāñç oss çāñçäsén mōnt!*

95 Egy embernek lépdelni való egyenletes föld drága helyére
 bár fölemelnél [betegségünkéből]!

*

Sörényes állat szent alakjával,
 Sörényes állat fényességes alakjával
 vagy te király, igézve;
 100 hét földrészes [azokat bejáró] szent szentnek
 vagy te, király, igézve.
 Mindenfelé levő nyilfegyveres (-erösségű) sok magzatod,
 mindenfelé levő ijfegyveres (-erösségű) sok magzatod
 könyörög hozzád király:
 105 tarka csipőjű szent állatod hátán
 az arany fényességű szent kantárszárat
 a magasból oh bár ide irányoznád!
 Ki [egykor] hét istent osztott szét: király atyádhoz,
 hét fekete sas [röptényi] magasságban lakó
 110 Fenséges-Aranyos atyádhoz

Numi-Sorú āsén-pālt
 nāñχ jojténén jui-pālt,
 pēs' χansāñ jelpiñ ujin
 nē'ınténé tārém pasāñ kēr-āñkwālné

115 tū voss nēχāslén mōnt!

Numi-Sorú āsén āséné
 sorú pasāñ jelpiñ kwol-kiwrén,
 sorú vit gumāñ jelpiñ kwol-kiwrén,
 sorú moχlāñ jelpiñ kwol kiwrén

120 jū voss sāltsén mōnt!

āwiñ kwol āwin, χāñ,
 tū voss lūlsén mōnt!

* * *

Numi Sorú āsíkén χumlé lāwili :

«pīkwé! manā jārém tārém jārmén χājwāsén,

125 manā mośsém tārém mośmén χājwāsén?»

*

oh bár emelkednél (hágnál) föl!

Fenséges-Aranyos atyádhoz

miután fölérkeztél,

tarka csipőjű szent állatod

115 az oda kötésre való ég-fényességű vasoszlophoz
 bár oda kötnéd!

A Fenséges-Aranyos atyád birtokát tevő

arany fényességű szent ház belsejébe,

aranyvízzel folyó szent ház belsejébe,

120 aranykilincses szent ház belsejébe

bár oda belépnél!

Az ajtós ház ajtajába, oh király,

bár oda állnál!

* * *

Fenséges-Aranyos atyácskám ím miképpen szólal:

«Fiúcska! micsoda inséges világ insége ért téged,

125 micsoda szükös világ szüksége ért téged?»

*

Numi-Sorú āsén numpél žumlé lāwé'in :

«*Sorú ōn āšikém,*

Sorú ōn jāžém !

mōl nañ sātém

130 *kis-lakw jāñžém sāt sāmén,*

kis-lakw jāñžém žat sāmén

tērén-úālén pūwimét,

žw'-úālén pūwimét.

sawiñ sāžī masmāñ saw kojīn,

135 *sawiñ úārā masmāñ saw kojīn*

tāliñ úqul tqlné žāžimét,

mosiñ lu mosné žāžimét,

sēmél sāžīp laj-žínén pūwimét,

sēmél sāžīp pit-žínén pūwimét.»

*

140 *Numi-Sorú āšikén žumlé lāwili :*

«*sāt urpā wriñ žān, pīkwé !*

Fenséges-Aranyos atyádnak ím miképpen felelsz :

«*Aranyos felséges atyám,*

Aranyos felséges apám !

Egykor igézeteddel előhozott

130 *abroncskarika módjára forgó hét vidéked,*

abroncskarika módjára forgó hat vidéked

a kór kínja ragadta meg,

a betegség kínja ragadta meg.

Inséges subát öltött sok magzatod,

135 *inséges botost öltött sok magzatod —*

kóros hús kórjától vannak érintve,

beteg csont betegségétől vannak érintve,

fekete subájú alvilági járványvész ragadja el őket,

fekete subájú fekete járványvész ragadja el őket.»

*

140 *Fenséges-Aranyos atyácskád ím miképpen válaszol :*

«*Hét oldalú oldalas király, fiúcska !*

- pēs ʒansān jelpiñ ujin sis-tärmel*
jolä minäkên!
tajêʒ ās jolî tārémné joʒte'in :
 145 *tērên-ke ʒul'îlēs :*
tērên nālā pāntmeltālên ;
ʒul-ke ʒul'îlēs :
ʒul' nālā pāntmeltālên !
sawiñ sāʒî masmāñ saw kojim
 150 *āʒî jāmne süstēm mā tiniñ ʒūr*
ēlä voss jāme'it,
pî' jāmne süstēm mā tiniñ ʒūr
ēlä voss jāme'it!» —
kis-lakw jāñʒēm lakwiñ
 155 *sāt tārēm sāmte,*
kis-lakw jāñʒēm lakwiñ
ʒat tārēm sāmte
ti jui-pält sāt jirel lūlawên,

tarka csipőjü szent állatod hátán
menj alá, édes!

A mint később az alsó égre [a földre] érkezel :

- 145 ha kór támadt:
 a kór kínját oszlasd el;
 ha betegség támadt:
 a betegség kínját oszlasd el!
 Inséges subát öltött sok magzatom,
 150 leánynak jární való egyenletes föld drága szélét
 hadd járják tovább!
 fiúnak jární való egyenletes föld drága szélét
 hadd járják tovább!»
 Az abroncskarikaképpen forgó kerek
 155 hét világ vidékén,
 az abroncskarikaképpen forgó kerek
 hat világ vidékén
 ezután hét véráldozattal állok előtted,

sāt pūril lūlawèn ;

160 *sāt vit-pūt isseltawè,*
lilpél jänimèné mǎn jiw-titné
vitä tū ta sōsilawè.»

* * *

Sās-va'ital ti patsém,

āl-va'ital ti patsém,

165 *noxs-pojk nañènné ti pintsém,*
uj-pojk nañènné ti pintsém ;
sāt mǎ jǎñχné jelpiñ nǎmtén
ēlāl oss χulitǎslén mōnt !
χǎt mǎ jǎñχné pasǎñ nǎmtén
ēlāl o:s χulitǎslén mōnt !

hét ételáldozattal állok előtted ;

160 *hét vizes üstöt forralok,*
fiatal (ujjonnan növekedett) kis fa tövéhez
a vizét ím oda öntik.

* * *

Térdem erőtlenségében ím leestem,

lábamszára erőtlenségében ím leestem,

165 *nyusztbőrös könyörgést intéztem (helyeztem) ím hozzád,*
medvebőrös könyörgést intéztem ím hozzád ;

hét földet körülforgó szent elméd

oh bár irányoznád javamra (előre),

hat földet körülforgó fényességes elméd

170 *oh bár irányoznád javamra (előre) !*

VI.

A Világügyelő-férfi, az «Ég-fia» igézete a Lozva-folyó mellékén.

Mir-susnë-çum Tārém-pi' sätmilä Lūsm-jāt.

Sät Ās-paal jiriñ Sqrni,
 çat laqt çum puriñ Sqrni!
 Ās jänit palpä çum,
 tür jänit palpä çum!
 5 sawiñ säçip saw küñärén ünlené
 päñkiñ sispä jelpiñ mā num-pälén
 çuri çulax sa'ilém palén,
 tür jänit jelpiñ palén
 ti' ross sujti!
 10 Ās jänit sampä çum,
 tür jänit sampä çum!
 Ās päñçwit jelpiñ samkén,

Hét Ob vidékén véráldozatos Aranyos,
 hat [világ-]rész [járó] férfiú, ételáldozatos Aranyos!
 Ob nagyságú füles férfi,
 tó nagyságú füles férfi!
 5 Inséges subájú sok szegényed lakó
 piszkos hátú szent földed fölött
 mint félénk császármadaré, oly érzékeny füled,
 tó nagyságú szent füled
 hadd hallgasson ide!
 10 Ob nagyságú szemes férfi,
 tó nagyságú szemes férfi,
 Ob szélességű szent szemecskéd,

tūr jāuit jelpiñ samkén
 tī' voss postīli!
 15 Ās sṛni jelpiñ nṁtén,
 tūr sṛni jelpiñ nṁtén
 tī' voss ḡulēnūw!
 saw totné sawiñ kūhēranēn
 sawiñ lūs-ḡulēn lūnśawēn,
 20 sawiñ pojḡ-ḡulēn pojḡawēn.

*

Mā jāḡné jelpiñ Sṛni,
 vit jāḡné jelpiñ Sṛni!
 sāt ḡār ḡajti
 coikén vitēp tēpiñ Ās-talēḡ
 25 Sṛni-ḡān, Sṛni-ātēr!
 ḡat ḡār ḡajti
 coikén vitēp ḡuliñ Ās-talēḡ
 Sṛni-ḡān, Sṛni-ātēr!

tó nagyságú szent szemecskéd
 hadd ragyogjon ide!
 15 Obra vágyó aranyos szent elméd,
 tóra vágyó aranyos szent elméd
 hadd irányuljon (jelentkezzék) ide!
 Inséget szenvedő inséges szegényeid
 inséges siralommal sírnak hozzád,
 20 inséges könyörgéssel könyörögnek hozzád.

*

Földet körülforgó szent Aranyos,
 vizet körülforgó szent Aranyos,
 a hét jávorbika futkosó
 fehér vizű táplálékos Ob forrásánál [lakó]
 25 Aranyos király, Aranyos fejedelemhős!
 a hat jávorbika futkosó
 fehér vizű halas Ob forrásánál [lakó]
 Aranyos király, Aranyos fejedelemhős!

sāt lūw nēγiñ jiriñ kwāli'-qulén
 30 āntiñ uj jirén tūstuwés,
 χat lūw nēγiñ puriñ kwāli'-qulén
 toγçiñ uj purin tūstuwés.
 ti āntiñ ujin, ti toγçiñ ujin
 sāt lūw nēγiñ jiriñ kwāli'-qulén,
 35 χat lūw nēγiñ puriñ kwāli'-qulén
 tū voss pōγtēnūn, tū voss nēγatnūn!
 ań sarni lūspā lūsiñ kwāli'
 ēlāl voss pūwnūlén!
 ti ańtā taulēm āntiñ ujin,
 40 ti tōñχü taulēm toγçiñ ujin
 ēlāl voss pōγtēnūn!

*

Ań-mōnt Ās jānit palpā χum lāwēltawén,
 ań-mōnt tūr jānit sampā χum lāwēltawén:
 ań ti pojkiñ sawiñ pojkēm

A hét lóval kötött véráldozatos kötél végére
 30 neked való véráldozatúl szarvas állatot állítottak,
 a hat lóval kötött ételáldozatos kötél végére
 neked való ételáldozatúl patás állatot állítottak.
 Ezen szarvas állatodnak, ezen patás állatod
 hét lóval kötött véráldozatos kötele végéhez,
 35 hat lóval kötött ételáldozatos kötele végéhez
 bár oda fogózkodnál, bár oda kötözködnél!
 Ezen arany rojtú rojtos kötelet
 bár előre irányoznád!
 Ezen szarva megtelt szarvas állatodhoz,
 40 ezen patája megtelt patás állatodhoz
 bár oda fogózkodnál!

*

Előbb is Ob nagyságú füles férfinak neveznek vala téged,
 előbb is tó nagyságú szemes férfinak neveznek vala téged:
 ezt a könyörgő inséges könyörgésemet

45 *Ās jānit paļpā ɣum voss ɣōlnūlən!*
ɣuri ɣulaɣ sailəm paļ voss ɣōlnūlən!
kuṃliñ puñkəp sāt pāñɣ kuśmāñ
sēñɣwən ɣajtne ɣalt,
ɣulilənə Ās-vit, jiriñ nqmtən,
 50 *ɣulilənə tūr-vit, puriñ nqmtən*
tī' voss ɣulili!

*

Añ nēilnə ɣātəl, sɔrni ɣātəl-kāt!
añ kwālnə ɣātəl sɔrni saɣiñ!
añ sɔrni-lunt ɣuriñ Sɔrni!
 55 *añ nē susstal jelpiñ ɣān!*
añ ɣum susstal sɔrni ɣān!
an ti pojķəm saw totnə sawiñ pojķəm
sāt Ās-paal jiriñ talin
tū voss nortɣatnūw!
 60 *am ti lūñsəm saw totnə sawiñ lūñsəm*

45 Ob nagyságú füles férfi oh bárha meghallanád!
 félénk császármadárként érzékeny fülű, oh bár meghallanád!
 Pettyes fejű hét galóczától való részegséged
 mámorában a mint futkosol,
 mint felbuzgó Ob vize, véráldozatra vágyó elméd,
 50 mint felbuzgó tó vize, ételáldozatra vágyó elméd
 hadd buzogjon ide!

*

Te fölkelő naptól aranyos napsugár-kéve (nap-kéz),
 te fölkelő naptól aranyos fürtű,
 te arany lúd alakú Aranyos,
 55 te nőnek láthatatlan szent király,
 te férfinak láthatatlan szent király!
 Ez a most elkönyörgött inségszenvedő inséges könyörgésem
 hét Ob vidékén [elterülő] véráldozatos ruhád aljára
 bár oda hatolna (terítődnék)!
 60 Ez a most elsírt inségszenvedő inséges siralmam

*Ās jānit sampā ḡum,
tūr jānit sampā ḡum
nañēn voss nortyatnūw!*

Ob nagyságú szemes férfi,
tó nagyságú szemes férfi
bár eléd hatolna (terítődnek)!

VII.

A Világügyelő-férfi, az Aranyos fejedelemhős
idéző igéje Xal-paul faluban.

Mir-susné-γum Sorni-ā̄tér sātmiḷā xal-pault.

'Sāli ā̄ln, mor ā̄ln kēmpliñ γum!

sāli ā̄ln, mor ā̄ln tajtpā γum!

Sorni-Kworés ā̄sēnnē, Sorni-Pos jāγēnnē

ā̄γin lili, p̄ī̄γēn lili ūruñkwé sātwsén.

5 *sawiñ ā̄γin, sawiñ p̄ī̄γēn*

ā̄γi-lili, p̄ī̄'-lili marés.

ā̄γi-lili pojki, p̄ī̄'-lili pojki:

ā̄γi-lili voss ā̄ltsén!

p̄ī̄'-lili voss ā̄ltsén!

10 *ā̄γi-lili sōžermi, p̄ī̄'-lili sōžermi;*

sawiñ ā̄γin, sawiñ p̄ī̄γēn

Finom ezüst, silány ezüst ruhaszárnyas férfi!

finom ezüst, silány ezüst ruhaujjas férfi!

Aranyos-Menny atyád, Aranyos-Fény apád,

hogy lányod lelkét, fiad lelkét megőrizd, igézetével azért
teremtett téged.

5 Inséges leányod, inséges fiad

leánylelke, fiúlelke szükségbe jutott,

leánylelke, fiúlelke könyörög:

a leánylélek [életét] toldanád meg bár!

a fiúlélek [életét] toldanád meg bár!

10 A leánylélek összezsugorodik, a fiúlélek összezsugorodik;
inséges leányod, inséges fiad

sa'i lilitä, at-lilitä
nq̄ñχ ālmèn, ēlāl' tārätälu !

*

Vqz sirpä siriñ kwolté ünle'in,
15 āln pērpä pēriñ kwolté ünle'in.
χotāl ālné sawiñ āyin, sawiñ p̄yēn
āntiñ uj jirél ti tūstuwäsén,
toχχiñ uj jirél ti lūlwäsén.
χürēm sawēp sawātiñ lūhsél
20 Ātēr, lūhsawén.

āyi ūliñ súniñ χātél χātältén !
p̄i' ūliñ súniñ χātél χātältén !
jūw tēnē n̄ir-saw at χānteuw,
jūw tēnē pum-saw at χānteuw.
25 Ātēr, jūw tēnē n̄ir-saw lāwén,
jūw tēnē pum-saw lāwén !

*

fürtszálon függő lelkét, hajszálon függő lelkét
emelintsd föl, bocsásd további életre !

*

Réz szarufájú szarufás házban lakol,
15 ezüst mestergerendájú mestergerendás házban lakol.
Bármerre levő inséges leányod, inséges fiad
szarvas állat véráldozatát állította im eléd,
patás állat véráldozatával áll im előtted.
Három siralmú siralmas rimánkodással
20 rimánkodnak hozzád, Fejedelemlhős.
Leány vigalmára való boldog napot ragyogtass föl,
fiú vigalmára való boldog napot ragyogtass föl !
Megenni való vesszöbimbót nem találunk,
megenni való fűbimbót nem találunk.
25 Fejedelemlhős, megegni való vesszöbimbót rendelj,
megenni való fűbimbót rendelj !

*

Nāñktal ujin la'il nāñknūw-ke,
 nāñktal γārén kāt nāñknūw-ke :
 sāt ēt pasēl sās-vāñkil vāñknūwūw,
 30 sāt γātél pasēl al-vāñkil vāñknūwūw,
 sawiñ āḡin, sawiñ pīḡén mā'ēs ness lūśnūwén.

*

Tērniñ tārém, γuliñ tārém !
 ētū lūśsqwén, γātélū lūśsawén :
 tērén-saj vārén, γul-saj vārén !
 35 aumiñ nē-ke āli : nāñγ pumēltāln !
 aumiñ γum-ke āli : nāñγ pumēltāln !
 Sorni-Ātér, Sorni-γum !
 titi mā'ēs ti pojkwén,
 titi mā'ēs ti lūśsawén.

Ha láthatatlan állatodnak lába látszanék,
 ha láthatatlan szarvasbikádnak keze [értsd: első lába] látsza-
 hét éjen át térdcsúszással csúsznánk, [nék :
 30 hét napon át lábszárcsúszással csúsznánk,
 inséges leányod, inséges fiad miatt csakúgy sírnánk hozzád.

*

Kórbocsátó isten, betegségbocsátó isten !
 éjjel sírunk hozzád, nappal sírunk hozzád ;
 kórtól menedéket szerezz, betegségtől menedéket szerezz !
 35 Ha beteg nő van [valahol] : gyógyítsd föl !
 ha beteg férfi van [valahol] : gyógyítsd föl !
 Aranyos Fejedelehmős, Aranyos-férfi !
 ím ezért könnyörögnek hozzád,
 ím ezért sírnak hozzád.

VIII.

Lozvai imádságtöredék.

.....
āntēn uj jāmēs jirēl
nañēn ti lūlāslēm,
tqzžēn uj jāmēs jirēl
nañēn ti lūlāslēm.

5 *ānēm pattēnē šaxlēn mā*
ul voss žāntχati!

ānēm pattēnē vāñžēn mā
ul voss žāntχati!

ñozs-pun ūliñ talin joli-pqalt

10 *ānēm voss sajēlālilēn!*
uj-pun ūliñ kēmplin joli-pqalt
ānēm voss sajēlālilēn!

.....
 Szarvas állat jó áldozatával
 állok ím előtted,
 patás állat jó áldozatával
 állok ím előtted.

5 Engemet elbuktató halmos föld
 bár ne találkoznék!
 engemet elbuktató gödrös föld
 bár ne találkoznék!

Nyuszt szőrével vígasságos ruhád eleje alatt
 10 oh adj számomra menedéket!
 medve szőrével vígasságos ruhád eleje alatt
 oh adj számomra menedéket!

IX.

Az Aranyos Fejedelemhős hymnusa.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Sqrñu qter. käisau.

Sqrñi qter mât jaypä kum

kualpä kqtl säing¹ qter.

kuri sailem² sailem pä'llil³

qasennü⁴ sqatves.

⁵ *kotäl' qlpä iring⁵ mqilpä*

šät mqikjännü.⁶

Tqrom⁷ ñoanming

šät langell ñonmejägen.⁸

pietum⁹ puott siss lili¹⁰ qllmäläs.

¹⁰ *konum¹¹ ane siss nqt qllmäläsen.¹²*

te raž širpä širing¹³ kväll

tärrmel unlepä

iring mailpä äku šisennü¹⁴

Tqrom ñanming

Aranyos-Fejedelemhős, földeket körüljáró férfi,
fölkelő napfürtös fejedelemhős!

Mint félénk császármadáré oly érzékeny füllel
teremtett téged atyád igézete.

⁵ Bármerre levő véráldozatos mellü

hét magzatkád

istent megindító hét beszéddel

indít meg téged [szánalomra].

IX.

Az Aranyos Fejedelemhős hymnusa.

b) Lozvai nyelvű átírásban.

S q r ű i - Ā t ě r k a j - s q u .

*Sqrűi-Ātěr māt jāz pā zum,
kwālnē zātěl saŕiñ ātěr!
zuri [qulēz] sa'ilem palěl
āšēnnē sāt wāsēn.*

5 *zotāl ālnē jirēñ ma'īlpā
sāt maŕiännē*

*Tārēm űanmēñ sāt lāñzél
űanmeŕawēn.*

pētēm pūt-sis lili

10 *ālmélāsēn,*

*zűnēm anā-sis nqt
ālmélāsēn.*

tī vqz sirpā sirēñ kwol tarmél

ūnlép jirēñ ma'īlpā akw' sísēnne

Egy megrakott űst [felföttének] ideje [elég, hogy] egy
lelket

10 megmentettél (fölemeltél) legyen,
egy telimert tányér [elfogyasztásának] ideje elég, hogy
egy életet

megmentettél legyen.

E réz szarufájú szarufás ház fölött
ülő áldozatos mellű kedves gyermeked

15 *šät langell poikqun.*¹⁵

*vuor*¹⁶ *šqtä kqles*¹⁷

uit šqtä kqlis.

Numi tqrom jägennä

pobi šät pišentell

20 *näng lulsélen.*¹⁸

Tqrom šät pišentell

näng lulséln.

Numi tqrom jägennä

pétum puott kuorum jerr

25 *näu poikess.*

15 *istent megindító hét beszéddel
könyörög hozzád.*

Az erdő szerencséje elmúlt,

a víz szerencséje elmúlt.

Numi-Tárém atyád elé

20 *bálványi hét fogásoddal*

- 15 *tārēm űqnmēñ sāt lāñçjēl*
pojkawēñ.
vōr sātā çālēs,
vit sātā çālēs.
Numi-Tārēm jājēñ
- 20 *pupi' sāt pišéntēl*
nañ lūlsāln !
Tārēm sāt pišéntēl
nañ lūlsāln !
Numi-Tārēm jājēñē
- 25 *pētēm pūt çūrēm jir (?)*
nañ pojksēñ !

- állj te oda,
 isteni hét fogásoddal
 állj te oda !
 Numi-Târēm atyádnak
- 25 [ím itt] megrakott űstben három véráldozat
 Te könnyörögj [érettünk]!

X.

Megrontás ellen való istenidézet.

*M u t r ä - s ā t m i l .**Kohohou, kohohou!**Sāt tawlep tawliñ tārém!**Numi-Tārém jārén kistém,**kis-lakw jāñžém lakwiñ tārém*5 *sāt kēmpli num-pālt žajtne**tul sāt pužsén num-pālén,**sāt žaptép žaptiñ sunén**nāñž nuwitāln!**numél miném sāt tawlep tawliñ tārém*10 *la'iliñ sātén jolén voss žūlti!*

*

Kohohou, kohohou!

Hét szárnyú szárnyas Isten!

Numi-Tārém atyád kerekítette

abroneskerék módjára forgó kerek ég

5 hét széle fölött futó

felhőbeli hét viharfelleged fölé

hét rén-ökrű ökrös szánodat

indítsd föl!

Fönnjáró hét szárnyú szárnyas isten

10 lábás heted [t. i. hét isten-apródod] hadd maradjon lenn [t. i.
a földön]!

*

*Ti pāñkiñ sāḡipā saw ḡumin ūnléné
 nē-ḡilīñ, ḡum-ḡilīñ jelpiñ mā num-pālén,
 tūjā-sḡwér sa'ipā nāj ūnléné
 nē-lu patém, ḡum-lu patém jelpiñ mā num-pālén*
 15 *tārem ḡātáltém posiñ sāḡin, posiñ nārān,
 jāñḡné ḡātél voikén kātā
 tī' voss pokapi!*

*

*Am luwém ḡáltém tēren-kēmpli
 ḡulīlālés-ke,
 20 am luwém ḡáltém ḡul-kēmpli
 ḡulīlālés-ke:
 sāt ēlmip ēlmiñ jelpiñ sirejil
 — jāmés pāl kātém ḡumlé ḡowémtilém —
 nē-lu patém ḡum-lu patém
 25 pāñkiñ sispū jelpiñ mā joli-pālén,*

Ezen piszkos subájú sok férfiad lakó
 nő-jelű, férfi-jelű szent föld fölé,
 tavaszi nyúl [szőre színű, t. i. ősz] fűrtös asszony [t. i. :
 földanya] lakó
 halotti (alá hullott) nő-csont, halotti férfi-csont [borította]
 szent föld fölé
 15 az eget beragyogató fényes subád, fényes botosod,
 forgó napnak fehér fényű sugárkévéje (keze)
 ide hadd löveljen (fakadjon) elő!

*

Az én csontomat pusztító kór ruhaszéle
 hogyha föllebbent,
 20 az én csontomat pusztító betegség ruhaszéle
 hogyha föllebbent:
 hét élű éles szent karddal
 — jobb oldali kezemet a mint megmozgatom —
 a halotti nő-csont, halotti férficsont borította
 25 piszkos hátú szent föld alá,

*am luwem çāltēm tēren-sūp, çul-sūp
jol pūçāln!*

* * *

Án hájt-çum tārēm-rē'ine, pupi'-rē'ine joçtawē; pupçān lāwi:

*Ti çum mana-pél ta çumnē
mutrāl ta vārīlimē:*

*30 takwi sāt ātpā ātiñ puñkā
pēlp ēlmip ēlmiñ sirei sāt ēlmil,
sqwiñ mā sāt çalén jolā jāktāln!
am ti lilim nāñç vojāln!*

*

*Sāt tajtpā tajtiñ tārēm
35 sāt tajtēn voss çulīli,
sāt nāmpā nāmtiñ tārēm
sāt nāmtēn voss çulīli!*

* * *

az én csontomat puszító kór száját, betegség száját
oda rekeszd (fogd) alá!

* * *

Most az istenidéző férfira [a samánra] az isten heve, bálvány
heve jön reá; bálványalakjához szól:

A mint ez a férfi azt a férfit
ím megrontotta:

*30 az ő hét hajú hajás fejét
vágó élű éles kard hét élével
a réteges föld hét köze alá csapd le;
ezt az én lelkemet pedig vedd föl (gyógyítsd meg)!*

*

*Hét ruhaujjú ruhaujjas isten,
35 hét ruhaujjad emelkedjék föl,
hét elméjű elmés isten,
hét elméd emelkedjék föl [értsd: kerekedjék kedved]!*

* * *

Nuriñ žumitü pupžä taw pupžä-pält ti jožts. tül jožtäs-päl akw' lalt ti minəsi'. akw' mat jänü' jänken lui-pält neilëpakätü ali-pält kër-žär ne'ilëps. — taw žumlë vāssi' ärtmi?! sunä joli-pälne ta lakwës. sun joli-pälnel nūñž kwälëpi-mät kër-žär, tarquw-äjkä ti pūžtësi'. žqsü kápërtësi', vüfi kápërtësi', kër-žär kit vëlt-äntü tälma-tës, tarquw-äjkä akw' vëlt-puñkä sakwalës. tül kitti' ta minəsi'. jüw jožtsei' kit mät älem pauläžän.

Jüw jožtnën jui-pält akw' žumitänël kit náurëm pösëlesi': tönü móläl pupžä kit vëlt-äntü tälma's. akw' pupi'-pält akw' vëlt-puñk sakwalës: tot akw' náurëm pösäls. muträn žum usmä porüt pukit pal pukmäts; ëlëm-žalës puñk-ätne pukitü pali žärsäts. — sätžatne värmil ta žurip ta.

A megrontó, vagy bosszúságot okozó ember bálványalakja im az ő bálványalakjához jött. A mint megjött, egymásnak nekimentek. Miközben a folyó alvidéke felől valami «poczkos kántor» (nagy diakon; értsd: medve) termett elő, a folyó felvidéke felől egy vas jávorbika termett elő. — Ugyan mi fog ezután történni?! [A samán úgy megjíedt, hogy] im a szánja alá bújt el. A szán alól a mint előjött, a vas jávorbika és a medve öreg im birokra kelve összefogózkodtak. Hosszú ideig ügyeskedtek, vagy rövid ideig ügyeskedtek, a vas jávorbikának két homlokszarva letört, a medve-öregnek egyik előfoga kitört. Azután im kétfelé válva távoztak [t. i. a két samán]. Hazaérkeztek két [külömböző] vidéken levő falujukba.

Miután hazaérkeztek, az egyik férfinál két gyermek halt meg: a minap azért tört le az ő bálványalakjának két homlokszarva. A másik bálványalaknak egy előfoga tört ki: ott egy gyermek halt meg. A megrontó ember midőn elpusztult (megdőglött), a poczakja fölpukkant; emberfej hajától ment szét a poczakja. Az istenigézés dolga im ilyesnemű.

XI.

I s t e n - é n e k.

Tōrém-ēri.

*Tēpēñ soqt soar mūlēt khom,
 molēñ soqt soar mūlēt khom,
 poj khom, poj tājē,
 sairīñ tōrēm ōtēr-jāim,
 5 oqkēlmēñ tōrēmśiskēm!
 nāinēn tēztaum, nāinēn ajtaum.
 nāinēn oqt tēztwēsēm-ke, ājtwēsēm-ke,
 jał khōlam. —
 ūti khwojjam, ton-mas khwašyam,
 10 khwałł kwalam, ton mas khwašyam :
 aum-astal ūrēn!
 jamēs tēnē oqt āśēm-ke :*

Táplálékos hét világot körüljáró férfiú,
 jószágos hét világot körüljáró férfiú,
 gazdag férfiú, gazdag atyus,
 fehér isten, uralkodó atyám,
 5 kegyelmes isteneckém!
 Te táplálsz engem, te itatsz engem.
 Ha te nem táplálnál, ha te nem itatnál,
 meghalnék. —
 Éjjel ha fekszem, azért imádkozom,
 10 reggel ha fölkelek, azért imádkozom :
 egészségben (betegség nélkül) tarts meg engem !
 Ha jó táplálékom nem volna :

- j̄amés tēné māj̄in ;
 j̄amés māsne oqt āssēm-ke :
 15 j̄amés māsne māj̄in !
 īti khwojnē jol māj̄in,
 khwalt kwalné jol māj̄in !
 j̄amés ēlēm-kholés jartél oloḡ pōjértén,
 j̄amés ēlēm kholés jartél tēḡw-ājoḡw pōjértén !
 20 oqtém ōlné soqt soqr mūlét khom,
 oqtém ōlné soqt v̄or t̄atilép khom,
 poj khom, poj toāté !
 qm nāinén lūnsam, j̄oréstam, khwāšyam :
 nāi soqt soqmp kési kwülén kiwert khwojnén vuil
 25 qm lūsnēm voilén, khaūšilén.
 oqtém ōlné soqt soqr mūltenén šout,
 oqtém ōlne v̄ormé nāi' tē t̄atilén.
 īti khwojnē v̄ortal p̄atēp khommé
 īti khwojnē v̄orél mīlén ;

- jó táplálékot adj nekem ;
 ha jó öltözékem nem volna :
 15 jó öltözéket adj nekem !
 Este alvó helyet adj nekem,
 reggel fölkelő helyet adj nekem !
 Hogy jó emberekkel együtt élhessek, áldj meg,
 hogy jó emberekkel ehessenem, ihassam, áldj meg !
 20 Ember lakta hét világot körüljáró férfiú,
 emberélet hét szerencsáját hordó férfiú,
 gazdag férfiú, gazdag atyuska !
 én hozzád sírok, könyörgök, imádkozom :
 te a mint hét-szögletes üvegházadban fekszel,
 25 az én sírásom látod, tudod.
 Te a mint az emberlakta hét világot körüljáró,
 az emberélet szerencsáját hordod im te.
 Te az éjjeli fekvésében szerencsétlenül járt embernek
 éjjeli fekvésbeli szerencsét adsz ;

- 30 *khwilt kwalne vortal pätép khommé*
khwält vorél mīlén.
jamés mäsnén, jamés tēnén nóres-kēt
jamés mäsnél, jamés tēnél pōjertilén;
jamés loné, jamés saqorné nóreskēt
- 35 *jamés lol toqtilén, jamés saqorél mīlén.*
ton maş khaşşıqun, ton maş ärilqun.
ııı khwojip nēnē nol-toqlél ũllqun,
khwält kwalép nēnē nol-toqlél ũllqun;
loñ koqtép khomné lo-pänkén ärilqun,
 40 *saqorēñ koqtép khomné saqor-pänkén ärilqun.*

- 30 a reggeli fölkelésben szerencsétlenül járt embernek
 reggeli fölkelő szerencsét adsz.
 Ha jó öltözékre, jó táplálékra van óhajtása,
 jó öltözékkel, jó táplálékkal áldod meg;
 ha jó lóra, jó tehénre van óhajtása,
- 35 jó lóra telepítéd föl, jó tehénnel ajándékozod meg.
 Azért imádnak téged, azért emlékeznek meg rólad.
 Az este lefekvő nő [meggyújtott] vörösfenyő galyával [értsd:
 illatával] kedveskedik neked,
 a reggel fölkelő nő meggyújtott vörösfenyő illatával ked-
 veskedik neked;
- a lóbirtokos (lovas kezű) férfi lófejjel emlékezik meg rólad,
 40 a tehénbirtokos férfi tehénfejjel emlékezik meg rólad.

XII.

A Jevra-falubeli Tórem-idéző ige.

Jiwr-pqilēñ Tōrēm-sātēl.

*Jäni Torēm pojrés jäum,
 Oqs-sämp jäni Torēm jäum,
 tür-sämp jäni Torēm toqtēm,
 khwqłtal tēpēñ khom,
 5 khwqłtal molēñ khom,
 khwqłtal oʒsēñ khom,
 tēp öltmētēñ khom,
 mol öltmētēñ khom,
 pōj öter, pōj pōjrés!
 10 tēp jüni sāt öltmēt oqnēm jalē jorstēn,
 mol jäni khöt öltmēt oqnēm jalē jorstēn!*

Nagy Tórem úr-atyám,
 Ob szemú nagy Tórem atyám,
 tó szemú nagy Tórem apuskám,
 táplálékban ki nem fogyó férfiú,
 5 jószágban ki nem fogyó férfiú,
 pénzben ki nem fogyó férfiú,
 táplálékot gyarapító gazdag férfiú,
 jószágot gyarapító gazdag férfiú,
 gazdag uralkodó, gazdag úr!
 10 Táplálék nagy hét gyarapodásával áldj meg engem,
 jószág nagy hat gyarapodásával áldj meg engem!

- älne jälém äl Törém toqtém,*
šišin jälém šiš Törém toqtém,
nären loḡeñ koqtél toštéslém,
 15 *sqorēñ koqtél toštéslém;*
oqnēm tēpēñ kwälél jalé lāwēn,
molēñ kwälél jalé lāwēn,
loḡeñ kwälél jalé lāwēn,
sqorēn kwälél jalé lāwēn!
-

- Elöttem járó Elő-Törém apuskám,
 megettem járó mögbeli Törém apuskám,
 kezemben lovat állítottam eléd,
 15 kezemben tehenet állítottam eléd;
 számomra táplálékkal bö házat rendelj,
 jószággal bö házat rendelj (mondj alá),
 lóval bö házat rendelj,
 tehénnel bö házat rendelj!
-

XIII.

A Viz-szentjének idéző igéje Jugra-faluban.

Vit-jelpiñ sāt milä Jän'i pault.

*Intër talëxpä sāt uläpsi,
intër talëxpä sāt çäläsi,
intër talëxpä sāt nänkläsi,
kës pumpä sāt ñurëm çalt*

5 *Vit-jelpiñ pupi'-äjkä*

qw çöltëm saw rëkwél ünle'in,

qw çöltëm saw rösel ünle'in.

aliñ vitëp sāt a'ir

āwitä çänttal surmiñ kwolté ünle'in,

10 *qāln surmëp surmiñ kwolté ünle'in,*

rott tănçpä tănçiñ çul çuril ünle'in.

*

Terebélyes tetejü czédrusfenyő hét erdeje,

terebélyes tetejü nyirfafenyő hét erdeje,

terebélyes tetejü vörösfenyő hét erdeje,

kákafüves hét rét között

5 Viz-szentjebálvány-öreg

[lakol,

víz folyama mosta (fogyasztotta) sok meredély partot

víz folyama mosta sok fővénypartot lakol.

Ragyogó vizü hét örvényben

ajtaja megtalálhatatlan tetőnyilasos házban lakol,

10 ezüst tetőnyilasú tetőnyilasos házban lakol,

gyors hátszárnyú hátszárnyas hal alakjában lakol,

*

- Rott tāñxpä tāñxiñ zul zuril*
pupi' posiñ zürém pojkel pojkawén,
pupi' posiñ zürém lünśél lünśawén.
 15 *zuri sänki sailem pal' zöntamläln!*
eri'-jis zum lülsém jiriñ kanté kástawén.
zuri sänki sailem pal' zöntamläln!
térén zultém zürém vāsenné
jiriñ kätél lülwäsén.
 20 *zuri sänki sailem pal' zöntamläln!*
zul lešpijem zürém vāsenné
jiriñ kätél lülwäsén.

*

Sāt āyi, sāt pi' urtpiñ kiti' āsén.
mölöz, jüwle zultém supét

- Gyors hátszárnyú hátszárnyas hal alakjában
 bálványkát illető szentséges három könyörgéssel kö-
 nyörögnek hozzád,
 bálványkát illető szentséges három siralommal sírnak
 hozzád.
 15 Mint félénk fekete kacsáé, oly érzékeny fülü, hall-
 gasd meg:
 az ének korabeli férfi állta véráldozatos téren idéznek
 téged.
 Mint félénk fekete kacsáé, oly érzékeny fülü, hall-
 gasd meg:
 kórtól meghagyott három réczéd [értsd: embered]
 véráldozatos kézzel áll előtted.
 20 Mint félénk fekete kacsáé, oly érzékeny fülü, hall-
 gasd meg:
 betegségtől elsorvadt három kacsád
 véráldozatos kézzel áll előtted.

*

Hét leányt, hét fiút széjjelosztott pár (kettő) vagy.
 Hajdan, a visszahagyott korban (idődarabban)

- 25 *tērén-sūp, ʒul-sūp pūʒintāsén.*
ań ās tērén-sūp pūʒāln!
ań ās ʒul-sūp pūʒāln!
mōlēʒ kis-lakw minēm lakwiń tārēm
sāt sām jūnitēl sujēn sujtés.
- 30 *ań tērén ʒultēm ʒūrēm vāsēnné,*
ʒul lēspijēm ʒūrēm vāsēnné
ńoʒs-pun ūliń pojkel pojkwēn.
toʒʒiń uj jirēl lūlwāsén,
āńtiń uj jirēl lūlwāsén.
- 35 *tērén-saj vārén!*
ʒul-saj vārén!
āʒi ʒajtēm sastēm lāńʒ
ēlāl ʒāntāln!
pī' ʒajtēm sastēm lāńʒ
- 40 *ēlāl ʒāntāln!*
āʒi-kāt śarʒiń ul vārāln!

- 23 a kórnak száját, betegségnek száját befogtad.
 Most szintén fogd be a kór száját!
 most szintén fogd be a betegség száját!
 Hajdan az abroncskarika módjára forgó kerek ég
 hét tájéka terjedelmében hallatszott a híred.
- 30 Most pedig kórtól meghagyott három réczéd,
 betegségtől lesorvadt három réczéd
 nyusztaszörrelvigasságos könyörgéssel könyörög hozzád.
 Patás állat véráldozatával állnak előtted,
 szarvas állat véráldozatával állnak előtted.
- 35 Szerezz menekvést (menekvő mögöt) a kórtól,
 szerezz menekvést a betegségtől!
 Leánynak futkosni való egyenletes útat
 találj számomra (további életre),
 fiúnak futkosni való egyenletes útat
- 40 találj számomra (további életre)!
 Leány kezét fájóvá ne tedd,

pī³-kāt śaryiñ ul vārāln !
āyin tērēnnē ul majāln !
pīṛēn ḡulnē ul majāln !

fiú kezét fájóvá ne tedd!
Leányodat a kórnak ne add oda,
fiadat a betegségnek ne add oda!

XIV.

A Víz-szentjének idéző igéje a Lozva forrásánál.

Vit-jelpiñ sāt milä Lūs m-tal'ëxt.

*Kēr alpip sāt ātēr,
 āxtēs alpip xat ātēr,
 vōlū sātī' ūnlénē jelpiñ māxum,
 rōsā xatī' ūnlénē pasīñ māxum,
 5 tūr lōpant palpā māxum,
 Ās jānit sampū māxum!
 am ti saw totnē sawiñ pojķēmnē
 tūr-lōpant sailēm palēm
 tē' voss xāntēmlālnūr!
 10 Ās jānit jelpiñ samēm
 tē' voss postilālnūr!*

Vastestű hét fejedelembűs,
 kűtestű hat fejedelembűs,
 folyófordulókat hét felé lakó szentséges nép,
 fűvénypartokat hat felé lakó fénységés nép,
 5 tavi tűndérrűzsa-levélnyi fűlű nép,
 Ob nagyságű szemű nép!
 Ezen szenvedett inségem inséges könyűrgéséhez,
 tavi tűndérrűzsa-levél [nagyságű] érzékeny fűled
 ide hadd hallgatűzson!
 10 Ob nagyságű szent szemed

Ās jānit jelpiñ ṇamtpā māḡum,
 tūr jānit jelpiñ ṇamtpā māḡum!
 ḡajtné vit num-pḡalén,
 15 ḡwétné vit num-pḡalén,
 Ās-vit jelpiñ ṇamtén,
 tūr-vit jelpiñ ṇamtén
 tī' voss ḡuliténülén!

*

Kāt patné śaḡliñ mā
 20 ul voss ḡāntnūm!
 la'il ojmatné vāñḡiñ mā
 ul voss ḡāntnūm!
 āḡi jāmne sastēm lāñḡ
 sastēmāi' voss jāmnułém!
 25 pī' jāmne sastēm lāñḡ
 sastēmāi' voss sastlénūlaném!
 jāḡén sātīm jelpiñ māḡum,

ide hadd ragyogjon!

Ob nagyságú szent elméjű nép,

tó nagyságú szent elméjű nép!

A futó víz fölé,

15 az omló víz fölé,

Ob-vízbeli szent elméd,

tó-vízbeli szent elméd

ide hadd irányúljon (buzogjon)!

*

Kéz-lehulló dombos földet

20 oh bár ne találnék!

láb-bicsakló gödrös földet

oh bár ne találnék!

Leánynak járnivaló egyenletes útat

egyengetnék bár egyenletessé!

25 fiúnak járnivaló egyenletes útat

egyengetnék bár egyenletessé!

Az atyától igézet! elteremtett szentséges nép,

āsén sātīm paṣiñ māḥum !
añ-mōnt am ti saw totñe sawiñ pojkem
30 *nañēn voss pōḥtēnūn !*

az apától igézettel teremtett fényességes nép !
Ezen szenvedett inségem inséges könyörgeése
80 oh hadd hatoljon hozzád !

XV.

A Víz-szentjének idéző igéje Szaw-faluban.

Vit-jelpiñ sāt milä Saw-pault.

*Rāśä-ke sāt rāś' pattanēl,
vōlä-ke sāt vōl' pattanēl
vit sirpä sāt āter!
ti sor-vit ālnē akw' šarkä-süntnē*

5 *numēl minnē rakw-sam*

tī' patilän!

numēl minnē vōt-sam

tī' sējēmalän!

jāñkēñ rušēm, žājiñ rušēm žalné

10 *ti mineuw :*

ruš naknē ul voss pateuw,

Ha fővénypart : hét fővénypart aljáról,
ha folyóforduló : hét folyóforduló aljáról
vízalkotású hét fejedelembős !

Ezen pálinkával való egy csésze karimájához

5 *mint fenn járó esőszem*

szálljatok ide,

mint fenn járó szélfoszlány

lengjete ide!

Jeges muszkám, üstökös muszkám közibe

10 *megyünk im mi :*

muszka vétségbe bár ne essünk,

mańsí nakné ul voss pateuw !
nan sis-jǣrǣntél,
nan ma'il-jǣrǣntél
 15 *nē-ǰal, ǰum-ǰal*
taǰāpané nē ul voss ǰāntnūw,
taǰāpané ǰum ul voss ǰāntnūw !
pus kǣtél, pus la'ilél voss jǣlnūw !
ti nǣjiñ paul-qulén,
 20 *tǣ qtrēñ paul-qulén*
pus kǣt, pus la'il
jūw voss joǰtnūw !

vogul vétségbe bár ne essünk !
 A ti hátatok erejénél fogva,
 a ti melletek erejénél fogva
 15 nő között, férfi között
 botránkoztató nőt bár ne találánánk,
 botránkoztató férfit bár ne találánánk !
 Bár ép kézzel, ép lábbal utazhatnánk !
 Ezen istennőcskét tisztelő falu végébe,
 20 ezen istenkét tisztelő falu végébe
 ép kézzel, ép lábbal térhetnénk bár vissza !

XVI.

A Víz-szentjének idéző igéje.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Uit jelping käisau.

*Rqže*¹ *sqat roqšj*

*vole*² *sqat vuql.*

Num tqrom jäjännä

*qltn*³ *sqat*⁴ *surmell*

⁵ *jägännä sqatusân.*⁵

Num tqrom qašenne

sqarûu sqat surum suntl

jägännä sqatusân.

*kullntäpä*⁶ *sqat qirl*⁷ *sqattusân.*⁸

¹⁰ *kér*⁹ *mqilpä sqat usši*¹⁰

*unlnét lqaltau.*¹¹

*šiole*¹² *pängpä kitâ*¹³ *unlnätén*¹⁴

*lqaltau : šužing*¹⁵ *ulpä*

*uřing qir*¹⁶ *tuf kullétařtilén.*¹⁷

Kiknek fővénypartja hét fővénypart,

kiknek folyófordulója hét folyóforduló :

Numi-Târém apátok, —

ezüst hét tetőnyilással

⁵ igézett benneteket ő, apátok ;

Numi-Târém atyátok, —

aranyos hét tetőnyilás szádjával

XVI.

A Víz-szentjének idéző igéje.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Vit-jelpéñ kaj-sq w.

Rq̄s'ä sāt rāś,

vōlä sāt vōl':

Numi-Tq̄rēm jǎǎnnē

ǎltēn sāt surmēl,

5 *jǎǎnnē sāt wēsän ;*

Numi-Tq̄rēm āśānnē

sqr̄ñi sāt surēm-sūntēl,

jǎǎnnē sāt wēsän.

ǎllt'ǎntep sāt a'irēl

10 *sāt wēsän. —*

kēr ma'ilpā sāt ūśśi'

ūnēlnāt lāwēltawē,

śül puñkpā kiti'

ūnēlnētēn lāwēltawē.

igézett benneteket ő, apátok ;

Hullámzó hét örvénnyel

10 igézett benneteket. —

Vas mellű hét manónak

ott laktát emlegetik,

ősz fejjű kettőnek

ott laktát emlegetik.

- 15 *q̄terän*¹⁸ *j̄ammes p̄inä*
*kitt*¹⁹ *poal jeä-kum,*²⁰
*korom*²¹ *poal p̄és kum.*
äting lû j̄ammes kaatl
*ti kualetquessän*²² ;
- 20 *päling lû j̄ammes jirl*
ti kualetquessän.
Nqe sästem n̄ing sqamnell
*térn läps,*²³ *kull läps.*
*mqlqz*²⁴ *térn läpsem*
- 25 *siét térn ät p̄äzäps*
kull läpsem
siét kull ät p̄äzüpoalls.
j̄ammes n̄ai j̄ammes q̄tern
*üire*²⁵ *s̄ästem n̄iring k̄änn*
- 30 *j̄ammes*²⁶ *raq̄än üire*²⁷ *šestlq̄us.*²⁸
p̄amme télem p̄aming r̄aq̄än
p̄amme šestlq̄us.

- 15 Ragyogó vizü vizes örvényben,
ott bukjatok föl!
Úri emberetek jó fia, én
[s e] két felől való atyafi ember,
[e] bárom felől való régi ember
- 20 hajas lovat [tartó] jókézzel
léptünk im hozzátok,
sörényes ló jó véráldozatával
léptünk im hozzátok.
A tüzet növesztő tüzes vidékről [értsd: pokolból]
- 25 kór kerekedett föl, betegség kerekedett föl.
Hajdan, a mikor kór kerekedett föl,

- 15 *šusiñ vitpä viteñ a'ir,*
tot žulitažtilän!
q̄tärän j̄qmés p̄ñé,
 — *kit-pqal j̄ü'-žum,*
žūrém-pqal pēs žum —
- 20 *ātēñ lūw j̄qmés kātél*
tī kwāléltawēsän ;
palēñ lūw j̄qmés j̄irél
tī kwāléltawēsän.
nājā sastēm nājīñ sāmñél
- 25 *tērén lapēs, žul' lapēs.*
mōlēž tērén lapsēm-ért
tērén at pasāps,
žul' lapsēm-ért
žul' at pasāpālēs.
- 30 *j̄qmés nājīn, j̄qmés q̄tärén*
ñirū sastēm ñirēñ kan,
j̄qmés r̄q̄sün ñirū s̄stlawēs,
pumä tēlēm pumēñ r̄q̄sün
pumä s̄stlawēs.

a kór [itt] keresztül nem hatolt,
 midőn betegség kerekedett föl
 a betegség keresztül nem hatolt. —

- 30 Jó úri asszony, jó úri ember
 a vesszejét növesztő vesszős [áldozati] tért
 jeles fővénypartotoknak vesszejét [kiirtva], simára
 egyengették,
 fűvét növesztő füves fővénypartotoknak
 fűvét [kiirtva] simára egyengették.

XVII.

Vízi idéző ige.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

Uit satmä.

*koltal*¹ *šuš uitkve osen.*²

koltal äl uitke osen.

*lejš*³ *uit sqaat täu*

kolt uit kät täu.

⁵ *äling*⁴ *joang ällm*⁵

*ti punšältess.*⁶

*kuring*⁷ *joang kurn*

te punželtesl.

*äling*⁸ *joang äln tärmelt*⁹

¹⁰ *nékem*¹⁰ *ňqirä*¹¹ *kull*

ňqirä térn nqi šästem

*nqeng sqamnä požželn.*¹²

*te sanga*¹³ *pésem kqžü tui*¹⁴

*qi*¹⁵ *kqat sar ull sämelnä*¹⁶

Ki nem fogyó ragyogó vizecske vagy,

ki nem fogyó fényes vizecske vagy.

Mozgó víz hét sodra,

ragadó (vivő) víz hét sodra

⁵ fedeles jég-fedeledet

ím fölnyitottad,

szegélyes jég-szegélyedet

XVII.

Vizi idéző ige.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Vit-sātmil.

Xāltal šuš vitkwé āsēn,

χāltal al vitkwé āsēn,

lakwsi vit sāt taw,

kwālti vit χat taw

5 *alāñ jāñk-alān*

ti pūnséltāslēn,

χūrēñ jāñk-χūrēn

ti pūnséltāslēn.

alāñ jāñk-alān tarmēlt

10 *ñākēm ñañrā χul, ñañrā tērēn*

nāj sastēm nājiñ sāmne pōsāln!

ti sāñkā pāsēm χasā tūw

āγi kāt-sq̄r ul samāln!

pī² kāt-sq̄r ul samāln!

ím fölnyitottad.

Födeles jaged födele fölött

10 tapodott hatalmas betegséget, hatalmas kórt

a tüzet növesztő tüzes vidékre [pokolba] hajtsd el!

Ezen hősege csillapodó hosszú nyáron át

leány kezeszárát össze ne vagdald!

fiú kezeszárát össze ne vagdald!

- 15 *pi kqat sar ull särmel.*¹⁷
*joqr*¹⁸ *uitpä soat airl*¹⁹ *unlän*²⁰
*šuš*²¹ *utpä sqat airl unlän.* '
šuš utpä sqat airl pättä
*širgkä*²² *marakä lqaltauän.*
- 20 *augn*²³ *kup*²⁴ *pängen kuli*²⁵ *tqlaxtä*
jarmuz šämpä sqat qi lqaltau.
vuating kup pängen kulitqlaxtän.
*uŋing tittpä*²⁶ *sqat jä*
*qltn tänqpä*²⁷ *tängen kull.*
- 25 *liil*²⁸ *uŋing tittpä sqat jä*
sqrüing tängpo tängeng kull.
lile uŋing tittpä sqat jä
tqatl kväll lągom kum
qltn tąng tąngeng kull
- 30 *tqatl kväll ląga tqat qale.*
tqatl šumląz loagung kum
sarńu tąng tąngeng kull
tqatl šumląz ląguä tqat qale.

-
- 15 Hatalmas vizű hét örvényen uralkodol,
 ragyogó vizű hét örvényen uralkodol. —
 Ragyogó vizű hét örvény fenekén
 Sirakä, Marakä [néven] emlegetnek titek, t:
 rohanó habos fejeteket buktassátok elő! —
- 20 Selyem szemű hét tündért [leányt] emlegetnek:
 széles habos fejeteket buktassátok elő! —
 Ti, vizes torkolatú hét folyó
 az ezüst hátszárnyú hátszárnyas halfarkkal;

- 15 *jār vitpā sāt a'irél ūnle'in,*
'ús vitpā sāt a'irél ūnle'in. —
śús vitpā sāt a'ir pattāt
'Sirākā-Mṛakā lāwēltawēn :
qweñ ḡump puñkēn ḡulītālēḡtēn! —
- 20 *jārmak sampā sāt āḡi lāwēltawé :*
cōtēñ ḡump puñkān ḡulītālēḡtān!
vitēñ titpā sāt jā
āltēn tāḡpā tāñḡēñ ḡul-lēḡél,
vitēñ titpā sāt jā
- 25 *sḡrniñ tāḡpā tāñḡēn ḡul-lēḡél!*
vitēñ titpā sāt jā
tātél kwol-lāḡēñ ḡum,
āltēn tāḡpā tāñḡēñ ḡul,
tātél kwol-lāḡāt, tot ālā!
- 30 *tātél sūmlēḡ-lāḡēñ ḡum,*
sḡrni tāḡpā tāñḡēñ ḡul
tātél sūmlēḡ-lāḡāt, tot ālā!

ti, vizes torkolatú hét folyó

- 25 az aranyos hátszárnyú hátszárnyas halfarkkal!
 A vizes torkolatú hét folyó [vidéki]
 üres házzugolyos embernek,
 az arany hátszárnyú hátszárnyas hal
 az ő üres háza zugában, ott legyen!
- 30 Az üres éléskamra-zugolyos embernek,
 az arany hátszárnyú hátszárnyas hal
 az ő üres éléskamrája zugában, ott legyen!

XVIII.

A két ural-bérczi istenke hymnusa.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

N'arri käisau.

*Menem jä täläz¹ kitâ,
Aass² vanžing kitâ,
tur vanžing kitâ,
kualim jä täläz kitâ,
5 mä³ tñltäm unlpä kitâ.
Num t̄rom jüüännä
paje⁴ tuñiştł läng⁵ b̄bi
längän ätt jožtkäts.
längen t̄rom längän
10 tors tuñiştł ät jožtkäts.
molä⁶ n̄e⁷ šäštem⁸ šitü⁹
q̄ter šäštem šitü
j̄mmes j̄irl¹⁰ j̄oktem¹¹!
šiänt¹² q̄tä¹³ kull¹⁴ päžäps*

Eredő folyó forrásánál [lakó] kettő,
torkolló folyó forrásánál [lakó] kettő,
Ob gyepes kettő,
tó-gyepes kettő,

5 a földet megnyomva ülő kettő!

Numi-Târém apátokig [értsd : az évig]
hogy beszédes bálvány beszédetek [föl nem ér]:

XVIII.

A két ural-bérczi istenke hymnusa.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

N'ā ri' kaj-s a u.

*Minēm jā-talēz kitī',
 kwālēm jā-talēz kitī',
 Ās-rānsēñ kitī',
 tūr-rānsēñ kitī',
 5 mā tinēltim ūnlēp kitī'!
 Numi-Tārem jāγännē
 lāñžēñ pupi'-lāñžän
 pājä lūlitel at joγtγats,
 lāñžēñ tārem-lāñžän
 10 tāres lūlitel at joγtγats.
 mālēz nāj sastēm-ērt,
 ātēr sastēm-ērt
 jāmēs jirēl joγtēmanl-ērt
 ātā zul pasāps,*

csak egy hüvelyknyi magasság hiányzik,
 hogy beszédes isten beszédetek [föl nem ér]:

10 csak egy arasznyi magasság hiányzik.

Hajdan, midőn az úri asszony növekedett,
 midőn az úri férfi növekedett (értsd: ifju korában)
 midőn jeles áldozattal jöttek eléd,
 sem a betegség át nem hatolt,

¹⁵ qtä térn päžäps.

än kér jäne šingšän ¹⁵

te kqmläm ¹⁶ — térn' tä päžä ¹⁷ pelłts

kull pel tä päžä pelłts.

¹⁵ sem a kór át nem hatolt.

Most vas sáncuk (kerítésük) im meglágyúlt :

15 *ātä tēren pasäps.*

añ kēr-siñsänl ti kāmñämēs :

tēren ta pasöpältēs,

zul ta pasöpältēs.

A kór is áthatolni kezdett,
a betegség is áthatolni kezdett.

XIX.

Polém-isten szoszvafői idéző igéje.

Polém - tārém kāstulä.

*Polém-tārémle lāwilém
voikén sāxi masém q̄tér!
sawiñ sāxi masém saw saw kuñären
mariñ tārém saka mariläsét;*

5 *sawiñ nārä masém saw saw kojín
jārmiñ tārém saka jārmiñlāsét:
χín χajtné nārín v̄ñχän patiläsét.*

*χöltal ālné noχs-pojkél
χān pojkilawén,*

10 *χöltal ālné uj-pojkél
χān pojkilawén:*

sqrúí ālné tiniñ tajtén

Polém-istenkének nevezett,
fehér subát öltött fejedelemhős!
Nyomorúságos subát öltött sok sok szegényed
szükös világ nagy szükségébe esett;

5 Nyomorúságos subát öltött sok sok magzatod
inséges világ nagy inségébe esett:
átkos járványvész futkosó gödörbe hullottak.

Ki nem fogyó nyusztbőr imádsággal
könyörögnek hozzád, király,

10 ki nem fogyó medvebőr imádsággal
könyörögnek hozzád, király:
aranyból való drága ruhád alját

voss *zulitēnūlēn,*
sqrūi ālnē tiniñ kēmplin
 15 voss *zulitēnūlēn!*

*

Voikēn sāgi masēm Polēm-tārēm!
ti sossēl vitép jelpiñ jārisēn pāχāt
sqrūiñ tqwpā jelpiñ χālēn titēn
Numi-Tārēm āsēnnē joltīlimēn.
 20 *ti ūnlilēnē jāχēn sātēm*
sqrūiñ tqwpā χāl-titēt,
 — *χotāl ālnē sāt tārēm urtēm Sqrūi,*
χotāl ālnē sāt pupi' urtēm χān! —
śali āln mētiñ kātēl ti pojkilawēn.
 25 *ti sawiñ māχum ūnlilēnē*
sawiñ mā-lqmtēt,
 — *numēl minnē tquliñ tārēm titās-χum,*
jolēl χajtnē la'iliñ pupi' titās-χum! —

oh emelintened föl,
 aranyból való drága ruhád szárnyát
 15 oh emelintened föl!

*

Fehér subát öltött Polēm isten!
 Ezen szosszél-vizes szent folyócskád oldalán
 aranyos galyú szent nyírfád tövéhez
 rendelt téged Numi-Tārēm atyád szava.
 20 Ezen itt álló, atyád előigézte,
 aranyos galyú nyírfád tövében, [aranyos,
 — ki mindenfelé levő hét istent osztottál széjjel, óh
 ki mindenfelé levő hét bálványt osztottál széjjel, — óh
 [király!
 tiszta ezüstöt tartva jutalmúl kezünkben könyörgünk
 ím hozzád.
 25 Ezen nyomorúságos nép lakta
 nyomorúságos földrészeden,
 — fönn járó szárnyas istenek gazda-embere
 lenn futkosó lábas bálványok gazda-embere! —

śāli āln tiniñ pojkel ti pojkilawén.

30 *tērén χājēm saw χātél,*
χul χājēm nāriñ χātél
āγi-lili saw sorimālém,
pī'-lili saw sorimālém.
sqrūi ālné tiniñ tajtén

35 *voss χulīténülén,*
sqrūi ālné tiniñ kēmplin
voss χulīténülén!

*

Sqrūiñ tqwpä jelpiñ χālén pāχāt
sāt nélmép jelpiñ nājin tēné ārás-aulént

40 *sēñkwūiñ pūt sēñkwél χān ūnttawén.*
am ti pojkiléné hózs-pojkém
nañ voss χōlnülén!
am ti pojkiléné uj-pojkém
nañ voss χōlnülén!

drága ezüst [jutalmat ajánló] drága könyörgéssel kö-
 [nyörgünk im hozzád.]

30 A kór-járványos (érintő) inséges napokon
 a betegség-járványos átkos napokon
 leány lelke, sok szenvedett ki,
 fiú lelke, sok szenvedett ki.
 Aranyból való drága ruhád ujját
 35 oh bár emelintenéd föl,
 aranyból való drága ruhád szárnyát
 oh bár emelintenéd föl!

*

Aranygalyú szent nyirfád oldalánál, [végében
 hol hét lángú (nyelvű) szent tüzed ég, ama tüzhelyed
 40 gőzölgő üst gőzét állítják eléd, király!
 Ezt az én könyörgő nyusztbőr [ajánló] könyörgésemet
 óh bár hallanád meg!
 Ezt az én könyörgő medvebőr [ajánló] könyörgésemet
 óh bár hal!anád meg!

- 45 *ti sawiñ māḡum ūnliléné*
sawiñ mū-lḡmténné
pēsā ḡansāñ jelpiñ ujin
sḡrúññ šérmāt sāt lēsā
tīnū voss pūwinténulén!
- 50 *ti sawiñ sāḡip saw kuñären,*
ti sawiñ nārāp saw kojén
tiniñ oḡsér saw kūñās,
voikén oḡsér saw sḡḡit
ḡansāñ sippā jelpiñ ujin sipān,
- 55 *tū man tāḡäténuwū.*

*

- Sū-kis jḡñḡém saw sḡrúñ*
kénttal ḡlné jḡmés puñkél lūlawén,
poréstal ḡlné jḡmés puñkél pojkawén.
sémél jiwḡā saw vōrén ḡumlé tēlém :
- 60 *tērén akw' ti sawit,*

- 45 Ezen nyomorúságos nép lakta
nyomorúságos földrészed felé
csipője tarka szent állatodnak
aranyos kantárja hét kötését
óh bár irányoznád (fognád) ide!
- 50 Ezen nyomorúságos subájú sok szegényed,
ezen nyomorúságos botosú sok magzatod —
drága rókabőr sok nyalábját,
fehér rókabőr sok göngyölegjét
tarka nyakú szent állatod nyakára,
- 55 aggatnók ím oda.

*

- Mint hóbot karikája, azon módra körülállott sok aranyos
süveg nélküli szép fővel áll előtted,
mocsok nélküli szép fővel könyörög hozzád.
Fekete fájú sok erdőd a mint felnőtt.
- 60 a kór ép oly tömérdek,

zul' akw' ti sawit.
ti sawiñ māχum ūnlilēnē
sqwiñ mā-lqmtēn tārmēl
nēm-χoti tquliñ tqrēm

65 *tī at χq̄jilāli.*

sqrūiñ tqwpä jelpiñ χālēn,
ali vōt-ke vārēs : tqwä ūqwitawē ;
numēl minnē tquliñ ujin
ielmā manēr pusēn lujre'it ; —

70 *lui vōt-ke vārēs : tārā ūqwitawē ;*

χotāl q̄lnē tauliñ sāt saw jūrēn,
χotāl q̄lnē la'iliñ sāt saw jūrēn
pusēn nāñχ zul'ile'it.

χotāl q̄lnē tquliñ saw ujin

75 *sqrūiñ tqwpä jelpiñ χālēn tārmēl,*

pusēn tū isile'it.

ta isnānl χaltē

a betegség ép oly tömérdek.

Ezen nyomorúságos nép lakta
nyomorúságos földrészed fölött
semmiféle szárnyas isten

65 ide nem tér be.

Aranyos galyú szent nyírfád,

ha felvidéki szél támad, galya megrázkódik :

[s erre] fenn szálló szárnyas állatod

a mennyiféle nyelvű, mindannyi énekel ; —

70 ha alvidéki szél támad, a gyökere rázkódik meg :

[s erre] mindenfelé levő szárnyas hét sok júr-állatod,

mindenfelé levő lábas hét sok júr-állatod,

mind fölkerekedik.

Mindenfelé levő szárnyas sok állatod

75 aranyos galyú szent nyírfád fölé

mind oda száll.

Mialatt ők oda szállnak

sawiñ mā joli-pālné
āγi-lili saka saw ta minēm,
 80 *pī'-lili saka saw ta minēm.*
añ-mōnt samèn-ke posiñ ḡlvū,
ti sawiñ lilip saw kojìn,
ti sawiñ nārāp saw kojìn
pinné sawiñ pojik jamés aul
 85 *nañ mōnt voss ḡlāslèn !*
pumä ḡlēm ḡarā šāris vitānēl
ḡiñ-ürt-ḡum, saγiñ ḡān
kēr toḡtēp toḡtiñ ḡāpēn tālsālēm.
sawiñ sāḡip saw kuñārēn
 90 *añ kēr toḡtēp toḡtiñ ḡāpēn*
pusēn ti tāltilimet ;
nēm-ḡoti āγiñ paul at ḡūlti,
nēm-ḡoti pīγiñ ūs at ḡulti.
añ-mōnt samkēn-ke posiñ ḡlnū :

a nyomorúságos föld alá,
 leány lelke nagyon sok ment ím el,
 80 fiú lelke nagyon sok ment ím el. [lenék]:
 Vajha a te szemed fényességes volna [azaz reánk fény-
 ezen nyomorúságos lelkű sok magzatod,
 ezen nyomorúságos botosú sok magzatod
 itt eléd helyezett nyomorúságos könyörgésének jó végét
 85 te vajha meghallgatnád !
 A füve elenyészett tágas tenger vizéről
 Kór-fejedelem-férfi, a fürtös király,
 a vas keresztpántú keresztpántos hajóra szállott.
 Nyomorúságos subájú sok szegényed
 90 ama vas keresztpántú keresztpántos hajóra
 mind felszállítódik ;
 semmiféle leányos falu nem marad meg,
 semmiféle fias város nem marad meg.
 Vajha a te szemecskéd fényességes volna :

- 95 *ti sawiñ māḡum ūnliléné*
sawiñ mā-lqmténnél,
sarñi ḡamsi ḡamés ḡulél
añ kēr toḡtép toḡtiñ ḡāp
nañ mōnt jolä voss rottméltäslén !
- 100 *voikén sāḡi-tajtén ḡūr*
maltip vōt ḡamés rein-ke ḡowitawé :
la'ilél minné la'ilīñ tārém-pīḡénné
māñ sampä samiñ ḡulpél
tēren ḡajtém lāñḡ lap ta ḡartilawé,
- 105 *ḡul ḡānttal nāriñ lāñḡ lap ta tārtawé.*
sawiñ sāḡip saw kuñärén
āḡiñ paulä, pīḡiñ ūsü
Numi-Tārém āsünélné
sāl'i taḡ viśśentawét.
- 110 *eläl ālné sawiñ kuñäränné,*
sāl'i-ke viśśentawét :

- 95 ezen nyomorúságos nép lakta
nyomorúságos föld-vidékéről,
arany ostorod jó végével
ama vas keresztpántú keresztpántos hajót
[pusztításában] oh bár te lecsillapítanád !
- 100 Fehér subád ujjá szélét
ha meleg szélnek jóságos heve mozgatja :
lábbal járó lábas istenfiad
apró szemű szemes hálóval
a kór-futkosó utat majd bevonja,
- 105 a betegségnek láthatatlan átkos útja majd elzáródik.
Nyomorúságos subájú sok szegényed
leányos faluját, fias városát
Numi-Tárém atyjuk
akkor majd szánalmába veszi.
- 110 Tovább élő nyomorúságos szegényeid,
hogyha szánalomba veszik őket :

*voikén tūjt voipi āntiñ uj jirél,
χḡn, taz tūstīlawén.*

*

- Voikén sāyi tajtén χūr,
115 χḡn, ti p·jkiławé.
χīñ·ūrt-χum, saγiñ χḡn tālém
kēr toxtép toxtiñ χāpā
pumä zarä näriñ éārišné
jūlē voss jḡñχténūlén!*
- 120 voikén tūjt voipi āntiñ ujin
pēs χansūñ jelpiñ ujin pāχén,
nañ voss nērinténūlén!
Numi-Sarñi āsén āšné
āln pērpā pēriñ kwol āwitän,
125 sāt näkpā éāli āln jelpiñ āñkwélén
nañ voss nērinténūlén!
sawiñ sāχip saw kuāären*

fehér hóhoz hasonlatos szarvas állat véráldozatát
állítanak majd eléd, óh király!

*

- Fehér subád ujjának széléhez
115 könnyörgünk ím, óh király.
A melyre a Kór-fejedelem-férfi, a fürtös király szállott,
az ő vas keresztpántú keresztpántos hajóját
a füve ritka átkos tengerbe
óh bár forditanád vissza!
- 120 Fehér hóhoz hasonlatos szarvasállatot
csipője tarka szent állatod oldala mellé,
hadd kötnéd te oda;
Fennséges-Aranyos atyád birtokát tevő
ezüst keresztgerendájú keresztgerendás ház ajtajához,
125 hét lépcsőjű tiszta ezüst szent oszlopához
hadd kötnéd te oda!
Nyomorúságos subájú sok szegényed

Numi-Sqrúí āsénne, tū pojkilé'it.
nañ, ti sgrniñ tqwpä jelpiñ çälén titét ālné
 130 *soşşel ta'iliñ jelpiñ kwolén kiwrén,*
voikén sāçi jāmés tajtén
tū voss tūlilénülén!
sqrúí sāt kwol pattánt,
çóltal ālné íoçs-piñin,
 135 *nañ voss ujtçatsén,*
çóltal ālné uj-piñin
nañ voss ujtçatsén!
çotäl' ālné tquliñ sātén
nañ ul voss íowitälñ!

*

140 *Sqrúí tajtén, sgrúí kēmplin*
ti pojkiléslü.
çóltal ālné íoçs-pojkū
nañén ti pintléslü,

Fennséges-Aranyos atyádhoz, oda könyörögnek.
 Te ezen aranyos galyú szent nyírfa tövében levő
 130 szösszél-állattal teli szent házadba
 fehér subád jó ujját
 hadd vinnéd be oda!
 Aranyos hét házad zugában
 el nem pusztuló nyusztbőr-fészekbe
 135 hadd ülepednél te le,
 el nem pusztuló medvebőr-fészekbe
 hadd ülepednél te le!
 Mindenfelé levő szárnyas hetedet
 bár ne bántanád te!

*

140 Aranyos ruhád ujjához, aranyos ruhád szárnyához
 könyörögtünk ím.
 Meg nem szünő nyusztbőr [ajánló] könyörgésünket
 helyeztük ím eléd,

χōltal ālnē uj-pojkū

145 *nañēn ti pintlēslū.*

sqrñiñ nqmtēn-ke patnū,

sawiñ sāχip saw kojēnnē

Tqrem sātēm jāmēs χq̄tēl

ēlā voss pūssēn, ēlā voss ūntsēn!

150 *ēlāl ālnē posiñ χq̄tēl*

ālmilēn-ke : ta ālmilēn,

χōltilēn-ke : ta χōltilēn.

jui-aul pojku-aul ti ālēm ;

ti χōltal ālnē űoxs-pojkū χōlilēn-ke :

155 *jāχēn pūwsēm posiñ χq̄tēl*

ēlāl ta jq̄meu ;

ti χōltal ālnē űoxs-pojkū at-ke χōlilēn :

sqrñiñ mā sāt χalēn ta űjttilēn.

meg nem szünő medvebőr [ajánló] könyörgésünket

145 helyeztük im eléd.

Ha aranyos kedved telnék benne,

nyomorúságos subájú sok magzatodra

Tárēm előigézte szép napokat

óh bár derítenél (nyitnál elő), óh bár teremtenél (helyez-

150 Tovább élő fényes napjára nél elő)!

[ha lelkünket] fölemeled : hát fölemeled ;

[ha lelkünket] pusztúltni hagyod : hát pusztúltni hagyod.

Utolsó könyörgésünk im ez volt ;

ezen meg nem szünő nyusztbőr [ajánló] könyörgésün-
ket ha meghallgatod :

155 atyádtól földerített fényes napot [élve]

fogunk im tovább járdalni.

Ezen meg nem szünő nyusztbőr [ajánló] könyörgé-
sünket ha meg nem hallgatod :

a kérges föld hét közébe nyomsz alá.

XX.

Polém-isten lozvai idéző igéje.

a) Reguly eredeti följegyzése szerint.

P q l m t q r o m s q a t m e l.

*Altn kum jeing suring kum jüing qltn šempettäln, suring
kum suring šempettäln, — qltn kum jeing mér ätt vuor šoat-
tal petsem, üt šoat kinžém üt šoat vuor šoat vouäm*

Ezüst férfi atya,
arany férfi atya,
ezüst szemedet irányozd ide,
arany szemedet irányozd ide
5 Ezüst férfi atya,
miért jutottam erdei szerencsétlenségbe ?!

XX.

Polém-isten lozvai idéző igéje.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Polém-tq̄rém sāt mil.

Āltén çum jä'ĩñ,

sqrni çum jä'ĩñ,

āltén samén pattāln!

sqrni samén pattāln!

⁵ *āltén çum jä'ĩñ,*

manéräi' vör-sq̄ttal patsēm ?!

vit-sq̄t kinse'im,

vit-sq̄t, vör-sq̄t vōwe'im. . . .

Vizi szerencsét keresek,

vizi szerencsét erdei szerencsét kérek

Jauly-tit-falvi istenidéző ige.

J q u l = t i t - p q i l i ñ T ā r ě m - s ā t m i l .

Nuñχ Tārem jāum āsén,

nuñχ Tārem āsém āsén,

~~sañχ~~ēmlēm Tārem āsén,

jāni Tārem-anśuχ āsén,

5 *Pq̄lm-Tārem-anśuχ āsén,*

sāt tārēm vosi pū āsén,

sāt tārēm khaitū khum āsén,

kāpi āšēχ khairén tārēmśiskwé āsén . . .

Fényes Târem apám vagy,

fényes Târem atyám vagy,

teremtő Târem vagy,

nagy Târem öreg vagy,

5 Polém-Târem öreg vagy,

hét isten közül legkisebb fiú vagy,

hét eget befutó király vagy,

igen kedves, drága istenecske vagy . . .

XXII.

Paszét-bálvány-hét-ménkw-öreg idéző igéje
Muunkész faluban.

Pasét-pupi' -sāt-mēñkw qjka kaj-sqwa Muuñ-kēsť

«Vörnél va'ilém vör-sāt mēñkw

Numi-Sorñi ōn āsūné

ti jelpiñ mā-lqmtūné

mōlti tī' sātcsēsū,

5 Numi-Sorñi ōn jāγūné

ti jelpiñ mā-lqmtūné

mōlti tī' joltāsawēsū.

kātānū akwänél tēlém sāt mēñkw,

la'ilānū akwänél tēlém sāt mēñkw

10 uriñ tqrēm sāt ur jāñzeu,

ārtiñ tqrēm sāt ārt jāñzeu.

«Erdőből alábocsátott erdei hét ménkw,

Fennséges-Aranyos dicső atyánk

ezen szent földrészünkre,

igézett hajdan bennünket ide,

5 Fennséges-Aranyos dicső apánk

ezen szent földrészünkre,

rendelt hajdan bennünket ide.

Kiknek kezeink egy [méhből] születtek, mi hét ménkw,

kiknek lábain egy [méhből] születtek, mi hét ménkw,

10 oldalas világ hét oldala szerint forgolódunk,

módos világ hét módja szerint forgolódunk.

puniñ sampä sāt utsi,
puniñ sampä sāt mēñkw
tq̄w-çal jālmiñ māñ tq̄rmi'
 15 *χūñ jēmtmū ? !*
tāl-çal jālmiñ māñ pup̄ri'
χūñ jēmtmū ? ! »

*

Pēnyéné najt-χumitü numpél pup̄i' kitilaxti :

«manä tq̄liñ ñgul tq̄lné χājēmän,
manü mosiñ lu mosné χājēmün ? »

*

'Najt-χum pup̄i' numpél lāwi :

20 *«tq̄liñ ñgul tq̄lné at-ke χājñuweu,*
nanän χūñ kās̄tilēmū ? !
mosiñ lu mosné at-ke χājñuweu,
nanän χūñ kās̄tilēmū ? !
kēl-pēsāñ jelpiñ māmne,

Szörös szemű hét manó,
 szörös szemű hét mēñkw
 lombleveles galyak közt bujkáló (járó) kis istenné
 15 ugyan hogyan lettünk volna mi ? !
 Túleveles galyak közt bujkáló kis bálványkává
 ugyan hogyan lettünk volna mi ? ! »

*

Varázsló samán-emberéhez a bálvány-istenke kérdést intéz :

«Minő kóros hús kórja ért benneteket,
minő sorvadó csont sorvadása ért benneteket ? »

*

A samán-ember a bálvány-istenkének válaszol :

20 *«Ha kóros hús kórja nem ért volna bennünket,*
mi téged hogyan idéztünk volna ? !
Ha sorvadó csont sorvadása nem ért volna bennünket,
most téged hogyan idéztünk volna ? !
Kötél [-fonásra való] kákát termő szent földemre,

- 25 *pēs-sūnsän jelp ñ māmne,*
ti Tārēm joltēm sari mutēm
ti pinäslēm ;
ti Kworēs joltēm sari mutēm
ti pinäslem :
- 30 *lilīñ jōr muttēm jelpiñ mām*
lilīñ jōrēn elä ross ujñiti !
lilīñ sossël muttēm jelpiñ mām
lilīñ sosslèn elä ross ujñiti !
çot-mūs çājēm tqliñ ñqul tqlèn-jir ēri ?
- 35 *çot-mūs çājēm mosiñ lu mosèn-jir ēri ? »*

*

Pupi' ñajt-çumitü numpël lāwi :
«pupi'-çal jälne çali lāñç
çotël viššentilēm ?
tārēm-çal jälne çali lāñç

- 25 *kákát, sást (?) termő szent földemre*
ezen Tārēm rendelte igaz igézetemet
helyeztem im ;
ezen Kworész rendelte igaz igézetemet
helyeztem im :
- 30 *eleven júr-állattal igézetes szent földemen*
eleven júr-állatod hadd ússzék tova !
eleven szosszél-állattal igézetes szent földemen
eleven szosszél-állatod hadd ússzék tova !
Valahogyan bennünket ért kóros hús kórjáért téged
illető véráldozat kell-e ?
- 35 *valahogyan bennünket ért sorvadó csont sorvadásáért*
téged illető véráldozat kell-e ? »

*

A bálvány-istenke samán-emberéhez szól :
«Bálványok között járó gyors útra
honnan szerezzék módot (honnan veddegélem) ?
istenek között járó gyors útra

çotël viššentilëm?

- 40 *uriñ jiw sāt ur koss jāñçe'im,*
ārtiñ jiw sāt ārt koss jāñçe'im :
ārtiñ jiw ārt at torçemte'im.
çotāl' ālnë tquliñ saw tārëm,
çotāl' ālnë la'iliñ saw pupi',
 45 *tqwiñ jiw sāt çalt pusën koss kojililëm,*
tāliñ jiw sāt çalt pusën koss kinsililëm :
tqwiñ jiw sāt çalnel,
tāliñ jiw sāt çalnel,
në-mat ārtiñ jiw ārtä at ārtële'im,
 50 *në-mat uriñ jiw urä at vërmate'im,*
në-mat lāñçiñ uj lāñçü at çānte'im.»

*

N'ajt-çum pupi' numpël lāwi :

«çürëm çum sūnsi mēñkwí' jēmtsën,
ñilä çum jisi mēñkwí' jēmtsën,

honnán szerezzek módot?

- 40 *Bárha oldalas fának hét oldala szerint forgolódom,*
bárha módos fának hét módja szerint forgolódom :
módos fának hét módját nem értem.
Bárha a mindenfelé levő szárnyas sok istent,
bárha a mindenfelé levő lábas sok bálványt
 45 *a lombleveles fa hét közében mind megmozgatom,*
a túleveles fa hét közében mind keresgélem :
a lombleveles fa hét közéből,
a túleveles fa hét közéből
semmiféle módos fának módját ki nem eszelhetem,
 50 *semmiféle szeres (oldalás) fának szerét nem ejthetem*
(nem bírom),
semmiféle tanácsos állat tanácsát meg nem találhatom.»

*

A samán a bálvány-istenkének felel :

«Három férfi korabeli mēñkwé lettél,
négy férfi idejebeli mēñkwé lettél ;

man urél uriñ jiw urä at vërmatilën ?
 55 man urél ärtiñ jiw ärtü at ärtmëltilën ? »

*

Xürëm jän'i mēñkw ti joxtäst ; ñajt mēñkwët numpël lāwi :

«pūri çöltmiñ pūriñ ma'ilep
 çürëm tärnökém!
 jir çöltmiñ jiriñ sorüi
 çürëm tärnökém!
 60 ti ünülem ñäl-joräñ çürëm kojken,
 jgut-joräñ çürëm šíšen,
 ti tēren-läñsäñ çürëm moxin,
 ti çul-läñsäñ çürëm posçen
 ti jänkiñ täl supän,
 65 ti tüjtiñ täl supän
 äri jāmne sästem mā
 pusén eläl jāmtiän!

hogyan van az, hogy szeres fának szerét nem ejtheted ?
 55 hogyan van az, hogy módos fának módját ki nem eszel-
 heted?»

*

Erre három nagy mēñkw érkezett meg, a samán a mēñkvekhez így
 szól :

«Ételáldozatot fogyasztó ételáldozatos mellü
 három istenkém!
 véráldozatot fogyasztó véráldozatos aranyos
 három istenkém!
 60 Ezen itt ülő nyílfegyverzetü (erősségü) három magzat-
 íjfégyverzetü három kedveseddel, [káddal,
 ezen kór gyötörte három kicsikéddel,
 ezen betegség gyötörte három drágáddal,
 ezen jeges esztendejük hátra levő részét (darabját),
 65 ezen havas esztendejük hátralevő részét
 mint leánynak járnai való egyenletes földet
 egészségben járasd tovább!

*pī jāmne sästēm mā
pusèn ēlāl' tūstiän !*»

*

Pupi' māzmanä numpël lāwi :

70 «*jir žoltēm jiriñ sorñi,
pūri žoltēm pūriñ sorñi,
ēti vōwnē jirēm žolin ul jožtāln !
žoli vōwnē jirēm ētin ul jožtāln !*»

*

Mām pupi' numpël lāwi :

«*pūri āni, pūri pūt sēñkw
75 mōl ti žoltilēslū.*»

*

Pupi' māzmanä numpël lāwi :

«*pīkwēt, pīkwēt ! nanān lāwnē
manā lāñžāñ uj lāñž qñsé'im,
manā kēlāñ uj kēl qñsé'im :*

mint fiúnak járnai való egyenletes földet
egészségben lépdeltess (állítsd) tovább !»

*

A bálvány-istenke szól népéhez :

70 «*Nekem, véráldozatot fogyasztó véráldozatos Aranyosnak
ételáldozatot fogyasztó ételáldozatos Aranyosnak, —
este kért véráldozatomat reggelig ne halaszd,
reggel kért véráldozatomat estig ne halaszd !*»

*

A nép a bálvány-istenkének felel :

«*Ételáldozatos edény, ételáldozatos üst gőzét
80 mi a minap is fogyasztgattuk [számodra].*»

*

A bálvány-istenke szól népéhez :

«*Fiúcskák, fiúcskák ! nektek mondandó
minő tanácsos állat tanácsa van nekem,
minő beszédes állat beszéde van nekem :*

- ti ūnliléné arḡānpī ḡūrēm ḡātél,*
 80 *ti ūnliléné arḡānpī ūilä ḡātél,*
akw' kwālīn nēḡim sāt jir ti kinsilān,
akw' kwālīn nēḡim ḡat jir ti tūstīlān!
am sēñkwīñ āni sēñkwä vīḡēm,
posimiñ pūt posimä vīḡēm.
 85 *tūl ti āntiñ uj sāt jir sqwān*
Numi-Sorūi āsān numpəl nḡñḡ tārātān,
Numi-Sorūi āsānnē oss sunsilawé! —
ti jui-pālt nāl-jirāñ ḡūrēm kojēm,
jḡut-jirāñ ḡūrēm śisēm
 90 *āḡi sāsēm sāsēm mā*
ēlä jāmeḡān,
pī' sāsēm sāsēm mā
ēlä lūleḡān!

- itten ülő legfőlebb három nap alatt,
 85 itten ülő legfőlebb négy nap alatt.
 egy kötélhez kötött hét véráldozatot keressetek,
 egy kötélhez kötött hat véráldozatot állítsatok!
 Én a gőzölgő edény gőzét fogadom,
 füstölgő üst füstjét fogadom. [börét
 90 Azután eme szarvas állatokból álló hét véráldozatotok
 Fennséges-Aranyos atyátok számára függesszétek föl,
 Fennséges-Aranyos atyátok hadd nézdegélje! —
 Ezek után nyilfegyverzetes három magzatkám,
 ijfegyverzetes három édeském,
 95 mint leánynak járni való egyenletes egyenletes földön
 járjatok tovább,
 mint fiúnak járni való egyenletes egyenletes földön
 álljatok tovább!

XXIII.

Paszét-bálvány-istenke-öreg idéző igéje Mészi-
faluban.

Pasét-pup'i-ājkä kaj-sqwä Mēsi-pault.

«Nājiñ žūrpä sāt lqmt

vōr-utsikwē žōlilāln!

nājiñ žūrpä žqt lqmt

ur-utsikwē žōlilāln!

5 q̄tēr-tajtikēn ti pojkilālilū,

žq̄n-kēmplikēn ti lūnsilālilū:

tērēn žulilālēm,

žul žulilālēm;

tērēn-tajt nañ voss pāntmēltāslēn,

10 žul-kēmpli nañ voss rottmēltāslēn!

*

Tüzes szélű hét földrészt [lakó]

erdei manócska hallgasd meg!

Tüzes szélű hat földrészt lakó

hegyi manócska hallgasd meg!

5 Fejedelmi ruhád ujjához könyörgünk im,

királyi ruhád szárnyához sírdogálunk im:

kór kerekedett föl,

betegség kerekedett föl;

a kór ruhaujja [dühöngését] óh bár csillapítanád (egyen-
getnéd le),

10 a betegség ruhaszárnya dühöngését oh bár enyhítenéd!

*

- Tūr jānit sorūi sam ātērakēm,*
Ās jānit sorūi sam ātērakēm !
puniñ sampā vōr-utsīkwé,
puniñ sampā ur-utsīkwé !
 15 *ērī' minēm ērī'-kēmplin,*
mōjt minēm mōjt-tajtēn
man ti pojkiłālılū ;
χūtaχlénē kēriñ nāłkwé
nañēn χūtaχlāleu.
 20 *tūr jānit jelpiñ palkéntél,*
χān tī' voss χōntēmlālnūn mōnt ;
Ās jānit jelpiñ samkéntél
ātēr tī' voss āñkwātālnūn mōnt !
āyi-lili āltmāñ χānū,
 25 *pī'-lili āltmāñ χānū !*
āyi ta'ilēp ta'iliñ kwol-aulikū,
pī' ta'ilēp ta'iliñ kwol-aulikū

- Tó nagyságú aranyos szemű fejedelmecském,
 Ob nagyságú aranyos szemű fejedelmecském !
 Szőrös szemű erdei manócska,
 szőrös szemű hegyi manócska !
 15 Ének híresztelte (ment) énekbeli rubád szárnyához
 rege híresztelte regebeli rubád ujjához
 könnyörgünk im mi ;
 mint hajlongó vasas nyilacska,
 hajlongunk előtted mi.
 20 Tó nagyságú szent fülecskéddel
 oh bár hallgatnál ide király ;
 Ob nagyságú szent szemecskéddel
 oh bár pillantanál ide fejedelem !
 Leány életet (lelket) toldó királyunk,
 25 fiú életet toldó királyunk !
 Leánnyal teljes teli házunk végét,
 fiúval teljes teli házunk végét

tērēn-kēmplin saka χᾱjīmē,
 χul tajtēn saka χōltīlālimē.
 30 aī-mōnt sāt tārēm ūrtēm χᾱn,
 χat jūs-voj lūlit Sorūi-āškēnnēl
 nañ voss pojkilamēn!
 nēilēnē χātēl sorūi sam,
 ūntnē χātēl sajiñ χᾱn,
 35 sāt jūs-voj lūlit jā'ikēnnēl
 nañ voss lūiśīlamēn!
 tērēn kapaj saka χᾱjēm,
 χul kapaj saka χulīlēm.
 ūoys-pun ūliñ jolkwē
 40 nañ voss ūntīlālnūlēn!
 ūj-pun lēntpi jolkwē
 nañ voss lēntpijenūlēn!
 śapēr āln ta'īliñ māi χᾱnū,
 kami āln ta'īliñ māi χᾱnū!

a kór ruhaszárnnya nagyon támadja (érinti),
 a betegség ruhaujja nagyon pusztítja.
 30 Vajha [ama] hét istent szétosztó királyhoz,
 hat feketesas [röptényi] magasságban [lakó] Aranyos-
 könyörögnél te [érettünk]! atyácskádhoz
 Kinek a kelő nap teszi aranyos szemét,
 a nyugvó nap sugaraival [tündöklő] királyhoz,
 35 hét feketesas röptényi magasságban [lakó] apácskádhoz.
 siránkoznál te érettünk!
 Irtózatos kór támadt meg bennünket nagyon,
 irtózatos betegség kerekedett fölénk nagyon.
 A nyusztyszőrrel vígasságos helyeckére
 40 ülnél bár te le,
 a medveszőr-takarós helyeckét
 takarnád bár te be!
 Tiszta ezüsttel megrakott (tele) kis királyunk,
 silány ezüsttel megrakott kis királyunk!

- 45 *pāñkiñ saqpā saw p̄īrē n*
jārēm tārēmnē χājilālmū,
moñsēm ārtne χājilālmū.
āγi-lili ti tālīpi,
p̄ī'-lili ti χarīli.
- 50 *sāχi tqul' sawiñ saw sísén,*
pāssū tqul' vōs'iñ saw kojken
nañen ti pojkiāleu :
sorūi-nqmtikēn ēlāl' voss χulīlālnū,
χān-nqmtikēn ēlāl' voss χulīlālnū !
- 55 *āγi-lili aulikwē nāñχ voss ālīlālnūlēn mōnt,*
p̄ī'-lili aulikwē nāñχ voss ālmīlēnūlēn mōnt !»

*

N'ajt-γum pupi'-rēil joχtawé ; pupγā numpel lāwi :

« Vōr-utsīkwē joχtāsén ?

ur-utsīkwē joχtāsén ?

ūārī' kātēp māi kojken,

- 45 *Mocskos bőrű sok fiadat —*
inséges világ ért bennünket,
szűkös idő ért bennünket.
Ím a leány élete (lelke) megszakad,
ím a fiú élete kioltódik.
- 50 *Subabőrös nyomorúságos sok kedveskéd,*
kesztyűbőrös szomorúságos sok magzatkád
ím hozzád könyörgünk :
aranyos kedved kerekednék bár föl javunkra,
királyi kedved kerekednék bár föl javunkra !
- 55 *A leány élete (lelke) végecskéjét oh bár toldanád meg,*
a fiú élete végecskéjét oh bár mentenéd meg (emelnéd
föl) !

*

A samán emberre isteni réülés száll ; a bálvány-istenkének így felel :

« Erdei manócska megjöttél ?

hegyi manócska megjöttél ?

Zsenge kezű kis magzatkám,

60 *nāri' la'ilēp mān' šískēm*
šānši-lilitā nānχ ālmilālēnūlēn :
sōl ti pupri' lāwilēnūkālēm mōnt,
sōl ti tārmi lāwilēnūkālēm mōnt! »

*

Pupi' najt-χumitā numpel lāwi :

« *Ātīm, ātīm!* »

65 *vōr-utsikwē am kwoss ālsēm :*
am at vērmilikālēm,
ur-utsikwē am kwoss ālsēm :
am at vērmilikālēm.

Numi-Tārēm āšikēmnē

70 *tū pojhilālān,*
Numi-Sorñi āplikēmnē
tū lūšilālān!
āutiñ χār jiriñ kankwē,
toχxiñ χār puriñ kankwē.

60 zsenge lábú kis kedveském [(főlemelnéd) :
 madárka- (t. i. oly kicsiny) lelkét ha megmentenéd
 akkor neveznélek téged igazán bálványkának,
 akkor neveznélek téged igazán istenkének! »

*

A bálvány-istenke a samán-embernek felel :

« *Óh nem, óh nem!* »

65 *Én bár erdei manócska vagyok,*
megtenni én ezt nem bírom,
bár én hegyi manócska vagyok,
megtenni én ez nem bírom!
Numi-Tárēm atyácskámhoz,
 70 *hozzá könyörögjeteK,*
Fennséges-Aranyos apácskámhoz,
hozzá siránkozzatok!
Szarvasbika-véráldozatos terecskét,
patásbika-ételáldozatos terecskét

75 *nan kinsilän!*

akw' kwälín nērim sāt jirkwé

nan tū rātlälékän!

akw' kwälín nērim çat jirkwé

nan tū tūstälälékän!

80 *āri-lili tül ti āltçatili,*

pī'-lili tül ti nūsēmlāli.»

75 *keresetek ti!*

Egy kötélre kötött hét véráldozatocskát

verjete le ti oda,

egy kötélre kötött hat véráldozatocskát

állítsatok ti oda!

80 *Leány élete attól fog majd megtoldódni,*

fiú élete attól fog majd megjavúlni.»

XXIV.

Az embert megmentő (főlemelő) férfi, a Jútimszász
falvi szent fejedelemfi idéző igéje.

*Ēlém-χqlés nqñχ ālmém χum, Jūtīm-sq̄s jelpiñ
q̄tér-pī' kaj-sau.*

'Najt koip rātimé pupi' rē'in joxtawé, māχmanā nūpél lāwi :

«Pīkwét, pīkwét!

atχatné lunt-ālti' ti atχatsän,

atχatné vās-ālti' ti atχatsän.

pīkwét, pīkwét!

5 manér jūrém q̄úsijin sar ?

manér moúsém q̄úsijin sar ?

pīkwét, pīkwét!

ur-mis-χum razwiñ kēmplim

ti nortāslém ;

*A samánt, a mint a dobot veri, a bálvány-istenke réülése szállja meg ;
mire népehez így szól ;*

«Fiúcskák, fiúcskák!

Mint egybegyűlt lúdfalka, gyűltetek ti egybe,
mint egybegyűlt réczefalka, gyűltetek ti egybe.

Fiúcskák, fiúcskák!

5 Ugyan minő inségetek van,

ugyan minő szükségeitek van ?

Fiúcskák, fiúcskák!

Én hegyi-manó, galléros ruhám szárnyát

im kiterítettem ;

10 *vōr-mis-γum šānīm jūntēm*
lilīñ noγs ta'iliñ kēmplim
ti nōrtāslēm. —

Poszjukwét, poszjukwét!
mānēr jārēm āñšijin sar?

15 *manēr moñšēm āñšijin sar?*

lūnt-ñqwlī ūlīñ tur,
lujjēlān ānēm sar pīkwēt!
γoli kukkuk luimēñ tur
lujjēlān ānēm sar pīkwēt!

20 *jā-lunt ñqwlēm sūpkēm pūnsilēm-ke :*

ēt χāltné, χātél χāltné tāk luw, tāk ñqwél
mānēl ti χul'ili, vitnēl ti χul'ili.»

*

Māχmanā lāwe'it :

«ti saw, ti nusā man ti āñšēuw,
ti saw, ti nusā man ti poikeuw :

10 és erdei-manó, anyám varrta
 eleven nyusztbőrrel teljes ruhám szárnyát
 im kiterítettem. —

Kedveskék, kedveskék!
 Ugyan minő inségetek van,

15 ugyan minő szükségetek van?

A lúd pipegő vígasságos hangján
 ugyan énekeljetek nekem, fiúcskák!

A reggeli kakukk éneklő hangján
 ugyan énekeljetek nekem, fiúcskák!

Ha folyami lúd módjára pipegő szácskámat kinyitom :

20 egy éj múltával, egy nap múltával erős csont, erős hús
 kerekedik ki a földből, kerekedik ki a vízből.»

*

Népe szól :

«Ezen nyomorúságunk, ezen szükségünk van nekünk,
 ezen nyomorúság, ezen szükség miatt könyörgünk mi :

25 *manaun jəmés χātél ěri,*
manaun pus la'ıl, pus kāt ěri.»

*

Pupı' maχmanä-nūpél lāwi :

«*Pīkwét ! ānėmnė-ke pojksıjın,*
akı' pāl tıqlėm totkėm-ėrt :
mā jānitātél jāñıawé ;

30 *mōt pāl tıqlėm totkėm-ėrt :*

ıt jānitātél jāñıawé.

Ās-ıt jelpiñ nımtėm χulıli-ke,

tūr sırni, Ās-sırni jelpiñ nımtėm χulıli-ke :

jəmés pāl kātėm pūrne

35 *sāt rūsip jelpiñ χımsım ūsıtakėm-ėrt,*

ūnlėp jelpiñ mā jānitātél nıumtı.

rėriñ sūχım, rėriñ ūārām rėrikwél

luwän voss āltıati,

ıııqlän vöss āltıati !»

*

*

*

boldog (jó) nap kell nekünk,

25 ép láb, ép kéz kell nekünk.»

*

A bálvány-istenke népének felel :

«*Fiúcskák ! ha én hozzám könyörögtök,*

egy oldali szárnyamat ha meglebbentem (viszem) :

a föld egész nagyságában megfordúl ;

más oldali szárnyamat ha meglebbentem :

30 *a víz egész nagyságában megfordúl.*

Ha Ob vízbeli szent kedvem kerekedik,

tavi aranyos, obi aranyos szent kedvem kerekedik ;

jobb oldali kezem fogta

hét bojtos szent ostorom midőn meglegyintem :

35 *az álló szent föld egész nagyságában megmozdúl.*

Meleg subám, meleg botosom erejénél (hevénél) fogva

hadd gyarapodjék csontotok,

hadd gyarapodjék hústotok !»

*

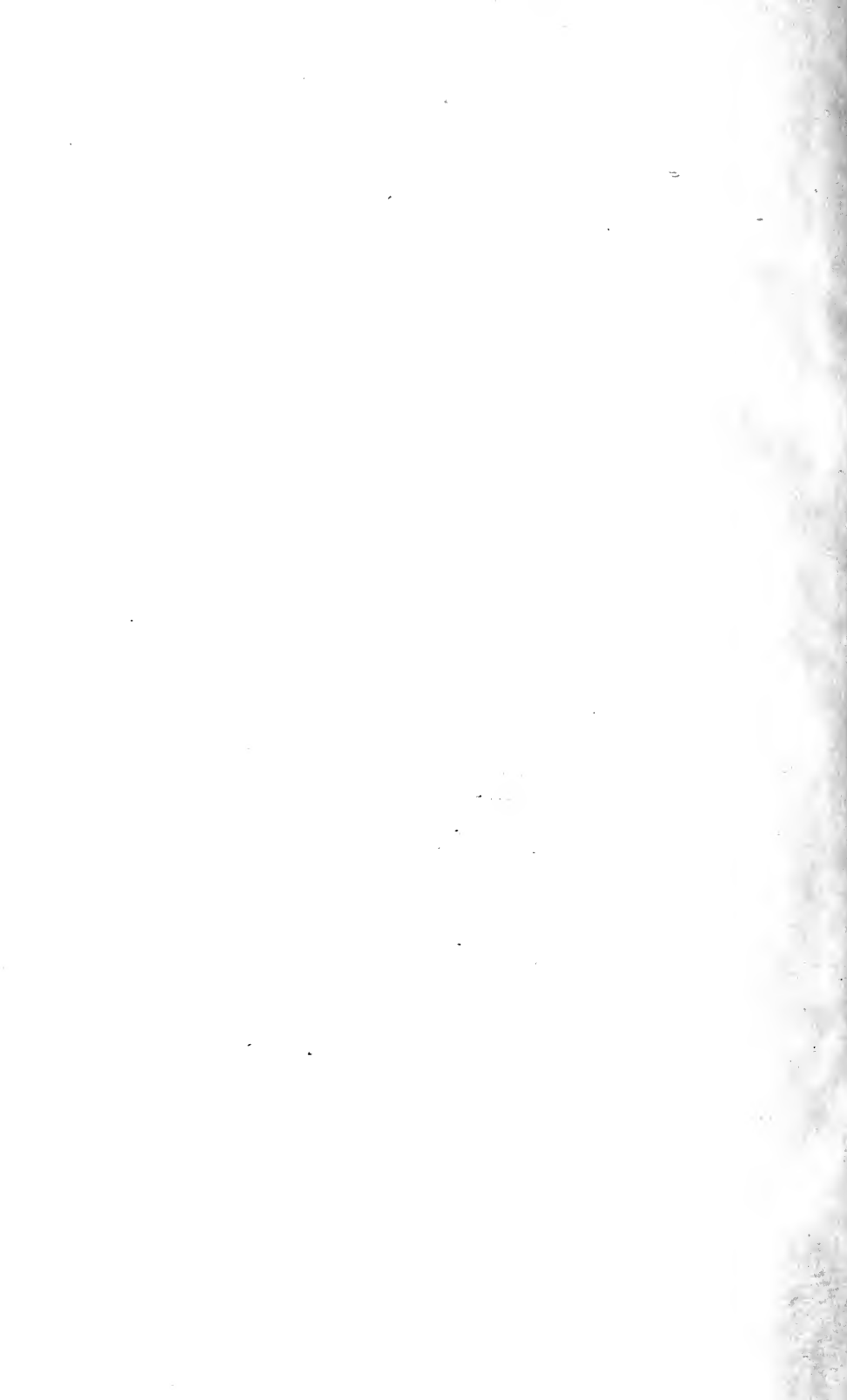
*

*

'Najt-*zum* *pupzä* ta *mini*. ta *jui-pält* *çoti* *zum* *kätä* *šarits* :
kätä *pusmi*, *luwä* *ältçati*; *pus* *kät*, *pus* *la'il* *posiñ* *tārem* *eläl*
çätlawé.

A samán-ember a bálvány-istenkével elmegy. Ezután a melyik embernek keze fáj: keze gyógyul meg, csontja gyarapszik; ép kézzel, ép lábbal derül reá tovább a fényes ég.

207

kers 7 yd.
8191

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH Munkácsi, Bernát
1308 Vogul népköltési gyűjtemény
 .5
M85
kot.2
fuz.1

